

รายงานฉบับสมบูรณ์

“ การประเมินผลโครงการการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วม
โดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ”

(The Participatory Development of the Communities around Sukothai Historical Park
by Cultural Knowledge for Tourism Project Evaluation)

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร.จิรวัดน์ พิระสันต์ และคณะ

ตุลาคม 2556

รายงานฉบับสมบูรณ์

“ การประเมินผลโครงการการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วม
โดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ”

(The Participatory Development of the Communities around Sukothai Historical Park
by Cultural Knowledge for Tourism Project Evaluation)

คณะผู้วิจัย

สังกัด

1. รศ.ดร.จิรวัดน์ พิระสันต์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
2. ดร.พุดตาน พันธุเธร	มหาวิทยาลัยนเรศวร
3. นางสาวณชชา ศรีทธา	เทศบาลตำบลเมืองเก่า

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความคิดเห็นรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องการประเมินผลโครงการการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว (The Participatory Development of the Communities around Sukothai Historical Park by Cultural Knowledge for Tourism Project Evaluation) ครั้งนี้สำเร็จลงด้วยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555

คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ จินายน อธิการบดีมหาวิทยาลัยนเรศวร ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. กาญจนา เกรียงมี รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ผู้บังคับบัญชาระดับสูง รวมทั้งกัลยาณมิตรทางปัญญาทุกท่าน ได้แก่ รวมทั้ง ดร. สีลาภรณ์ บัวสาย รองผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย รองศาสตราจารย์ ดร.เสมอ ถาน้อย ผู้ประสานงานสำนักงานประสานงานวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง สกว. และที่ไม่สามารถเอ่ยนามได้หมดได้ ช่วยชี้แนวทางในการเรียบเรียงวัตถุดิบจำนวนมากมาย และข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ทำให้การวิจัยเล่มนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณและระลึกในความกรุณาเป็นอย่างสูง

กราบขอบคุณ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย เทศบาลเมืองสุโขทัยธานี สมาคมการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลต่างๆ ในจังหวัดสุโขทัย นายดำรงวุฒิ วิริยะ ผู้อำนวยการสนามบินสุโขทัย ผู้ประสานงานภาคสนาม ปราชญ์ท้องถิ่น รวมทั้งนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ นักวิจัย ผู้ช่วยนักวิจัยที่ปรากฏนามในภาคผนวกที่กรุณาช่วยเหลือผู้วิจัยเป็นอย่างดีตลอดเวลาที่ศึกษาข้อมูลภาคสนามในการช่วยเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งการออกแบบเครื่องมือ แบบสัมภาษณ์ และบันทึกภาพต่าง ๆ อย่างอดทนและต้องใช้ความตั้งใจสูงตลอดระยะเวลา 1 ปี

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว และการค้นคว้าองค์ความรู้ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อเป้าหมายสูงสุด คือ การสืบค้นข้อมูลทางวัฒนธรรมของจังหวัดสุโขทัย อันจะนำไปสู่การค้นพบแนวทางที่เหมาะสมในการวางแผนและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนและสังคมส่วนรวมให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร.จิรวัฒน์ พิระสันต์
หัวหน้าโครงการวิจัยฯ

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการประเมินผลโครงการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว โดยการประเมินครั้งนี้ประกอบด้วยการพัฒนาการเข้าถึง การพัฒนาที่พักแรม การพัฒนาร้านอาหาร การพัฒนาการบริการนำเที่ยว และมัลติเพล็กซ์การพัฒนาร้านค้าของที่ระลึกและขายสินค้าพื้นเมือง การพัฒนาความปลอดภัย การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาการจัดกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว การพัฒนาการเผยแพร่โฆษณา และการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว การประเมินผลของโครงการด้านการปรับตัวของชุมชน การประเมินโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคม และการประเมินผลของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

การประเมินทั้ง 4 ด้านนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเชิงผสมผสานโดยมีการเก็บข้อมูลแบบสอบถามจากความคิดเห็นของประชาชนในชุมชน โดยการใช้การสุ่มตัวอย่างจำนวน 455 คนการประชุมกลุ่ม (Focus Group) สัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว และการสังเกตการณ์ โดยการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวและการสังเกตการณ์นี้ ผู้วิจัยได้เน้นไปในส่วนของการประเมินผลกระทบในส่วนของการกระบวนการวิจัย และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นสำคัญ

ผลการวิจัยพบว่า

1. การประเมินผลกระทบของโครงการด้านกระบวนการของโครงการและการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่รู้จักรับโครงการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย แต่ทราบเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมของตัวเองเป็นอย่างดี บ่งชี้เบื้องต้นว่ากระบวนการนำคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวในภาพรวมของโครงการฯ ส่งผลทางกระทบด้านบวกให้แก่คนในชุมชน ทั้งในเรื่องความพึงพอใจ และการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ บางผลิตภัณฑ์ ได้แก่ แผนที่และคู่มืออัตลักษณ์ จากการประเมินพบว่าประโยชน์อย่างมากต่อผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐ ที่ได้นำไปใช้จริงในการแนะนำนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน อย่างไรก็ตามในหลายๆผลิตภัณฑ์ก็ไม่ได้ส่งผลไปถึงการท่องเที่ยวเท่าที่ควร เช่นป้ายชุมชนในมุมมองของนักท่องเที่ยวชี้แจงว่า “ป้ายสวยแต่ไม่เข้าใจว่าจะสื่ออะไรในเรื่องการท่องเที่ยว” ใน

เรื่องการพัฒนาการเข้าถึงแม้ว่าการประชาสัมพันธ์ในช่วงแรกจะทำให้มีนักท่องเที่ยวชาวไทยในชุมชนมากขึ้น แต่เมื่อเวลาผ่านไปนักท่องเที่ยวก็ลดลง สำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ยังขาดข้อมูลที่ เป็นภาษาอังกฤษ แม้กระทั่งรูปภาพที่สื่อถึงการท่องเที่ยวในชุมชน ทำให้คนต่างชาติเข้าไม่ถึง การท่องเที่ยวที่อื่นๆนอกจากอุทยานประวัติศาสตร์ ในส่วนของการพัฒนาที่พักแรม ร้านอาหาร การ พัฒนาการนำเที่ยว และร้านขายของที่ระลึก การพัฒนาการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ การสร้างความ ปลอดภัยในชุมชน ทำให้เกิดผลด้านบวกแก่ชุมชน แต่ประเด็นที่น่าเป็นห่วงคือความเป็นมาตรฐาน ของผลิตภัณฑ์และการได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องหลังจากโครงการสิ้นสุดลง

2. การประเมินผลของโครงการด้านการปรับตัวของชุมชน การประเมินผลของ โครงการด้านการปรับตัวของชุมชน พบว่ามีผลด้านบวกต่อการปรับตัวของชุมชน ประชาชนมี ความภูมิใจในวัฒนธรรมในชุมชนของตัวเองและพื้นที่ มีการรวมกลุ่มมากขึ้น และมีความตื่นตัวใน การรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว ผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้น มีบ้างแต่ไม่มากนัก เช่นการมี จำนวนรถในชุมชนมากขึ้น ฝุ่นวายุขึ้น และการมีขยะมากขึ้น เป็นต้น

3. การประเมินโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นไปค่อนข้างยาก ไม่สามารถ บ่งชี้ได้อย่างชัดเจนว่าผลที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะทั้งด้านบวกและลบ เป็นผลมาจากโครงการนี้ โครงการ อื่นๆ หรือสิ่งอื่นๆที่เกิดขึ้นในพื้นที่ อีกทั้งวัตถุประสงค์ของโครงการฯเองก็ไม่ได้มุ่งไปสู่เป้าหมาย ทางด้านเศรษฐกิจโดยตรง

โดยสรุปโครงการฯประสบความสำเร็จในเรื่องการสร้างความรู้ความเข้าใจและการมีส่วน ร่วมให้กับคนในชุมชน ประสบความสำเร็จในการรวบรวมข้อมูลวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนทำ เกิด การนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการขยายผลการพัฒนาการท่องเที่ยว แต่ในส่วนของ การบรรลุผลการ พัฒนาการท่องเที่ยวจากโครงการเองนั้น ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรทั้งด้วยกระบวนการและ ผลิตภัณฑ์ที่ยังไม่สนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และการขาดแนวคิดเรื่องการตลาดเมื่อเริ่ม ดำเนินการ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	
ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ขอบเขตของโครงการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย	7
นิยามศัพท์เฉพาะ	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
เอกสารที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	9
เอกสารเกี่ยวกับชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย	35
เอกสารเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการ	76
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	98
3 ระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย	
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	122
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	123
การเก็บรวบรวมข้อมูล	132
การวิเคราะห์ข้อมูล	132
4 ผลการวิจัย	
ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดสุโขทัย	134
ข้อมูลทางด้านวัฒนธรรมของจังหวัดสุโขทัย	144
5 สรุปผลการการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย	226
ข้อเสนอแนะ	234

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม	236
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	242
ภาคผนวก ข แบบสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เจาะลึก	250
ภาคผนวก ค แบบประเมินของผู้เชี่ยวชาญ	255
ภาคผนวก ง กำหนดการสัมภาษณ์ข้อมูลภาคสนาม	260
ภาคผนวก จ รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	261
ภาคผนวก ฉ รายชื่อผู้ช่วยนักวิจัย	262
ภาคผนวก ช ภาพกิจกรรมจากการดำเนินการวิจัย	263
ประวัติผู้วิจัย	265

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงประเภทและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	25
2 แสดงตัวอย่างเครื่องมือบ่งชี้การประเมินผลกระทบของการท่องเที่ยว	73
3 แสดงแสดงขนาดตัวอย่างที่ความเชื่อมั่น 95 % จากขนาดประชากร 500 - 100,000 ของ Yamane	90
4 แสดงตัวอย่างเครื่องมือบ่งชี้การประเมินผลกระทบของการท่องเที่ยว	114
5 แสดงตารางการกำหนดขอบเขตของโครงการ	120
6 แสดงผลของความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญส่วน A ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	124
7 แสดงผลของความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญส่วน B การรู้จักและรับรู้โครงการฯ	126
8 แสดงผลของความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญส่วน C ผลกระทบของโครงการด้าน กระบวนการหรือขั้นตอนของโครงการฯ	127
9 แสดงผลของความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญส่วน D ผลกระทบด้านการปรับเปลี่ยนหรือ การปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการฯ	129
10 แสดงผลของความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญส่วน F ผลกระทบของโครงการด้านการ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากการมีโครงการฯ	130
11 แสดงผลของความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญส่วน F ผลกระทบของโครงการด้าน เศรษฐกิจและสังคมจากการมีโครงการฯ (เปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2554 และ 2555)	131
12 แสดงตารางแสดงเพศของผู้ตอบแบบสอบถาม	134
13 แสดงช่วงอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม	135
14 แสดงระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม	135
15 แสดงอาชีพหลักของผู้ตอบแบบสอบถาม	136
16 แสดงรายได้หลักต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม	137
17 แสดงอาชีพเสริมของผู้ตอบแบบสอบถาม	137
18 แสดงรายได้เสริมต่อปีของผู้ตอบแบบสอบถาม	138
19 แสดงรายได้เพียงพอกับรายจ่ายหรือไม่	138
20 สถานภาพทางสังคมในชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถาม	139
21 แสดงชุมชนที่ผู้ตอบแบบสอบถามอาศัยอยู่	140

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า	
22	แสดงท่านรู้หรือไม่ว่ามีโครงการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว	142
23	ในปีที่ผ่านมา (ปี พ.ศ. 2555) ท่านได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม หรือการร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยกับใครหรือหน่วยงานใดบ้าง	143
24	แสดงข้อ 13.1 วัฒนธรรมมุขปาฐะ (ตำนานหรือนิทานพื้นบ้าน) ที่สืบทอดผ่านภาษา	144
25	แสดงข้อ 13.2 วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และงานฉลอง	144
26	แสดงข้อ 13.3 วัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดง	145
27	แสดงข้อ 13.4 วัฒนธรรมด้านอาหารพื้นบ้าน	145
28	แสดงข้อ 13.5 วัฒนธรรมด้านการแพทย์แผนไทย	146
29	แสดงผลของแบบสอบถามด้านการพัฒนาการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวที่กระทบต่อชุมชน	148
30	แสดงผลของแบบสอบถามด้านการพัฒนาที่พักแรมที่กระทบต่อชุมชน	149
31	แสดงผลของแบบสอบถามด้านการพัฒนาร้านอาหารที่กระทบต่อชุมชน	150
32	แสดงผลของแบบสอบถามด้านการพัฒนาการบริการนำเที่ยวและมัลติเพกซ์ที่กระทบต่อชุมชน	151
33	แสดงผลของแบบสอบถามด้านการร้านขายของที่ระลึกและขายของพื้นเมืองที่กระทบต่อชุมชน	152
34	แสดงผลของแบบสอบถามด้านการพัฒนาความปลอดภัยในชุมชนที่กระทบต่อชุมชน	153
35	แสดงผลของแบบสอบถามด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนรอบอุทยาน	154
36	แสดงตารางสรุปผลของคำถามพร้อมกับค่าถ่วงน้ำหนัก ค่าต่ำสุด -3 ค่าสูงสุด 3	155
37	แสดงผลกระทบด้านกระบวนการต่อการปรับเปลี่ยนหรือปรับตัวของชุมชนด้านมีสิ่งที่น่าสนใจมากขึ้น	156
38	แสดงผลกระทบด้านกระบวนการต่อการปรับเปลี่ยนหรือปรับตัวของชุมชนด้านมีการดูแลรักษาสิ่งอำนวยความสะดวก	157

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
39	แสดงผลกระทบด้านกระบวนการต่อการปรับเปลี่ยนหรือปรับตัวของชุมชนทำให้ภาพลักษณ์ของชุมชนรอบอุทยานเมืองเก่าเป็นที่รู้จักและมีความสมบูรณ์มากขึ้น	158
40	แสดงผลกระทบด้านกระบวนการต่อการปรับเปลี่ยนหรือปรับตัวของชุมชนด้านการพัฒนาความเป็นเมืองมากขึ้นแสดงผลกระทบด้านกระบวนการต่อการแสดง	159
41	แสดงผลกระทบด้านกระบวนการต่อการปรับเปลี่ยนหรือปรับตัวของชุมชนทำให้สินค้ารอบอุทยานมีราคาแพงขึ้น	161
42	แสดงผลกระทบด้านกระบวนการต่อการปรับเปลี่ยนหรือปรับตัวของชุมชนทำให้คนในชุมชนร่วมมือกัน	162
43	แสดงผลกระทบด้านกระบวนการต่อการปรับเปลี่ยนหรือปรับตัวของชุมชนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม	164
44	แสดงผลกระทบด้านกระบวนการต่อการปรับเปลี่ยนหรือปรับตัวของชุมชนทำให้เกิดการปรับตัวด้านการประกอบอาชีพ	165
45	แสดงผลสรุปของผลกระทบด้านการปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการ	166
46	แสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านปริมาณนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชุมชน	167
47	แสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านปริมาณนักท่องเที่ยวที่มาสอบถามเกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน	167
48	แสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านปริมาณรถนำเที่ยวเข้ามาในแหล่งชุมชน	168
49	ตารางแสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านป้ายบอกทางเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและป้ายข้อมูล	169
50	แสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านความสะดวกของห้องน้ำสาธารณะ	169
51	แสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านแผนที่ที่แสดงถึงแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	170

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
52	แสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านระดับความสวยงามของภูมิทัศน์ในชุมชน	171
53	แสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านความร่วมมือกันของคนในชุมชนกับหน่วยงานอื่น (รัฐและเอกชน) ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	171
54	แสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อจำนวนร้านค้าที่เปิดใหม่	173
55	แสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม	174
56	แสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อจำนวนการจ้างงาน	174
57	แสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อความสามัคคีและความร่วมมือกันในทุก ๆ ด้าน	175
58	แสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อการทำกิจกรรมต่างๆเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน	176
59	แสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อความรู้สึกปลอดภัยในการอยู่ในชุมชน	176
60	แสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อความรู้สึกโดยรวมของภาวะเศรษฐกิจและการทำมาหากินของปีที่ผ่านมา	177
61	แสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อชีวิต ความเป็นอยู่ และความสุขในภาพรวมๆของปีที่ผ่านมา	178
62	แสดงช่วงอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม	215
63	แสดงเพศของผู้ตอบแบบสอบถาม	216
64	แสดงอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม	216
65	แสดงผลของการตอบแบบสอบถามการหาข้อมูลเกี่ยวกับอุทยานประวัติศาสตร์ ข้อมูลการเดินทางจากแหล่งใด	217

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
66	แสดงผลของการตอบแบบสอบถามกับความต้องการของนักท่องเที่ยวว่าอยากให้เผยแพร่ข้อมูลประเภทใดมากที่สุดเผยแพร่ข้อมูลประเภทใดมากที่สุด	218
67	แสดงตารางความเหมาะสมของราคาและมาตรฐานของที่พักในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย	219
68	แสดงความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อข้อมูลและความตรงกับสภาพความเป็นจริง	
69	แสดงผลของแบบสอบถามความรู้สึกไม่ปลอดภัยหรือไม่ยุติธรรมเรื่องใดในการมาเที่ยวครั้งนี้	220
70	แสดงความพึงพอใจต่อการมาเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยของนักท่องเที่ยว	220
71	แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบริการที่อยากให้มีและสามารถเก็บค่าใช้บริการตามความเหมาะสม	221
72	แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่อุทยานประวัติศาสตร์และชุมชนควรปรับปรุง	222

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1 แสดงแบบจำลองการจัดการแหล่งท่องเที่ยว	26
2 แสดงการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	28
3 แสดงป้ายชื่อชุมชนที่ติดตั้งในชุมชน	55
4 แสดงภาพป้ายข้อมูลเกี่ยวกับประวัติและข้อมูลของที่พักรัก	56
5 แสดงเมนูอาหารพื้นบ้านของ ต.เมืองเก่า สุโขทัย	57
6 แสดงแผนที่แสดงพื้นที่บริเวณชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวสิ่งที่น่าสนใจของตำบลเมืองเก่าจังหวัดสุโขทัย	58
7 แสดงภาพแผ่นพับร้านขายของที่ระลึกสินค้าพื้นเมืองด้านหลังของแผนที่	59
8 แสดงภาพกลุ่มเยาวชนที่เข้าร่วมการอบรมมัคคุเทศก์นำเที่ยวชุมชน	60
9 แสดงภาพป้ายอาสาสมัครบริการนำเที่ยวและหน่วยรักษาความปลอดภัย	61
10 แสดงป้ายสัญลักษณ์คัดค้านำเที่ยวในชุมชนเมืองเก่า	62
11 แสดงภาพแผ่นพับข่าวสารกิจกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดสุโขทัยตลอดปี	63
12 แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวสำหรับ 1 วัน	65
13 แสดงเส้นทางท่องเที่ยวครึ่งวัน	66
14 เส้นทางท่องเที่ยว 1 วันครึ่ง	67
15 แสดงเทคนิควิธีประเมินโครงการ	82
16 แสดงโมเดลพื้นฐานของ Stuffle Beam(วิบูลย์ศรี, 2546)	85
17 แสดงความสัมพันธ์ของการของตัดสินใจและประเภทของการประเมินตามโมเดลของสตฟเฟิลบีม(วิบูลย์ศรี, 2546)	86
18 แสดงป้ายชื่อชุมชนที่ติดตั้งในชุมชนสุโขทัยนคร 1	193
19 แสดงป้ายชุมชนบ้านเหนือ	193
20 แสดงป้ายชุมชนศรีชุม	194
21 แสดงป้ายชุมชนตะพังทองกลาง	194
22 แสดงป้ายชุมชนลิไทย	195
23 แสดงภาพป้ายประวัติที่พักโฮลด์ ซิตี้ เกสต์เฮาส์	196
24 แสดงภาพพักแห่งหนึ่งตามหนังสืออัตลักษณ์	196
25 แสดงเมนูอาหารพื้นบ้านของ ต.เมืองเก่า สุโขทัย	198

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
26 แสดงแผ่นพับร้านขายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง	198
27 แสดงแผนที่ในเขตอุทยานประวัติศาสตร์และชุมชนที่ทางเจ้าของทำขึ้นเพื่ออธิบาย ลูกค้าจากแผนที่เดิม	199
28 แสดงกลุ่มผู้เข้าร่วมอบรมมัลกุเทศก์	200
29 แสดงภาพป้ายอาสาสมัครบริการนำเที่ยวและหน่วยรักษาความปลอดภัย	201
30 แสดงภาพป้ายอาสาสมัครบริการนักท่องเที่ยวที่ติดอยู่ตามบ้านอาสาสมัคร	202
31 แสดงภาพป้ายอาสาสมัครบริการนักท่องเที่ยวที่ติดอยู่ตามบ้านอาสาสมัครในชุมชน ตระพังทองหลาง	202
32 แสดงป้ายสัญลักษณ์จราจรนำเที่ยวในชุมชนเมืองเก่า	203
33 ภาพแผ่นพับข่าวสารกิจกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดสุโขทัยตลอดปี	204
34 ภาพเว็บไซต์ของโครงการการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมี ส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว	206
35 ภาพเว็บไซต์เผยแพร่งานรอบรั้วเมืองพระร่วง สานสายใยแห่งวัฒนธรรม สืบค้น ประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลก	207
36 ข่าวการประชาสัมพันธ์ในหนังสือพิมพ์ manageronline.	207
37 แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวสำหรับ 1 วัน	208
38 แสดงเส้นทางท่องเที่ยวครึ่งวัน	209
39 แสดงเส้นทางการท่องเที่ยว 1 วันครึ่ง	210
40 ภาพชาวบ้านในชุมชนลิไทยกำลังเลื่อยไม้เพื่อใช้ทำบ้านทรงไทย และผลิตภัณฑ์ไม้ต่าง ๆ	211
41 เส้นทางก่อนถึงสะพานข้ามคลองคด บนแผนที่เส้นทางท่องเที่ยว	211
42 ภาพคลองคด ตามตำนานคลองคดที่ปรากฏในหนังสืออัตลักษณ์	212
43 ทู่นนระหว่างทางหลังจากออกจากหมู่บ้านลิไทย	212
44 ภาพวัดระหว่างทางที่ยังไม่ได้รับการบูรณะให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว	213

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ		หน้า
45	ชุมชนขายผลิตภัณฑ์ไม้สุโขทัย	213
46	ภาพหน้าร้านผลิตภัณฑ์ไม้ในชุมชนสุโขทัยนคร 1	214
47	ภาพปลายทางของเส้นทางการท่องเที่ยวที่ทำการหล่อพระ	214

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยที่ต่อเนื่องจากงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วม โดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว” เพื่อพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วม อันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย โดยประกอบไปด้วยกระบวนการพัฒนาการเข้าถึงชุมชน พัฒนาที่พักแรม พัฒนาร้านอาหารพัฒนาการบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พัฒนาสิ่งดึงดูดท่องเที่ยว พัฒนาร้านขายของที่ระลึกและขายสินค้าพื้นเมือง พัฒนาความปลอดภัย พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก พัฒนาการจัดการกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว พัฒนาการเผยแพร่โฆษณา และพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว

จากผลงานการดำเนินการวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยจำนวนทั้งสิ้น 12 ชุมชน ล้วนเป็นชุมชนที่มีองค์ความรู้ท้องถิ่นหรือภูมิปัญญา ที่สามารถนำมาใช้เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ได้ การประสานกันอย่างเหมาะสมระหว่างชุมชน องค์กรภาครัฐ และองค์กรเอกชนจะทำให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ในการพัฒนาแบบองค์รวมเพื่อให้เกิดเป็นแนวทางปฏิบัติที่ต่อเนื่องและยั่งยืนนั้นจะต้องประกอบไปด้วย 5 มิติ คือ (1) การพัฒนาคน (2) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ เช่น ห้องน้ำ ร้านอาหาร จุดพัก เป็นต้น (3) การพัฒนาแหล่งข้อมูลเพื่อพัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์และการสื่อสารสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ เช่น ศูนย์ข้อมูลข่าวสารชุมชน และแผนผังแสดงแหล่งท่องเที่ยว (4) การพัฒนาระบบที่เกื้อหนุนต่อการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม เช่น ระบบรักษาความปลอดภัย ระบบมัคคุเทศก์ และ (5) การพัฒนาแนวนโยบายเพื่อให้ภาคีทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วม เช่น แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน ผลการดำเนินงานของโครงการนั้นนอกจากจะทำให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามที่กล่าวมาแล้ว ยังก่อให้เกิดผลต่อชุมชนในเรื่องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านวิถีชีวิตทั้งที่เป็นนามธรรม เช่น การสร้างความเชื่อ อุดมการณ์ ค่านิยม เพื่อก่อให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมอันดีร่วมกัน และที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ ผลผลิตภัณฑ์ และสิ่งประดิษฐ์ของคนในชุมชน อันจะก่อให้เกิดผลทางด้านเศรษฐกิจในกาลต่อไป

งานศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นงานที่ทำต่อเนื่องจากงานที่ทำมาก่อนหน้า เพื่อให้สามารถวิเคราะห์และประเมินความคุ้มค่าของโครงการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยเพื่อการท่องเที่ยวโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วม โดยทางคณะวิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคม ร่วมกับแนวคิดการวิเคราะห์โครงการทางเศรษฐศาสตร์ร่วมกัน เพื่อให้ครอบคลุมบริบททั้งหมดที่เกี่ยวข้องให้ได้มากที่สุด

พื้นที่มรดกโลกสุโขทัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ด้วยความโดดเด่นของความเป็นแหล่งวัฒนธรรมที่แสดงถึงอารยธรรมที่เจริญสูงสุดของชนชาติไทย ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18-20 ที่มีการวางรากฐานการเมือง การปกครองและเศรษฐกิจ จึงได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ในปี ค.ศ.1991 ตามข้อกำหนดในการพิจารณาคุณสมบัติของแหล่งมรดกโลก คือ เป็นตัวแทนที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ด้านศิลปกรรม หรือตัวแทนของความงดงาม และเป็นผลงานชิ้นเอกแห่งอัจฉริยภาพในการสร้างสรรค์ของมนุษย์ และเป็นที่ยืนยันความเป็นอัตลักษณ์ หรือลักษณะเฉพาะที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรม ประเพณีที่แสดงออกถึงความเจริญรุ่งเรืองที่เคยปรากฏ หรือยังคงดำรงอยู่ นอกจากนั้นยูเนสโกยังได้ดำเนินโครงการอนุรักษ์โบราณสถานของสุโขทัย โดยการส่งผู้เชี่ยวชาญให้คำปรึกษาแนะนำ ในการจัดทำแผนแม่บทสุโขทัย รวมถึงการให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน และการรณรงค์ระดับนานาชาติในการพิทักษ์รักษามรดกวัฒนธรรมแห่งนี้ ทำให้สุโขทัยเป็นที่รู้จักในระดับนานาชาติทั่วโลก ประกอบกับการได้รับยกย่องจากผู้เชี่ยวชาญนานาชาติให้เป็นพื้นที่ตัวอย่างของข้อมูลในการอนุรักษ์มรดกโลกในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก

แม้ว่ามรดกโลกสุโขทัยจะสามารถสร้างรายได้ และสร้างอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้กับคนในชุมชน จากการใช้ความโดดเด่นของความเป็นมรดกโลก เพื่อให้ได้มาซึ่งผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ หากแต่ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยส่วนมากจะตกอยู่กับกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว ในส่วนของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และการจัดสรรผลประโยชน์ตอบแทนมือข้างเบาบาง อีกทั้งการอนุรักษ์โบราณสถานเป็นงานในส่วนความรับผิดชอบของกรมศิลปากร ที่ประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้สึกละเลยว่าเป็นสิ่งต้องห้ามที่จะเข้าไปร่วมจัดการ

แม้ช่วงปีที่ผ่านมาการท่องเที่ยวของไทยโดยรวมจะติดลบเกือบ 20% จากผลกระทบของภาวะเศรษฐกิจโลก ปัญหาโรคระบาด และราคาน้ำมันแพง แต่สำหรับในปี 53 สถานการณ์ได้ฟื้นตัวต่อเนื่อง และส่งผลบวกมาตั้งแต่ปลายปี 52 ประกอบกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีการทำประชาสัมพันธ์ที่เข้มแข็ง และขยายผลแคมเปญ “เที่ยวไทยครีกครีน เศรษฐกิจไทยคึกคัก” ซึ่งประสบความสำเร็จในการสร้างกระแส ให้คนไทยรับรู้ถึงความสำคัญของการเดินทางท่องเที่ยว

ภายในประเทศ ที่มีผลต่อเศรษฐกิจของไทย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานสุโขทัย. 2552. หน้า คำนำ)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุโขทัย ตั้งเป้ารายได้ท่องเที่ยวปี 2553 จังหวัดสุโขทัยจะเติบโต 4.90 % มีรายได้ประมาณ 1,322 ล้านบาท เหตุที่จังหวัดสุโขทัยมีศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวเกือบทุกแขนงโดยเฉพาะด้านศิลปวัฒนธรรมถือเป็นจุดขายที่สำคัญที่นักท่องเที่ยวทั้งใน และต่างประเทศให้ความสนใจ (จิตติมา สุขพลิน. 2552. หน้า 25)

กลยุทธ์การท่องเที่ยวในปี 2553 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุโขทัยจะมีการเพิ่มกิจกรรมในงานประเพณีหลักๆ แล้ว ก็จะเน้นไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น ปั่นจักรยานท่องเที่ยว หรือการวามอเตอร์ไบค์ ท่องชมเมืองโบราณ สัมผัสวิถีชาวบ้านแบบใกล้ชิด และการท่องเที่ยวแบบเชื่อมโยงระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย กับ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย รวมทั้งทำแผนส่งเสริมการขายต่อเนื่องที่ประเทศญี่ปุ่น และเยอรมัน

ผลจากการวิจัยการสืบค้นวัฒนธรรม จังหวัดสุโขทัยในปี พ.ศ. 2551-2552 พบว่าชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย มีทั้งสิ้น 12 ชุมชน ล้วนเป็นชุมชนที่มีศักยภาพในเชิงการท่องเที่ยวอย่างมาก จากการศึกษาพบว่าทั้ง 12 ชุมชน มีแหล่งหัตถกรรมประเภทเครื่องปั้นดินเผาและผลิตภัณฑ์ประเภทสังคโลก จำนวน 5 แห่ง แหล่งหัตถกรรมประเภทการแกะสลักไม้จำนวน 24 แห่ง แหล่งหัตถกรรมประเภทการทำเฟอร์นิเจอร์จากไม้จำนวน 1 ชุมชน แหล่งหัตถกรรมประเภทการหล่อพระจำนวน 2 แห่ง ร้านอาหารพื้นบ้าน จำนวน 15 แห่ง พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจำนวน 4 แห่ง และอีกจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาเบื้องต้น พบว่าการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย โดยเฉพาะอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย มีสิ่งที่จะต้องแก้ไข พัฒนา และปรับปรุง คือ เรื่องของการเก็บค่าธรรมเนียมเข้าชมอุทยานฯ ซึ่งมีหลายจุด ทำให้นักท่องเที่ยวสับสน รวมทั้งเรื่องความสะดวกของห้องน้ำ และตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ การเดินทางระหว่างแหล่งท่องเที่ยวหลัก-รอง ยังไม่สะดวก เพราะรถประจำทางมีน้อย และป้ายบอกสถานที่ท่องเที่ยวต้องมีการติดตั้งเพิ่ม นอกจากนี้ควรปรับภูมิทัศน์เส้นทางสู่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยทั้งสองฝั่งถนนให้ดูสะอาด สวยงาม มีความเป็นเอกลักษณ์ เพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือน

จากข้อมูลดังกล่าวได้นำไปสู่การประชุมของสมาคมการท่องเที่ยวของจังหวัดสุโขทัย ร่วมกับคณะนักวิจัยในระยะที่ 1 หลายครั้ง ในที่ประชุมได้มีความเห็นพ้องต้องกันว่า ชุมชนควรได้นำเอาองค์ความรู้ในด้านวัฒนธรรมที่สามารถนำเอาข้อมูลจากการวิจัยในครั้งนี้ มาใช้ เช่น ด่านานประวัติศาสตร์ความเป็นมา ประเพณี พิธีกรรม ศิลปะการแสดง ศิลปหัตถกรรม ฯลฯ ที่เป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรมของตนเองมาพัฒนาที่พักริม ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึกและขายสินค้าพื้นเมือง

รวมทั้งการพัฒนาสื่อสิ่งพิมพ์ของข้อมูลสินค้าพื้นเมือง ข้อมูลเทศกาลและงานประเพณี ข้อมูลชีวิตความเป็นอยู่เพื่อพัฒนาสิ่งดึงดูดการท่องเที่ยว

นอกจากนี้ควรมีการบริการนำเที่ยวโดยมัคคุเทศก์ที่อยู่ในชุมชน ระบบและมาตรการต่างๆ เพื่อความปลอดภัย สภาพการเข้าถึงชุมชน การสร้างจุดหมายต่า มีป้ายบอกที่ตั้ง ความสำคัญของชุมชน แหล่งท่องเที่ยว และหมายเลขถนน มีป้ายบอกการจัดรถยนต์โดยสารประเภทต่าง ๆ สำหรับนักท่องเที่ยว รวมทั้งมีป้ายการบริการ เช่น ป้ายน้ำมัน ห้องน้ำ ที่พักริมทาง และสถานที่จอดรถที่เป็นมาตรฐาน มีการบริการขนส่งระหว่างท่าอากาศยานหรือสถานีขนส่งกับที่พัก โดยมีการบริการขนส่งระหว่างท่าอากาศยานสู่ที่พักและสถานีขนส่งกับที่พัก รวมทั้งการจัดบริการในด้านข้อสนเทศ และข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอื่น ได้แก่กิจกรรมบันเทิงเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจตลอดปี ที่มีการประชาสัมพันธ์ของข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ โทรทัศน์ รูปภาพ ไปสเตอร์ แผ่นพับ เป็นต้น

การประเมินโครงการโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยที่ผ่านมา ยังจำกัดอยู่เพียงการประเมินผลผลิต โดยมุ่งที่จะทราบความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้ให้บริการหรือผู้ให้ทุนในการยุติหรือขยายโครงการ แต่ในปัจจุบันนักประเมินและผู้บริหารโครงการ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการประเมินประสิทธิภาพของโครงการด้วย โดยถือว่าเป็นประเภทของการประเมินที่จำเป็นสำหรับโครงการบริการทั่วไป เพราะจะช่วยเสริมให้โครงการเหล่านั้น สามารถดำเนินการอย่างสอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โครงการที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาท้องถิ่น หรือโครงการที่เป็นตัวกำหนดเกณฑ์สำคัญสำหรับประกันโครงการขนาดใหญ่ระดับชาติ ที่จะไม่ต้องสูญเสียทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดโดยไม่จำเป็น การดำเนินโครงการบริการสังคมนั้น จะไม่มุ่งแต่เพียงความสำเร็จของโครงการเท่านั้น แต่จะต้องให้คุ้มค่าในเชิงของประสิทธิภาพด้วย

สำหรับการประเมินผลโครงการการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวในครั้งนี้ เป็นการประเมินผลรวมสรุป มักจะใช้ประเมินหลังสิ้นสุดโครงการ ซึ่งผลสรุปที่ได้จะนำสู่การรายงาน ว่า โครงการได้บรรลุเป้าหมาย (goals) หรือไม่ อย่างไร ตลอดจนการรายงานถึงสถานภาพของโครงการว่าประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวเพียงไร มีปัญหาหรืออุปสรรคใดที่ต้อแก้ไขปรับปรุงข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้ผู้บริหารโครงการสามารถนำไปสู่การตัดสินใจว่า โครงการนั้นควรดำเนินการต่อหรือยกเลิก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ผลการดำเนินการตามโครงการการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วม โดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ในบริบทกระบวนการ ผลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ มีเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่ ดังนี้

- 1.1 เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญในการท่องเที่ยว
- 1.2 เป็นพื้นที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในปัจจุบัน
- 1.3 เป็นพื้นที่ที่รู้จักโดยทั่วไป และมีนักท่องเที่ยวเข้าชมอย่างต่อเนื่อง
- 1.4 มีระดับความสำคัญในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ดังนั้นผู้วิจัยได้แบ่งพื้นที่รอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ครอบคลุม 12 ชุมชน
ประกอบด้วยในเขตเทศบาลตำบลเมืองเก่า ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองสุโขทัย ได้แก่

- 1.ชุมชนตระพังทองกลาง
- 2.ชุมชนแม่รำพัน
- 3.ชุมชนบ้านไต้
- 4.ชุมชนสุโขทัยนคร1
- 5.ชุมชนสุโขทัยนคร3
- 6.ชุมชนบ้านเหนือ
- 7.ชุมชนบ้านใหม่ตระพังทอง
- 8.ชุมชนรามใหญ่
- 9.ชุมชนศรีชุม
- 10.ชุมชนป่ามะม่วง
- 11.ชุมชนลิไท
- 12.ชุมชนรามเล็ก

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา เนื้อหาการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วม โดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 ประกอบด้วย

2.1 การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ประเมินหลังจากที่ได้ทำ “โครงการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วม โดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว” ไปแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 โดยโครงการนี้ได้เสร็จสิ้นในปี พ.ศ. 2554

2.2 การวิเคราะห์ประเมินโครงการครั้งนี้ประกอบไปด้วย 4 ส่วนหลัก คือ

2.1.1 การวิเคราะห์กระบวนการหรือขั้นตอนของโครงการ

2.1.2 การประเมินการปรับเปลี่ยนและการปรับตัวของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ทั้งในด้านทัศนคติ การรับรู้ และองค์ความรู้ที่ได้รับ

2.1.3 การประเมินผลที่เกิดขึ้นทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมหลังจากที่โครงการเสร็จสมบูรณ์

2.1.4 การประเมินผลผลจากการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1.การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดสารนิเทศในการปรับปรุงโครงการ และสารนิเทศในการตัดสินใจของโครงการ ข้อมูลที่บ่งชี้ว่าโครงการที่ดำเนินการนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์การ คำนึงต่อการตัดสินใจ และการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

2.การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งที่เป็นวัฒนธรรมชุมชน เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่าง ๆ

3.วัฒนธรรม หมายถึง วัฒนธรรมของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสุโขทัย

4.อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย หมายถึง สถานที่ตั้งของโบราณวัตถุ และโบราณสถานในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยที่องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) จัดตั้งขึ้นเป็นมรดกโลกของจังหวัดสุโขทัย

5.ชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่รอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ในงานวิจัยนี้ ประกอบด้วยชุมชนตระพังทองกลาง ชุมชนแม่รำพัน ชุมชนบ้านใต้ชุมชนสุโขทัยนคร1 ชุมชนสุโขทัยนคร 3 ชุมชนบ้านเหนือ ชุมชนบ้านใหม่ตระพังทอง ชุมชนรามใหญ่ ชุมชนศรีชุม ชุมชนวัดป่ามะม่วง ชุมชนลิไท และชุมชนรามเล็ก

6.การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการดำเนินกิจกรรม และการร่วมมือในการพัฒนาชุมชนรอบรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ระหว่าง คณะผู้วิจัย ภาครัฐ- ภาคเอกชนของจังหวัดสุโขทัย และชุมชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลจากวิเคราะห์กระบวนการดำเนินการ โดยเน้นไปที่การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิเคราะห์การปรับเปลี่ยนและการปรับตัวของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย วิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการมีโครงการทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และวิเคราะห์ผลจากการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

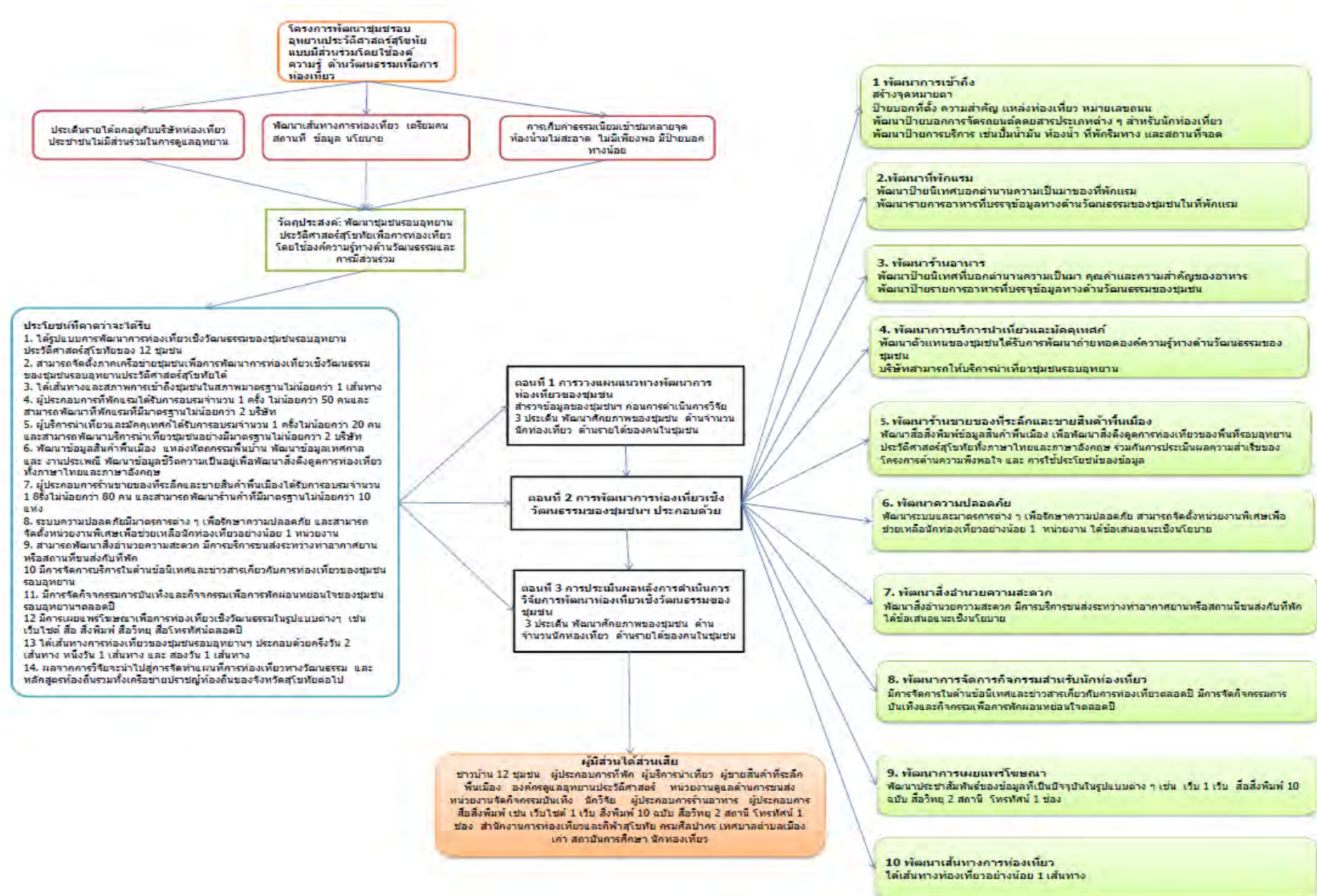
2. เข้าใจและทราบถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เข้าใจกระบวนการสร้างความเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเรื่องที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวตั้งแต่การให้ความรู้

3. การเรียนรู้ร่วมกัน การดำเนินการตามกิจกรรม และผลลัพธ์ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพสามารถประเมินความคุ้มค่าที่เกิดขึ้นในรูปตัวเงินของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย 12 ชุมชน

4. สามารถประเมินความคุ้มค่าในบริบทที่ไม่เกี่ยวข้องกับตัวเงินได้ ในปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจัยทางด้านชุมชนและสังคม ปัจจัยทางการศึกษา และปัจจัยทางด้านศิลปวัฒนธรรม

5. สร้างหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนที่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การประเมินผลโครงการการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วม โดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวข้องจากเอกสารและงานวิจัยซึ่งนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวกับ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. เอกสารที่เกี่ยวกับชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย
3. เอกสารที่เกี่ยวกับการประเมินผลโครงการ
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแบบหนึ่งที่มีความสำคัญกับองค์ความรู้และภูมิปัญญาของผู้คนที่สั่งสม สืบสาน ภายใต้งานใจของพื้นที่และบริบทของสังคม วัฒนธรรม ซึ่งหมายรวมไปถึงการให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์และการพัฒนาการของชุมชน แม้รูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าวนี้ยังไม่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวมากนักเพราะอาจไม่สร้างผลกำไร แต่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะเป็นกลไกอย่างหนึ่งที่เข้ามาช่วยเสริมความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณของชุมชน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและสำนึก ร่วมของชุมชน อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาจากการเรียนรู้ศักยภาพของตนเอง

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงเป็นกระบวนการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมทั้งที่มองเห็นและมองไม่เห็น โดยให้ความสำคัญกับระบบความหมายและคุณค่าของวิถีชีวิตมากกว่ามูลค่าทางเศรษฐกิจ และมุ่งอธิบายความหมายของปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมอย่างเชื่อมโยงกับภูมิโนเวศและกำกับด้วยภูมิธรรมที่ลึกซึ้ง อย่างไรก็ตามบริบทโลกาภิวัตน์และอำนาจทุนทาง

เศรษฐกิจได้กลายเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้หลายชุมชนต้องสูญเสียอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งการสูญเสียอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมดังกล่าวนั้นย่อมหมายถึง การสูญเสียทั้งองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และภูมิธรรมที่บรรพบุรุษได้สั่งสมภายใต้เงื่อนไขภูมิโนเวศ ในขณะที่เดียวกันย่อมหมายถึงว่าสังคมที่เข้มแข็งย่อมไม่ควรสูญเสียภูมิโนเวศ ภูมิปัญญา และภูมิธรรมที่เป็นฐานรองรับวิถีวัฒนธรรม

ความหมายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยว เป็นเรื่องของการเดินทาง หากไม่มีการเดินทาง ก็ไม่มีการท่องเที่ยว ในเรื่องของ การท่องเที่ยว ผู้ดำเนินการท่องเที่ยว มักใช้คำว่า การท่องเที่ยว และ การเดินทาง ปนๆ กันไป บางทีก็ใช้คำ การท่องเที่ยว ให้มีความหมายถึง ทั้งการเดินทางและการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ใช้ชื่อในภาษาอังกฤษว่า Tourism Authority of Thailand และการท่องเที่ยวแห่งอังกฤษ ก็ใช้ชื่อว่า British Tourism Authority บางทีก็ใช้คำ การเดินทาง ให้มีความหมายถึงทั้งการเดินทางและการท่องเที่ยว เช่น องค์การการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ

ซึ่งจัดตั้งขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เรียกชื่อว่า International Union of Official Travel Organization (IUOTO) สถาบันอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัย Hawaii ที่สอนวิชาการท่องเที่ยว มีชื่อว่า School of Travel Management และสถาบันการท่องเที่ยวสำหรับภาคพื้นแปซิฟิก ใช้ชื่อว่า Pacific Area Travel Association ในพจนานุกรม Webster's Third New International Dictionary ให้ ความหมายของคำว่า Tourism ไว้ดังนี้ Tourism หมายถึง การท่องเที่ยว การเดินทางเพื่อความสราญใจ และการบริหารงานธุรกิจเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว

ในปัจจุบันภาษาไทยเราใช้คำ ท่องเที่ยว แต่เพียงคำเดียว เช่น การท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว เพราะคำว่า ท่อง หมายถึงการเดินทางอยู่แล้ว ส่วนคำว่า Tour ในภาษาอังกฤษ เดิมเป็นคำในภาษาฝรั่งเศส ซึ่งพัฒนามาจากคำว่า tornus ในภาษาละติน ส่วนในภาษาอังกฤษ tornus พัฒนาเป็นคำว่า turn ซึ่งแปลเหมือนความหมายของ tornus ในภาษาละติน

การท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมของคนมาช้านานแล้ว แต่ในภาษาอังกฤษนิยมใช้คำว่า Travel และในภาษาฝรั่งเศสใช้คำว่า Tour ที่มีหลักฐานชัดเจนคือ บทความของ Sir Francis Bacon นักปราชญ์ชาวอังกฤษ ชื่อ "Of Travel" ซึ่ง Sir Francis Bacon เขียนไว้เมื่อ ค.ศ. 1625 ส่วนกวีคนหนึ่งของอังกฤษชื่อ Oliver Goldsmith ได้เขียนกวีนิพนธ์เกี่ยวกับนักท่องเที่ยวในปี ค.ศ. 1760 ใช้ชื่อ

“The Traveller” และนวนิยายอันมีชื่อเสียงของ Jonathan Swift เกี่ยวกับการท่องเที่ยวผจญภัยของ Gulliver เขียนในปี ค.ศ.1770 ก็ใช้ชื่อว่า “Gulliver’s Travels” (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. 2551 หน้า 2)

การท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมของคนมาช้านานแล้ว แต่ในภาษาอังกฤษนิยมใช้คำว่า Travel และในภาษาฝรั่งเศสใช้คำว่า Tour ที่มีหลักฐานชัดเจนคือ บทความของ Sir Franciscs Bacon นักปราชญ์ชาวอังกฤษ ชื่อ “Of Travel” ซึ่ง Sir Franciscs Bacon เขียนไว้เมื่อ ค.ศ. 1625 ส่วนกวีคนหนึ่งของอังกฤษชื่อ Oliver Goldsmith ได้เขียนกวีนิพนธ์เกี่ยวกับนักท่องเที่ยวในปี ค.ศ. 1760 ใช้ชื่อ “The Traveller” และนวนิยายอันมีชื่อเสียงของ Jonathan Swift เกี่ยวกับการท่องเที่ยวผจญภัยของ Gulliver เขียนในปี ค.ศ.1770 ก็ใช้ชื่อว่า “Gulliver’s Travels”

ในขณะที่กิจกรรมการท่องเที่ยวสมัยก่อน เป็นเรื่องที่น่าหนักใจไปกับการศึกษา แลประโยชน์ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับ ดังที่ Sir Franciscs Bacon ได้เขียนไว้ในบทความ “Of Travel” ว่า

“ Travel, in the younger sort, is a part of education; in the elder, a part of experience. He that travelleth into a country before he hath some entrance into the language goeth to school, and not to travel...”

ซึ่งมีความหมายถึง “ สำหรับเยาวชน การเดินทางเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา สำหรับผู้ใหญ่เป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ ผู้ที่เดินทางเข้าไปในประเทศหนึ่ง โดยยังไม่ได้รู้ภาษาของประเทศนั้น ไปโรงเรียน ไม่ได้ไปเที่ยว...”

ต่อมาในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 นักการศึกษาชาวอังกฤษได้เอาคำว่า tour มาใช้ในภาษาอังกฤษ โดยกล่าวว่า ผู้ที่จะได้รับการศึกษาอย่างสมบูรณ์ จะต้องเข้าไปเที่ยวในประเทศต่างๆ ในยุโรปให้ทั่วถึง เขาใช้คำว่า to make a grand tour และต่อมา คำ tourism ก็เกิดขึ้นในความหมายของ “การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา” และเมื่อมโนทัศน์ของการท่องเที่ยวขยายตัวมากขึ้น tourism ก็หมายถึงการท่องเที่ยวทั่วไป ซึ่งพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีการแข่งขันกันในการแข่งธุรกิจอย่างดุเดือด ทำให้ความหมายหรือมโนทัศน์ของการท่องเที่ยว เกี่ยวพันอยู่กับผลประโยชน์อย่างแยกไม่ออก (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. 2551. หน้า 3)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้และการให้คุณค่าของสังคม

โดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม (2554 หน้า 15) ได้แบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

1. มรดกโลก หมายถึงสิ่งที่บ่งบอกถึงคุณค่าของสิ่งที่มีมนุษยชาติ หรือธรรมชาติสร้างขึ้นมา ควรแก่การอนุรักษ์ปกป้องให้ตกทอดไปยังชนรุ่นหลัง และเป็นสิ่งที่ทุกคนในโลกปัจจุบันนี้เป็นเจ้าของร่วมกัน แบ่งเป็น มรดกแห่งความทรงจำของโลก มรดกโลกทางวัฒนธรรม และมรดกโลกทางธรรมชาติ

2. อุทยานประวัติศาสตร์ หมายถึงบริเวณที่มีหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ สมัยใดสมัยหนึ่งของประเทศ หลักฐานและความสำคัญดังกล่าวอาจเป็นทางวัฒนธรรม การเมือง และสังคมวิทยาได้

3. พิพิธภัณฑ์ คือหน่วยงานที่ไม่หวังผลกำไร เป็นสถาบันที่ถาวรในการรวบรวม สงวนรักษา ศึกษาวิจัย สื่อสารและจัดแสดงนิทรรศการ ให้บริการแก่สังคมเพื่อการพัฒนา มีความมุ่งหมายเพื่อการค้นคว้า การศึกษาและความเพลิดเพลิน โดยแสดงหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวกับมนุษย์และสภาพแวดล้อม สิ่งซึ่งสงวนรักษาและจัดแสดงนั้นไม่ใช่เป็นเพียงวัตถุ แต่ได้รวมถึงสิ่งที่มีชีวิตด้วย โดยรวมไปถึงสวนสัตว์ สวนพฤกษชาติ วนอุทยาน สถานที่สงวนสัตว์น้ำและสถานที่อันจัดเป็นเขตสงวนอื่นๆ รวมทั้งโบราณสถานและแหล่งอนุสรณ์สถาน ศูนย์วิทยาศาสตร์และท้องฟ้าจำลอง

4. แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ตรงกันข้ามกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เมืองขนาดใหญ่ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเที่ยวชมสิ่งก่อสร้างและสถาปัตยกรรมทางประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน สถานที่ที่รัฐบาลก่อสร้างขึ้น เช่น พระราชวังหรืออาคารเก่าแก่ที่มีประวัติความเป็นมาที่สำคัญ

5. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เกิดจากสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ ประกอบด้วย สภาพภูมิอากาศ ทิวทัศน์ที่สวยงาม และสัตว์ป่า

การท่องเที่ยว นับเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่ได้นำเอาวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวอเมริกันและยุโรปที่ต่างสนใจที่จะเรียนรู้วัฒนธรรม มรดกทางประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมงานสถาปัตยกรรมและสัมผัสวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในประเทศนั้น โดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชียและแอฟริกา รวมถึงชื่อของที่ระลึกที่เป็นงานหัตถกรรมและงานฝีมือที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในประเทศนั้น การท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวเราเรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ดังนั้นองค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงประกอบด้วย 1. ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ 2. โบราณคดีและพิพิธภัณฑ์ 3. งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิม 4. ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก 5. ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา 6. คนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ 7. ภาษาและวรรณกรรม 8. วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย อาหาร 9. ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน เทศกาลต่างๆ 10. ลักษณะงานและเทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

นอกจากนี้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือการท่องเที่ยวไปตามสถานที่ทางประวัติศาสตร์โบราณสถานที่สำคัญหรือมีชื่อเสียงตลอดจนการท่องเที่ยวเพื่อเข้าชมขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น เนื่องจากในเทศกาลต่างๆ เป็นการสืบทอด รักษา มรดกทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นไว้ ตลอดจนตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมที่มีมาแต่โบราณซึ่งเป็นรากฐานของแต่ละท้องถิ่นไว้ ตลอดจนตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมที่มีแต่โบราณซึ่งเป็นรากฐานของวัฒนธรรมและวิถีการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่นโดยมีลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้คือ

1. เป็นสถานที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และโบราณสถาน ตลอดจนมรดกทางวัฒนธรรมรวมถึงวัฒนธรรมรวมถึงพิพิธภัณฑ์ต่างๆ และประเพณีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น

2. เป็นการให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมโดยเจ้าของพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนในการวางแผนการจัดการและอนุรักษ์

3. มีภาครัฐและวิสาหกิจให้ความรู้ทั้งของภาครัฐและประชาชนในท้องถิ่น แนะนำให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม พร้อมทั้งจัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้การวางแผนของประชาคมในชุมชน

4. มุ่งให้ประชาชนเจ้าของท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการอนุรักษ์และเพื่อผลประโยชน์ของท้องถิ่นตลอดจนมุ่งเน้นให้การท่องเที่ยว ได้ความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความประทับใจ และมีประสบการณ์ในการดำรงชีวิตในสังคม และวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไป

5. ผู้ที่เกี่ยวข้องมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ รักษา และเรียนรู้ประวัติศาสตร์และ วัฒนธรรมของท้องถิ่น

แม้ว่าจิตสำนึกต่อคุณค่าของอดีตในแง่มุมต่างๆเหล่านี้ อาจไม่ได้เกิดขึ้นพร้อมกันทั่วโลก หากแต่ค่อยๆมีพัฒนาการอย่างค่อยเป็นค่อยไป แนวคิดที่เกิดขึ้นในแต่ละส่วนต่างๆของโลกมิได้ เกิดขึ้นเป็นแบบฉบับเดียวกัน หากมีอิสระตามลักษณะเฉพาะในแต่ละท้องถิ่น อันเนื่องมาจากผลผลิต ทางความคิดที่แตกต่างกันตามแต่ละวัฒนธรรมในสังคมนั้น ๆ

เป้าหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมสำคัญ ที่จะรายได้เข้าสู่ประเทศไทย และยังช่วยพัฒนา เศรษฐกิจ และสังคม อย่างไรก็ตามการผลักดันการท่องเที่ยวในปัจจุบันได้มีการแข่งขันอย่าง รุนแรง ที่ทำให้ประเทศไทยต้องปรับทิศทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้อัตลักษณ์ของประเทศ

การจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในมิติใหม่จึงมีเป้าหมายเพื่อการอนุรักษ์ และการพัฒนาที่ยั่งยืน แทนการจัดนำเที่ยวแบบเดิมที่เน้นการและให้ความสำคัญกับการหารายได้ จากภาคบริการที่เน้นแสวงหาผลประโยชน์ต่อทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพียงอย่างเดียวเพื่อเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยไม่สนใจต่อการอนุรักษ์และขาดความรับผิดชอบ ต่อความสำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การจัดการท่องเที่ยวเชิง ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เน้นการรักษาความยั่งยืนของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ในชุมชน เพื่อที่จะสอดคล้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต่อไปโดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือ

1. ด้านความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะโบราณสถานเป็นเครื่องยืนยันถึง ความเก่าแก่และความรุ่งเรืองของชาติ ดังนั้นชาติใดที่มีโบราณสถานมากย่อมทำให้คนในชาติเกิด ความภาคภูมิใจเกิดความสมัครสมานสามัคคี เกิดความรักและเกิดความหวงแหนแผ่นดินและ ประเทศชาติ ทำให้ชนในชาติช่วยกันทำนุบำรุงรักษาและส่งเสริมให้มรดกทางวัฒนธรรมนั้น แพร่หลายต่อไป

2. ด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ การศึกษาประวัติศาสตร์ในยุคต้นๆหรือก่อนประวัติศาสตร์มีอุปกรณ์ที่สำคัญคือการมีหลักฐานน้อย ไม่แน่ชัด ไม่สมบูรณ์ หลักฐานประเภทตำนาน พงศาวดาร จดหมายเหตุ และเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่มักจะเป็นหลักฐานที่เขียนขึ้นในสมัยหลังจากเหตุการณ์จริงซึ่งอาจจะผิดเพี้ยนจากความจริงไปมาก ดังนั้นการศึกษาประวัติศาสตร์ในระยะเวลาดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยหลักฐานทางโบราณคดีมาเป็นเครื่องมือในการศึกษา โดยเฉพาะโบราณสถานนั้นนับว่ามีคุณค่าต่อการศึกษาประวัติศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง

3. ด้านการศึกษาภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม ซึ่งโบราณสถานสามารถที่จะบอกกล่าวได้ถึงความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมมาแต่โบราณจึงเป็นการยืนยันว่าสภาพภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมของมนุษย์เป็นอย่างมาก

4. ด้านการศึกษาวัฒนธรรม โบราณสถานสามารถทำให้ทราบเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางด้านต่างๆของมนุษย์ในอดีตกระจ่างยิ่งขึ้น เช่น การสร้างศาสนสถาน ตามคติความเชื่อ การสะท้อนให้เห็นการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ผ่านทางภาพจิตรกรรมฝาผนัง หรือ ลวดลายแกะสลัก ภาพปั้นที่ประดับตามอาคารของโบราณสถาน เป็นต้น

5. ด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะ โบราณสถานเป็นหลักฐานที่สำคัญที่ใช้ในการศึกษาทางศิลปะและประวัติศาสตร์ศิลปะของมนุษย์ในอดีตซึ่งจะทำให้ทราบเรื่องราวเกี่ยวกับการสร้างสรรค์งานทางศิลปะของมนุษย์ในสมัยโบราณหลายประการเช่น แนวคิด ความเชื่อ ความรู้สึก สกิลช่าง เทคโนโลยีในการแกะสลักและการหล่อ ฝีมือช่าง ลักษณะทางสังคม ระดับเศรษฐกิจ และอิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

6. ด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ปัจจุบันโบราณสถานได้กลายเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สำคัญของทุกประเทศ แต่ละประเทศต่างใช้โบราณวัตถุและโบราณสถานเป็นเครื่องดึงดูดนักท่องเที่ยวให้หลั่งไหลเข้าสู่ประเทศ ให้มาชื่นชมเพื่อความเพลิดเพลินและได้รับความรู้ การที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาทำให้ประเทศมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการใช้จ่ายใช้สอยของนักท่องเที่ยวและในขณะเดียวกันทำให้เกิดอุตสาหกรรมหรือกิจกรรมต่างๆอีกหลายอย่างตามมา นอกจากนี้โบราณสถานยังเป็นสิ่งที่เชิดชูศิลปวัฒนธรรมของชาติให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายไปในนานาประเทศ

7. **ด้านนันทนาการ** ในปัจจุบันได้มีการพัฒนาโบราณสถานที่มีอยู่ในพื้นที่อันเหมาะสมตามหลักวิชาเพื่อให้บริเวณชุมชนเหล่านั้น สามารถเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนได้ เพื่อให้ผู้เข้าไปพักผ่อนในบริเวณชุมชนโบราณได้รับความรู้และความเพลิดเพลินในเวลาเดียวกัน เพราะชุมชนโบราณทุกแห่งล้วนมีประวัติความเป็นมาเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของชาติทั้งสิ้น จึงเป็นเรื่องที่ทุกคนสนใจใคร่รู้ใคร่ศึกษา เช่น อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย เป็นต้น

8. **ด้านการแก้ไขปัญหาบ้านเมือง** ความขัดแย้งทางการเมืองหรือปัญหาทางการเมืองมักจะเกิดขึ้นในหลายๆลักษณะ อาทิ ปัญหาระหว่างประเทศที่อยู่ใกล้ชิดกันและประเทศใดประเทศหนึ่งพยายามอ้างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ดี หรือหลักฐานทางเชื้อชาติที่ดี ศาสนาก็ดี แล้วพยายามก่อให้เกิดปัญหาทางการเมืองเรื่องราวต่างๆขึ้น เช่น ปัญหาเขตแดน เป็นต้น ซึ่งในกรณีเช่นนี้โบราณคดีก็อาจมีส่วนช่วยแก้ปัญหานี้ให้กระจ่างแจ้งขึ้นได้ว่าดินแดนบริเวณนั้นควรจะเป็นของประเทศใด โดยอาศัยโบราณวัตถุ โบราณสถานและหลักฐานทางโบราณคดีอื่นๆที่ขุดค้นมาเป็นข้อวินิจฉัย

9. **ด้านการศึกษาเชิงสหวิทยาการ** ซึ่งเป็นการศึกษากรณีที่รวมเอาวิทยาการสาขาต่างๆมาใช้ร่วมกันหรือการนำเอาศิลปะและศาสตร์หลายๆแขนงหรือหลายๆสาขาวิชามาประยุกต์ใช้ร่วมกันอย่างเหมาะสมเพื่อให้ผลการศึกษาดูออกมาอย่างกว้างขวางครอบคลุมและลึกซึ้ง

10. **ด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม** ด้วยระเบียบวิธีในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับโบราณวัตถุตามวิธีการทางโบราณคดีคือการสำรวจขุดค้น วิเคราะห์ ศึกษาและวิจัยทางโบราณคดีนั้นล้วนเป็นกระบวนการแห่งการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติโดยตรงทั้งนั้น ดังนั้นกระบวนการในการศึกษาวิจัยโบราณวัตถุจึงย่อมเป็นกระบวนการที่ช่วยในการสืบทอดมรดกวัฒนธรรมไปสู่อนุชนอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดที่เกี่ยวข้องการท่องเที่ยวเชิงระบบ

ทฤษฎีเชิงระบบนั้น เบอรัทาลานฟี (Bertalanffy) ได้อธิบายถึงความพยายามที่จะสร้างแบบแผนและพัฒนาระบบความคิดลักษณะพิเศษของแนวคิดเชิงระบบคือมีความมุ่งหมายที่จะอธิบายทุกสิ่งทุกอย่าง ที่ซับซ้อน จุกจิก ให้เข้าใจได้ง่ายและชัดเจน และวิธีดังกล่าวนี้มีแบบแผนโดย

การเริ่มต้นพิจารณาสິงนั้นๆก่อนจากนั้นพิจารณาองค์ประกอบแวดล้อมและค้นหาว่าสิ่งต่างๆเหล่านั้นมีการเรียงลำดับความสำคัญอย่างไรและมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันแบบใดบ้าง โดยทั่วไปแล้วนั้น ระบบที่มีการคาบเกี่ยวกัน ซ้อนทับกัน สามารถที่จะทำการแยกออกจากกัน (เพื่อวิเคราะห์) ได้ จากนั้นก็เรียงลำดับในแต่ละระบบได้ว่าหัวข้อใดเป็น ระบบหลัก และในหัวข้อใดเป็นระบบรอง

แนวคิดในการอธิบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงระบบ มีทฤษฎีที่สำคัญคือทฤษฎีเปิดและทฤษฎีปิด โดยการท่องเที่ยวจัดเป็นทฤษฎีเปิดเนื่องจาก สภาพแวดล้อมเป็นตัวกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวยังส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอีกด้วย โดยอธิบายเกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวว่าองค์ประกอบที่สำคัญคือนักท่องเที่ยว หากปราศจากนักท่องเที่ยวแล้วการท่องเที่ยวก็จะไม่เกิดขึ้น สำนักงานท่องเที่ยวและโรงแรมไม่ได้ทำให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้น โครงสร้างเหล่านี้ต่างรอคอยการท่องเที่ยว รอคอยนักท่องเที่ยวมาใช้บริการ นักท่องเที่ยวคือองค์ประกอบที่สำคัญต่อทุกระบบการท่องเที่ยว

การกำหนดเส้นทางในการท่องเที่ยวเชิงระบบ จำเป็นต้องมียังน้อย 3 จุดหลักๆคือจุดเริ่มต้นการเดินทาง ทางผ่าน และสถานที่ท่องเที่ยว (จุดหมายปลายทาง)

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงระบบ ประกอบด้วยองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5 อย่างคือ นักท่องเที่ยว จุดเริ่มต้น ทางผ่าน สถานที่ที่เป็นจุดหมายปลายทาง (สถานที่ท่องเที่ยว) และอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ตามทฤษฎีแล้วการท่องเที่ยวสามารถเกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องมีอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยได้ในบางกรณีโดยทั่วไปแล้วกำหนดการเดินทางการท่องเที่ยว (โปรแกรมทัวร์) ที่นักท่องเที่ยวสามารถหาได้นั้น จะถูกสร้างขึ้นโดยการจัดการขององค์กรต่างๆเช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน เป็นต้น ซึ่งช่วยในการสนับสนุนและจูงใจนักท่องเที่ยวในการเดินทางท่องเที่ยว จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีช่องทางในการจัดหาข้อมูลเรื่องเส้นทางท่องเที่ยวจาก 2 แหล่งข้อมูล ได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยว และเมืองอันเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางผ่านหรือเมืองที่เป็นที่พัก ซึ่งได้รับการเอื้อเพื่อข้อมูลจากโรงแรมที่เขาพักนั่นเอง

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องนอกเหนือจากองค์ประกอบทั้ง 5 อย่างในการประกอบเป็นระบบท่องเที่ยว นั้นเต็มไปด้วยทรัพยากรทางด้านสภาพแวดล้อม (สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ธรรมชาติ และอื่น ๆ) ดังนั้น ระบบการท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงระบบเปิดและเน้นเรื่องราวของบริบทต่าง ๆ ที่มี

ปฏิสัมพันธ์กับองค์ประกอบในระบบการท่องเที่ยวทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นสังคม วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ กฎหมาย และสิ่งแวดล้อม ทุกอย่างล้วนมีความสัมพันธ์กันเนื่องจากการท่องเที่ยวถือว่าเป็นระบบย่อยระบบหนึ่งของสังคม ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กับระบบอื่น ๆ ของสังคมอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ ในขณะที่การท่องเที่ยวได้รับอิทธิพลจากระบบการเมือง เศรษฐกิจ หรือระบบอื่นๆ ของประเทศ การท่องเที่ยวก็มีอิทธิพลต่อระบบเหล่านั้นด้วยเช่นกัน นอกจากนั้น ภายในระบบการท่องเที่ยวก็ยังมีระบบย่อย ๆ ที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเช่นกัน

การพิจารณาการท่องเที่ยวในเชิงระบบ จะทำให้สามารถเข้าใจสภาพและความเปลี่ยนแปลงของการท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ จะต้องพิจารณาระบบย่อยและองค์ประกอบ หน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบและความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้นรวมถึงการพิจารณาสภาพแวดล้อมของระบบการท่องเที่ยวด้วย ซึ่งระบบการท่องเที่ยวอาจจำแนกได้เป็น 3 ระบบย่อยดังต่อไปนี้คือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism resources) อันประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในส่วนใหญ่จะหมายถึงสภาพทางกายภาพของทรัพยากรนั้นๆ ซึ่งอาจเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติที่มนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งอาจเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นๆ

2. บริการการท่องเที่ยว (Tourism service) ได้แก่การบริการเพื่อการท่องเที่ยวต่างๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่หรือที่มีผลเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของพื้นที่

3. ตลาดการท่องเที่ยว (Tourism market) เป็นส่วนของอุปสงค์ (Demand) ในการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว การตลาดอาจพิจารณาได้ทั้งตัวนักท่องเที่ยวเอง กิจกรรมรูปแบบหรือกระบวนการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่

ซึ่งในแต่ละระบบย่อย ก็มีองค์ประกอบอีกมากมายที่มีบทบาทและหน้าที่ที่แตกต่างกัน แต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมนอกระบบเช่นกัน โดยอาจกล่าวได้ว่าสิ่งแวดล้อมนอกระบบ ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยว ภูมิอากาศ ชุมชน กิจกรรมทางสังคมและ กิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นๆ ในพื้นที่ ตลอดจนการบริหารและการปกครองของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสิ่งแวดล้อมนอกระบบเหล่านี้นอกจากจะมีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวในทางอ้อมแล้ว ยังอาจได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวทั้งโดยตรงและโดยอ้อมอีกด้วย

องค์ประกอบของระบบการท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมของระบบการท่องเที่ยว ได้ทำ จำแนกบทบาทหน้าที่ (Function) ขององค์ประกอบเหล่านั้นเป็น 5 ประการคือ อุปสงค์ (Demand) อุปทาน (Supply) ทรัพยากร (Resource) ผลกระทบที่มีต่อสิ่งอื่น (Impact) ผลกระทบที่ได้รับจาก สิ่งแวดล้อม (Effect)

ในระบบการท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพื้นที่ หนึ่งนั้นปริมาณนักท่องเที่ยวสามารถบ่งชี้ถึงระดับการพัฒนาหรือการขยายตัวของการท่องเที่ยวได้ การเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์ต่อการเปลี่ยนแปลงสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ ซึ่งการขยายตัวดังกล่าวอาจถึงจุดวิกฤตได้ในระดับใดระดับหนึ่ง ตัวชี้วัดจุดวิกฤตนั้นแตกต่างกันไป ตามปัจจัยหรือองค์ประกอบย่อยในระบบ อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ในระบบนั้นมี วิกฤตเพียงบางตัวที่ไวต่อการกระทบซึ่งอาจถือเป็นวิกฤตของระบบได้

ในการศึกษาการพยากรณ์ระบบย่อยด้านตลาดการท่องเที่ยว จำเป็นต้องมีการคาดคะเนล่วงหน้าถึงขนาดและเวลาของจุดวิกฤตที่อาจจะเกิดขึ้น เพื่อเตรียมแนวทางการแก้ไขสถานการณ์ที่ อาจเป็นอันตรายต่อระบบได้ การพิจารณาความสัมพันธ์ภายในระบบในเชิงปริมาณ เมื่อมีการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยว การเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวจะเพิ่มสูงขึ้นตามสภาวะการณ์ตลาด การ จัดบริการ สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อ การท่องเที่ยวจะดำเนินการโดยภาครัฐผ่านระบบการวาง แผนการพัฒนา

หลักการพื้นฐานการพัฒนาการแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเพื่อการ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่นอกจากนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมีปัจจัยที่สำคัญที่ควบคุมลักษณะพื้นฐานขององค์ประกอบ หลัก (Key Elements) 4 ด้าน ได้แก่ พื้นที่ท่องเที่ยว การจัดการ กิจกรรมและกระบวนการและการมี ส่วนร่วมซึ่งในแต่ละองค์ประกอบจะมีความคาบเกี่ยวกัน รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมจะขาดองค์ประกอบหนึ่งองค์ประกอบใดไม่ได้ เพียงแต่เนื้อหาในแต่ละองค์ประกอบ จะเข้มข้นมากน้อยแตกต่างกันเท่าใด

1. องค์ประกอบด้านที่พื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับเชิง ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเป็นหลัก มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้รวมถึงแหล่ง

วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ของแหล่งนั้น ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับระบบนิเวศ

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษและควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงกล่าวได้ว่าแนวทางดังกล่าวเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ ที่ให้ความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ ที่จะนำไปสู่การสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยวประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถเรียกได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม ถือเป็นหัวใจอีกข้อหนึ่งที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น ตลอดกระบวนการตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนจนถึงการนำไปปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น ซึ่งหมายถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนเพื่อนำกลับมาบำรุงรักษาและการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยสุดท้ายและท้องถิ่นตั้งแต่ประชาชนระดับรากหญ้าจะมีส่วนช่วยในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ

จากหลักการพื้นฐานของการท่องเที่ยวกล่าวได้ว่าองค์ประกอบสำคัญทั้ง 4 ข้อ เปรียบดั่งกุญแจ เครื่องมือ และแนวทางที่สำคัญแนวทางหนึ่ง ของการดำเนินงานการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่จะนำอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทยไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แม้ว่าการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจะมีข้อจำกัดอยู่ที่เนื้อหาการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเท่านั้นแต่สามารถสร้างหรือหา “จุดขาย” ที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้จากสินค้าทางการท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวต่างๆจุดขายนั้นก็คือสภาพความงดงามทางสถาปัตยกรรม และคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สั่งสมมายาวนานจากอดีต ผ่านพิธีกรรม

จากแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมแบบเดิม ที่เน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การปรับปรุงโบราณสถานตลอดจนการแยกคนออกจากพื้นที่เป็นแหล่งโบราณสถานที่สำคัญ ส่งผลให้การแสดงทางวัฒนธรรมของชุมชนหายไปจากความทรงจำอันนำไปสู่การลดคุณค่าของการท่องเที่ยวในชุมชน ดังนั้นเมื่อพิจารณาองค์ประกอบ 4 ด้านอันได้แก่ 1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น 2.ด้านการจัดการโดยมีการวางแผน พัฒนาและปรับปรุง 3.ด้านกิจกรรมและกระบวนการที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้พัฒนาจิตสำนึกที่ถูกต้องของนักท่องเที่ยว 4.เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวทั้งด้านการวางแผนจนถึงการปฏิบัติงาน เข้ามาสอดคล้องประสานในการสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวแบบใหม่ เพื่อนำไปสู่แนวทางที่สำคัญที่จะเปลี่ยนโฉมรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) แบบใหม่ โดยเมื่อพิจารณาถึงขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แล้ว กล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าว โดยหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็คือการท่องเที่ยว ที่มีส่วนสอดคล้องให้เกิดการฟื้นฟู รื้อฟื้น วางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมและนำไปสู่การจัดรายการนำเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับปัจจัยต่างๆเพื่อนำไปสู่การจัดรายการนำเที่ยวเชิงรุกและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์(Conservation Tourism) แบบใหม่

ดังนั้นการดำเนินการในการจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่ระเบียงวัฒนธรรม (กำแพงเพชร พิษณุโลก เพชรบูรณ์และสุโขทัย) ให้ออกมาทิศทางเดียวกันภายใต้การสร้างจุดขายร่วมกันลดการแย่งพื้นที่ทางการตลาดเพื่อสร้างกลยุทธ์ทางรุกภายใต้แนวความคิดร่วมกัน ในลักษณะการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงระบบแบบผสมผสาน โดยการการมองการท่องเที่ยวให้เป็นระบบที่มีความสัมพันธ์ร่วมกันขององค์ประกอบด้านอุปสงค์และอุปทาน

1. องค์ประกอบด้านอุปสงค์ หมายถึง ตลาดนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ภายในประเทศและท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ใช้จ่ายแรงจูงใจ สิ่งอำนวยความสะดวก และบริการด้านการท่องเที่ยว

2. องค์ประกอบด้านอุปทาน หมายถึง ประกอบด้วยแรงจูงใจและกิจกรรมการท่องเที่ยวอาหารและที่พัก รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการด้านอื่นๆ เช่น การคมนาคมขนส่ง ที่เรียกว่าผลผลิตทางการท่องเที่ยว(Tourism products) อาจแยกได้เป็น

2.1 แรงจูงใจด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วยลักษณะทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม และลักษณะเฉพาะตัวบางอย่างทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นต้นว่า โบราณสถาน พิพิธภัณฑสถาน รวมถึงกิจกรรมที่สัมพันธ์กับแรงจูงใจเหล่านั้น

2.2 อาหารและที่พัก ประกอบด้วย โรงแรม ที่พักนักท่องเที่ยว เกสเฮาส์ และที่พักค้างคืนของนักท่องเที่ยวชนิดอื่น ๆ เช่น โฮมสเตย์

2.3 สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการอื่นๆ ประกอบด้วยการจัดการด้านการท่องเที่ยวและเดินทาง ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก ศูนย์แลกเปลี่ยนเงินตรา และบริการด้านไปรษณีย์ โทรเลข และสาธารณสุข

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงผสมผสาน โดยมององค์ประกอบด้านอุปสงค์และอุปทาน เพื่อนำไปสู่การวางแผนการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว (รายการนำเที่ยว) จึงต้องมีความยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีทางเลือกที่หลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับประเพณี วัฒนธรรมและสภาพของแหล่งโบราณสถาน และขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมต่างๆ ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีการคมนาคม เทคโนโลยีและการจัดการการท่องเที่ยวในรูปแบบสมัยใหม่ เช่น การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวหมู่บ้านหัตถกรรม การท่องเที่ยวเกี่ยวกับวิถีชีวิตและชาติพันธุ์ของชนเผ่าต่างๆ รวมถึงแนวโน้มของตลาดท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนากรอบแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงระบบแบบผสมผสาน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มากกว่าการวางแผนการท่องเที่ยวแบบในอดีตที่ผ่านมาที่เน้นจินตนาการและการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของตลาด มาสู่การวางแผนกิจกรรมการท่องเที่ยว(รายการนำเที่ยว) ที่ตั้งอยู่บนหลักของเหตุผล(นวัตกรรม)ที่นำไปสู่การสร้างรูปแบบของกิจกรรมในลักษณะที่เป็นไปได้ โดยนำแผนงานไปสู่ภาคปฏิบัติทั้งนี้ก็มีกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการนำแผนกิจกรรมไปดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

แนวคิดการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาควบคู่กัน ซึ่งการรักษา มรดกวัฒนธรรมเป็นประโยชน์ด้านองค์ความรู้และการให้คุณค่าแก่สังคม ในขณะที่การพัฒนาการท่องเที่ยวนำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจ และรายได้ของชุมชน การจัดหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญ ทั้งนี้ แนวคิดหลักเพื่อใช้

ในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมประกอบด้วย แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และแนวคิดเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งแต่ละแนวคิดจะประกอบด้วยกลยุทธ์และแนวทางสนับสนุนที่จะนำไปสู่การจัดการมรดกวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม เป็นไปอย่างเหมาะสม

1. แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีจุดเริ่มต้นจากการถือกำเนิดสหประชาชาติ (UN) ได้จัดการประชุมสหประชาชาติในปี พ.ศ. 2515 และได้ข้อสรุปให้ประเทศสมาชิกหันมาสนใจสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยมุ่งเน้นการพัฒนาประเทศควบคู่กับการรักษาสิ่งแวดล้อมและชุมชน ทั้งนี้การประชุมครั้งต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ที่ประชุมได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เนื่องจากเห็นว่าการท่องเที่ยวมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อม และโครงสร้างชุมชนต่างๆ ที่เกิดขึ้น จึงเป็นที่มาของแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Theobald, 1994) ต่อมารอบแนวคิดนี้ได้ถูกพัฒนาโดย Swarbrooke (1999) เพื่อมุ่งเน้นการรักษาสมดุลของการพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งนำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจ และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม โดยแนวคิดนี้ตั้งอยู่บนคำจำกัดความว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนคือการท่องเที่ยวซึ่งทำให้เศรษฐกิจเจริญงอกงาม แต่ต้องไม่ทำลายทรัพยากรซึ่งเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และต้องไม่ส่งผลกระทบต่อมูลค่าทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว นั้น รวมถึงโครงสร้างทางสังคมของพื้นที่นั้น หลักการพัฒนาที่สำคัญของ Swarbrooke (1999) นั้น เน้นที่การพัฒนาที่ควบคู่กันไประหว่างการเติบโต และการรักษามูลค่าทางวัฒนธรรม โดยแนวคิดนี้จะเน้นการวางแผนและจัดการที่เหมาะสม เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตของชุมชนซึ่งรวมถึงด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ทั้งนี้ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ดีไม่ควรที่จะมองมรดกทางวัฒนธรรม หรือแหล่งท่องเที่ยวเป็นเพียงแค่สินค้าที่จะนำรายได้เข้าสู่ประเทศ หากแต่ควรมองแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวให้เสมือนมรดกของคนทั้งประเทศที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่ต่อไป

งานศึกษาในช่วงห้าปีที่ผ่านมาได้กล่าวถึงการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น Ivanovic (2008) และ Cooper Fletcher Fyall Gilbert และ Wanhill (2008) กล่าวว่าวัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมเป็นรูปแบบการพัฒนาในการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นใหม่โดยแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงกิจกรรมต่างๆ มีบทบาทสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวและผู้เข้าชม ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะเน้นการเดิน ทางไปสู่ประสบการณ์และกิจกรรมการมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตที่อาจจะพบเห็นได้ยากในชีวิตประจำวัน (Goeldner & Ritchie, 2009) ทั้งนี้ Ismail (2008) เสนอแบบจำลองเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นทั้งประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ชุมชนจะได้รับจากการจ้างงาน และรายได้ที่สูงขึ้นควบคู่ไปกับการคงไว้ซึ่งสภาพแวดล้อม วิถีชีวิตแบบเดิมที่สามารถสนอง

ความต้องการของชุมชนทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับ Ximba (2009) ซึ่งเสนอว่า พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควรเน้นความเข้าใจวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมใน ประสบการณ์ทางวัฒนธรรมทั้งทางด้านภูมิปัญญา ความงามจิตวิทยา และความรู้สึก ภายใต้แนวคิด การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะมุ่งเน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นแหล่ง เรียนรู้และสร้างความประทับใจพร้อมกับสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อเป็นแรงผลักดันให้ ช่วยกันอนุรักษ์ สืบทอดและถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นการคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน

2. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีที่มาจาก การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีจุดเริ่มต้นจากในแถบทวีปยุโรปซึ่งจะเน้นการท่องเที่ยวเพื่อเป็น ประสบการณ์ และการเพิ่มพูนความรู้ Raymond และ Richards ซึ่งเป็นสมาชิกของสมาคมเพื่อ การศึกษาการท่องเที่ยวและสันทนาการ (ATLAS) ได้ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อย่างเป็นทางการ ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมของชุมชนผ่านทางกิจกรรม และประสบการณ์ที่ได้รับ (Wurzbarger, Aagesen, Pattakos, & Pratt, 2009)

ในขณะเดียวกัน แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้รับการสนับสนุนโดยองค์กร UNESCO โดยมุ่งเน้นการพัฒนาและสร้างเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ซึ่งส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ วัฒนธรรมอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชนผ่านประสบการณ์ นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่าแนวคิดการ ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้รับความนิยมมากขึ้น เนื่องจากนักท่องเที่ยวได้มีปฏิสัมพันธ์ ได้ความรู้ ได้รับคุณค่า พร้อมได้รับความเพลิดเพลินจากการท่องเที่ยวในบริบทของมรดกทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบสร้างสรรค์จะเน้นที่การสะท้อนถึงควมมีชีวิต วิถีชีวิต และ การถ่ายทอดอย่างเป็นรูปธรรมจนทำให้สถานที่ดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

แบบจำลองการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากความสำคัญและแนวคิดเบื้องต้นที่จะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นำมาสู่การวางแผน การจัดการ และการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนการวางแผนกล ยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับประเทศไทย จากการศึกษาของ Bywater (1993) ได้แยกประเภทนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภท

1. นักท่องเที่ยวตามแรงกระตุ้นทางวัฒนธรรม (Culturally Motivated) หมายถึง ผู้ที่ เดินทางท่องเที่ยวด้วยเหตุผลทางวัฒนธรรมนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความสนใจที่จะเรียนรู้ ศึกษา วัฒนธรรมและมีพฤติกรรมที่จะพักอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเป็นระยะเวลานาน

2. นักท่องเที่ยวตามแรงบันดาลใจทางวัฒนธรรม (Culturally Inspired) หมายถึงผู้ที่ ถูกดึงดูดใจด้วยศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักหรือได้รับการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ

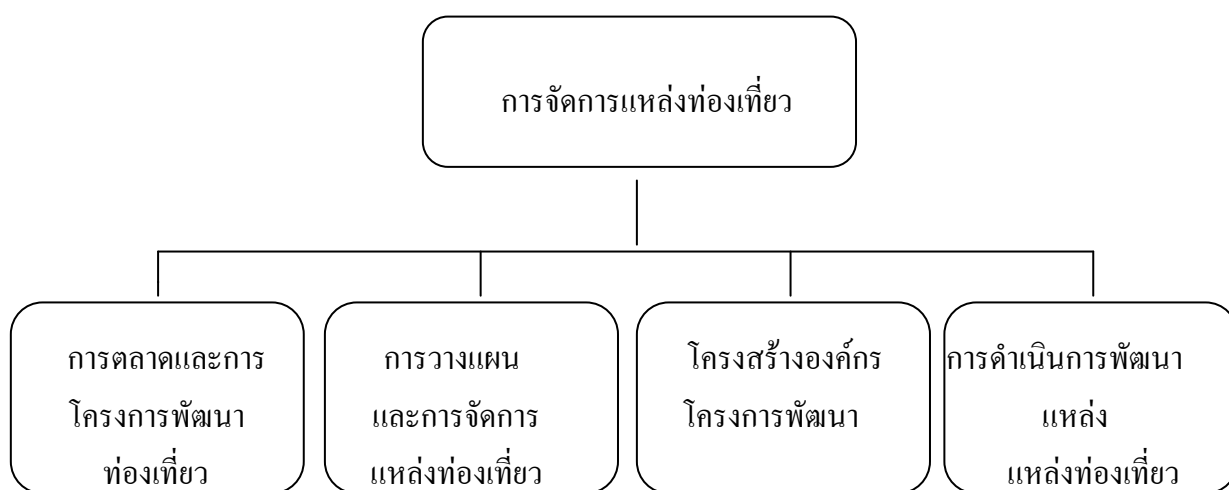
รูปภาพ โดยนักท่องเที่ยวประเภทนี้จะใช้ระยะเวลาที่จะพักอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว น้อยกว่าประเภทแรก แต่มีโอกาสที่จะเดินทางกลับมายังสถานที่ท่องเที่ยวอีกครั้งในอนาคต

3. นักท่องเที่ยวตามแรงดึงดูดทางวัฒนธรรม (Culturally Attracted) หมายถึง ผู้ที่มีความสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น โดยนักท่องเที่ยวประเภทนี้จะมีระยะเวลาในการท่องเที่ยว น้อย อาจจะเป็นในลักษณะเยี่ยมชมมากกว่าการพักอาศัย ทั้งนี้ Smith (2003) ได้จัดประเภทและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ดังนี้

ตาราง 1 แสดงประเภทและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ประเภทนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	สถานที่และกิจกรรมที่สนใจ
นักท่องเที่ยวแหล่งมรดก (Heritage Tourist) ปราสาท	พระราชวัง บ้านโบราณ แหล่งโบราณคดี อนุสาวรีย์
นักท่องเที่ยวศิลปะ (Arts Tourist) โรงละคร การแสดง	คอนเสิร์ต เทศกาล งานประเพณี
นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourist)	วาดภาพ เครื่องปั้น ทำอาหาร หัตถกรรม
ถ่ายภาพ	แหล่งประวัติศาสตร์ แหล่งอุตสาหกรรม
นักท่องเที่ยววัฒนธรรมเมือง (Urban Cultural Tourist)	การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชุมชน ฟาร์ม พิพิธภัณฑ์
นักท่องเที่ยววัฒนธรรมชนบท (Rural Cultural Tourist)	ธรรมชาติ ภูมิทัศน์
นักท่องเที่ยววัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ชาวเขา	ทะเลทราย เดินป่า ศูนย์วัฒนธรรม ศิลปะและ
นักท่องเที่ยววัฒนธรรมทันสมัย สวนสนุก	หัตถกรรม (Indigenous Cultural Tourist)
ห้างสรรพสินค้า	การแสดงคอนเสิร์ต งานแข่งขันกีฬา (Popular Cultural Tourist)

การแบ่งประเภท และลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ทราบถึงลักษณะและความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ตอบสนองความต้องการอันจะนำไปสู่การสร้างรายได้ให้แหล่งท่องเที่ยว ควบคู่ไปกับการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ และการรักษาวัฒนธรรมของชุมชนให้คงไว้ ทั้งนี้ Garrod และ Fyall (1998) ได้เสนอแบบจำลองการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนดังแสดงโดยภาพ 1

ภาพ 1 แบบจำลองการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

ที่มา : Garrod และ Fyall (1998)

การตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนจะสามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ จะต้องอาศัยกลยุทธ์ทางการตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้ให้บริการหรือผู้ประกอบการ ทั้งนี้ การทำการตลาดการท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งนั้นมีความแตกต่างด้านบริการที่นักท่องเที่ยวได้รับ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่สามารถจับต้องได้ หรือไม่ สามารถจับต้องได้ ซึ่งโดยขั้นตอนการตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคำนึงถึงปัจจัยดังต่อไปนี้

1. ผลิตภัณฑ์ที่จะสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ก่อนการพัฒนาการตลาดทางด้านการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการหรือผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวควรทราบถึงความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่วนมากเน้นที่ความรู้ ความประทับใจ ความสุนทรีย์ ประสพการณ์ ฯลฯ ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวควรมีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์ และสนองความต้องการสูงสุด ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจะผลักดันการตลาดของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งจากการโฆษณาปากต่อปาก และการกลับมาเยือนอีกครั้ง นอกจากนี้ การสร้างตราสินค้าแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องด้วยแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

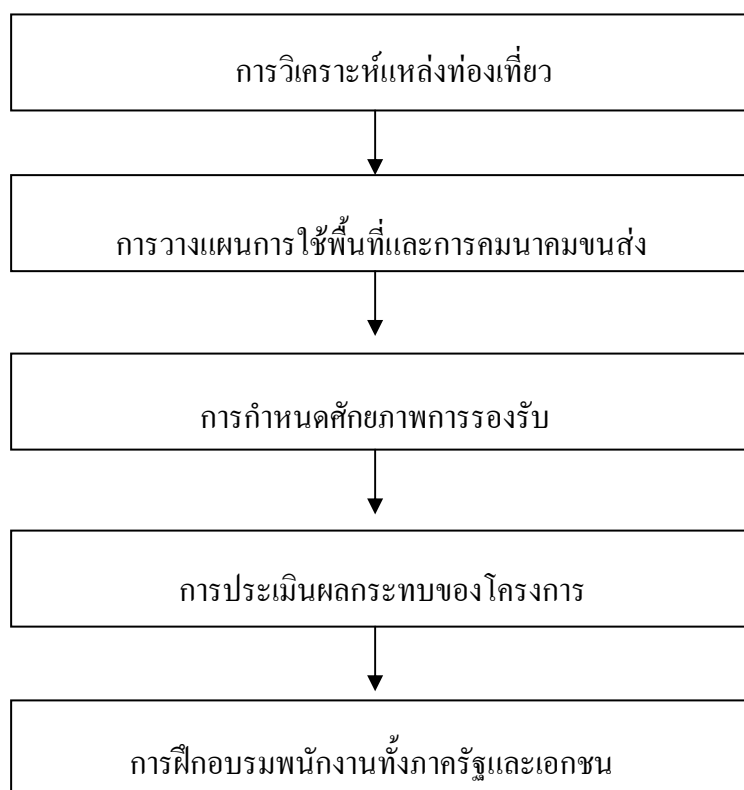
แต่ละพื้นที่ของประเทศไทยมีความแตกต่างกัน มีอัตลักษณ์และมีศักยภาพจะสามารถดึงดูดความสนใจและชวนให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาเยี่ยมชม

2. การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การส่งเสริมการตลาดเป็นกลยุทธ์ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวรับรู้ และสนใจเยือนแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นการส่งเสริมการตลาด เช่น การให้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อ การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ หรือ การพูดแบบปากต่อปากเพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวสนใจและต้องการท่องเที่ยว การนำเสนอที่น่าสนใจสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้สนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบยั่งยืน อาจเป็นการประชาสัมพันธ์ การจัดตั้งศูนย์บริการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือการจัดนิทรรศการภาพถ่าย การใช้สื่อมัลติมีเดีย ปฏิสัมพันธ์ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และแนวคิดการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบไปอย่างต่อเนื่อง (Gowdy, 1999) ซึ่งการเลือกใช้สื่อประชาสัมพันธ์จะนำจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนวิธีในการดำเนินชีวิตเป็นจุดขาย (Brand Idea) และการสื่อสารไปยังนักท่องเที่ยว (Brand Communication) เพื่อสร้างการรับรู้ (Brand Awareness) และสัมผัสประสบการณ์ (Brand Experience) จนเกิดเป็นกระบวนการท่องเที่ยว

การวางแผนโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ขั้นตอนการวางแผนโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประกอบด้วยกระบวนการ

ภาพที่ 2

ภาพ 2 การวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ขั้นตอนสำคัญของการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเริ่มจากการวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง และความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวนั้นว่าเพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นหรือไม่ คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอย่างไร ซึ่งรวบรวมด้านความสวยงาม ลักษณะเด่น อัตลักษณ์ ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางศาสนา สภาพภูมิทัศน์ และวิถีชีวิต นอกจากนี้ ประเด็นของความพร้อมทางด้านความสะดวกซึ่งรวมถึงทั้งความสะดวกในการวางแผนการใช้พื้นที่และการกำหนดศักยภาพรองรับแหล่งท่องเที่ยว ในการกำหนดศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวนั้น ประเด็นสำคัญคือต้องสามารถจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้น เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา การกำจัดขยะ ระบบสื่อสารคมนาคม ลานจอดรถ ที่พักโรงแรม

ร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึกให้พอเพียงกับจำนวนนักท่องเที่ยว รวมถึงต้องควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ให้เกิดความสามารถที่จะรองรับได้ ซึ่งรวมถึงการประเมินผลกระทบจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าว ตลอดจนปัญหาและผลกระทบที่จะตามมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่

ประเด็นพื้นฐานที่สำคัญประเด็นหนึ่งที่จะนำไปสู่การวางนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสม คือ การประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งนี้ การสร้างหลักเกณฑ์และตัวบ่งชี้ในการประเมินผลกระทบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวของแต่ละฝ่าย ซึ่งจะต้องมีการประเมินผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน (Butter, 1999) โดยหลักเกณฑ์การประเมินผลกระทบนั้นแบ่งเป็นผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ผลกระทบต่อคุณค่าทางวัฒนธรรม และผลกระทบต่อการเสริมสร้างลักษณะเด่นอัตลักษณ์ของชุมชนและพื้นที่ ผลกระทบต่อการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การวางแผนนโยบายที่สมดุล และแนวทางการจัดการเพื่อควบคุมผลกระทบจากการท่องเที่ยวอันจะนำไปสู่การก่อให้เกิดผลประโยชน์สุทธิที่สูงสุดต่อพื้นที่

นอกจากนี้ ขั้นตอนการวางแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวควรจะต้องรวมถึงการฝึกอบรมคนในพื้นที่ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ให้รับรู้และมีส่วนร่วมในการดูแลแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้การพัฒนาบุคลากร การให้ความรู้ และการฝึกอบรมเพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความรู้ มีแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นับว่าเป็นแนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

โครงสร้างองค์กรและการจัดการ

การจัดการโครงสร้างองค์กรและการจัดการที่เหมาะสมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการที่จะกำหนดทิศทางของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน โดยทั่วไปแล้วจะสามารถสรุปโครงสร้างองค์กรและการจัดการสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยจะมุ่งเน้นที่การประสานงานกับองค์กรปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่นต้องนำการท่องเที่ยวขยายเศรษฐกิจในท้องถิ่น เพื่อที่จะร่วมกันหาจุดเด่นหรืออัตลักษณ์ที่จะเป็นจุดประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่นเพื่อที่จะร่วมกันวิเคราะห์ หรือแก้ไขปัญหาและข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่ต่างกันเป็นอีกแนวทางที่มีความจำเป็นต่อการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนอีกด้วย

การดำเนินการโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ตามข้อเสนอของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย (2550) การดำเนินการโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีหลักการดำเนินการที่สำคัญ 4 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย

1) การเร่งพัฒนา บุคลากร ฟื้นฟูมรดก และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของเอกชนเพื่อที่จะรักษาแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตให้อยู่สภาพเดิมอย่างยั่งยืน

2) การเพิ่มพูนความหลากหลายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมรูปแบบต่างๆ ทั้งการท่องเที่ยวแหล่งมรดก การท่องเที่ยวศิลปะ การท่องเที่ยววัฒนธรรมเมือง การท่องเที่ยววัฒนธรรมชนบท รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

3) การเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก การวางแผนด้านความปลอดภัย สุขอนามัย และสวัสดิการของนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย

4) การส่งเสริมความเชื่อมโยง ความร่วมมือกับหน่วยงานในท้องถิ่น และประชาชนในชุมชน เพื่อที่จะสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวพัฒนาคุณภาพการบริการท่องเที่ยว รวมถึงการประชาสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ

ดังนั้นการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่ต้องพัฒนาในประเทศไทยเพราะนอกจากการท่องเที่ยวจะเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สร้างรายได้และนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศไทยแล้ว การท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการสร้างอาชีพสืบเนื่องจากการท่องเที่ยว เช่น การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน หรือการให้บริการด้านต่างๆ นับได้ว่าการท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและการนำทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างไรก็ดีเนื่องจากสถานการณ์ตลาดการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการแข่งขันอย่างรุนแรง ประเทศไทยจึงควรส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยให้ความสำคัญกับการใช้วัฒนธรรมเป็นจุดขายในการแข่งกับแหล่งท่องเที่ยวทั่วโลก ทั้งนี้ ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งจัดได้ว่าเป็นแหล่งมรดกโลกที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้วจำนวน 5 แห่งด้วยกัน และรอการขึ้นทะเบียนจำนวน 2 แห่ง (กระทรวงวัฒนธรรม, 2555) นอกจากนี้ยังมีมรดกทางวัฒนธรรมอีกจำนวนมาก เช่น ปราสาทพระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุประเพณี และวิถีการดำเนินชีวิต

ทั้งนี้ หัวใจสำคัญของการวางแผนพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีการเติบโตอย่างยั่งยืน คือการรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะสำเร็จลุล่วงไปได้จะต้องอาศัยความร่วมมือกันจากทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระ และชุมชน ขั้นตอนของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้นประกอบด้วยการตลาดที่จะต้องตอบสนองความ

ต้องการและสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว การวางแผนโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงการวางแผนการใช้พื้นที่การวางแผนการขนส่ง การประเมินผลกระทบและศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังรวมถึงการจัดการโครงสร้างองค์กรและการจัดการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการดำเนินโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพร้อมกับการอนุรักษ์พัฒนาวัฒนธรรมให้ยั่งยืนในระยะยาวต่อไป

แนวคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งกลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็กที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยม เพื่อสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย ธุรกิจการท่องเที่ยวต้องปรับปรุงคุณภาพและแสวงหาผลกำไรอย่างเป็นธรรม ชุมชนท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยือนอย่างสม่ำเสมอและเพียงพอและยาวนาน แต่ส่งผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดหรือไม่มีเลย ซึ่งมีลักษณะสำคัญอยู่ 6 ประการดังต่อไปนี้คือ

- 1.เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท ทั้งแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน แหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณีและกิจกรรม
- 2.เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว
- 3.เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
- 4.เป็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรม
- 5.เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- 6.เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นและคืนประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นด้วย ดังนั้นในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องคำนึงถึงมิติต่างๆดังนี้

1. มิติด้านการสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว และทรัพยากรสิ่งแวดล้อมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย การพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้นต้องให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกในการปกป้องรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทุกฝ่าย เพื่อให้คงไว้ซึ่งความสวยงามและคุณค่าของทรัพยากรท่องเที่ยว

2. มิติด้านการสร้างความพึงพอใจให้แก่ท่องเที่ยว ต้องให้นักท่องเที่ยวมีความปรารถนาหรือสนใจศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยวให้ได้รับความพึงพอใจกลับไป

3. มิติด้านการสร้างมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น การพัฒนาต้องมีแนวคิดพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม

ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีมิติดังกล่าว จะประกอบด้วยองค์ประกอบหลักของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน 6 ด้านด้วยกันดังนี้

1. องค์ประกอบด้านการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาสถานที่อันเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยวให้สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมชม

2. องค์ประกอบด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพเดิมหรือดีกว่าเดิม และป้องกันผลกระทบทางลบจากการท่องเที่ยว

3. องค์ประกอบด้านการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยว เป็นการพัฒนารูปร่างด้านบริการอำนวยความสะดวกโดยตรงแก่นักท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้ได้รับความพึงพอใจ โดยมีความรับผิดชอบต่ออนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมด้วย

4. องค์ประกอบด้านการพัฒนาการตลาดท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาเพื่อแสวงหานักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ซึ่งมีลักษณะเป็นคุณประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้เข้ามาท่องเที่ยว

5. องค์ประกอบด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น เป็นการพัฒนาในการสร้างโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความ

เข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่นให้สามารถจัดการการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง และได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความหวงแหนและรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ตลอดไป

6.องค์ประกอบด้านพัฒนาจิตสำนึกทางการท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทุกฝ่าย โดยการให้ความรู้และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้ทุกฝ่ายเกิดความรักความหวงแหน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548 หน้า19-22)

ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงหมายถึงการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อความเสมอภาค ระหว่างภาคเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงสังคมและวัฒนธรรมของคนทั้งในรุ่นปัจจุบันต่อไปถึงคนในรุ่นอนาคต อีกทั้งยังต้องพิจารณาถึงความร่วมมือกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวทุกฝ่าย รวมไปถึงต้องสามารถรักษาความพึงพอใจสูงสุดของนักท่องเที่ยวเอาไว้ได้ นอกจากนี้ในปัจจุบันมีคำศัพท์ที่ถูกนำมาใช้ในความหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนหลายคำ เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวทางเลือก เป็นต้น คำศัพท์เหล่านี้ถือได้ว่าเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แต่ไม่สามารถทดแทนความหมายได้ทั้งหมดเหมือนที่มีผู้คนจำนวนหนึ่งเข้าใจผิด และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวทุกคนจะต้องร่วมมือกันในการพิจารณาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในทุกมิติไม่ใช่เพียงมิติทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเท่านั้น หากแต่ยังต้องพิจารณาถึงมิติทางการเมืองการปกครองและเทคโนโลยีอีกด้วย โดยเมื่อพิจารณาในทุกมิติได้อย่างครบถ้วนแล้วทุกคนต้องลงมือปฏิบัติตามแผนงานหรือนโยบายที่ได้วางไว้อย่างเคร่งครัดเพื่อให้การพัฒนาที่ยั่งยืนเกิดขึ้น(วิรุจ กิจนันทวิวัฒน์, 2549หน้า128) ในปัจจุบันการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนก่อให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ 2 รูปแบบคือ

1.การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ เพื่อให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินและมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการ

สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างดี รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

2.การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหรือชมงานประเพณีต่างๆที่ชุมชนท้องถิ่นนั้นจัดขึ้นเพื่อให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน พร้อมทั้งได้ศึกษาความเชื่อ ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรมมีประสบการณ์ใหม่ๆเพิ่มขึ้นภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างดี รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นให้ทุกฝ่ายมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548 หน้า 7-14)

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้นพิจารณาได้จากการจัดกิจกรรม การท่องเที่ยวต้องอยู่ในขอบเขตความสามารถของชุมชน วัฒนธรรมของประชาชนในชุมชน การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและคงสภาพของสังคมดั้งเดิมเอาไว้ รวมทั้งมีการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาที่นำไปสู่ความยั่งยืนนั้นมนุษย์ต้องรับรู้ถึงความจริง ตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งต่างๆรอบตัวโดยใช้สติปัญญาพิจารณาแล้วใช้จิตใจยอมรับความงามในความแตกต่าง รวมถึงปรับเปลี่ยนการดำเนินชีวิตและระเบียบสังคมให้สอดคล้องกับวิถีแห่งธรรมชาติ (วนิดา ฟ้าอรุณ, 2547 หน้า 24)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเกิดจากการเดินทางของคน เพื่อแสวงหาสถานที่พักผ่อน ความสวยงามแปลกใหม่รวมถึงการแสวงหาความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท ทั้งประเภทธรรมชาติประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม ดังนั้นในการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนั้นจะต้องคำนึงถึงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น การพัฒนาจิตสำนึกทางการท่องเที่ยว โดยภาคีทุกส่วนจะต้องร่วมมือกันจัดการการท่องเที่ยวอย่างดี มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

2. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์

คำว่า “ อุทยานประวัติศาสตร์ ” หรือ Archaeological Park มีจุดกำเนิดมาจากอเมริกา โดยเริ่มต้นจากการรักษาสภาพแวดล้อมของธรรมชาติและป่าไม้ และมีการแบ่งลำดับความสำคัญหลายระดับด้วยกัน และเมื่อนำมาใช้ทางประวัติศาสตร์จึงมีการแบ่งลำดับความสำคัญออกเป็น National Historical Park และ International Historical Park ทั้งนี้ สถานที่แรกที่เป็นอุทยานประวัติศาสตร์ระดับสากล ได้แก่ Saint Croix Island International Historical Site ในอเมริกาเหนือ ซึ่งอยู่ในความดูแลทั้งหมดของ National Park อุทยานโบราณคดีและอุทยานประวัติศาสตร์ของอเมริกานั้นมีความแตกต่างจากทรัพยากรวัฒนธรรมของไทย และอเมริกาใช้แบบแผนของหลักการดังกล่าวในสถานที่หลายแห่งของประเทศรวมทั้งเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจและที่ศึกษาทางประวัติศาสตร์ อย่างไรก็ตาม อุทยานโบราณคดีภายใต้แนวคิดของยูเนสโกที่ถือกำเนิดขึ้นในประเทศนั้นเป็นสิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในประเทศและทรัพยากรทางวัฒนธรรมมีความแตกต่างระหว่างสองวัฒนธรรม เมื่อมีการนำมาใช้จึงเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาในการศึกษาและปรับปรุงต่อไป

เหตุการณ์ในช่วงที่รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2502-2506) บริหารประเทศเป็นช่วงเวลาสำคัญของการเริ่มต้นแนวความคิดดังกล่าวด้วย นโยบายที่สำคัญ คือ นโยบายที่ส่งเสริมและพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ

ภายหลังจากโครงการบูรณะเมืองสุโขทัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2478 เป็นต้นมา ทำให้เมืองสุโขทัยไม่รกร้างเป็นปารกชฎเช่นเดิม และเผยโฉมให้เห็นว่าเป็นเมืองที่มีผังเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยม มีท่านบกั้นน้ำ มีวัดวาอารามทั้งในเมืองและนอกเมืองต่างๆมากมาย โดยพัฒนาทั้งธุรกิจระยะสั้น คือ เน้นโครงสร้างทางคมนาคมและการขนส่งเป็นส่วนใหญ่ และเศรษฐกิจระยะยาว คือ เน้นโครงสร้างทางคมนาคมและการขนส่งเป็นส่วนใหญ่ และเศรษฐกิจระยะยาว คือ การส่งเสริมพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมเป็นหลัก ทั้งนี้ นโยบายดังกล่าวก่อให้เกิดเมืองใหญ่ๆ ของประเทศมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ส่งเสริมระบบสาธารณูปโภคต่างๆ ให้ทันสมัยและการยกเลิกกฎหมายจำกัดการถือครองที่ดิน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ทำให้เกิดผลกระทบโดยเฉพาะเมืองเป็นอย่างมาก ซึ่งเน้นว่าทรัพยากรทางวัฒนธรรมคิดที่ทั้งที่อยู่ในเมืองและในแหล่งสำคัญต่างๆ ได้รับผลกระทบรุนแรงอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ดังนั้นผลพวงจากนโยบายดังกล่าวทำให้โครงการใดก็ตามที่เอื้อประโยชน์ให้กับเศรษฐกิจของชาติได้รับการสนับสนุน

เช่นเดียวกันกับโครงการที่ถือกำเนิดขึ้นในปี พ.ศ.2511 เป็นโครงการที่คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งชาติได้เสนอขอความช่วยเหลือในโครงการ Participation Program ให้ยูเนสโก (UNESCO) ส่งผู้เชี่ยวชาญ 2 คน มาช่วยในการวางโครงการสงวนรักษาโบราณสถานเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยส่ง ดร.บันจิ โกบายาชิ กับนายโรเบิร์ต การ์วีย์ มาสำรวจสุโขทัยพร้อมทั้งเสนอแนะว่าควรมีโครงการรักโบราณสถานให้สอดคล้องกับโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเศรษฐกิจอย่างไร โครงการดังกล่าวเสนอให้มีการจัดตั้งอุทยานโบราณคดีอันเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดอุทยานประวัติศาสตร์ต่อไปในปี 2520 เป็นต้นมา และกลายเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสำคัญ (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศธ.0701.26.1/1)

อุทยานประวัติศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวในประเทศไทยในครั้งแรกเกิดขึ้นจากพระราชดำริของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ครั้นยังทรงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการรถไฟ โดยได้เริ่มมีการจัดตั้งแผนโฆษณาการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักของชาวต่างชาติ ต่อมาเมื่อกิจการการส่งเสริมการท่องเที่ยวตื่นตัวมากขึ้น จึงมีการตั้งหน่วยงาน “สำนักงานท่องเที่ยว” ในปี พ.ศ. 2493

ในปี พ.ศ. 2501 ในขณะที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีในตอนนั้น ได้เล็งเห็นถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ซึ่งกำลังตื่นตัวอยู่ในยุโรปและอเมริกา ด้วยเหตุที่ว่าเมืองไทยมีทรัพยากรที่พร้อมจะพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวอยู่แล้วประกอบกับคนไทยมีวิถีชีวิต ศิลปะและวัฒนธรรมที่น่าสนใจ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนประเทศไทยทั้งสิ้น หากมีการส่งเสริมอย่างจริงจัง

ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2502 ได้มีการจัดตั้ง องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นแล้ว ในชื่อย่อว่า อ.ส.ท. ขึ้นเป็นหน่วยงานอิสระอย่างถาวร และมีการพัฒนากิจการการท่องเที่ยวต่อเนื่องสืบมาจนกระทั่ง ในปีพ.ศ. 2522 ในการประชุม รัฐบาลลงมติให้ประกาศใช้ร่างพระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายที่คุ้มครองการท่องเที่ยวและยกฐานะจากองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีชื่อย่อว่า ททท.

โดยนับตั้งแต่ พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา มีการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับต่างๆ โดยดำเนินการกับการท่องเที่ยวทุกจังหวัดในประเทศไทย โดยเฉพาะกับกลุ่มจังหวัดที่มีศักยภาพการท่องเที่ยว นับว่าในช่วงตั้งแต่ พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยเริ่มต้นแผนพัฒนาการท่องเที่ยวฉบับแรกในปี พ.ศ. 2519 จนกระทั่ง ปี พ.ศ. 2520 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2539)

หลังนั้นเป็นเวลาเกือบสิบปี คือ ในปี พ.ศ. 2519 กรมศิลปากรได้จัดตั้งอุทยานประวัติศาสตร์สำเร็จเป็นที่แรก คือ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย คณะรัฐมนตรีอนุมัติโครงการดังกล่าวในปี พ.ศ. 2521 โดยอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4-5 (พ.ศ. 2520-2529) และองค์กรยูเนสโกได้สนับสนุนโครงการอุทยานประวัติศาสตร์ในปี พ.ศ. 2522

นับจากนั้นต้นมา โครงการอุทยานประวัติศาสตร์จึงถือกำเนิดขึ้นมาตามบริเวณที่มีแหล่งโบราณคดีที่สามารถจับต้องได้เป็นรูปธรรม อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยจึงถูกปรุงโฉมให้กลายเป็นแบบจำลองของแนวคิด “อุทยานประวัติศาสตร์” อันหมายถึง สวนสาธารณะทางประวัติศาสตร์หรือสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่น่ารื่นรมย์ มีโบราณสถานที่มีระดับความด้วยสภาพภูมิทัศน์งดงาม พร้อมทั้งขจัดความหมายของชุมชนดั้งเดิม โครงสร้างแนวความคิดดังกล่าวถูกนำมาใช้ในการจัดตั้งอุทยานประวัติศาสตร์แห่งอื่นๆ ต่อมา และถูกใช้อย่างสืบเนื่องกับสถานที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์หรือแหล่งโบราณคดีพร้อมทั้งปรับตกแต่งภูมิทัศน์ส่งเสริมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญดังเช่น อุทยานประวัติศาสตร์ที่ถือกำเนิดขึ้นมาในระยะหลัง เช่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า จากเดิมเมืองสุโขทัยที่รกร้างด้วยซากปรักหักพังของโบราณวัตถุ ที่ถูกปกคลุมด้วยป่ารกชัฏ กลายเป็นหนึ่งในกระบวนการของรัฐหรือผู้ที่มีอำนาจในการปกครองประเทศในช่วงเวลาต่างๆ ใช้ในการจัดระเบียบสังคมของคนในชาติ ตลอดจนเสริมสร้างประวัติศาสตร์ชาติเพื่อส่งเสริมความภาคภูมิใจ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ต่อจากนั้นในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 26 สุโขทัยเป็นแหล่งโบราณคดีที่มีการบูรณะและมีการศึกษาอย่างเป็นระบบเรื่อยมา ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงจากโบราณคดีเป็นสถานที่ท่องเที่ยวไปโดยปริยายและสุโขทัยจึงกลายเป็นแบบจำลอง

ของโคมหน้าอุทยานประวัติศาสตร์และสมทบให้กับแหล่งโบราณคดีแห่งอื่นๆ ที่มีความสำคัญต่อไป

มรดกทางวัฒนธรรม

ความหมายของคำว่ามรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) องค์กรว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ให้ความหมายไว้เมื่อปี พ.ศ. 2515 ว่า คือสภาพทางกายภาพ (Physical Aspect) ซึ่งจับต้องได้ (Tangible) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นและสั่งสมมาเป็นเวลานาน ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมในความหมายที่กล่าวมาได้แก่ ภาษา ขนบประเพณี ธรรมเนียมปฏิบัติ ความเชื่อ สถานที่ประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์ วรรณกรรมและงานศิลปะ เป็นต้น (ยงธนีสร์ พิมลเสถียร: 2544) ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาตลอดช่วงระยะเวลาทางประวัติศาสตร์ และตกทอดมาตามวันเวลาจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้บางส่วนสูญเสียมลายไป แต่บางส่วนก็ได้รับการดูแลรักษาสืบเนื่องมาซึ่งเป็นประจักษ์พยานแห่งพลังความสามารถของมนุษย์

การให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์เป็นส่วนหนึ่งของความพยายามรักษามรดกทางวัฒนธรรมเอาไว้เพื่อส่งทอดให้คนรุ่นหลัง โดยจากตอนหนึ่งของกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพิธีเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2507 ความว่า

“ชาติไทยเรานั้น มีเอกราช มีภาษา มีศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นของตนเองมาช้านานหลายศตวรรษแล้ว ทั้งนี้เพราะบรรพบุรุษของได้เสียสละอุทิศชีวิต อุทิศทั้งกายและในสะสมสิ่งเหล่านี้ไว้ให้พวกเรา จึงจำเป็นที่พวกเราจะต้องรักษาสิ่งเหล่านี้ไว้ให้คงทนถาวร โบราณวัตถุและศิลปวัตถุทั้งนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ชี้ให้เห็นอดีตอันรุ่งโรจน์ของชาติไทยเรา เป็นประโยชน์ในการศึกษาทั้งในทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ โบราณคดีและวัฒนธรรม จึงควรที่ทุกฝ่ายจะได้ช่วยกันทะนุถนอมบำรุงรักษาอย่าให้สูญสลายไป” (กรมศิลปากร, 2531 อ้างใน ยงธนีสร์ พิมลเสถียร, 2544)

ซึ่งอาจสรุปเนื้อหาข้างต้นได้ว่าการอนุรักษ์มีความสำคัญอย่างน้อย 2 ประการ คือ เพื่อรักษาเกียรติภูมิของชาติ และเป็นประโยชน์ในการศึกษาทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของชาติ (ยงธนีสร์ พิมลเสถียร, 2544) สำหรับแนวคิดในระดับนานาชาติได้มีการกล่าวถึงความสำคัญของการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไว้คล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็นคำกล่าวของ

Dr. Tatsuo Yamamoto ที่กล่าวไว้ว่า การสงวนรักษาและปฏิสังขรณ์โบราณสถานไม่เพียงแค่สร้างความแข็งแกร่งให้กับเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความภาคภูมิใจในแก่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของเท่านั้น แต่ยังช่วยยกระดับและกระตุ้นให้ชนชาติอื่นได้ให้ความยกย่องต่อชนชาติและประชาชนที่ได้ทำการอนุรักษ์ด้วย นอกจากนี้ Dr. Tatsuo Yamamoto ยังได้กล่าวไว้อีกว่า มรดกทางวัฒนธรรมนั้นแสดงออกถึงประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์และลักษณะที่เป็นส่วนรวมของประชาชน ซึ่งเป็นสิ่งที่ผสมผสานเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมภายในจิตสำนึกของความเป็นปัจเจกและความเป็นชุมชน (ของประชาชน) ด้วยจากเหตุผลเหล่านี้ จึงเป็นที่ขาดไม่ได้ว่ามรดกทางวัฒนธรรมจะต้องถูกปกป้องรักษาเอาไว้ (Myin, 1988. p. 6)

จากคำกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการแสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาติหรือท้องถิ่น เป็นสิ่งที่แสดงถึงควมมีตัวตนมีที่มาของชนชาตินั้น อันจะนำมาซึ่งจิตสำนึกในความภาคภูมิใจและสร้างความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชาชนที่นับว่าเป็นเจ้าของในมรดกทางวัฒนธรรมนั้นๆ

แต่ทุกวันนี้ พื้นที่ประวัติศาสตร์กำลังถูกทำลายลงไปทุกขณะจากสาเหตุสำคัญคือ กระแสการพัฒนาในด้านต่างๆ ส่งผลให้เกิดการเจริญเติบโตของเมืองแบบสมัยใหม่เข้าแทนที่ ซึ่งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยากโดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนา จึงได้มีความพยายามในการผสมผสานในการอนุรักษ์เข้าไปในแผนพัฒนาเมือง เพื่อให้การอนุรักษ์เกิดประสิทธิผลโดยที่ยังสามารถพัฒนาเมืองในส่วนอื่นได้ วิธีการนั้นคือการอนุรักษ์เชิงบูรณาการ ซึ่งหมายถึงการแสวงหาแนวทางการผสมผสานกันระหว่างที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม อุตสาหกรรมขนาดเล็ก และกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจหลีกเลี่ยงการดำเนินการใดๆ ที่ไม่น่าพึงปรารถนา โดยที่ยังสามารถรักษาสภาพดั้งเดิมของเมืองและคงคุณค่าทางวัฒนธรรมและประโยชน์ใช้สอยเอาไว้ได้โดยอาศัยวิธีการเมืองเป็นกลไกสำคัญ (Feilden and Jukilehto, 1988 p. 80) ซึ่งในปัจจุบันแนวโน้มของการอนุรักษ์เชิงบูรณาการได้ให้ความสำคัญกับ 3 ประเด็น ดังนี้ 1) ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นมากขึ้นซึ่งแต่เดิมจะเป็นหน้าที่ขององค์กรอนุรักษ์เพียงลำพัง 2) จะเป็นอนุรักษ์ที่ควบคู่กันระหว่างการรักษาวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมไปพร้อมกัน และ 3) ให้ความสำคัญในหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน (Anonymous, 2003) อย่างไรก็ตาม รูปแบบการอนุรักษ์ในแนวทางนี้ยังไม่มีรูปแบบที่นำไปใช้ได้ทั่วไป เพราะจะขึ้นอยู่กับ

กับบริบทที่มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ประวัติศาสตร์ อย่างไรก็ตามได้มีความพยายามในการเสนอแนวทางเพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่

ซึ่งความตระหนักในด้านความจำเป็นที่จะต้องผสานแผนการอนุรักษ์เข้าไปในแผนพัฒนาเมืองได้มีจุดเริ่มต้นในภูมิภาคยุโรปเป็นแห่งแรก โดยปรากฏอยู่ในกฎบัตรระหว่างชาติยุโรปอยู่หลายฉบับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้ (Brkovi, 1997)

1. The European Urban Charter (Congress of the Local and Regional European Governments, Strasbourg, 1992) ได้สรุปผลการทำงานในการฟื้นฟูเมืองของ The European Council ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980-1992 ซึ่งให้เห็นแนวทางการผสมผสานปัจจัยทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี สังคมและวัฒนธรรมตลอดจนกฎหมายที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน ประสบความสำเร็จในการถ่วงดุลระหว่างที่พัฒนาแบบสมัยใหม่กับพื้นที่มรดกทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารเก่า จำเป็นต้องอาศัยกลไกทางเศรษฐศาสตร์เข้าช่วยจึงจะประสบความสำเร็จ

2. ในรายงาน Recommendation on the Protection of Historical and Traditional Entities and Their Role in the Modern life จากการประชุมของยูเนสโกที่ในโรปี ในปี ค.ศ. 1976 เสนอให้เห็นถึงการที่ประวัติศาสตร์ และการบูรณาการสิ่งดังกล่าวเข้ากับสังคมแบบใหม่ต้องอาศัยองค์กรที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อื่นที่ได้ ภาครัฐ สถาบันทางสังคม สถาบันการเงิน องค์กรชุมชน ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ และสมาชิกในชุมชนเอง

3. จาก Charter for Conservation of Historical Cities and Urban Area ในสมัยประชุมทั่วไปครั้งที่ 8 ของ ICOMOS ที่วอชิงตันในปี ค.ศ. 1987 ได้ยอมรับว่าเครื่องมือในการอนุรักษ์อันได้แก่ การปกป้องดูแล การสงวนรักษาและการบูรณปฏิสังขรณ์ ต้องสามารถผสมกลมกลืนเข้ากับวิถีชีวิตแบบใหม่ และกล่าวถึงการที่นโยบายการอนุรักษ์จะต้องผนวกเข้ากับการนโยบายพัฒนาทางเศรษฐกิจ-สังคม และแผนพัฒนาเมือง

4. การประชุมสหประชาชาติที่เมืองแวนคูเวอร์ในปี ค.ศ. 1976 เกิดข้อตกลงร่วมกันระหว่าง

ประเทศอย่างหนึ่งคือการปกป้องพื้นที่เก่าจะต้องผนวกเอาลักษณะเด่นทางเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีเข้าด้วย

6. ในกรณีของการศึกษาปัญหาการปกป้องอนุสรณ์สถานทางสถาปัตยกรรมและการใช้สอยแบบสมัยใหม่ที่เอสโตเนียในปี ค.ศ. 1985 มีแนวความคิดที่สอดคล้องที่กล่าวแล้วข้างต้น และเสริมว่าการอนุรักษ์อาคารนั้น การที่ตัดสินใจว่าจะป้องกันของเก่าหรือยอมรับสิ่งใหม่ควรจะเริ่มจากแนวความคิดที่ว่าหากสิ่งปลูกสร้างนั้นมีฐานะที่เป็นตัวแทนประวัติศาสตร์ ควรปกป้องและสงวนรักษาไว้เพื่อการค้นหาความจริงและความเข้าใจในการพัฒนาการด้านทักษะการก่อสร้าง และ

แนวโน้มในการยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ก็ควรเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการและความจำเป็นในแบบเดียวกับที่เคยถูกส่งผ่านมาตั้งแต่รุ่นก่อนหน้า

ซึ่งพอจะสรุปสาระสำคัญจากเอกสารดังกล่าวได้ดังต่อไปนี้

1. พื้นที่อนุรักษ์ควรจะตอบสนองชีวิตแบบใหม่ ควรมีกิจกรรมและการใช้สอยที่ตอบสนอง

เมืองสมัยใหม่ โดยกิจกรรมนั้นต้องไม่ไปรบกวนหรือพื้นที่อนุรักษ์ด้วยคุณค่าลงไป

2. ควรให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูการใช้สอย สภาพแวดล้อมและระบบเศรษฐกิจ โดยกำหนดไว้ในวาระด้านการพัฒนา นักวางแผนควรเข้าถึงปัญหาและกฎเกณฑ์ต่างๆ อย่างละเอียด ซึ่งการวางแผนไม่ใช่แค่การกำหนดสัดส่วนการใช้ที่ดินหรือกำหนดข้อบังคับสำหรับการสร้างอาคารเดี่ยว แต่ยังรวมไปถึงผู้เกี่ยวข้องผู้มีบทบาท มีความต้องการและข้อจำกัดที่ต่างกัน

3. การปรับปรุงให้กลับสู่สภาพเดิมไม่ใช่ทำแค่กายภาพ เพราะมีกระบวนการภายในซ่อนอยู่มากมายที่ผลักดันให้เกิดลักษณะรูปธรรมอย่างที่เราเห็น ซึ่งเป็นบทบาทของนักวางแผนที่จะดึงมันออกมาและเชื่อมโยงเข้ากับลักษณะทางกายภาพให้ได้ และควรให้ความสนใจกับเศรษฐกิจเป็นพิเศษ

ทั้งหมดนี้พอจะสรุปได้ว่า การอนุรักษ์อาคารและพื้นที่ประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน กำลังอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการถูกคุกคามจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่ชักนำการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านบวกและด้านลบเข้ามาสู่พื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม ไม่ว่าทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมือง ซึ่งบทบาทขององค์กรที่ทำหน้าที่อนุรักษ์ที่มีอยู่แต่เดิมไม่อาจหลีกเลี่ยงภาวะกดดันของกระแสดังกล่าวได้ ฉะนั้น การแสวงหาแนวทางที่จะรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมให้เจริญงอกงามไปตามกระแสของวันเวลา จำเป็นจะต้องยอมรับธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลง และพยายามสอดคล้องประสานสิ่งเก่าและสิ่งใหม่ตามคุณค่าที่แท้จริงของมรดกทางวัฒนธรรมนั้นๆ การศึกษาแนวคิดด้านการอนุรักษ์ในทางเศรษฐศาสตร์ เป็นการแสวงหาคุณค่าที่มีลักษณะร่วมสมัยกับวิถีชีวิตของผู้คนในยุคปัจจุบันมากที่สุด

ทุนทางวัฒนธรรม

มุมมองของนักเศรษฐศาสตร์ได้ให้คำจำกัดความของคำว่ามรดกไว้สองประการ ประการแรกถือว่ามรดกนั้นเป็นทรัพย์สินที่เป็นทุนชนิดหนึ่ง ที่รับมาจากอดีตและจะต้องส่งต่อไปยังอนาคต ถือว่าเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งชนในรุ่นนั้นอาจจะรับจากบรรพบุรุษเอาไว้หรือสร้างขึ้นใหม่ก็ได้และถ้าหากไม่รักษาเอาไว้มันก็จะสูญสลายไป ประการที่สองคือการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม

เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพของความรู้เกี่ยวกับความยั่งยืนในแง่ที่ต้องส่งทอดให้คนรุ่นหลังต่อไป ซึ่งการวิเคราะห์ต้นทุนทางวัฒนธรรมสามารถนำมาคิดในแนวทางเดียวกับการวิเคราะห์ต้นทุนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้เช่นกัน (Klamer and Throsby, 1998) โดยต้นทุนทางวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพการให้คุณค่าทางวัฒนธรรมและจะได้รับการปกป้องจากการเสื่อมสภาพ เพื่อคนปัจจุบันได้ชื่นชมและส่งต่อไปยังคนรุ่นหลังต่อไป แต่ทว่าในความพยายามนี้มักพบว่าผู้คนยังมองไม่เห็นคุณค่าและไม่ให้ความสำคัญกับสิ่งต่างๆ เหล่านี้อย่างแท้จริง (ICOMOS, 2000) ผลคือทุกวันนี้กระบวนการเป็นเมือง การพัฒนาด้านอุตสาหกรรม มลภาวะ สิ่งก่อสร้างสมัยใหม่ และการจัดสรรงบประมาณที่น้อยลง ทำให้โบราณสถาน อาคารประวัติศาสตร์ และภูมิทัศน์ทางประวัติศาสตร์อยู่ในสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการถูกทำลาย ซึ่งในขั้นแรกนี้จำต้องตระหนักถึงข้อเท็จจริงซึ่งสัมพันธ์กับมรดกที่เป็นสิ่งปลูกสร้างที่กล่าวมาในเรื่องต่อไปนี้

1. วัฒนธรรมนั้นมีองค์ประกอบหลายอย่างซึ่งให้คุณค่าต่อสังคมในด้านต่างๆ กล่าวคือ คุณค่าในด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ ศาสนา สุนทรียศาสตร์ และการศึกษา เป็นต้น
2. ระดับความพอใจต่อองค์ประกอบเหล่านั้นแตกต่างกันตามลักษณะของสิ่งปลูกสร้างและการปฏิบัติต่อมรดกทางวัฒนธรรมของผู้คนในแต่ละยุคสมัยก็มีความแตกต่างกันไปตามระดับการให้คุณค่าที่ไม่เหมือนกัน
3. คุณค่าทางวัฒนธรรมสามารถแพร่กระจายไปในนานาชาติได้ง่ายเพราะบรรดามรดกทางวัฒนธรรมต่างๆ อันได้แก่ ตัวอาคารเอง โบราณสถาน หรือเมือง มักจะถูกให้คุณค่าจากภายนอกประเทศพอกๆ กับภายในประเทศ ซึ่งความจริงข้อนี้ยอมรับโดยข้อตกลงระหว่างชาติในเรื่องแหล่งโบราณสถานของโลก และปรากฏการณ์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เติบโตขึ้น
4. องค์ประกอบทางวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ฝังติดกับตัวอาคารนั้นๆ ดังนั้นการปกป้องดูแลจึงหมายถึงการปกป้องตัวอาคารด้วย
5. มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นสิ่งปลูกสร้างจะเกี่ยวข้องกับกฎหมายทรัพย์สิน เพราะสิ่งปลูกสร้างถูกเป็นเจ้าของและเข้าใช้โดยสาธารณะหรือเอกชน และยังมาสามารถบอกได้ว่าคนในรุ่นปัจจุบันจะส่งทอดไปยังรุ่นต่อไปหรือไม่
6. การที่มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นสิ่งปลูกสร้างถือทรัพย์สินอย่างหนึ่ง จึงเป็นต้องสร้างกฎหมายพิเศษและกลไกทางสถาบันควบคุมเจ้าของและผู้อยู่อาศัย ซึ่งควบคุมจะด้วยวิธีการขดเชยหรืออื่นๆ เพื่อที่ว่าจะไม่เป็นการละเมิดสิทธิของผู้เป็นเจ้าของในทรัพย์สินอันนั้น
7. ความสนใจในมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นสิ่งปลูกสร้างในบางแห่งที่มีคุณค่าระดับนานาชาติเป็นกระแสนานาชาติ ประเทศที่เป็นเจ้าของจะต้องร่วมมือระหว่างรัฐและองค์กรระหว่าง

ประเทศในการปกป้องรักษาอย่างสอดคล้องกัน ซึ่งกฎหมายและกลไกสถาบันของแต่ละประเทศ ไม่จำเป็นต้องเป็นรูปแบบเดียวกันและสามารถปรับเปลี่ยนได้

จากที่กล่าวมาพอจะสรุปได้ว่า ถึงแม้ว่ามรดกทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเป็นคุณค่าอันเป็นสิ่งที่มีค่าไม่ได้ แต่ก็มีความผันแปรตามกาลเวลา สถานที่และผู้คนที่ให้คุณค่ากับสิ่งนั้น ทั้งยังมีผลสืบเนื่องทางเศรษฐกิจในแง่ของการที่ทรัพย์สินถูกกำหนดคุณค่าจากภายนอก และมีผลต่อพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์อันจะจัดการกับทรัพย์สินของตน ทุกวันนี้เป็นที่ยอมรับกันว่าพลังทางเศรษฐกิจมีบทบาทมากขึ้นในสังคม ทั้งด้วยอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์และระบบตลาด เป็นการส่งสัญญาณว่าในการอนุรักษ์จำเป็นต้องศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์มากขึ้น สำหรับในทางสังคมศาสตร์ถือว่าเศรษฐศาสตร์เป็นสิ่งที่สะท้อนพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลเช่นเดียวกับสะท้อนพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลเช่นเดียวกับสะท้อนคุณลักษณะของสังคมนั้น ด้วยข้อเท็จจริงต่อไปนี้

1. มีการแข่งขันเพื่อแย่งชิงทรัพยากรที่การขาดแคลนและมีอยู่จำกัด และถือว่าการแข่งขัน เช่นนี้เป็นแรงผลักดันทางสังคมอย่างหนึ่ง
2. ในการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ของสังคมมักปล่อยให้พลวัตของตลาดชี้นำ โดยให้อำนาจแก่ปัจเจกบุคคลในการตัดสินใจ รวมทั้งการอนุรักษ์ด้วย เช่น รัฐบาลตัดสินใจให้ทุนในการอนุรักษ์เพื่อแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยว
3. ข้อจำกัดของระบบตลาดมักจะเกิดกับกรณีทรัพย์สินสาธารณะที่คุณค่าไม่ได้ถูกกำหนด จากความเต็มใจของผู้บริโภคที่จะจ่าย ทำให้กลไกตลาดไม่สามารถทำงานได้ดีนัก จึงจำเป็นต้องมีสถาบันทางเศรษฐกิจมาแทรกแซง
4. เมื่อตลาดล้มเหลวในการจัดทรัพย์สินสาธารณะ รัฐบาลมักจะเข้ามาจัดการ เช่นเดียวกับทรัพย์สินต่างๆ ที่เป็นมรดกของชาติ
5. ต่อมานักเศรษฐศาสตร์จึงแสวงหาแนวทางขยายการศึกษาไปสู่แนวทางที่เศรษฐศาสตร์กระแสหลักไม่ประสบความสำเร็จ เช่น การวิเคราะห์ต้นทุน-ผลได้ หรือการวิเคราะห์ด้านนโยบายในเรื่องแนวทางที่รัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง (Klamer and Throsby, 1998)

สรุปได้ว่าแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์มีมุมมองต่อมรดกทางวัฒนธรรมในฐานะทรัพย์สินสาธารณะชนิดหนึ่ง ที่กลไกตลาดหรือระบบราคาไม่สามารถเข้าไปจัดการได้เต็มที่ เนื่องจากประกอบด้วยคุณค่าบางอย่างที่ไม่สามารถวัดได้ในรูปของเงินตรา ถึงแม้ว่าเศรษฐศาสตร์จะเป็นส่วนหนึ่งในการสะท้อนให้เห็นของระบบของสังคมนั้นๆ แต่ก็ไม่สามารถนำไปวัดคุณค่าบางอย่างของสังคมได้ เช่น คุณค่าทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นกระบวนการทางสังคมที่เชื่อมโยงทั้งทางความคิดเชื่อ

ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนโครงสร้างสถาบันต่างๆ ซึ่ง Klammer และ Throsby (1998) ได้ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของแนวทางเศรษฐศาสตร์กระแสหลักไม่สามารถทำการวิเคราะห์ได้ ตัวอย่างเช่น

- ความยุติธรรมทางสังคมและความเสมอภาคในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม
- ความเสมอภาคระหว่างชนรุ่นต่างๆ
- การเข้าถึงมรดกทางวัฒนธรรมได้ของสาธารณะ
- การให้ความหมายของมรดกทางวัฒนธรรม ณ ช่วงเวลาต่างๆ
- ความเชื่อมั่นทางวัฒนธรรม หรือผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม
- การให้คุณค่าต่อพื้นที่ที่สวนทางกันกับชุมชน
- ความขัดแย้งทางการเมืองและอำนาจที่เกี่ยวข้องกับการต่อรองกับการตัดสินใจ

ต่างๆ

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น พอจะจำแนกได้กว้างๆ ได้แก่ ด้านความเสมอภาคอันเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการมีคุณภาพชีวิตที่ดี มุมมองในการให้คุณค่าที่แตกต่างกัน และสุดท้ายเกี่ยวข้องกับมิติทางการเมืองอันเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ในระบบทั้งหมด เพราะเมื่อแผนอนุรักษ์เกิดขึ้น จะเกิดความสัมพันธ์กับกลุ่มที่เรียกว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งในทางทฤษฎีแล้วควรจะให้น้ำหนักกับความพึงพอใจในแต่ละฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของทุกฝ่าย แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่ทำได้ยากในทางปฏิบัติ และมักจะทำให้เกิดปัญหาทางการเมืองตามมาในท้ายที่สุด

ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม

ประเด็นของชุมชนกับการอนุรักษ์เริ่มพิจารณาจากมุมมองทางเศรษฐศาสตร์ด้วยเหตุผลที่ว่าเป็นสิ่งที่สะท้อนคุณลักษณะของสังคม นักวิชาการที่กล่าวถึงเรื่องนี้ได้แก่ Klammer และ Throsby (1998) ให้ความเห็นเกี่ยวกับการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมไว้ 3 ด้าน ด้านแรกได้แก่ กลไกตลาด ซึ่งมีข้อจำกัดคือในทางเศรษฐศาสตร์ไม่สามารถสร้างคุณค่าทางสังคมในการหาคุณลักษณะที่ชีวิตคุณภาพชีวิตและสังคมที่ดี ด้านที่สอง ได้แก่ บทบาทของรัฐ ซึ่งมีส่วนในการสร้างคุณค่าของสิ่งต่างๆ อย่างเช่นคุณค่าในความเป็นส่วนรวมซึ่งกลไกตลาดไม่สามารถจัดหาให้ได้เช่นกัน นอกจากนี้รัฐยังมีอิทธิพลในการจัดสรรสินค้าสาธารณะที่ต้องแบ่งกันใช้ เพราะมรดกทางวัฒนธรรมจัดเป็นทรัพย์สินสาธารณะชนิดหนึ่งซึ่งต้องจัดการโดยรัฐ และท้ายที่สุดซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญกว่ากลไกตลาดและ

รัฐคือ “ประชาสังคม” (civil society) ซึ่งจะเป็นด้านที่มีการจัดการกับมรดกทางวัฒนธรรมโดยอยู่บนหลักของการเปลี่ยนแปลงผลประโยชน์ร่วมกัน อันเป็นการแลกเปลี่ยนคุณค่ากันทางใดทางหนึ่ง โดยที่ไม่ได้ถูกตั้งหรือกำหนดว่าผลได้จะเป็นอย่างไร ซึ่งเป็นส่วนสำคัญมากในการสร้างต้นทุนทางวัฒนธรรม ความรู้ด้านความเป็นชุมชนและความเป็นเอกลักษณ์ ถ้าต้องการให้ประชาชนรับผิดชอบต่อมรดกทางวัฒนธรรม จำเป็นจะต้องหาแนวทางในการเชื่อมต่อกับด้านประชาสังคมนี้ให้ได้ (Klamer and Throsby, 1998)

ในการศึกษามรดกทางวัฒนธรรมในเชิงผลกระทบที่เกี่ยวกับกลุ่มประชาสังคมนี้ มักจะพบประเด็นทางสังคมที่ไม่สามารถวิเคราะห์ได้ด้วยแนวทางของเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก หรือในรูปของผลด้านการเงิน เพราะการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมมีผลต่อสังคมในแง่ที่เป็นรูปแบบหนึ่ง ของการจัดสรรทรัพยากรที่ก่อให้เกิดการควบคุมการเข้าใช้ หรือเข้าถึงทรัพยากรในกลุ่มต่างๆ ที่เรียกว่ากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยการควบคุมนี้จะเป็นไปด้วยอำนาจที่ถูกตัดสินใจโดยคนกลุ่มเล็กๆ หรือสถาบัน แต่ด้วยเหตุผลที่ว่า การตัดสินใจใดๆ ก็ตามมักจะคำนึงถึงการใช้จ่ายต้นทุนและผลที่ได้รับ โดยพิจารณาให้น้ำหนักความสัมพันธ์ระหว่างความมีประสิทธิภาพและเสมอภาคว่าจะเลือกทางใดที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งได้แก่ทางที่สังคมสามารถเพิ่มความมั่งคั่งโดยรวมและมีความเจริญเติบโตไปพร้อมๆ กันซึ่งมักทำได้ยากในทางปฏิบัติ จึงได้มีการลดเงื่อนไขลงเพื่อให้สามารถปฏิบัติได้โดยให้บรรลุได้ในระดับที่บังคับไว้เท่านั้น (Constrained optimum) แต่อย่างไรก็ตาม มักจะพบว่าในการจัดสรรทรัพยากรในโครงการต่างๆ หากยึดแค่ระดับพอรับได้มักจะยึดเอาเป้าหมายทางเศรษฐกิจก่อนคิดถึงด้านสวัสดิการสังคม (Lichfield, 1996: 88-89)

ด้วยเหตุที่กล่าวมาก่อนหน้า ในการจัดโครงการต่างๆ ของรัฐไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม จึงมักจะพบว่าชุมชนจะเป็นฝ่ายถูกละเลยและได้รับผลกระทบอยู่เสมอ แม้ Klamer จะกล่าวไว้ในตอนต้นว่า ในการอนุรักษ์จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับกลุ่มประชาสังคมซึ่งเป็นที่มืบทอดสำคัญในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมให้ประสบผลที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ แต่ระดับการมีส่วนร่วมในการรับรู้หรือร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่างๆ ของชุมชนยังอยู่ในระดับต่ำ และเมื่อโครงการหลายโครงการได้ถูกดำเนินการขึ้น ชุมชนมักจะตกเป็นผู้ได้รับผลกระทบหรือต้องมีวิถีการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนไป

ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนนั้นมักสะท้อนออกมาในมิติทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่ง Litchfield (1996: 76-77) กล่าวว่าโดยกว้างๆ แล้ว ผลกระทบทางเศรษฐกิจจะมีความสัมพันธ์กับเรื่องของการผลิต, การบริโภคและการแลกเปลี่ยน ตัวแบบที่ใช้ในการวิเคราะห์จะมีความหลากหลาย แต่มี 3 ตัวแบบที่มีอิทธิพลต่อการวิเคราะห์การวางผังชุมชน ได้แก่ ตัวแบบฐานเศรษฐกิจ (economic base) ตัวแบบของเคนส์ (Keynesian) และตัวแบบปัจจัย-ผลผลิต (input-output) สำหรับผลกระทบทางสังคม (social Impact Analysis-SIA) จะเป็นการวิเคราะห์ที่เพิ่มเติมหรือขยายจากการพิจารณาเฉพาะเกณฑ์ต้นทุน-ผลได้ ที่เน้นในทางเศรษฐศาสตร์เป็นหลัก โดยจะมีการให้คุณค่ากับสิ่งที่เป็นนามธรรมมากขึ้น โดยอยู่ในหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตในประเด็นที่นอกเหนือจากสิ่งที่วัดได้ในรูปของเงินตราหรือด้วยเชิงปริมาณ

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาผลกระทบของการอนุรักษ์ที่มีต่อชุมชนนั้นไม่อาจวิเคราะห์ได้ด้วยการศึกษาเชิงปริมาณหรือได้ข้อสรุปที่เป็นตัวเลขที่แน่นอน ด้วยเหตุที่ผลกระทบนั้นมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกับปัจจัยที่ไม่สามารถวัดค่าได้อย่างเช่น การให้คุณค่าที่แตกต่างกัน ณ ช่วงเวลาต่างๆ ความเสมอภาคในการเข้าถึงมรดกทางวัฒนธรรม ตลอดจนปัจจัยทางการเมืองดังที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นที่มีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับชุมชน อันเป็นกลไกหลักตัวหนึ่งที่จะทำให้การอนุรักษ์บรรลุตามเป้าหมาย ดังนั้น การดำเนินการวางแผนด้านการอนุรักษ์จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับผลกระทบที่มีต่อชุมชนเป็นข้อพิจารณาหลักอันหนึ่ง

การทบทวนวรรณกรรมด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

ในอดีตที่ผ่านมาการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยได้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง แต่ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการประเมินการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตชุมชน เป็นการพัฒนาชุมชน ในด้านต่าง ๆ จึงได้ทำการทบทวนวรรณกรรมในด้านที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ทั้ง 12 ชุมชน การทบทวนการวรรณกรรมในส่วนนี้จึงเป็นส่วนการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยที่ผ่านมาซึ่งมาจากเอกสารการวิจัยการสัมภาษณ์และแหล่งข้อมูลอื่น ๆ

การพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่ายตลาดโบราณเมืองเก่าสุโขทัยได้รับ การสนับสนุนจาก เทศบาลตำบลเมืองเก่า¹ ทำให้ชาวบ้านได้มีอาชีพและเป็นการฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณี เป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น อาหาร การแต่งกาย ภาษาพูดของ คนเมืองเก่า สุโขทัยที่มีเอกลักษณ์ สินค้าที่ขายที่ตำบลเมืองเก่า มีหลากหลาย จากการสังเกตการณ์ อาหารที่ขายที่บริเวณตลาดเมืองเก่าเป็นอาหารพื้นเมืองที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในตำบลเมืองเก่า เช่น ขนมไข่ปลา แกงบอน แกงจืดไข่น้ำ ก๋วยเตี๋ยวพระร่วงหรือ ข้าวเปี๊ยะ เป็นต้น นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์อื่นที่เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นได้แก่ ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเศษไม้สัก ปลาตะเพียนสาน เรือไทยจำลอง เครื่องถ้วยชามสังคโลก เนื่องจากมีแหล่งผลิตอยู่ใกล้กับตลาดภายในตลาดยังมีการอนุรักษ์การใช้ภาษาของคนเมืองเก่า อีกด้วย

โครงการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

ขอบเขตการพัฒนา

โครงการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว (จิรวัดน์ พระสันต์ และคณะ, 2555) เป็นโครงการที่จะทำการประเมินในครั้งนี้ซึ่งขาดไม่ได้ที่จะทำการศึกษารายละเอียดของโครงการเพื่อใช้ในการประเมินในสิ่งที่ได้ดำเนินการไปแล้วโดยการพัฒนาการท่องเที่ยวในรายละเอียดมีขอบเขตดังนี้

1. พัฒนาสภาพการเข้าถึง

การพัฒนาการเข้าถึงในการศึกษาดังกล่าว มีรายละเอียดเกี่ยวกับการสร้างพัฒนาสร้างจุดหมายตาทั้ง 12 ชุมชน การพัฒนาป้ายบอกที่ตั้ง ความสำคัญของชุมชน แหล่งท่องเที่ยวการพัฒนาป้ายบอกการจัดรถยนต์โดยสารประเภทต่าง ๆ สำหรับนักท่องเที่ยว การพัฒนาป้ายบริการ ปั่นน้ำมัน ห้องน้ำ ที่พักริมทางและสถานที่จอดรถ

2. การพัฒนาที่พักแรม

การพัฒนาที่พักแรมเป็นการเรียนรู้ร่วมกันในด้านวัฒนธรรมของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ประกอบด้วย การพัฒนาป้ายนิเทศที่บอกความเป็นมาของที่พักแรม รายการอาหารที่บรรจุข้อมูลทางวัฒนธรรม

3. การพัฒนาร้านอาหาร

การพัฒนาร้านอาหารในด้านวัฒนธรรมเฉพาะร้านที่มีอัตลักษณ์ของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ที่มีมาตรฐาน เช่น การพัฒนาป้ายนิเทศที่บอกความเป็นมาของอาหาร รายการอาหารที่บรรจุข้อมูลทางวัฒนธรรม

4. การพัฒนาการบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์

นั่นคือภาคีเครือข่ายชุมชน หรือตัวแทนชุมชน ต้องร่วมกันถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชน ซึ่งจะประกอบด้วย การพัฒนาตัวแทนชุมชนให้ได้รับการพัฒนาถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมของชุมชน บริษัทนำเที่ยวสามารถให้บริการนำเที่ยวชุมชนรอบอุทยาน

5. การพัฒนาร้านขายของที่ระลึกและขายสินค้าพื้นเมือง

การพัฒนาร้านขายของที่ระลึกที่ว่าเป็นการพัฒนาสิ่งพิมพ์ข้อมูลสินค้าพื้นเมือง เพื่อเป็นสิ่งดึงดูดการท่องเที่ยว ของพื้นที่รอบอุทยานประวัติศาสตร์

6. การพัฒนาความปลอดภัย

การพัฒนาความปลอดภัย ประกอบด้วย ตัวแทนชุมชนเข้าร่วมจัดตั้งหน่วยพิเศษช่วยเหลือนักท่องเที่ยวแบบสมัครใจ พัฒนาระบบและมาตรการต่าง ๆ เพื่อความปลอดภัย ตั้งหน่วยงานช่วยเหลือนักท่องเที่ยวอย่างน้อย 1 หน่วยงาน

7. พัฒนาลิขสิทธิ์อันวยความสะดวก

จากการประสานงานระหว่างภาครัฐและเอกชน สถานีนขนส่ง เทศบาล ท่าอากาศยาน พัฒนาการบริการขนส่งระหว่างท่าอากาศยานหรือสถานีนขนส่งกับที่พัก

8. พัฒนาการจัดการกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว

คือการรวบรวมกิจกรรมบันเทิง เพื่อพักผ่อนหย่อนใจตลอดปี มีการจัดการให้บริการด้านข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวตลอดปี

9. การพัฒนาการเผยแพร่โฆษณา

โดยการประชาสัมพันธ์ข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ 1 เว็บไซต์ สิ่งพิมพ์ 10 ฉบับ สื่อวิทยุ 2 สถานี โทรทัศน์ 1 ช่อง

10. เส้นทางการท่องเที่ยว

นักวิจัย ภาควิชาเครือข่าย ของผู้นำชุมชน กำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวรอบชุมชน ให้ได้ เส้นทาง ครึ่งวัน 2 เส้นทาง และ หนึ่งวัน 1 เส้นทางและสองวัน 1 เส้นทาง

เนื่องจากในการประเมินโครงการในครั้งนี้มีการประเมิน ผลกระทบระหว่างการดำเนินโครงการต่อชุมชนด้วย จึงต้องมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยมาเกี่ยวข้องดังนี้

กระบวนการวิจัยของโครงการ แบ่งเป็นขั้นตอน 4 ขั้นตอน (จิรวัดน์ พิระสันต์ และคณะ, 2555) หลัก คือ

1. การศึกษาบริบทของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์

การศึกษามิบริบทของชุมชน นั้น ผู้ทำการวิจัย (จิรวัดน์ พิระสันต์ และคณะ, 2555) กล่าวว่า "วิเคราะห์จากรณีตัวอย่างเมืองการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในประเทศและต่างประเทศ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันด้วยการศึกษาจากเอกสาร สัมภาษณ์ผู้มีความสามารถในการให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นกรณีตัวอย่าง" ได้พัฒนาเครื่องมือ และนำไปทดลองใช้ในพื้นที่ อำเภอทิวมาศ จังหวัดสุโขทัย โดยประชากรและกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้แทนจากองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน

2. การศึกษาศักยภาพของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์

หลังจากนั้นได้ศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น ลักษณะเด่นของชุมชน ความพร้อม ความสามารถในการแข่งขัน การตลาด จำนวนนักท่องเที่ยว รายได้ของคนในชุมชน จัดทำร่างรูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนนี้ มีประชากรในกลุ่มเป้าหมายคือ ประชากรในชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย กลุ่มตัวอย่าง ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ประธานชมรม และสโมสรต่าง ๆ

3. การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

การพัฒนาการท่องเที่ยวรอบชุมชนเป็นขั้นปฏิบัติการ โดยจะมีการจัดประชุมกลุ่มย่อยกับ ภาควิชาเครือข่าย รวบรวมข้อมูล จัดทำเป็นโครงการพัฒนากิจกรรมแหล่งท่องเที่ยว การจัดอบรม

สัมมนาในแต่ละด้าน เช่น การอบรมมัคคุเทศก์นำเที่ยวในชุมชน การอบรมความปลอดภัย พัฒนาร้านอาหาร สิ่งอำนวยความสะดวก มีการจัดโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนรอบอุทยาน โดยผู้เชี่ยวชาญและภาคีเครือข่าย การพัฒนาเส้นทาง สภาพการเข้าถึง สิ่งดึงดูดการท่องเที่ยว อย่างที่ได้กล่าวมาในขอบเขตของการศึกษาของงาน

4. ศักยภาพรอบชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์

ขั้นตอนสุดท้าย เป็นการประเมินด้าน ศักยภาพของชุมชน จำนวนนักท่องเที่ยว และรายได้ของคนในชุมชน โดยใช้ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เดียวกันกับ ขั้นตอนการพัฒนาการท่องเที่ยว คือ ประชากรในชุมชน และ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาของโครงการ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 การวางแผนการพัฒนาแนวทางการท่องเที่ยว

แบ่งออกเป็นอีก 2 ส่วนคือ การสำรวจข้อมูลของชุมชน และการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

การสำรวจข้อมูลของชุมชน

การสำรวจข้อมูลในชุมชนนั้นทำครอบคลุมทั้งด้านการรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนและศักยภาพของชุมชน

โดยด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน ประกอบด้วยด้านย่อย 16 ด้าน ได้แก่ ด้านรายได้ ด้านการจ้างงานและการสร้างอาชีพ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ด้านการเป็นเจ้าบ้านของชุมชน ด้านการมีจิตสาธารณะ ด้านการดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน ด้านการปรับตัวของชุมชน ด้านการเสื่อมสลายของวัฒนธรรมของชุมชน ด้านคุณภาพชีวิตของชุมชนในชุมชน ด้านความสวยงามของชุมชน ด้านความเหมาะสมของที่ตั้งตำแหน่งร้านค้า ของชุมชน ด้านความพร้อมด้านองค์ความรู้เรื่องวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ด้านจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน

ด้านศักยภาพของชุมชน ประกอบด้วย 13 ด้านย่อย คือ ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว ด้านการรองรับนักท่องเที่ยว ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย ด้านการจัดการขยะสิ่งปฏิกูล ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ด้านระบบข้อมูลข่าวสารการประชาสัมพันธ์ ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอีก 9 ด้าน ได้แก่ ถนน ไฟฟ้า โทรศัพท์ ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร น้ำสะอาด ส้วม ป้ายบอกทางและสถานที่สำคัญของชุมชน ยานพาหนะ ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึก ด้านการสื่อสาร ภาษาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ด้านความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ของชุมชน

ยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน

ในส่วนที่สองของตอนแรก จะเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน ของโครงการ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ยุทธศาสตร์ โดยมีรายละเอียดโดยสรุปดังนี้

1. พัฒนาแหล่งสร้างรายได้ของชุมชนให้มีอัตลักษณ์โดยใช้ความรู้ทางด้านวัฒนธรรม

ยุทธศาสตร์นี้เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีเรื่องราวภาพลักษณ์และเอกลักษณ์ของชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้อง ในเรื่องต่อไปนี้เป็น การพัฒนาที่พักแรม การพัฒนาร้านอาหาร การพัฒนาร้านขายของที่ระลึก โดยมากเป็นการพัฒนาเพื่อการให้ข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อให้เข้าถึงมือของนักท่องเที่ยว

2. การพัฒนาการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน

เป็นการพัฒนาความพร้อมเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสามารถให้บริการนักท่องเที่ยว มีการดำเนินการในด้านต่าง ๆ คือ การพัฒนาการบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศน์ในชุมชน พัฒนาความปลอดภัยของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ พัฒนาการเข้าถึง การสร้างจุดหมายตา พัฒนาการจัดการบริการข้อมูลกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวและพัฒนาการเผยแพร่โฆษณา และพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาเที่ยวชมวัฒนธรรมของชุมชน

สรุปภาพรวมงานและโครงการทั้งหมด ประกอบด้วย 26 โครงการ(พิธีต้นดี and และคณะ, 2555)ย่อ ดังนี้

ด้านการพัฒนาแหล่งรายได้ให้มีอัตลักษณ์โดยใช้ความรู้

1. โครงการจัดทำแผนยุทธศาสตร์โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยโดยภาคีเครือข่ายชุมชน

ด้านการพัฒนาที่พัก

2. โครงการจัดทำป้ายนิเทศที่บอกตำนานความเป็นมาของที่พักแรมในชุมชน

ด้านการพัฒนาร้านอาหาร

3. โครงการจัดทำรายการอาหารที่บรรจุข้อมูลทางด้านวัฒนธรรมของชุมชน
4. โครงการจัดทำป้ายนิเทศที่บอกตำนานความเป็นมา คุณค่าและความสำคัญของอาหาร

ของชุมชน

ด้านการพัฒนาร้านขายของที่ระลึกและขายสินค้าพื้นเมือง

5. โครงการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ข้อมูลสินค้าพื้นเมืองเพื่อพัฒนาสิ่งดึงดูดการท่องเที่ยวของพื้นที่รอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ด้านการพัฒนาการบริการนักท่องเที่ยวและมัคคุเทศน์

6. โครงการพัฒนาตัวแทนของชุมชนได้รับการพัฒนาถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้าน

วัฒนธรรมของชุมชน

7. โครงการพัฒนาบริษัทนำเที่ยวสามารถให้บริการนำเที่ยวชุมชนรอบอุทยาน
8. โครงการจัดทำคู่มืออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์

สุโขทัย

9. โครงการจัดตั้งชมรมมัคคุเทศก์ของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

ด้านการพัฒนาความปลอดภัย

10. โครงการจัดทำระบบและมาตรการต่าง ๆ เพื่อความปลอดภัย
11. โครงการจัดตั้งหน่วยงานพิเศษเพื่อช่วยเหลือนักท่องเที่ยว

ด้านการพัฒนาสภาพการเข้าถึงชุมชน

12. โครงการจัดทำจุดหมายตาทั้ง 12 ชุมชน
13. โครงการจัดทำป้ายบอกที่ตั้ง ความสำคัญของชุมชน แหล่งท่องเที่ยวและหมายเลข

ถนน

14. โครงการจัดทำป้ายบอกการจัดรถยนต์โดยสารประเภทต่าง ๆ สำหรับนักท่องเที่ยว
15. โครงการจัดทำป้ายการบริการ เช่น ป้ายน้ำมัน ห้องน้ำ ที่พักริมทาง และสถานที่จอดรถ

ด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

16. โครงการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก มีการบริการขนส่งระหว่างท่าอากาศยานหรือ

สถานี

ด้านการพัฒนาการจัดการกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว

17. โครงการจัดบริการในด้านข้อเท็จจริงและข่าวสารการท่องเที่ยวตลอดปี
18. โครงการจัดกิจกรรมการบันเทิงและกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจตลอดปี

ด้านการพัฒนาการเผยแพร่โฆษณา

19. โครงการจัดทำแผนกิจกรรมเสริมสำหรับนักท่องเที่ยวและการเผยแพร่โฆษณา
20. โครงการเผยแพร่ทางเว็บไซต์
21. โครงการเผยแพร่ทางสื่อสิ่งพิมพ์
22. โครงการเผยแพร่ทางสื่อวิทยุ
23. โครงการเผยแพร่ทางโทรทัศน์

ด้านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว

24. โครงการจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยว ครึ่งวัน
25. โครงการจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยว หนึ่งวัน
26. โครงการจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยว หนึ่งวันครึ่ง

โครงการทั้งหมดมีระบบประเมินผล ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารทางด้านวัฒนธรรม คณะกรรมการบริหารทางการท่องเที่ยว และคณะกรรมการภาคีเครือข่ายชุมชนที่เกี่ยวข้องทางด้านวัฒนธรรมรอบอุทยานฯ โดยทำหน้าที่ชี้แนะด้านการดำเนินงาน

ตอนที่ 2 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน

ในส่วนของตอนที่สอง เป็นการปฏิบัติการตามแผนยุทธศาสตร์ ซึ่งมี 10 ด้าน (จิรวัดน์ พิระสันต์ และคณะ, 2555) คือ

1. การพัฒนาสภาพการเข้าถึงชุมชน

คณะวิจัยได้สำรวจและกำหนดอัตลักษณ์ร่วมกันกับชุมชนว่าเห็นควรมีป้ายบอกทางเป็นจุดหมายตาของ 12 ชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์และได้ทำการติดตั้งป้าย ชุมชนซึ่งเป็นไปตามเอกลักษณ์ของชุมชนที่มีอยู่ โดยมีรายละเอียดดังภาพต่อไปนี้

ภาพ 3 ป้ายชื่อชุมชนที่ติดตั้งในชุมชน

นอกจากจะดำเนินการติดตั้งป้ายชุมชน ยังได้ทำป้ายบอกจุดที่ตั้งสำคัญของชุมชน เช่น แหล่งท่องเที่ยว หมายเลขถนน และป้ายบอกการจัดรถยนต์โดยสารประเภทต่าง ๆ ป้ายบริการอื่น ๆ เช่น ปัมน้ำมัน ห้องน้ำ ที่พักริมทาง และสถานที่จอดรถจำนวน 50 ป้าย

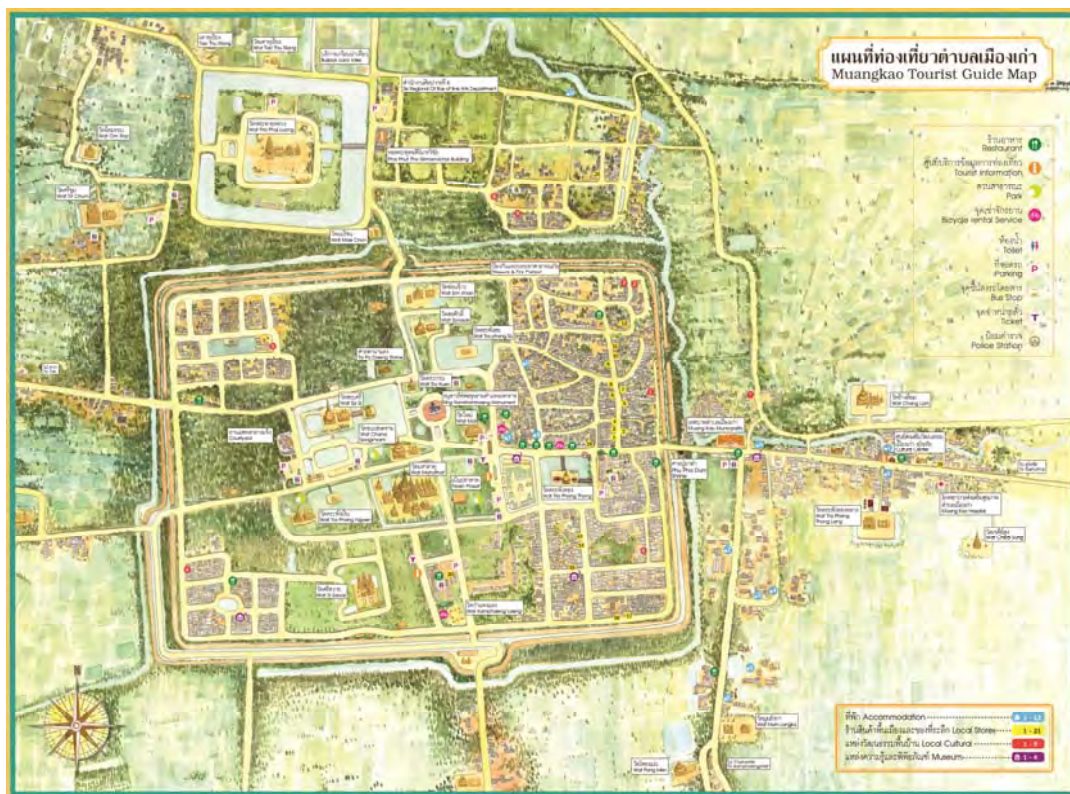
2. การพัฒนาที่พักแรม

โครงการที่พัฒนาที่พักแรม ได้สรุปผลการดำเนินโครงการว่า " ผู้ประกอบการได้รับการถ่ายทอดแนวคิดและสามารถพัฒนาแนวคิดในการพัฒนาที่พักแบบเครือข่ายการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมจำนวน 5 เรื่องที่มีมาตรฐาน และผู้ประกอบการสามารถมีป้ายนิเทศที่บอกตำนานความเป็นมาของที่พักแรม อย่างน้อยที่พักละ 1 แผ่น รวม 14 แห่ง โดยมีนายบ้านาญ จินะวิจารณ์ เจ้าของร้านอาหารสินวนารีสอร์ท เป็นประธานชมรม มีสมาชิก 45 คน ตัวอย่างการพัฒนาที่พักแสดงได้ตามรูปต่อไปนี้

ในการพัฒนาร้านอาหารผู้วิจัยกล่าวถึง ร้านอาหารทุกร้านขาดข้อมูลทางวัฒนธรรมในเรื่องของอัตลักษณ์ความเป็นมาของอาหารที่สร้างความประทับใจได้จึงได้มีแนวคิดในการพัฒนาอัตลักษณ์ของร้านอาหารขึ้นมา ซึ่งมีผู้ประกอบการร้านอาหารเข้ารับการพัฒนากว่า 50 คน ในการฟังสัมมนา โดยวัตถุประสงค์คือให้ผู้ประกอบการมีข้อมูลวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของตนในการนำเสนอผู้มาเยือนในรูปแบบของ แผ่นพับ โปสเตอร์ รายการอาหาร โดยมีการรวบรวมรายการอาหารที่เป็นอาหารพื้นบ้านของสุโขทัย ดังนี้ แกงคั่วขนุน แกงจืดเห็ด ปลาต้มยำปลากระโทง แกงบอน ยำหัวปลี แกงไข่น้ำ ต้มโคล้งปลาเนื้ออ่อน ขนมหิน ต้มไข่ กล้วยปลาค้าว ก๋วยเตี๋ยวสุโขทัย ยำหมูแดง แกงส้มผักริมรั้ว ก๋วยเตี๋ยวชวชี่ พุทราทวน เมี่ยงคำ ครองแครง ขนมห่าง ขนมหะยง บัวลอย ข้าวแตง ข้าวเกรียบว่าว ขนมห่อแกง ขนมหั้วละมุด หมีกรอบสามรส ขนมหัก ขนมหอกคิน ขนมหัดองา รายการอาหารดังกล่าว รวบรวมอยู่ในร้านอาหาร ชื่อดังในสุโขทัย และซึ่งได้จัดทำเมนูเฉพาะดังรูป

4. การพัฒนาร้านขายของที่ระลึก และขายสินค้าพื้นเมือง

ด้านการพัฒนาร้านขายของที่ระลึก ผู้วิจัยพบว่าร้านขายของที่ระลึกไม่มีข้อมูลสินค้าพื้นเมือง คณะนักวิจัย จึงร่วมกันพัฒนาสื่อสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับข้อมูลของสินค้าพื้นเมืองจำนวน 20 แห่ง โดยมีตัวแทนผู้ประกอบการ 50 คน เข้ารับฟังการสัมมนา เพื่อให้ผู้ประกอบการมีข้อมูลทางวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเอง โดยมีเอกสารแนะนำเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 2,500 แผ่น ตัวอย่างแผ่นพับมีรายละเอียดดังภาพ

ภาพ 6 แผนที่แสดงพื้นที่บริเวณชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวสิ่งที่น่าสนใจของตำบลเมืองเก่าจังหวัดสุโขทัย

ในแผ่นพับจะมีภาพและข้อมูลแหล่งร้านขายของที่ระลึกที่สำคัญของท้องถิ่นตำบลเมืองเก่า ของชุมชนรอบ ๆ อุทยานประวัติศาสตร์ทั้ง 12 ชุมชนนอกจากแผนที่จะแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับร้านขายของที่ระลึก ยังแสดงร้านอาหาร ร้านสะดวกซื้อ ร้านเช่าจักรยาน รายละเอียดอื่น ๆ ที่แผนที่ทางอุทยานไม่มีไว้บริการ ซึ่งตอบโจทย์สำหรับนักท่องเที่ยว โดยภาพด้านหลังของแผนที่เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับร้านขายของที่ระลึกสินค้าพื้นเมืองแสดงตามภาพต่อไปนี้

ภาพ 8 ภาพกลุ่มเยาวชนที่เข้าร่วมการอบรมมัคคุเทศก์นำเที่ยวชุมชน

6. การพัฒนาด้านความปลอดภัย

เพื่อให้การท่องเที่ยวในชุมชนมีความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว โครงการได้จัดตั้งหน่วยงานพิเศษเพื่อช่วยเหลือนักท่องเที่ยวแบบสมัครใจ ซึ่งมีการอบรม อาสาสมัครบริการนำเที่ยว โดยผู้ที่เข้ารับการอบรมจะมีการติดป้ายไว้หน้าบ้าน จำนวน 80 ป้าย เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนจะสามารถขอความช่วยเหลือได้ และมีโครงการสำรวจบ้าน เพื่อคอยรักษาความปลอดภัยในชุมชน ป้ายที่ติดอยู่หน้าบ้านอาสาสมัครนำเที่ยวมีรายละเอียดดังนี้

ภาพ 9 ภาพป้ายอาสาสมัครบริการนำเที่ยวและหน่วยรักษาความปลอดภัย

7. การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

ในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก โครงการได้จัดให้บริษัทสามารถนำบริการเที่ยวชุมชนรอบอุทยานได้ 5 บริษัท คือ

1. บริษัท ไทยสมาร์ททัวร์ จำกัด
2. บริษัท วินทัวร์ จำกัด
3. บริษัท สุโขทัยทราเวลเซอร์วิส จำกัด
4. บริษัท สกายทัวร์ (ศรีกัลยาทัวร์)
5. บริษัท ไทยแพคเกจทัวร์

นอกจากนี้โครงการได้ออกแบบป้ายสัญลักษณ์ตึกรรนำเที่ยวเมืองเก่า เป็นสติ๊กเกอร์ 200 แผ่น เพื่ออำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยว ดังนี้

ภาพ 10 ป้ายสัญลักษณ์คัดร่นำเที่ยวในชุมชนเมืองเก่า

8. การพัฒนาการจัดการกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้วิจัยเห็นว่า รายละเอียดการท่องเที่ยว ในกิจกรรมการบ้านเที่ยง น่าจะมีการรวบรวมข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวตลอดทั้งปี เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกกิจกรรมบ้านเที่ยงพักผ่อนหย่อนใจตลอดปียังมีโครงการย่อย อีก 3 โครงการคือ โครงการการจัดจักรยานเที่ยวชมชุมชนรอบอุทยานฯ โครงการถนนคนเดิน เฟลิตตลาดโบราณ นมัสการรอยพระพุทธบาท และโครงการไหว้พระศักดิ์สิทธิ์ของจังหวัดสุโขทัย

วันที่	ประเพณี	สถานที่	กิจกรรม
วันที่ 8 สิงหาคม	การแข่งเรือยาวประเพณี	วัดสระเกศ	การแข่งขันเรือยาวประเพณี
12	วันแม่แห่งชาติ	วัดสระเกศ	กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ

วันที่	ประเพณี	สถานที่	กิจกรรม
วันที่ 9 กันยายน	การแข่งเรือยาวประเพณี	วัดสระเกศ	การแข่งขันเรือยาวประเพณี
10 ตุลาคม	วันปิยะมหาราช	วัดสระเกศ	กิจกรรมวันปิยะมหาราช

วันที่	ประเพณี	สถานที่	กิจกรรม
วันที่ 11 พฤศจิกายน	วันลอยกระทง	วัดสระเกศ	กิจกรรมวันลอยกระทง
13-15 ธันวาคม	งานประเพณีลอยกระทง	วัดสระเกศ	กิจกรรมงานประเพณีลอยกระทง

วันที่	ประเพณี	สถานที่	กิจกรรม
วันที่ 12 ธันวาคม	วันขึ้นปีใหม่	วัดสระเกศ	กิจกรรมวันขึ้นปีใหม่

ภาพ 11 ภาพแผ่นพับข่าวสารกิจกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดสุโขทัยตลอดปี

9. การพัฒนาการเผยแพร่โฆษณา (จิรวัดน์ พิระสันต์ และคณะ, 2555)

ด้านการพัฒนาการเผยแพร่โฆษณา เพื่อ พัฒนาการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ โดย
สื่อที่ทำการเผยแพร่ ประกอบด้วย

เว็บไซต์ 2 เว็บไซต์

1. <http://www.msos.nu.ac.th/oldcity>
2. <http://www.muangkaosukhothai.go.th>

การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ 10 ฉบับ ประกอบด้วย

1. หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 13 ธันวาคม 2554
2. หนังสือพิมพ์ไทยนิวส์ ฉบับวันที่ 14 ธันวาคม 2554
3. หนังสือพิมพ์พลังชนออนไลน์ ฉบับวันที่ 14 ธันวาคม 2554
4. หนังสือพิมพ์ฐานสยาม ฉบับวันที่ 16-31 ธันวาคม 2554

5. หนังสือพิมพ์อิสรภาพ ฉบับวันที่ 16 ธันวาคม 2554
6. หนังสือพิมพ์พิทักษ์ไทย ฉบับวันที่ 16 ธันวาคม 2554
7. หนังสือพิมพ์คม ชัด ลึก ฉบับวันที่ 17 ธันวาคม 2554
8. หนังสือพิมพ์ ASTV ผู้จัดการออนไลน์ ฉบับวันที่ 21 ธันวาคม 2554
9. หนังสือพิมพ์เสรีชนสันนิษ ฉบับเดือนธันวาคม 2544
10. หนังสือพิมพ์ เนชั่นสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 6 มกราคม 2555

ประชาสัมพันธ์ผ่านวิทยุ 2 สถานีประกอบด้วย

1. สถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยนเรศวร
2. สถานีวิทยุเรดิโอ เอ็กซ์

โทรทัศน์ 2 ช่องประกอบด้วย

1. สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส
2. ทีทีเคเบิลทีวี

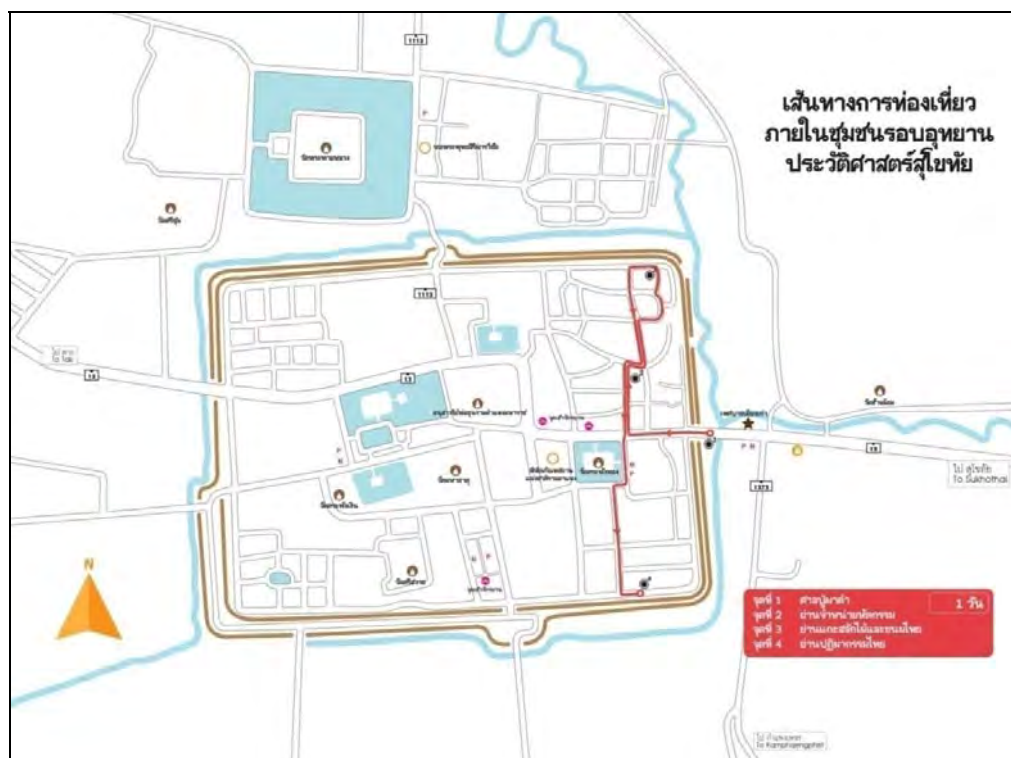
ทั้งหมดนี้เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม ของพื้นที่ชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณีของชุมชนออกมาผ่านสื่อ ในรูปแบบต่างๆ

10. การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว

ด้านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวได้เส้นทางการท่องเที่ยว ในแต่ละรูปแบบ ออกมา 3 เส้นทางดังนี้

เส้นทางการท่องเที่ยว 1 วัน

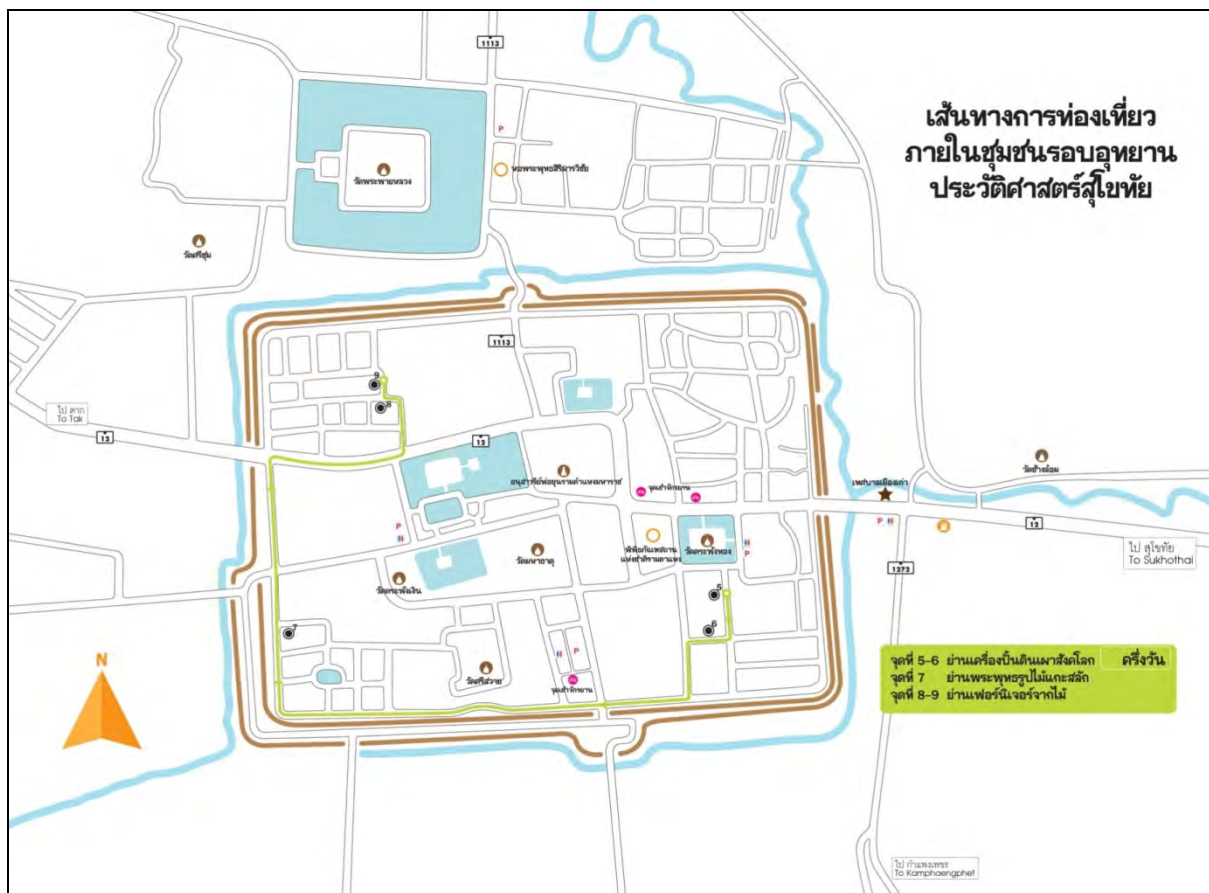
ศาลาผาคำ ย่านจำหน่ายหัตถกรรม ย่านไม้แกะสลักและขนมไทย ย่านประติมากรรมไทย ดังภาพดังนี้

ภาพ 12 แสดงเส้นทางท่องเที่ยวสำหรับ 1 วัน

เส้นทางท่องเที่ยวครึ่งวัน

ประกอบไปด้วย ย่านเครื่องปั้นดินเผา สังกโลก ย่านพระพุทธรูปไม้แกะสลัก ย่านเฟอณี
เจอร์ไม้ แสดงในแผนภาพดังนี้

ภาพ 13 เส้นทางท่องเที่ยวครึ่งวัน

เส้นทางท่องเที่ยว 1 วันครึ่ง

เริ่มตั้งแต่ย่านเกวียน เรือนไทยจำลอง ตำนานคลองคต กระถางต้นไม้ ดังแสดงใน
แผนภาพดังนี้

ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ประชาสัมพันธ์ ขยะสิ่งปฏิกูล และโครงสร้างพื้นฐาน 5 ประเภท ได้แก่
ปัจจัยด้านถนน ไฟฟ้า ด้านโทรศัพท์ ด้านศูนย์ข้อมูลข่าวสาร และร้านอาหาร

ข้อเสนอแนะของการศึกษา

จากผลของการศึกษาผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะซึ่งจะเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพ
ของชุมชนแบ่งออกเป็น 2 ระยะคือ

ระยะเร่งด่วน ได้แก่กลุ่มโครงการที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนในระดับ
น้อยนั่นคือ

1. การพัฒนามาตรฐานที่พักสะอาดปลอดภัย มีคุณภาพ
2. การปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน
3. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ได้แก่ มาตรฐานน้ำดื่ม สุ้วมสาธารณะที่

สะอาด ป้ายบอกทาง และยานพาหนะสาธารณะหรือขนส่งมวลชน

ระยะที่สอง คือ การพัฒนาศักยภาพของชุมชนในระดับปานกลาง เช่น

1. โครงการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การ
ท่องเที่ยว
2. โครงการพัฒนาศักยภาพของชุมชนด้านการรองรับนักท่องเที่ยว
3. โครงการพัฒนาศักยภาพของชุมชนด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล
4. โครงการพัฒนาศักยภาพของชุมชนด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม

5. โครงการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน
6. โครงการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร ประชาสัมพันธ์
7. โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการท่องเที่ยว ได้แก่ ถนน ไฟฟ้า

โทรศัพท์ ศูนย์ ข่าวสาร และ ร้านอาหาร

การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้เป็นการประเมินโครงการการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์
เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวนอกเหนือจาก การที่นักท่องเที่ยวจะสามารถเที่ยวชมได้แต่ในอุทยาน
ประวัติศาสตร์ แต่จะให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าใจวัฒนธรรมวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นร่วมกันด้วย
การประเมินโครงการ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศักยภาพการพัฒนาในระดับชุมชน

ถือว่า มีงานวิจัยในลักษณะนี้อยู่พอสมควร ในการศึกษาที่ผ่านมาแม้จะมีบริบทตามพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันไปบ้าง แต่ก็ได้พิจารณาว่าสามารถนำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้ดีเช่นกัน โดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประเมินครั้งนี้ สามารถจัดแบ่งได้เป็น 2 แนวคิด คือ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของชุมชน และ แนวคิดความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของคนในชุมชน

การประเมินแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาศักยภาพของชุมชน

ในการศึกษาการประเมินการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชนที่หมู่บ้านสันทรายต้นกอก ตำบลฟ้าฮ่าม จังหวัดเชียงใหม่(สุประดิษฐ์พงษ์, 2554) ได้กล่าวโดยสรุปในภาพรวมว่าการพัฒนาศักยภาพ ในภาพรวม ของประชากรในกลุ่มที่ศึกษา นั้นเน้นไปที่การเน้นให้ประชาชนฐานรากพึ่งตัวเองมากเกินไป การพัฒนาในภาพของธุรกิจแล้ว ถือได้ว่าประสบความสำเร็จอย่างยิ่งแต่สิ่งที่ผู้ทำวิจัยเสนอคือ การพัฒนาศักยภาพของชุมชน หรือหมู่บ้านนั้น ไม่ได้หมายความว่า จะต้องประสบความสำเร็จในทางธุรกิจ ทางด้านฐานะความเป็นอยู่เพียงอย่างเดียว " การประสบความสำเร็จในเชิงธุรกิจอย่างเดียวแต่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดที่เกี่ยวกับโครงการพัฒนาศักยภาพ ของหมู่บ้านและชุมชน เนื่องจากโครงการเหล่านี้ มีวัตถุประสงค์คือ ต้องการพัฒนาศักยภาพของชุมชน แต่สิ่งที่พบคือไม่มีการพัฒนาในด้านศักยภาพของชาวบ้านในชุมชนสันต้นกอกยึดเพียงความสำเร็จในธุรกิจ" (สุประดิษฐ์พงษ์, 2554) จากที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาในเบื้องต้น จะเห็นว่านอกจากจะให้ความสำคัญทางด้าน ผลทางเศรษฐกิจของครัวเรือนแล้ว การพัฒนาศักยภาพของชุมชนต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาในศักยภาพของชาวบ้าน ที่จะสามารถอยู่ได้ด้วยตัวเองอย่างยั่งยืน ไม่ได้หมายความว่าเพียงการประสบความสำเร็จทางธุรกิจอย่างยั่งยืนแต่อย่างใด ข้อสังเกตจากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่า ปัญหาที่เกิดขึ้น เกิดจากกระบวนการดำเนินการที่มีปัญหา กล่าวคือ มีการเพิ่มเงื่อนไขของบุคคลที่จะเข้ามาเป็นผู้เข้าร่วมโครงการ การเพิ่มเงื่อนไขดังกล่าว ทำให้วัตถุประสงค์ของโครงการบิดเบือนไป ข้อนี้ถือเป็นข้อสำคัญอีกข้อหนึ่งในการดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพของชุมชน ที่ไม่ควรมองข้าม คือการกำหนดวัตถุประสงค์ และขอบเขตของการพัฒนาให้ชัดเจน โดยได้ให้ข้อสรุปว่า สิ่งที่ได้รับจากโครงการไม่มีความสอดคล้องกับแนวคิดของโครงการพัฒนาศักยภาพชุมชนซึ่งเหมือนกับว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ เกิดขึ้นภายหลังจากได้มีการดำเนินโครงการไปแล้ว

การศึกษาการประเมินศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์(วงษ์พันธุ์ทา, 2544) เพื่อประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวและเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย ผลจากการศึกษา ได้ข้อสรุปว่า " ศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวในอำเภอหัวหิน มีความเป็นไปได้สูงในเรื่องคุณค่าทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศและความดึงดูดใจ ส่วนคุณค่าทางหาดทรายและน้ำทะเล ความสะดวกในการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความปลอดภัยอยู่ในระดับปานกลาง " นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สรุปแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวว่า จะต้องมีการจัดกิจกรรมนอก เช่น การตลาดการประชาสัมพันธ์และนโยบายของอำเภอหัวหินที่ต้องให้คนในท้องถิ่นได้กำหนดนโยบายการท่องเที่ยวด้วยตัวเอง การให้ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนมีความสำคัญอย่างยิ่ง และต้องทำอย่างสม่ำเสมอ จากข้อสรุปดังกล่าวการพัฒนาศักยภาพของชุมชนนั้น จะต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน และต้องมีการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ สิ่งสำคัญที่สุดคือตัวผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ที่ผลการศึกษากล่าวว่า ควรจะต้องมีการพัฒนา กิจกรรมดึงดูดใจ กิจกรรมท่องเที่ยว หรือว่าการสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ซึ่งสิ่งนี้สอดคล้องกับการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ การที่จะสามารถพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้นั้น ต้องมีผลิตภัณฑ์ที่จะเป็นจุดขายให้นักท่องเที่ยวได้ก่อน ซึ่งผลิตภัณฑ์นั้นต้องมีคุณค่า และมีความดึงดูดใจ เอกลักษณ์ของชุมชนจึงเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของชุมชน สิ่งสำคัญรองลงมา คือการพัฒนาการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์ เป็นที่แน่นอนว่า การที่มีผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่ดีแต่การประชาสัมพันธ์ ไม่ดีย่อมไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวในชุมชนได้ เช่นเดียวกับที่กล่าวไว้ในผลการศึกษาครั้งนี้

การที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชน สิ่งหนึ่งที่ขาดไม่ได้คือ ความเป็นธรรมชาติและคงอยู่ของวัฒนธรรมไม่เปลี่ยนไปจากผลของธุรกิจที่เข้ามาเกี่ยวข้องมากนัก ซึ่งเรื่องนี้ก็ถือเป็นปัญหาในการท่องเที่ยวที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามา การท่องเที่ยวเป็นธุรกิจและความเป็นธุรกิจจะตามมาด้วยการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มากมายเพื่อจะสามารถรองรับนักท่องเที่ยวให้ได้ การพัฒนาของธุรกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวนั้นต้องไม่ไปเบียดเบียน ความเป็นเอกลักษณ์ หรืออัตลักษณ์ ความเป็นตัวตนของแหล่งท่องเที่ยวนั้นด้วย ในการศึกษาเรื่องการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและการประยุกต์ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน

อุทยานแห่งชาติศรีน่าน จังหวัดน่าน (อุทาสกุล, 2550) ได้ศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวตามตัวชี้วัดทั้งหมด 20 ตัวชี้วัด ตัวชี้วัดที่สำคัญได้แก่ ศักยภาพตัวชีวิตการจัดการที่ยั่งยืน ศักยภาพการให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ศักยภาพการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้ ผลการศึกษาได้ให้ข้อสรุปว่า "นักท่องเที่ยวร้อยละ 85.5 เดินทางมายังอุทยานแห่งชาติศรีน่านเพื่อต้องการการพักผ่อน ตลอดจนเพื่อชมทะเลหมอก ชมทัศนียภาพและถ่ายรูป ร้อยละ 59.1 , 58.6 และ 47.3 ตามลำดับ ในจำนวนนี้นักท่องเที่ยวร้อยละ 49.2 พักค้างแรมโดยเฉลี่ย 1 คืน ข้อเสนอแนะหลักจากนักท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาอุทยานแห่งชาติศรีน่าน คือ การต้องการให้อุทยานแห่งชาติศรีน่านคงความเป็นธรรมชาติไว้ให้ได้มากที่สุด" จะเห็นได้ว่าการที่นักท่องเที่ยวจะเข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวได้นั้น ความคงอยู่ของเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวจะมีส่วนสำคัญที่เป็นตัวดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามา หากการที่ไม่มีการจัดการอย่างทั่วถึง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จะทำให้เสน่ห์ และความเป็นเอกลักษณ์ของสิ่งดึงดูดใจนั้นหายไป นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า "เพิ่มการประชาสัมพันธ์ เพิ่มจำนวนเดินท์และถูงนอนให้เข้า และมีมาตรการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว" สิ่งเหล่านี้ทำให้การท่องเที่ยว สามารถอยู่ได้ควบคู่กับการรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวโดย หัวใจสำคัญของข้อสรุปของการศึกษานี้ที่สามารถสังเกตได้คือ

1. การรับฟังความคิดเห็นนักท่องเที่ยว ในการที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใดต้องรับฟังอุปสงค์ของนักท่องเที่ยวก่อนว่า สิ่งที่เขาต้องการนั้นสามารถจัดการได้และมีความเป็นไปได้เหมาะสมกับบริบทของแหล่งท่องเที่ยวนั้นหรือไม่ตัวอย่างของข้อสรุปของความเห็นจากการศึกษาข้างต้นสามารถชี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ความคิดเป็นของนักท่องเที่ยวถือเป็นส่วนสำคัญ ที่จะสามารถทำให้การท่องเที่ยวนั้นอยู่ได้ และ มีการจัดการที่ยั่งยืน

2. นอกจากจะมีการรับฟังความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวแล้ว การปฏิบัติตามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว อาจจะผิดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมุมมองของนักท่องเที่ยวถือเป็นมุมมองด้านหนึ่งเท่านั้น แต่มุมมองคนในพื้นที่หรือผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวนั้น ก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน ซึ่งเพื่อให้องค์ประกอบเหล่านี้สามารถทำงานเข้ากันได้ หน่วยงานราชการ ชาวบ้านในชุมชน และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงทั้งในภาครัฐและเอกชนควรมีการร่วมมือกันในการจัดการ และ ดูแลให้ถูกต้องเป็นไปตามแนวทางที่เหมาะสม

นอกจากนี้ ในระบบการทำงานการพัฒนาศักยภาพเหมาะสมของชุมชนควรต้องมีการประชาสัมพันธ์หรือทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของโครงการให้กับคนในชุมชนมีความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกันให้มาก การกำหนดขอบเขตภาระหน้าที่รับผิดชอบของคณะทำงานให้ชัดเจน(ทองพันชั่ง, 2550) ไม่เช่นนั้น จะพบว่าโครงการจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาของคนในชุมชนได้ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งนี่เป็นผลจากการศึกษาของการประเมินผลโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน(SML) กรณีศึกษา ตำบลโสธร อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา(ทองพันชั่ง, 2550) เมื่อเรากลับมาทบทวนโครงการที่มีการจัดการดี ในการศึกษาการประเมินโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน กรณีศึกษา: อำเภอระโนด อำเภอสทิงพระ และอำเภอมือง จังหวัดสงขลา (สร้อยเพชรเกษม, 2551) ได้ข้อสรุปว่า โครงการ ทำให้ชุมชนมีการแก้ปัญหของชุมชนอย่างมีส่วนร่วมสอดคล้องกับความต้องการกับชุมชน นอกจากนี้ ยังสามารถช่วยเพิ่ม ศักยภาพในการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้จากการที่ชุมชนเกิดการเรียนรู้ทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงไปในด้านที่ดีขึ้น

เครื่องบ่งชี้ทางสังคมสำหรับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกล่าวว่า การท่องเที่ยวนั้นควรต้องมีการพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชน ยิ่งชุมชนมีความเข้มแข็งก็จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น ซึ่งการมีเครื่องบ่งชี้ทางสังคมจะทำให้ทราบได้ว่าชุมชนนั้นได้รับการพัฒนาด้านใดบ้าง โดยทางหน่วยงานวิจัยของรัฐควินส์แลนด์ได้พัฒนาเครื่องบ่งชี้ที่สามารถบ่งบอกผลกระทบการท่องเที่ยวต่อชุมชนในรัฐควินส์แลนด์ โดยสามารถแบ่งเป็นเครื่องบ่งชี้ที่ให้ผลทางลบและทางบวกโดยสามารถสรุปเป็นเครื่องบ่งชี้หลักดังนี้

เครื่องบ่งชี้ทางด้านบวก

1. กิจกรรมที่น่าสนใจ เนื่องจากสิ่งที่น่าสนใจเหล่านี้จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวในชุมชน
2. มีการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก เมื่อมีการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ จะเข้ามา เช่น ถนน สวนสาธารณะ กิจกรรมการกีฬา หรือ ระบบการขนส่ง

3. เพิ่มข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ การท่องเที่ยวจะเพิ่มข้อมูลด้านบวกให้กับชุมชน ซึ่งทำให้เกิดการท่องเที่ยว ธุรกิจการลงทุนในอนาคต

4. สิ่งก่อสร้างใหม่ จะทำให้มีโอกาสดำเนินร้านค้า ร้านอาหารและสร้างโอกาสทางธุรกิจจากการท่องเที่ยว

5. ช่วยเพิ่มประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวดีต่อเศรษฐกิจเพราะว่า เงินที่นักท่องเที่ยวใช้จ่ายยามที่เขามาช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจ การจ้างงานและธุรกิจท้องถิ่น

6. สร้างความภูมิใจให้กับชุมชน การท่องเที่ยวช่วยให้ ชาวบ้านรู้สึกภูมิใจในบ้านเมืองของตนและตนเอง

7. ปรับปรุงความยุติธรรมในระบบ การกระจายต้นทุน และกำไรจากธุรกิจท่องเที่ยวจะทำให้มีการกระจายลงไปชุมชน

เครื่องบ่งชี้ด้านลบ

1. ผลกระทบด้านลบต่ออัตลักษณ์ชุมชนอัตลักษณ์ของชุมชนจะเปลี่ยนไปเพราะการท่องเที่ยว

2. ต้นทุนค่าเสียโอกาสจะเพิ่มขึ้น การที่มีการใช้จ่ายมากไปในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งจริง ๆ ควรจะใช้จ่ายด้านกิจกรรมสาธารณะประโยชน์มากกว่า

3. มีโอกาสที่อาชญากรรมจะเพิ่มขึ้น ในทางบวกการท่องเที่ยวทำให้คนมีพฤติกรรมที่ดีและในทางลบก็ทำให้คนมีพฤติกรรมที่แย่ลง เช่น มีการดื่มเหล้า ยา ซึ่งนำไปสู่ความเสี่ยงของการเกิดเหตุร้ายต่าง ๆ

4. ราคาสินค้าเพิ่มขึ้น การท่องเที่ยวนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของสินค้าบางอย่าง เช่น สินค้าเกี่ยวกับการบริการ หรือมูลค่าอสังหาริมทรัพย์ และ ค่าเช่าที่สูงขึ้น

5. คนในชุมชนเข้าไม่ถึงสิ่งอำนวยความสะดวก การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนไม่สามารถเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ เช่น ถนน สวนสาธารณะ กิจกรรมการกีฬา การขนส่ง ซึ่งมีไว้ให้บริการกับคนในชุมชนน้อยลงเพราะว่านักท่องเที่ยวเยอะเกินไป

6. เกิดการเสื่อมถอย การท่องเที่ยวจะทำลายความเป็นอยู่ดั้งเดิมของชุมชน และ สร้างความไม่สะดวก เช่น ปัญหาการจราจร ปัญหาที่จอดรถ ปัญหามลภาวะทางเสียง และ นักท่องเที่ยวจำนวนมาก

7. ผลต่อสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวยังนำมาซึ่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่อผลภาวะ หรือ ความเสียหายทางธรรมชาติต่าง ๆ

ซึ่งตัวแปรทั้งหมดดังกล่าวเป็นตัวแปรหลักที่จะสามารถประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยวได้ โดยการท่องเที่ยวแห่งรัฐควีนส์แลนด์ ยังแนะนำอีกว่า การเครื่องมือบ่งชี้ควรจะใช้ เครื่องมือบ่งชี้ที่เป็น Subjective และเหมาะสมในระดับชุมชนสามารถทำการวิเคราะห์ได้ง่าย โดยที่ scale ที่ใช้ในการใช้ในการเก็บข้อมูลจะถูกแบ่งเป็น 7 ระดับ จาก - 3 ไปยัง + 3 ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 2 แสดงตัวอย่างเครื่องมือบ่งชี้การประเมินผลกระทบของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวทำให้มีกิจกรรมมากขึ้น	☐ เห็นด้วย	1b มันกระทบกับ	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
	☐ ไม่เห็นด้วย	คุณภาพชีวิตของท่าน							
	☐ ไม่รู้	อย่างไร							
		1c มันกระทบต่อชุมชน	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
		อย่างไร							

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งรัฐควีนส์แลนด์³

โดยสรุปแล้วในการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องควบคู่ไปกับการความต้องการของชุมชนซึ่งจะต้องมีเครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบผลกระทบ ซึ่งปัจจัยหลักทั้ง 14 ตัวถือว่าเป็นเครื่องมือบ่งชี้ที่สามารถบอกผลกระทบได้ ข้อมูลที่ได้สามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้องได้

ความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของคนในชุมชนและปัจจัยในการพัฒนาชุมชน

จากการศึกษาของอุทราสกุล(อุทราสกุล, 2550) เกี่ยวกับตัวชี้วัดเกี่ยวกับศักยภาพการมีส่วนร่วมของชุมชน ถือว่ามีส่วนสำคัญในการพัฒนาชุมชนเพราะว่าเป้าหมายของเราคือการพัฒนาชุมชน รอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เมื่อพูดถึงชุมชน คนในชุมชนย่อมเป็นกำลังหลักในการพัฒนาชุมชน การพัฒนาชุมชนไม่สามารถขึ้นอยู่กับองค์กรใด องค์กรหนึ่งที่จะต้องเป็นตัวผลักดันชุมชนให้เกิดการพัฒนาได้ แต่จะต้องเป็นทั้งชาวบ้าน ในชุมชนที่อยากจะพัฒนา ร่วมกับองค์กรที่ให้การสนับสนุนด้วย แต่อย่างไรก็ตาม การทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมไม่สามารถทำได้ง่าย เนื่องจาก

ทัศนคติของคนในชุมชน ความเชื่อ ความคิดเห็นและความรู้ของคนในชุมชน (Feighery, 2002) การศึกษาเรื่อง Local Community involvement in rural tourism development (Ertuna and Kurbas, 2012) ในประเทศตุรกี เกี่ยวกับความเกี่ยวข้องของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตชนเมือง พบว่าการที่ชุมชนจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมได้ ประโยชน์ของคนในชุมชนมีส่วนสำคัญในการทำให้คนในชุมชนกระตือรือร้นในการให้ความร่วมมือและพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งชาวบ้านในชุมชนเป็นผู้ที่รับประโยชน์ และ รับผิดชอบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การศึกษาเรื่อง Tourism and Local Community Development in Siem Reap (CHHEANG, 2008) พบว่าการที่ชุมชนในเสียมเรียบมีนักท่องเที่ยวมากขึ้น นอกจากจะได้ประโยชน์จากเศรษฐกิจที่ดีขึ้นของชุมชนแล้ว แต่ต้นทุนที่เกิดขึ้นได้แก่ การเพิ่มขึ้นของราคาสินค้าและบริการ อาชญากรรม การเพิ่มขึ้นของปริมาณจราจร มลภาวะต่าง ๆ และการเพิ่มขึ้นของประชากรที่อพยพมาจากแหล่งอื่น การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม พื้นที่ที่อยู่อาศัยที่แพงขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นต้นทุนที่สังคมต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

จากการศึกษา การประเมินความต้องการมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวของประชาชน กรณีบ้านหาดไคร้ ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย(พันธ์เนตร, 2541) แม้ว่า ลักษณะ การท่องเที่ยวที่ค่อนข้างจะแตกต่างกันบ้างกับวัตถุประสงค์ของการศึกษารั้งนี้ เพราะว่าการศึกษาของบ้านหาดไคร้เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหาดจับปลาบึกแต่ผลการศึกษาของการศึกษารั้งนี้กลับมีความน่าสนใจอยู่ที่คำถามของผู้วิจัยที่ว่าปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อความต้องการอยากมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวบ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยปัจจัยเหล่านั้นเป็นปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและปัจจัยด้านจิตวิทยาที่มีผลต่อความต้องการของประชาชน ซึ่งผลการศึกษาได้ข้อสรุปว่า "ประชาชนหมู่บ้านหาดไคร้เป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวและมีความต้องการให้หมู่บ้านได้รับการพัฒนาในระดับสูง ประชาชนหมู่บ้านหาดไคร้ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหาดจับปลาบึกในระดับปานกลาง ปัจจัยส่วนบุคคล(ระยะเวลาที่อาศัยอยู่)ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ(ประโยชน์ที่ได้รับ) ปัจจัยด้านจิตวิทยา(ทัศนคติ) ไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการการมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ" จะเห็นได้ว่า ประโยชน์ที่ได้รับของชาวบ้าน ไม่ได้เป็นส่วนหลักอย่างเดียวที่จะทำให้ชาวบ้านอยากจะมีส่วนร่วมกับชาวบ้าน ในการพัฒนาชุมชนของ

คน โดยในส่วนท้ายของการศึกษาของผู้วิจัยได้สรุปว่า "ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของประชาชนที่มีภูมิลำเนาแตกต่างกันมีความต้องการในการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ" ซึ่งจากข้อสรุปข้อนี้ ทำให้เข้าใจได้ว่า การให้ความรู้ต่อชาวบ้านอย่างถูกวิธี การให้การศึกษาเป็นส่วนหนึ่ง ที่จะทำให้ชาวบ้าน หรือคนในชุมชนเห็นความสำคัญของการพัฒนาชุมชน ในด้านต่าง ๆ ก่อนที่จะมีการพัฒนาชุมชนชาวบ้านต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในชุมชนการเปลี่ยนแปลง เมื่อมีความรู้ความเข้าใจ คนในชุมชนก็อยากจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น

นอกจากปัจจัยด้านการศึกษาแล้วปัจจัยด้านอื่น ๆ ยังมีผลต่อการมีส่วนร่วมของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาต่าง ๆ ในการศึกษาความต้องการและความพร้อมของประชาชนท้องถิ่นในการเข้าร่วมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ปิง อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน (มงคลพันธ์, 2542) ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสรุปว่าประชาชนในท้องถิ่นมีความต้องการที่จะเข้าร่วมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในด้านที่พวกเขาสามารถทำได้ เช่น "ต้องการที่จะเข้าร่วมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในด้านการเป็นมัคคุเทศก์ ทั้งนี้เพราะการให้บริการด้านอื่น ๆ ต่างจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรหลายอย่างในการประกอบธุรกิจได้แก่ เงินทุน ซึ่งส่วนใหญ่ไม่สามารถหาแหล่งทุนได้และพบว่ากลุ่มประชากรกลุ่มนี้ยังมีฐานะการเงินไม่พอใช้ ประกอบกับยังขาดความรู้และทักษะพื้นฐานในการประกอบธุรกิจท่องเที่ยว แต่กลุ่มตัวอย่างดังกล่าว เป็นบุคคลในท้องถิ่นเดิมที่อาศัยอยู่มานานกว่า 20 ปีย่อมจะมีความรู้ด้านวัฒนธรรมประเพณีตลอดจนแหล่งทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นสามารถนำความรู้มาใช้ให้เป็นประโยชน์" จากข้อสรุปดังกล่าว ความต้องการในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชาวบ้านในชุมชน นั้นจะมีข้อจำกัดในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ในธุรกิจท่องเที่ยวหรือความสามารถในการเข้าถึงแหล่งทุน ก็เป็นส่วนประกอบหนึ่งด้วยเหมือนกัน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ให้ข้อเสนอแนะอีกว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนการจัดการเกี่ยวกับธุรกิจนำเที่ยว การใช้ประโยชน์การควบคุมดูแลทรัพยากร ซึ่งยากับการศึกษาทบทวนหน้าในกรณีศึกษาของอุทยานแห่งชาติศรีน่าน ว่าหน่วยงานของรัฐต้องเข้ามามีบทบาทในการดูแลเพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ แต่ในพื้นที่ที่แตกต่างกันไป การพัฒนาการท่องเที่ยวย่อมแตกต่างกันไป การศึกษาทัศนคติของประชาชนและนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว :

กรณีศึกษาเกาะลันตาใหญ่ อำเภอลันตา จังหวัดกระบี่ (วงศ์วรรณ, 2550) พบว่า ตัวแปรรายได้มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ ยิ่งรายได้ประชาชนยิ่งสูงขึ้น ผลกระทบที่เกิดต่อทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดย่อมสูงขึ้นด้วย การพัฒนาชุมชน ที่เจริญขึ้นย่อมอาจจะต้องแลกด้วยความเป็นสังคมเมือง เมื่อสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นย่อมจะมีผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม ประเพณี ศาสนาและวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน การศึกษาเรื่องทัศนคติของประชาชนต่อผลกระทบทางสังคมวัฒนธรรมจากการพัฒนาการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาเกาะพีพีดอน (กิตติธรรสกุล, 2550) ช่วยย้ำเรื่องนี้ได้อย่างดีว่า " ปัญหาในการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม และวิถีการดำเนินชีวิตมีผลกระทบมากที่สุด ด้านปัญหาค่าครองชีพและปัญหาสุขภาพจิต ส่วนด้านมลภาวะทางเสียงมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด" ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องมีการจัดการมากกว่าที่จะต้องปล่อยให้ไปตามบทเรียนในหลาย ๆ พื้นที่ที่ผ่านมา

จากการทบทวนวรรณกรรมที่กล่าวมาได้ข้อสรุปว่า การพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมนั้นต้องมีการกำหนดเป้าหมายและแนวทางในการพัฒนาชัดเจน การที่ไม่มีการวางแผนอาจจะก่อให้เกิดการผิดวัตถุประสงค์อย่างที่ได้กล่าวในการศึกษาของกรณี ตำบลฟ้าฮ่ามได้ ซึ่งการเลือกคนเข้ามาทำงานในชุมชนนั้นมีผลต่อผลของการพัฒนาชุมชน การประเมินการพัฒนาชุมชนจึงต้องไม่ดูในด้านใดด้านหนึ่ง นั่นคือต้องดูทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรมควบคู่กันไป การจะพัฒนาชุมชนได้ต้องอาศัยความคิดเห็นของหลายฝ่าย นอกจากนี้การพัฒนาชุมชน ยังต้องใช้องค์ประกอบทางด้านความร่วมมือและการสนับสนุน จากหลายหน่วยงาน เช่นภาครัฐ หรือหน่วยงานในท้องถิ่น นอกจากนี้คนในชุมชนจะต้องมีความต้องการในการพัฒนาที่จะเป็นแรงผลักดันหลักแล้ว ยังต้องได้รับการส่งเสริม สนับสนุนจากองค์กรปกครองในท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล อำเภอ รวมทั้งภาคเอกชนบริษัทห้างร้าน ที่อยู่ในชุมชนหรือนอกชุมชน โดยตัวแปรหนึ่งที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน คือ การศึกษาหรือการให้ความรู้กับชาวบ้านซึ่งจะทำให้ชาวบ้านเข้าใจถึงกระบวนการพัฒนา และสิ่งที่จะได้รับจากการพัฒนานั้น แนวทางการพัฒนาที่ถูกวิธีจึงมีความจำเป็นสำหรับการพัฒนาชุมชนที่ได้กล่าวมา

แนวคิดเกี่ยวกับการประเมิน โครงการ

การประเมินโครงการเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารโครงการ การประเมินโครงการเป็นกระบวนการที่ให้ข้อมูลย้อนกลับ ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงานของโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทำให้ทราบข้อบกพร่อง จุดเด่น จุดด้อยของ

โครงการ และทราบว่าโครงการได้บรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายเพียงใด และช่วยให้ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการได้ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

การประเมินโครงการหมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยนำสารสนเทศหรือผลจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (พองศรี, 2551) ปัจจุบันการประเมินผลโครงการเป็นเครื่องมือและยุทธศิลป์ที่สำคัญของฝ่ายบริหารทั้งภาครัฐและภาคเอกชน นิยมใช้กันในประเทศต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง มีบทบาทในการตรวจสอบและตัดสินคุณค่าทุกขั้นตอนของกระบวนการวางแผน(พันธุ์พินิจ, 2555) การประเมินโครงการมีความสำคัญหลายด้าน ดร. สีน พันธุ์พินิจ กำหนดความสำคัญของการประเมินไว้ 2 ด้านคือ

ความสำคัญด้านอาชีพ เช่น อาชีพด้านการศึกษาการประเมิผลซึ่งจะต้องมีความรู้ทางทฤษฎี ทางปฏิบัติ มีความเชี่ยวชาญ มีคุณธรรม จริยธรรม และอาชีพด้านการประเมินผลโครงการ เพราะว่าการประเมินผล เป็นงานสำคัญของการวางแผนและเป็นเงื่อนไขเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณ ฝ่ายบริหารจึงต้องปฏิบัติให้เป็นงานประจำ

ความสำคัญด้านการบริหาร โดยมีความสำคัญ 5 ข้อดังนี้ (Seepersad and Henderson อ้างถึงใน(พันธุ์พินิจ, 2555))

1. เป็นเครื่องชี้แนะและเครื่องกำหนดทิศทางการดำเนินงานในอนาคต นั่นคือการนำผลการประเมินที่ได้รับการประเมินอย่างเป็นระบบ มีความถูกต้องและปราศจากอคติ ไปวางแผนโครงการใหม่ และเพื่อประกอบการตัดสินใจของฝ่ายบริหาร
2. ช่วยปรับปรุงการดำเนินโครงการ โดยใช้ผลของการประเมิน มาปรับปรุงการทำงานให้เป็นไปตามแผนของโครงการ
3. เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบความโปร่งใส เมื่อมีการประเมินผลโครงการ หรือการประเมินผลปัจจัยที่ใช้จะทำให้ทราบค่าใช้จ่ายและทุนที่ใช้อย่างถูกต้องและชัดเจน
4. เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ การรายงานการประเมินผลโครงการเป็นสื่อในการเผยแพร่ข้อเท็จจริง ให้กับทุกฝ่าย ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ ความไว้วางใจ และความศรัทธาแก่อนหน่วยงานอื่น
5. เอื้ออำนวยในการพัฒนาทัศนคติของบุคลากรในวิชาชีพต่าง ๆ การประเมินผลเป็นการใช้กลยุทธ์ในการตัดสินใจประเมินคุณค่าของโครงการ ฉะนั้นผลที่ได้จากการประเมินจะสามารถให้กำลังใจเจ้าหน้าที่และฝ่ายบริหารได้

การประเมินโครงการนั้นจะทำเพื่อตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ประเมินหรือโครงการที่ประเมิน โดยจะมีการวัดเข้ามาเกี่ยวข้อง การวัดจะต้องมีเกณฑ์ ซึ่งเกณฑ์สามารถแบ่งออกเป็นสองประเภท ใหญ่(พองศรี, 2551) ๆ คือ เกณฑ์สัมบูรณ์คือ เกณฑ์มาตรฐานที่ได้รับการพัฒนาจนเป็นที่ยอมรับ และเกณฑ์สัมพัทธ์ คือเกณฑ์ของตัวเองหรือเกณฑ์ของกลุ่มที่จะทำการประเมิน สามารถพิจารณาได้ 6 แห่ง โดยแหล่งที่ 1 ที่แสดงต่อไปนี้เป็นเกณฑ์สัมบูรณ์ส่วนแหล่งที่ 2-6 เป็นเกณฑ์สัมพัทธ์ดังนี้

1. มาตรฐานที่เป็นสากล(Standard) เช่น เกณฑ์มาตรฐาน น้ำหนัก ส่วนสูงของกรมอนามัย เกณฑ์มาตรฐานสมรรถภาพทางกายของหน่วยงาน ด้านพลศึกษา เกณฑ์มาตรฐานระยะเวลาในการให้บริการทำอากาศยาน

2. เป้าหมายที่กำหนดไว้ (Traget) หมายถึง เป้าที่กำหนดไว้ว่าจะเป็นเป้าหมายในแผนของโครงการต่าง ๆ เช่น จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ ระดับความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการ

3. การเปรียบเทียบเชิงพัฒนาการ (Growth) เช่นการได้คะแนนเพิ่มขึ้นตามที่กำหนด หรือ มีพัฒนาการเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับของเดิม เข้าลักษณะค่อยเป็นค่อยไป เช่น ผลลัพธ์ที่ดี ได้มาตรฐานระดับ 4 - 5ดาว

4. การเปรียบเทียบกับกลุ่ม (Norm) หมายถึงการเปรียบเทียบในกลุ่มเดียวกัน หรือ กลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน หรืออาจจะเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ดีที่สุด อย่างเช่น อาจจะเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับจังหวัดและระดับอำเภอเป็นต้น

5. การเปรียบเทียบกับสิ่งที่ดีที่สุด(Benchmarking) เกณฑ์ข้อนี้ส่วนมากใช้ในการประเมินหรือ บริหารองค์กร โดยใช้องค์กรประเภทเดียวกัน หรือ องค์กรที่ดีที่สุดเป็นเกณฑ์ แล้วบริหารจัดการให้ถึงเกณฑ์นั้น

6. การพิจารณาร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย(Clients/Stakeholders)ในกรณีที่ไม่ได้ใช้แนวทางจากที่กล่าวมาทั้งหมด สามารถทำได้โดยการวิเคราะห์ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ร่วมกันพิจารณากำหนดเกณฑ์ที่เหมาะสมเพื่อเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

วิธีประเมินสามารถแบ่งได้เป็น 2 วิธี (ศิริชัย กาญจนวาสี 2545: 10 -11 ตามที่อ้างอิงใน (พองศรี, 2551)) ใหญ่ ๆ ดังนี้

1. วิธีเชิงระบบ (Systematic Approach)

การประเมินวิธีนี้ผู้ประเมินจะใช้มาตรฐานสากล เน้นด้วยการวางแผน การดำเนินงานอย่างชัดเจน ใช้เครื่องมือมาตรฐานในการรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้

2. วิธีเชิงธรรมชาติ

การประเมินด้วยวิธีเชิงธรรมชาติ (Naturalistic Approach) นักประเมินจะต้องกำหนดมาตรฐานหรือเกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าขึ้นเองตามเหตุผลของตนเน้นวิธีเชิงธรรมชาติ โดยดำเนินการอย่างยืดหยุ่น รวบรวมข้อมูลสารสนเทศอย่างครอบคลุมตามสภาพธรรมชาติ

ซึ่งแนวทางทั้งสองต่างมีข้อดีข้อเสียแตกต่างกัน วิธีเชิงระบบจะมีข้อดีคือ มีความน่าเชื่อถือ มีความชัดเจน แต่ข้อมูลที่ได้จะค่อนข้างจำกัดตามกรอบซึ่งขาดความลึกซึ้ง สำหรับวิธีเชิงธรรมชาติ มีความยืดหยุ่นและเข้าถึงสภาพแท้จริงของการประเมิน แต่นักประเมินต้องมีความเชี่ยวชาญ ซึ่งการประเมินโครงการในครั้งนี้ จะใช้ข้อดีของทั้งสองด้านประกอบกันเพื่อให้สะท้อน สภาพแวดล้อม และความเป็นจริง และมีความเป็นระเบียบแบบแผนมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

การประเมินโครงการอาจจะแบ่งได้หลายประเภท ซึ่งขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและวัตถุประสงค์ของการประเมิน การประเมินสามารถแบ่งเป็น 5 ประเภทหลัก(พองศรี, 2551) ๆ คือ

1. แบ่งตามวัตถุประสงค์การประเมิน

การแบ่งการประเมินตามวัตถุประสงค์ของการประเมินนั้น แบ่งเป็นอีก 2 ประเภทย่อยคือ การประเมินความก้าวหน้าของโครงการ โดยพิจารณาการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงของโครงการที่จะทำให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและ การประเมินผลสรุปนั้นคือ การประเมินเมื่อโครงการเสร็จสิ้นแล้ว การประเมินทำเพื่อตัดสินว่าโครงการได้บรรลุวัตถุประสงค์มากเพียงใด

2. แบ่งตามช่วงเวลาการประเมิน

การแบ่งตามช่วงเวลา เป็นการพิจารณาตามช่วงเวลาที่กำหนดในแผนของโครงการ โดยจะพิจารณาจากหลายสิ่ง เช่น กระบวนการดำเนินงานหรือผลผลิตที่ออกมาซึ่งต้องใช้ระยะเวลา การประเมินผลกระทบ ซึ่งผลกระทบจะยังไม่เกิดขึ้นทันที หรือ การประเมินความพร้อม

3. แบ่งตามผู้ประเมิน

การประเมินที่แบ่งตามผู้ประเมินนั้น คือผู้ที่ทำการประเมินมีบทบาทในการทำการประเมิน เช่น ผู้ประเมินมาจากองค์กรภายใน คือ ภายในองค์กรเป็นระดับผู้ปฏิบัติงานประเมินผู้บังคับบัญชา หรือ ผู้บังคับบัญชาประเมินผู้ปฏิบัติงาน อีกอย่างหนึ่งคือการประเมินโดยผู้ประเมินภายนอก นั่นคือ ผู้ประเมิน ไม่ได้เกี่ยวข้องกับหรือไม่ปฏิบัติงานกับสิ่งที่ประเมินโดยตรง

4. แบ่งตามมิติการประเมินต่าง ๆ

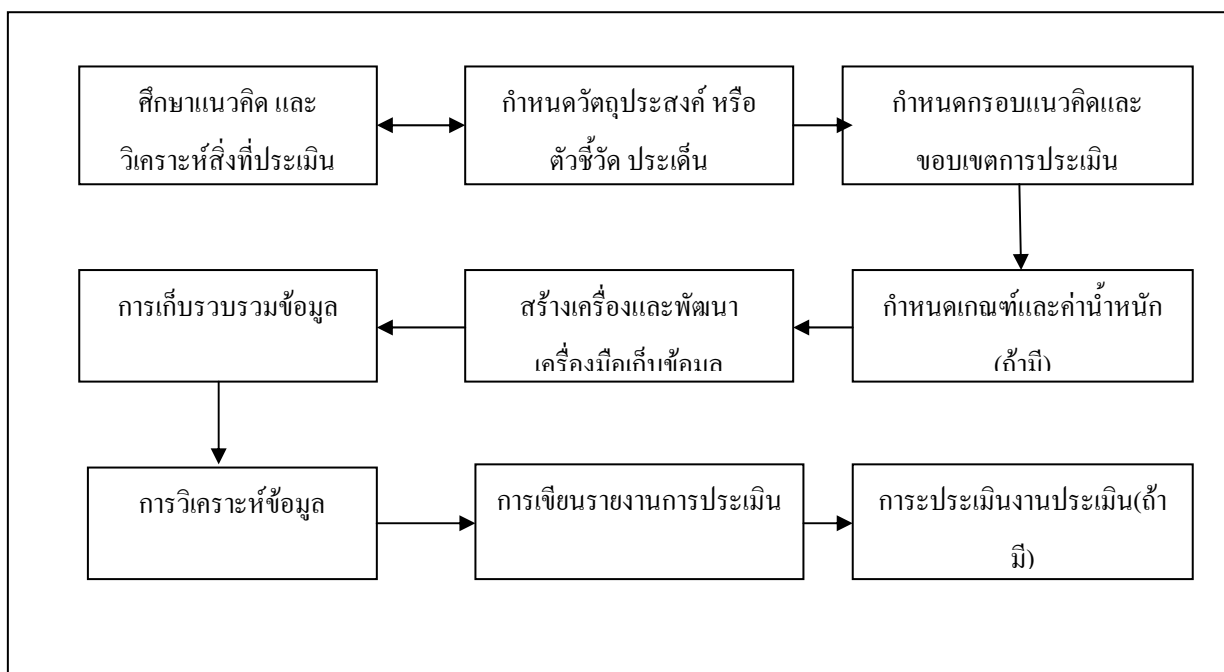
การแบ่งตามเกณฑ์มิติต่าง ๆ แบ่งได้ 4 ประเภทย่อยคือ การประเมินตามวัตถุประสงค์ ตามลักษณะของข้อมูล ตามการประเมินและรายละเอียดที่จะทำการประเมิน เช่น ผลลัพธ์ ผลกระทบ

5. แบ่งตามช่วงเวลาเพื่อเอื้อต่อการประเมิน

การแบ่งเวลาเพื่อเหมาะแก่การประเมินโดยหลัก ๆ จะแบ่งเป็น 3 ช่วงเวลา คือ ก่อนดำเนินงาน ระหว่างดำเนินงาน และเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงาน

ขั้นตอนการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการนั้นควรมีการกำหนดทิศทางและขั้นตอนการทำงาน ให้เป็นรูปธรรม เพื่อดำเนินการตามรูปแบบที่ได้วางไว้ การกำหนดขั้นตอนการประเมินโครงการยังสามารถช่วยให้ การทำการประเมินมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะเราสามารถใช้กรอบดังกล่าว ในการวางแผนการ ประเมินโครงการ และ ทำงานอย่างมีระบบ มีขั้นตอน ขั้นตอนการประเมินโครงการหลัก ๆ ที่ทำ การทบทวนวรรณกรรมจากเทคนิควิธีประเมินโครงการ(ฟองศรี, 2551) เป็นดังนี้

ภาพ 15 เทคนิควิธีประเมินโครงการ

จากภาพดังกล่าวการประเมินมีขั้นตอนเป็นไปตามลำดับกระบวนการของการประเมินและ สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. การศึกษาแนวคิดการประเมินและวิเคราะห์สิ่งที่ประเมิน

ซึ่งการประเมินสิ่งใดก็ตามต้องทำความเข้าใจและทำความเข้าใจกับสิ่งที่ประเมิน ให้ทราบถึงแนวคิด รายละเอียดของการประเมินโดยคร่าว ๆ ซึ่งตามหลักการประเมินโครงการจะมีหลักการประเมินการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้อง (พรมจัญ, 2550)กับโครงการตามหัวข้อต่อไปนี้

1.1 โครงการมีความเป็นมาอย่างไร ใครทำ ทำไมต้องทำโครงการ ทำแล้วได้อะไร หลักการและเหตุผลของโครงการ

1.2 ลักษณะของโครงการ เป็นโครงการแบบไหน เป็นโครงการพิเศษ หรือ โครงการต่อเนื่อง

1.3 วัตถุประสงค์และ เป้าหมายของโครงการคืออะไร ประเมินได้หรือไม่ มีความชัดเจนหรือไม่

1.4 รูปแบบการบริหารโครงการเป็นอย่างไร ผู้บริหารโครงการมีใครบ้าง มีองค์กรใดเกี่ยวข้องบ้าง

1.5 ทรัพยากรของโครงการมีอะไรบ้าง ใครหรือหน่วยงานใดเป็นผู้สนับสนุน

1.6 มีกิจกรรม เนื้อหาสาระ และ ขั้นตอนดำเนินโครงการอย่างไรบ้าง

1.7 มีการกำหนดเกณฑ์ในการตัดสินผลสำเร็จของโครงการหรือไม่?

1.8 โครงการเริ่มต้นและสิ้นสุดเมื่อไหร่

1.9 โครงการมีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด

นอกจากจะต้องศึกษาแนวคิดเหล่านี้แล้ว ยังต้องศึกษาสภาพความเป็นจริงของโครงการที่ได้ทำลงไปในพื้นที่อีกด้วย เช่น การลงพื้นที่สำรวจข้อมูลของโครงการ

รูปแบบการประเมินโครงการ

รูปแบบการประเมินโครงการได้รับความนิยมในการประเมินโครงการ ซึ่งรูปแบบมาจากคำว่า Model ในภาษาอังกฤษ(ฟองศรี, 2551) หรือแบบจำลองในภาษาไทย ซึ่งโดยทั่วไปหมายถึงรูปแบบในการประเมินโครงการนั้น โดยแตกต่างกัน การประเมินโครงการครั้งนี้ อ้างอิงรูปแบบการประเมินโครงการตาม"การประเมินโครงการ: แนวคิดและแนวปฏิบัติ"(วิบูลย์ศรี, 2546)ซึ่งมีรูปแบบที่สำคัญดังนี้

แนวคิดการประเมินของไทเลอร์(Tyler's Rationale and Model of Evaluation)

แนวคิดและโมเดลการประเมินของครอนบาค (Cronbach's Concepts and Model)

แนวคิดและโมเดลการประเมินของสคริฟเวน (Scriven's Evaluation Ideologies and Model)

แนวคิดและโมเดลการประเมินของสแตก (Stake's Concepts and Model of Evaluation)

แนวคิดการประเมินของอัลคิน (Alkin's Concept of Evaluation)

แนวคิดและโมเดลการประเมินของแฮมมอนด์ (Hammond's Concepts and Model of Evaluation)

แนวคิดและการประเมินของโปรวัส (Provus's Discrepancy Evaluation)

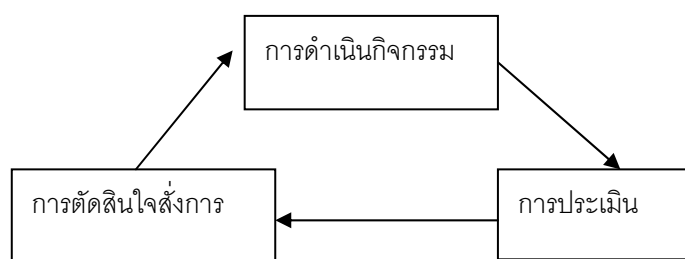
แนวคิดและโมเดลชิบในการประเมินของสตัฟเฟิลบีม(Stufflebeam's CIPP Model)

ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ได้ประยุกต์ใช้แนวคิดและโมเดลชิปของ Stuffle Beam เป็นหลักจึงขอกล่าวรายละเอียดเฉพาะของCIPP Model ซึ่ง Stuffle Beam ได้ให้นิยามการประเมินไว้ว่า "กระบวนการกำหนดข้อมูลที่ต้องการ รวมถึงการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำข้อมูลที่จัดเก็บมาแล้วนั้น มาจัดให้เกิดเป็นสารสนเทศที่มีประโยชน์ เพื่อนำเสนอสำหรับใช้เป็นทางเลือกในการประกอบการตัดสินใจต่อไป"(วิบูลย์ศรี, 2546)

โดยรูปแบบของโมเดลพื้นฐานนั้นประกอบด้วย การประสานกันของ

1. การตัดสินใจสั่งการ
2. การดำเนินกิจกรรม
3. การประเมิน

โดยทั้งสามส่วนดำเนินการเป็นลักษณะต่อเนื่องกันเป็นรูป ดังนี้

ภาพ 16 โมเดลพื้นฐานของ Stuffle Beam(วิบูลย์ศรี, 2546)

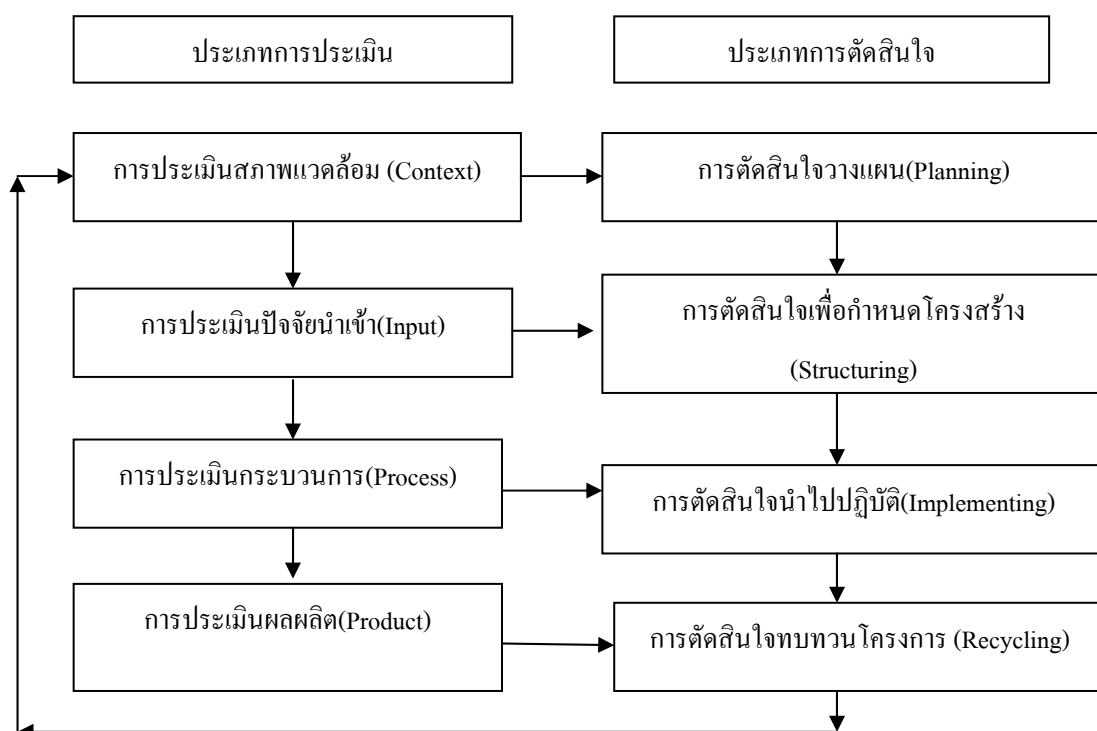
ซึ่งจะมีรูปแบบการประเมิน 4 ประเภทดังนี้

- 1 การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม(Context Evaluation:C)
2. การประเมินตัวนำเข้า(Input Evaluation: I)
3. การประเมินกระบวนการ(Process Evaluation:P)
4. การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น(Product Evaluation:P)

โดยยังมีสิ่งที่ต้องทำตามควบคู่กับการประเมินทั้ง 4 ด้าน นั่นคือ

1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planning Decisions)
2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decisions)
3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementing Decisions)
4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decisions)

โดยทั้งสองรูปแบบจะต้องดำเนินการควบคู่กันเป็นไปตามความสัมพันธ์ของการตัดสินใจและประเภทของการประเมินตามโมเดลของ Stuffle Beam ดังนี้

ภาพ 17 แสดงความสัมพันธ์ของการตัดสินใจและประเภทของการประเมินตามโมเดลของสตัฟเฟิลบีม (วินูลย์ศรี, 2546)

ซึ่งรูปแบบการประเมินของ Stuffle Beam เป็นต้นแบบของการประเมินที่เป็นระบบ เพื่อใช้ในการตัดสินใจ

2 การกำหนดวัตถุประสงค์ หรือประเด็นการประเมินและตัวชี้วัด

เป็นการกำหนดประเด็นที่เราต้องการประเมิน ซึ่งเป็นตัวแปรที่เราจะต้องทำการประเมิน โดยตัวแปรนี้จะต้องมีความสอดคล้องกับการประเมิน หลังจากที่ได้ประเด็นที่ประเมินก็ต้องนำมาแตกย่อยเป็น ตัวชี้วัดต่าง ๆ (พองศรี, 2551) เพื่อทำการเก็บข้อมูลรวบรวมข้อมูลตามตัวชี้วัด นอกจากนี้ยังมีการใช้แบบจำลองในการเป็นกรอบเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ในการประเมินด้วย ตัวอย่างวัตถุประสงค์ เช่น เพื่อประเมินผลการทำงาน และผลกระทบของโครงการ หรือ เพื่อประเมินการดำเนินงานของโครงการ

2.1 ประเด็นการประเมิน

ประเด็นการประเมินเป็นส่วนประกอบที่แสดงถึงความสำเร็จของโครงการ ซึ่งประเด็นสามารถมีได้หลายประเด็นเพราะว่าบางโครงการ ความสำเร็จของโครงการนั้นกว้างและไม่สามารถวัดได้โดยตรง จะนำไปสู่การทำตัวชี้วัดย่อยขึ้นมา เทคนิควิธีการประเมินโครงการของพิชญ พงศรี(พองศรี, 2551) สามารถแบ่งได้ตามแหล่งที่มาของประเด็นการประเมินเป็น 5 แหล่ง ซึ่งในที่นี้จะกล่าวโดยสรุป ไว้ดังนี้

1. จากรูปแบบการประเมิน

หมายความว่า รูปแบบการประเมินนั้นแตกต่างกันออกไปตามแต่กิจกรรมที่ทำ ซึ่งสิ่งสำคัญของรูปแบบการประเมินนั้นต้องมีความสอดคล้องกัน เช่น การฝึกอบรมพนักงาน สิ่งที่จะได้คือ ปฏิบัติการ การเรียนรู้ พฤติกรรม เป็นต้น

2. จากวัตถุประสงค์หรือองค์ประกอบของโครงการ

กล่าวคือโครงการที่จะทำการประเมิน จะเขียนวัตถุประสงค์ไว้ชัดเจนคืออยู่แล้วและถ้าวัตถุประสงค์นั้นมีความสำคัญพอ ก็สามารถนำวัตถุประสงค์ดังกล่าวมาเป็นประเด็นประเมินได้ อย่าง เช่น โครงการการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว ผลผลิตข้าว ก็คือสิ่งที่สามารถชี้วัดผลสำเร็จของโครงการได้

3. จากความต้องการของผู้ใช้ผลการประเมินหรือผู้เกี่ยวข้อง

การประเมินโครงการบางประเภทใช้ ความต้องการ ของผู้ใช้ผลการประเมิน หรือ ผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะสามารถนำผลการประเมินไปใช้ ซึ่งผู้ที่นำไปใช้ อาจจะเสนอได้เลยว่าต้องการ ข้อมูลหรือผลของคำตอบในเรื่องใด บ้าง

4. จากประสบการณ์ของผู้ประเมิน

เมื่อผู้ประเมินมีประสบการณ์หรือมีความรู้ในการประเมินในลักษณะเดียวกันมาก่อน ก็ จะสามารถใช้เครื่องมือ หรือมีการพัฒนาต่อยอดเครื่องมือมาใช้ได้มากขึ้น แนวทางการ ประเมิน ประเด็นการประเมิน ก็จะมี ความรัดกุม และ สามารถตอบโจทย์ได้ตรงประเด็น

5. จากการพิจารณาาร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง

การได้ประเด็นประเมินในหัวข้อสุดท้าย คือ การมีข้อตกลงร่วมกันการยอมรับ ร่วมกัน ว่า จะทำการประเมินในด้านใดบ้าง แต่ข้อเสียของการประเมินรูปแบบนี้อาจจะต้อง เสียเวลาประชุม หรือประสานงานให้ผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจจะยุ่งยาก กว่าจะได้ข้อสรุปเนื่องจากหลาย คนก็จะหลาย ความเห็น แต่ต้องแลกกับประเด็นที่จะนำไปสู่ผลของการประเมินที่จะได้นำไปใช้ ในอนาคต

2.2 ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัด สามารถตีความได้หลายความหมาย อาจจะเป็น ตัวบ่งชี้ ดัชนีชี้วัดหรือ เครื่องชี้ วัดซึ่ง เมื่อกล่าวโดยสรุปอาจจะบอกได้ว่า ตัวชี้วัด คือสิ่งที่บอกคุณลักษณะในเชิงปริมาณ หรือ คุณภาพสิ่งของที่จะวัด(พองศรี, 2551) โดยการประเมินอาจจะมีหลายตัวชี้วัดลักษณะของ ตัวชี้วัดที่ดี(ศิริชัย กาญจนวาสี 2545: 84- 86 ตามที่อ้างอิงใน(พองศรี, 2551)) มีดังนี้

1. มีความตรง
2. มีความเที่ยง
3. มีความเป็นกลาง
4. มีความไว
5. ใช้ได้ง่าย

สรุปแล้วการกำหนดวัตถุประสงค์หรือประเด็นการประเมิน เป็นส่วนประกอบหนึ่ง ที่บ่งบอกถึงความสำเร็จของโครงการ โดยมีแหล่งที่มาของประเด็นในการประเมินที่แตกต่างกัน

ตัวชี้วัด มีไว้เพื่อบอกลักษณะของสิ่งที่ประเมิน ให้อยู่ในหน่วยที่สามารถวัดได้ โดยต้องมีความ ตรง เทียบ เป็นกลาง มีความไว และสามารถใช้อย่างง่าย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะสามารถสะท้อนผลของ โครงการที่เป็นอยู่จริง และสามารถปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของโครงการได้ถูกต้อง

3. การกำหนดเกณฑ์ค่าน้ำหนัก

ในการประเมินเราจะต้องมีการให้ค่าน้ำหนัก ค่าน้ำหนักจะเป็นตัวบ่งบอกความสำคัญ น้ำหนักของตัวที่เราใช้ประเมินว่าจะมีอิทธิพลต่อผลของการประเมินได้มากขนาดไหน ซึ่งจะต้องมีการกำหนดทั้งเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินและ ค่าน้ำหนักที่ใช้ในการประเมิน

เกณฑ์การประเมิน

ในที่นี้หมายถึงเกณฑ์การตัดสินของแต่ละตัวชี้วัดที่กำหนด ซึ่งขึ้นอยู่กับความต้องการของรายละเอียดที่จะทำเกณฑ์ ยิ่งเกณฑ์มีรายละเอียดมากจะทำให้เกิดความยุ่งยาก แต่ถ้าเกณฑ์มีรายละเอียดน้อยก็จะทำให้การประเมินขาดรายละเอียดไป การกำหนดเกณฑ์ในการประเมินจึงถือว่าเป็นเรื่องที่มีความยุ่งยากเรื่องหนึ่งในการประเมินสิ่งต่าง ๆ โดยเกณฑ์ประเมินให้ผลน้อยจะแสดงออกมาได้แค่ 2 ระดับคือ ผ่านกับไม่ผ่าน แต่เกณฑ์สามารถละเอียดได้ถึง 11 ระดับ (ฟองศรี, 2551) แต่เกณฑ์ที่พบได้บ่อยคือ เกณฑ์ 5 ระดับ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ เกณฑ์ 2 ระดับ และ เกณฑ์มากกว่า 2 ระดับ

3.1 เกณฑ์ 2 ระดับ

เกณฑ์ นี้จะมีการกำหนดว่า ผ่าน หรือไม่ผ่านโดยการกำหนดเป็นระดับที่กำหนดไว้ เช่น ในโครงการอบรมการขับขี่ปลอดภัย ผู้เข้ารับการอบรม เข้ารับการอบรมครบร้อยละ 80 ถือว่าผ่าน หรือการระบุเป็นเกรดเฉลี่ย เช่น เกรดเฉลี่ยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท ที่ผ่านต้องไม่ต่ำกว่า 3.00 ซึ่งการประเมินโครงการหรือกิจกรรมหนึ่งต้องมีการประเมินหลาย ๆ ด้าน และทำการสรุปเป็นภาพรวมอย่างเช่น การประเมินโครงการอบรมผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ อาจจะต้องมีการประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมอบรมของผู้เข้าร่วมอบรม ต้องมีการประเมินความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดของวิทยากร การประเมินความเหมาะสมด้านสถานที่ เวลา เครื่องมือและอุปกรณ์ การประเมินด้านงบประมาณ และ ผลลัพธ์ที่ออกมา การประเมินผลลัพธ์ที่ออกมา มีความพึงพอใจและคุ้มค่ากับงบประมาณที่เสียไป โดยทั้งหมดนี้ สามารถแบ่งเกณฑ์ เพียง 2 ระดับ

3.2 เกณฑ์มากกว่า 2 ระดับ

เกณฑ์มากกว่า 2 ระดับ สามารถวัดได้ละเอียดกว่าที่พบเห็นโดยทั่วไปคือ ปรับปรุง พอใช้ ดี ดีมาก หรือ ใช้ในรูปแบบ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก มากที่สุด เป็นต้น เกณฑ์เหล่านี้แม้ว่าจะสามารถวัดได้หลายระดับก็จริงอยู่ แต่ก็ต้องใช้ร้อยละเข้ามาเกี่ยวข้องเช่นกันกับเกณฑ์ 2 ระดับ เพียงแต่จะเสนอรายละเอียดที่ได้มากกว่า เช่น ผู้ตอบแบบประเมินอาจจะตอบในการประเมิน ความพร้อมของโครงการอบรมการขับขี่ปลอดภัยว่า สถานที่ ปานกลาง ซึ่งจะให้ช่วงคะแนนที่กว้างกว่า การตอบว่าเหมาะสม หรือไม่เหมาะสม การตอบว่าไม่เหมาะสม ก็ไม่สามารถบอกรายละเอียดได้ว่า ไม่เหมาะสมในระดับใด แต่ทั้งนี้การพิจารณาเกณฑ์ต่าง ๆ ก็ต้องให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาพิจารณาเกณฑ์อย่างเหมาะสม

ค่าน้ำหนักในการประเมิน

ค่าน้ำหนักเป็นปริมาณที่แสดงถึงระดับความสำคัญของตัวชี้วัดซึ่งจะได้จากการประเมินให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง การประเมินนั้นนอกจากจะประเมินกำหนดเกณฑ์ของแต่ละการประเมินแล้ว ยังต้องประเมินค่าน้ำหนักด้วยซึ่งถ้าไม่กำหนดค่าน้ำหนัก ก็จะทราบเพียงว่าตัวชี้วัดใดผ่านการประเมิน แต่ไม่ทราบค่าน้ำหนักที่ได้ ตัวอย่างค่าน้ำหนักที่เห็นได้ในระบบทั่ว ๆ ไปคือ จำนวนหน่วยกิต ถึงแม้จะมีการกำหนดเกรดต่อผลการเรียนต่อนักเรียนแล้ว ยังต้องมีการกำหนดค่าน้ำหนักของรายวิชาด้วย เนื่องจากว่าแต่ละรายวิชามีรายละเอียดที่แตกต่างกัน

โดยสรุปแล้วเกณฑ์ในการประเมินและค่าน้ำหนักของตัวชี้วัดจะช่วยให้อะไรที่ได้จากการประเมินมีรายละเอียดมีมิติยิ่งขึ้น โดยเกณฑ์ที่จะทำการกำหนดอาจจะเป็นเกณฑ์ 2 ระดับ หรือ มากกว่า 2 ระดับก็ได้ซึ่งต้องแล้วแต่ความเหมาะสม การกำหนดค่าน้ำหนักให้กับเกณฑ์จะเป็นตัวที่บ่งบอกความสำคัญของตัวชี้วัดนั้น ตามจำนวนค่าน้ำหนักซึ่งรายละเอียดที่ได้จากการประเมิน จะสะท้อนผลของโครงการ หรือการดำเนินการของกิจกรรมได้มากขึ้น

4. การกำหนดกรอบแนวคิดและขอบเขตของการประเมิน

การกำหนดกรอบแนวคิดจะพิจารณาถึงประเด็นที่ทำการประเมินตัวชี้วัด และเกณฑ์ต่างๆ ที่กำหนดไว้ในกรอบแนวคิดนั้น เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล รวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ หรือ กระบวนการเหล่านี้ นั้นสอดคล้องกับกรอบแนวคิดอย่างไรบ้าง นอกจากนี้ที่กล่าวมาแล้วนี้ ยังต้องมี

การศึกษากรณีศึกษาตัวอย่าง งานประเมินที่ได้ทำในลักษณะใกล้เคียงกัน กรอบแนวคิดถือได้ว่าเป็นหัวใจของการประเมินจึงต้องมีการกำหนดขอบเขตเพื่อให้เป็นไปในทิศทางที่กำหนด โดยจะต้องมีกรอบแนวคิดและขอบเขตการประเมินเข้ามาเกี่ยวข้อง

4.1 ขอบเขตการประเมิน

ขอบเขตการประเมิน เป็นจุด หรือขีดจำกัดที่จะดำเนินการประเมิน ตามองค์ประกอบที่สำคัญดังต่อไปนี้

4.1.1. แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูล คือ ข้อมูล กลุ่มบุคคลต่าง ๆ หรือเอกสาร วัตถุ หรือสิ่งที่จะเป็นหลักฐาน ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยจะแบ่งเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท (Cleland & Ireland, 2002: 176 ตามที่อ้างอิงใน (พองศรี, 2551)) คือ กลุ่มผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียทางตรง (Primary Stakeholders) และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางอ้อม (Secondary Stakeholders) ซึ่งในแต่ละกลุ่มยังสามารถ แบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ได้อีกดังนี้

กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางตรง เช่น กลุ่มผู้รับบริการ กลุ่มผู้บริหาร โครงการ กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่วิเคราะห์แผนและระบบ บุคลากรในองค์กร บุคลากรที่ให้ความร่วมมือ บุคลากรในองค์กรที่ได้รับผลจากโครงการ

กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางอ้อม เช่น ประชาชนทั่วไป ประชาชนในท้องถิ่น หรือชุมชนผู้นำชุมชน บุคลากรในชุมชน สื่อมวลชน เป็นต้น

4.1.2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มที่ทำการสุ่มตัวอย่างขึ้นมา เนื่องจากถ้าเราพิจารณาถึงแหล่งข้อมูลดังกล่าวที่ครอบคลุมถึง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางตรงและทางอ้อมแล้วจะเห็นว่า กลุ่มดังกล่าวจะมีขนาดใหญ่ครอบคลุมหลายฝ่าย ดังนั้น จึงต้องทำการสุ่ม มาจากหลาย ๆ กลุ่มดังกล่าวเพื่อเป็นตัวแทนของกลุ่ม ซึ่งจะต้องมีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. การใช้ตารางสำเร็จรูป

จากการใช้การสุ่มตัวอย่างขึ้นมามีการใช้อย่างกว้างขวางในการวิจัย จึงมีการคิดตารางสำเร็จรูปเพื่อความสะดวกในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งที่เป็นที่รู้จักดี เช่น ตารางของ Krejcie & Morgan ตารางของ Yamane ตารางของ Cohen, Manion & Morriison โดยสามารถนำตารางเหล่านี้มาใช้ในการประเมินโครงการได้ โดยตารางของกลุ่มประชากรที่จะทำการ

สุ่มตัวอย่าง จะมีการกำหนดระดับความเชื่อมั่น เมื่อระดับความเชื่อมั่นที่ใกล้เคียงกัน จำนวนกลุ่มของประชากรก็จะมีค่าใกล้เคียงกันด้วย ตัวอย่างของกลุ่มประชากร จากตารางของ Yamane แสดงได้ดังนี้

ตาราง 3 แสดงขนาดตัวอย่างที่ความเชื่อมั่น 95 % จากขนาดประชากร 500 - 100,000 ของ Yamane

จำนวนประชากร	ระดับความเชื่อมั่นที่ 95 %	ระดับความเชื่อมั่นที่ 99 %
500	222	-
1000	286	-
1500	316	-
2000	333	-
2500	345	-
3000	353	-
4000	359	-
4500	364	-
5000	367	-
5500	370	-
6000	375	-
7000	378	-
8000	381	-
9000	383	-
10000	385	5,000
15000	390	6,000
20000	392	6,667
25000	394	7,143
50000	397	8,333
100000	398	9,091

ที่มา : เทคนิควิธีประเมินโครงการ(ฟองศรี, 2551)

2. การคำนวณ

การคำนวณ ในกรณีที่ขนาดของจำนวนประชากร นั้น แตกต่างจากตาราง
ซึ่งก็ ต้องขึ้นอยู่กับขนาดของ ประชากรที่ใช้ โดยการใช้สูตรก็แตกต่างกันไปว่าใช้สูตรของใคร
ยกตัวอย่างของ Yamane ดังนี้

$$n = N/(1+Ne^2)$$

โดยที่ n = ขนาดของตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

e = ความคลาดเคลื่อน

ซึ่งความคลาดเคลื่อนก็แล้วแต่ว่าผู้วิจัยจะให้ระดับความเชื่อมั่นที่เท่ากับเท่าไร
เช่น 0.05(5%)

3. การใช้สัดส่วน

การใช้สัดส่วนหรือร้อยละจากกลุ่มประชากรก็จะสามารถใช้ได้ เช่น ผู้ให้
ข้อมูล ขนาดประชากรเท่ากับ 10,000 คน อาจจะใช้ร้อยละ 1 ซึ่งเท่ากับ 100 คน

4.1.3.วิธีการสุ่ม หรือเลือกตัวอย่าง

โดยทั่วไปแล้ว เมื่อเรามีการคำนวณการเลือกสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างเสร็จ
แล้ว ขั้นตอนต่อไปที่ต้องทำคือ การเลือกสุ่มตัวอย่างขึ้นมา การสุ่มตัวอย่างนั้นมีหลักการสุ่มอยู่
4 ประเภท คือ การสุ่มแบบอาศัยความน่าจะเป็นและการสุ่มแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น การสุ่ม
เลือกตัวอย่างหลายขั้นตอนและการสุ่มแบบผสม

1. การสุ่มแบบอาศัยความน่าจะเป็น

การสุ่มแบบอาศัยความน่าจะเป็นสามารถแยกเป็นวิธีการต่าง ๆ ได้อีกหลายวิธีดังนี้

1. การสุ่มอย่างง่าย การสุ่มอย่างง่ายนี้ใช้เมื่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความ
คล้ายกัน และมีจำนวนไม่มากนัก ซึ่งยังสามารถแยกย่อยได้เป็นอีกหลายวิธีได้แก่ การจับสลาก
การใช้ ตารางเลขสุ่ม การใช้เครื่องคำนวณ การใช้คอมพิวเตอร์

2. การสุ่มอย่างมีระบบการสุ่มแบบนี้จะง่ายกว่าเพราะใช้การหาครั้งเดียว
เช่น จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องใช้ 20 คน จากจำนวนประชากรทั้งหมด 100 คน เราก็สามารถใช้
100/5 ซึ่งเราสามารถ สุ่มโดยการเลือกเลขที่ลงท้ายด้วย 3 และ 8 ของแต่ละหลัก ก็จะได้
จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 20 คนจาก ประชากร 100 คน

3. การสุ่มแบบแบ่งชั้น การสุ่มแบบนี้จะใช้กับข้อมูลประเภทที่แตกต่างกัน เช่น ช่วงอายุที่แตกต่างกัน กลุ่มประสบการณ์ทำงานที่แตกต่างกัน กลุ่มนักศึกษาคนละกลุ่ม เช่น กลุ่ม นักศึกษาวิศวกรรม และกลุ่มนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ ซึ่งให้ผลในการตอบที่แตกต่างกัน ใน ฐานของความรู้ที่มีแตกต่างกัน

4. การสุ่มแบบแบ่งพวก การสุ่มแบบแบ่งพวกเหมือนกับการใช้การสุ่มแบบแบ่ง ชั้นโดยนำแต่ละชั้นมาจัดกลุ่ม เช่น ในหนึ่งประชากรนักศึกษามหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ประกอบด้วย นักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ คณะวิทยาศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะ แพทยศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ ซึ่งเราต้องการจัดพวก โดยกลุ่มหนึ่งจะต้องประกอบด้วย นักศึกษา แต่ละคณะกลุ่มละสองคน เป็นต้น หมายความว่าเรา เลือกมาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น ให้เขามาเป็น กลุ่ม

2. การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น

การเลือกแบบไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น ก็คือ การที่เราไม่สามารถสุ่ม โดยใช้เหตุผลที่สมควร เราจึงสุ่มโดยวิธีการนี้ การสุ่มแบบนี้ ยังมีวิธีการสุ่มย่อยอีกหลายแบบ คือ

1. การสุ่มแบบบังเอิญ การสุ่มแบบบังเอิญคือ การสุ่มแบบถ้าพบใครก็ตามก็ถาม หรือเก็บข้อมูลกับคนนั้น จนครบจำนวนที่ต้องการ

2. การสุ่มแบบโควต้า ซึ่งใช้หลักการเดียวกันกับการสุ่มแบบบังเอิญแต่ว่าการสุ่มแบบโควต้าอาจจะมีเงื่อนไขเข้ามาเกี่ยวข้องเช่น การกำหนดว่า จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 100 คน ต้องเป็นหญิง 80 คน และชาย 20 คน เพื่อเป็นกำหนดให้ตรงตามวัตถุประสงค์

3. แบบเจาะจง การสุ่มแบบเจาะจงจะใช้กับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องโดยตรง มีกลุ่มตัวอย่างไม่มาก เช่น กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มอาจารย์ ณ โรงเรียน แห่งหนึ่ง โดยระบุ ของตัวอย่างที่จะเก็บข้อมูลชัดเจน

4. แบบลูกโซ่หรือสโนว์บอล คือการใช้ปากต่อปากเช่นเราถามนาย ก. แล้วเราจะถามว่า นาย ก.แนะนำให้ไปถามใครเราจะไปถามตามที่นาย ก.บอก ซึ่งอาจจะมีหลายคน ทำให้วงกว้างขึ้นเรื่อย ๆ วิธีการนี้เหมือนกับ ลูกบอลหิมะที่กลิ้งลงภูเขาเรื่อยทำให้ขนาดใหญ่ขึ้นแต่ว่าการสุ่มตัวอย่างแบบนี้ จะได้เฉพาะคนที่กลุ่มที่คนแรกรู้จักทำให้ วงความคิดเห็นจะอยู่ในกลุ่มเดียวกันหมด

5. แบบอาสาสมัคร การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบอาสาสมัครจะต้องใช้อาสาสมัครที่เข้าทดสอบหรือให้ข้อมูล ซึ่งจะเป็นกลุ่มที่พร้อมที่จะให้ข้อมูลในเรื่องที่เกี่ยวข้องมากขึ้น เช่น บ่อยครั้งที่บริษัทให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่โทรเข้ามาสอบถามความพึงพอใจของลูกค้า โดยการขอความช่วยเหลือให้ประเมินการให้บริการเป็นต้น

6. แบบสะดวก คือการอาศัยความสะดวกของผู้ทำการศึกษาเช่น ผู้ทำการศึกษาเป็นนักศึกษาอยู่ ก็อาศัยความสะดวกในการเก็บข้อมูลกับนักศึกษาด้วยกัน แต่อาจจะไม่ตรงกับวัตถุประสงค์หรือกลุ่มตัวอย่างไม่ตอบโจทย์ของความต้องการของแบบการเก็บข้อมูลมาก จึงทำให้การสุ่มตัวอย่างแบบสะดวกไม่เป็นที่ยอมรับมากนัก

3. การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน

การสุ่มแบบหลายขั้นตอน คือการเลือกแบบหลักใหญ่ ๆ เช่นจะเลือกมาใช้แบบ ความน่าจะเป็นหรือไม่ใช้ความน่าจะเป็นจากนั้นก็มาเลือกตามวิธีการย่อย ยกตัวอย่างเช่น ประชากร แต่ละมหาวิทยาลัยเลือกเฉพาะคณะเกษตรศาสตร์ และเลือกเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรมอาหารหรือการเลือกจากพื้นที่เช่น เลือกมาวิธีการสุ่มอย่างง่ายเป็นภาคละ 2 จังหวัด ประเทศไทย มี 4 ภาครวมเป็น 8 จังหวัด และแต่ละจังหวัด เลือกจังหวัดละ 3 อำเภอและสุ่มมาจากแต่ละอำเภอ อำเภอละ 2 ตำบล อย่างนี้ไปเรื่อย ๆ

4. การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนแบบผสม

นั่นคือการทำวิธีดังที่กล่าวมาก่อนหน้านี้ แต่แทนที่เราจะทำเฉพาะการเลือกแบบใช้ความน่าจะเป็นเพียงแบบเดียว เราก็ใช้วิธีการแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็นเข้ามาเลือกสุ่มตัวอย่างด้วย

การสุ่มตัวอย่างถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการกำหนดกรอบและขอบเขตของการ ป ร ะ เ มื น เพราะว่าตัวอย่างเหล่านั้นจะสามารถให้คำตอบที่เป็นตัวแทนของประชากร และสามารถ ตอบ วัตถุประสงค์ได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับ การเลือกสุ่มตัวอย่างและการคิดค่าน้ำหนักจะให้น้ำหนักกับเรื่องใด กลุ่มใดเป็นพิเศษหรือไม่

5. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือเก็บข้อมูล

การสร้างเครื่องมือในการวิจัยอาจจะใช้เครื่องมือที่เป็นมาตรฐานหรือเครื่องมือที่มีอยู่แล้วได้ แต่ว่าการประเมินนั้นมีสถานการณ์และสภาพแวดล้อมของสิ่งที่ถูกประเมินแตกต่างกัน เราอาจจะใช้เครื่องมือ ที่พัฒนาขึ้นเอง ส่วนใหญ่คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การสังเกต ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้ต้องมีการพัฒนาขึ้นเองการพัฒนาเครื่องมือเหล่านี้จะต้องมีความสอดคล้อง มาจาก ทฤษฎี แนวคิดหรือ วัตถุประสงค์ของการประเมินครั้งนั้น เพราะว่าคำตอบที่ได้จากเครื่องมือต้องสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้

5.1 ระดับการวัด

ในการเก็บข้อมูลสิ่งที่เราจะได้คือ การวัดซึ่งจะมีอยู่สี่ระดับเสมอ (Steven, 1946 ตามที่ได้ อ้างอิงใน (พองศรี, 2551)) มีดังนี้

1. ระดับการจัดกลุ่ม การจัดกลุ่มจะบอกได้เพียงแค่ความแตกต่าง เช่น การกำหนด เพศชาย เพศหญิง การจัดกลุ่มนี้ ไม่ได้บอกถึงเชิงปริมาณมากนัก
2. การจัดอันดับ จะดีกว่าการจัดกลุ่มซึ่งก็คือการจัดอันดับ เช่น การวัดผลของข้อมูลที่มีช่วงออกมาเป็น 1 - 5 แต่ละอันดับก็มีความสำคัญไม่เท่ากัน
3. ระดับช่วงเท่า นั่นคือได้ทราบรายละเอียดแต่ละช่วงระหว่างอันดับ เช่น การจัดอันดับเกรดของนักเรียน นักศึกษาแต่ละครั้ง ไม่ได้หมายความว่าคนที่สอบได้คะแนน 0 ไม่มีความรู้เลย เพียงแต่ทำข้อสอบที่นำมาสุ่มออกจากเนื้อหาที่มาก ในช่วงนั้นไม่ได้ตรงกับความรู้เดิมที่มีอยู่แต่ก็มีช่วงคะแนนอยู่ และห่างจากช่วงที่ 4 เท่ากับที่เท่า
4. ระดับอัตราส่วน หมายถึงการวัดเป็นอัตราส่วนซึ่งจะบอกรายละเอียดได้ดีที่สุดกว่า 3 วิธี ที่กล่าวมา

การเข้าใจเรื่องการวัดระดับจะทำให้สร้างเครื่องมือและเลือกเครื่องมือได้ถูกต้องตาม วัตถุประสงค์ในการศึกษา

5.2 ประเภทของเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ

ประเภทของเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการมีหลายรูปแบบ ซึ่งเครื่องมือที่นิยมใช้มี 5 รูปแบบ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2536 ตามที่อ้างอิงใน (พองศรี, 2551)) ดังนี้

1. แบบทดสอบ ซึ่งแบบทดสอบต้องเป็นไปตามแบบที่เราได้ออกแบบให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยสามารถแบ่งเป็นหลายประเภทย่อย ๆ คือ แบบทดสอบอัตนัย แบบทดสอบผิดถูก แบบทดสอบเติมคำ แบบจับคู่ แบบทดสอบแบบเลือกตอบ

2. แบบสอบถาม เป็นคำถามที่คล้ายกับแบบทดสอบ แต่ใช้เพื่อสอบถามความคิดเห็น ถามความรู้สึก ซึ่งส่วนของข้อมูลจะแบ่งเป็นอีก 3 แบบย่อยคือ แบบปลายเปิด คือผู้ตอบตอบได้เสรี แบบปลายปิด คือเป็นการเติมคำหรือเลือกเติมสั้น ๆ และแบบผสมคือเป็นการผสมกันระหว่างปลายเปิดกับปลายปิด

3. แบบสังเกต ซึ่งจะนำเสนอข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสังเกตซึ่งอาจจะนำเสนอควบคู่กับแบบสอบถามเพราะนักวิจัยอาจจะเห็นว่าความสำคัญอาจจะไม่มากเท่ากับแบบสอบถาม

4. แบบสัมภาษณ์ โดยแบบสัมภาษณ์จะต้องมีการร่างประเด็นไว้ก่อนหน้า โดยแบบสัมภาษณ์ก็จะแบ่งเป็น แบบย่อยได้อีก คือแบบคำถามปลายเปิด โดยการให้เลือกตอบได้อิสระหรือแบบกำหนดตัวเลือกและคำถามกรวย แบบสัมภาษณ์ความละเอียดกับข้อมูลที่ได้ แต่ว่าเก็บข้อมูลได้ครั้งละไม่มาก

5. แบบบันทึก คือเป็นแบบที่ไม่มีรูปแบบตายตัว ซึ่งจะใช้นบันทึกข้อมูลของเหตุการณ์ต่าง ๆ คล้ายการกับทำบัตรสรุปเอกสาร

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลจะทำให้ทราบว่าแหล่งข้อมูลที่เราต้องการคืออะไรและจะต้องเก็บจากที่ไหน จากใคร จะใช้วิธีการไหนที่จะได้รับความร่วมมือและคำตอบที่เป็นกลางไม่มีความลำเอียง ตามความหมายของข้อมูล หมายถึงข้อเท็จจริงหรือสิ่งที่พอยอมรับว่าเป็นข้อเท็จจริงจากการอนุมานหาความจริงหรือการคำนวณ(พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542, 2546 ตามที่อ้างอิงใน (ฟองศรี, 2551)) ซึ่งจากความหมายดังกล่าว นำไปสู่การแบ่งแยกข้อมูลออกมาเป็นหลายประเภท โดยในที่นี้จะไม่กล่าวถึงมากนัก แต่จะพูดถึงเรื่องวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นหลัก เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้จะใช้ทั้งวิธีเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

6.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น แตกต่างตามประเภทของแต่ละวิธีของนักวิจัย แต่การจัดกลุ่มประเภทของข้อมูลที่ใช้เป็นหลักทั่วไปนั้น แบ่งเป็นสองแบบคือ ข้อมูลเชิงปริมาณ และ ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณที่ต้องการความเปลี่ยนแปลงหรือผลที่เห็นได้ชัดเจน สามารถวัดได้ในเชิงตัวเลข ซึ่งจะใช้กับแบบสอบถาม อาจจะใช้แบบสอบถามหรือใช้การสอบก็ได้ ซึ่งปัจจัยที่มีส่วนต่อการตอบแบบสอบถาม(ปรีดา เบญจการ 2541 ตามที่อ้างอิงใน (ฟองศรี, 2551)) มีดังนี้ 1. ตัวแบบสอบถาม 2. การส่งและการจัดเก็บแบบสอบถาม 3. การติดต่อกับผู้ตอบแบบสอบถาม 4. การให้สิ่งจูงใจ 5. ภูมิหลังผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ มีส่วนต่อการที่จะทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามมากขึ้น และ อยากให้ความร่วมมือในการตอบ แบบสอบถามมากขึ้น

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

การเก็บรวบรวมเชิงคุณภาพใช้กันมากคือ การสัมภาษณ์ การสังเกต ซึ่งการสัมภาษณ์และการสังเกต แล้ว ยังมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารอื่น ๆ อีกด้วย การเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์ จะมีการสัมภาษณ์เป็นกลุ่มหรือสัมภาษณ์เชิงเดี่ยว ซึ่งคำถามที่สัมภาษณ์จะต้องไม่ควร มีผลกระทบทางลบต่อผู้ให้สัมภาษณ์ นอกจากนี้ ยังมีการสัมภาษณ์แบบกลุ่มแบบเจาะจง (Focus Group Interview) ซึ่ง จะต้องใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ปัจจัยที่ทำให้การสัมภาษณ์กลุ่มแบบเจาะจงประสบความสำเร็จ(ฟองศรี, 2551) มีอยู่ 7 ข้อ คือ

1. การทราบข้อมูลและความสนใจของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
2. คุณลักษณะหรือสถานภาพของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลควรเท่าหรือใกล้เคียงกัน
3. ควบคุมและกระตุ้นการสนทนาให้ทั่วถึง
4. ใช้คำถามที่เข้าใจง่ายและต่อเนื่องกัน
5. จัดสถานที่ให้เหมาะสม
6. การป้องกันผู้ที่ไม่ใช่สมาชิกเข้ามารบกวน
7. บทบาทของผู้ดำเนินรายการ

การเก็บข้อมูลเป็นขั้นตอนสำคัญในการออกภาคสนามซึ่งต้องมีการวางแผน มีการตรวจสอบ ติดตามและรวบรวมข้อมูลก่อนที่จะนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์ อย่างที่ได้สรุปไปแล้วว่าประเภทของการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ การรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะใช้เป็นตัวชี้วัด ผลการดำเนินโครงการ ข้อมูลจึงต้องควรจะต้องสะท้อนความเป็นจริงและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์มากที่สุด

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

การประเมินในเชิงปริมาณหรือวิธีการเชิงระบบ ซึ่งจะต้องอาศัยแนวคิดทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล เช่น สถิติพรรณนาต่าง ๆ ในการอธิบายข้อมูลที่เก็บได้ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ ใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณ หรือสถิติบรรยาย สถิติอ้างอิง ซึ่งจะมีการใช้เครื่องมือหลายชนิด สำหรับการประเมินโครงการโดยใช้วิธีเชิงคุณภาพจะไม่ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลแต่จะใช้การวิเคราะห์เนื้อหาที่มีความยุ่งยากการวิเคราะห์เชิงปริมาณมากซึ่งเราสามารถการใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ เสริมกับการวิเคราะห์เชิงปริมาณด้วย

8. การเขียนรายงานการประเมิน

การเขียนรายงานการประเมินเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการประเมิน ซึ่งผลของการประเมินเป็นเหมือนกับกระบอกเสียงที่จะผู้ใช้ผลการประเมินหรือผู้ที่สนใจในการประเมินจะเข้าใจการประเมินเพื่อใช้ในการตัดสินใจในการดำเนินนโยบายต่าง ๆ เพื่อพัฒนาพื้นที่หรือองค์กรต่อไป

9. การประเมินงานประเมิน(ถ้ามี)

การประเมินงานประเมินเหมือนกับสิ่งที่เราประเมินถูกประเมิน แต่ผู้ที่ถูกประเมินคือระบบการประเมินนี้ซึ่งต้องให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาหรือมีการเปรียบเทียบมาตรฐาน เป็นการพิจารณาคุณภาพของการประเมินก็ว่าได้

4. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบเพื่อเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในทุกมิติ ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวนั้นต้องมีการเตรียมความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว จัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีการจัดการด้านสาธารณูปโภคให้สามารถบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการรักษาความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยวตามจุดต่างๆ เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นแก่นักท่องเที่ยว รวมถึงต้องมีการประชาสัมพันธ์โฆษณาแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลข่าวสาร ด้วยรูปแบบที่หลากหลายและเข้าถึงนักท่องเที่ยวได้ง่าย (วนิดา ฟาอรุณ, 2547 หน้า 65-73) การจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่กล่าวมาข้างต้น ได้มีผู้ศึกษาไว้ในหลายประเด็นด้วยกันดังนี้

จิรพรรณ กาญจนะจิตรา (2536) ได้สรุปไว้ในหนังสือการพัฒนาชุมชน (Commodity Development) ว่าการพัฒนาชุมชนคือ "การเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้นหรือให้เจริญขึ้นทุก ๆ ด้าน นั่นเอง นั่นคือจะต้องพัฒนาคนกลุ่มชน สิ่งแวดล้อมทางวัตถุหรือสาธารณะสมบัติและ พัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้บังเกิดผลดีแก่ประเทศชาติโดยรวม" และโดยรวมแล้วการพัฒนาชุมชนจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ 10 ประการ ดังนี้

1. การพัฒนาชุมชน คือความพยายามในการยกมาตรฐานในการครองชีพของประชาชนให้ดีขึ้น ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากราษฎรในการช่วยตัวเอง ในการพัฒนาด้วยการเข้ามาคิดพิจารณาตัดสินใจ และดำเนินการด้วยพื้นฐานของความสมัครใจ
2. การพัฒนาชุมชนมีจุดมุ่งหมายในการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพและทัศนคติของประชาชนให้มีแนวความคิดในทิศทางที่ถูกต้อง
3. การดำเนินงานต้องตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ซึ่งกิจกรรมใด ๆ ที่จะนำไปปฏิบัติ ต้องเป็นกิจกรรมที่ประชาชนมีความต้องการอยู่แล้วหรือสามารถทำให้ประชาชนรู้สึกต้องการได้
4. การพัฒนาชุมชนจะต้องใช้หลักการช่วยๆ เองเร่ง ส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่ม และรู้จักวิธีช่วยตนเอง ตลอดจนการดำเนินการไปตามโครงการพัฒนานั้น
5. ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นเตือนส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่มขึ้น

6. แผนงานพัฒนาที่อาศัยความร่วมมือระหว่างประชาชนกับประชาชนและประชาชนกับหน่วยงานรัฐบาลและองค์กรอาสาสมัครเอกชน

7. รัฐบาลหรือแหล่งให้ความช่วยเหลือภายนอกจะให้ความช่วยเหลือเฉพาะสิ่งที่เกิดขึ้นความสามารถที่ชุมชนหรือราษฎรจะสามารถจัดหาเองได้ เช่น ความรู้ วัสดุ อุปกรณ์และเงินเท่าที่จำเป็น

8. จะต้องมีการรวบรวมผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ เข้าด้วยกันมิใช่ดำเนินการแต่เพียงหน่วยงานหนึ่งหน่วยงานใด เพราะปัญหาของชุมชนอยู่นอกเหนือความสามารถของหน่วยงานนั้น โดยเฉพาะและการที่จะให้ได้ผล ต้องเป็นการพัฒนาโดยมุ่งประชาชนเป็นหลัก ซึ่งเรียกว่า การมุ่งพัฒนาในทุก ๆ ด้านไม่ใช่เพียงด้านใดด้านหนึ่ง

9. กระบวนการพัฒนาชุมชนจะต้องพิจารณาถึงสังคม ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นหลัก

10. วิธีการพัฒนาชุมชนโดยอาศัยหลักการและแนวทางระบอบประชาธิปไตยเป็นพื้นฐานในการดำเนินการ

โดยสรุปแล้วการพัฒนาชุมชนเป็นการพัฒนาให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี การเมืองมาตรฐานชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยมีหลักอยู่ว่า การพัฒนานั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความคิดและความสร้างสรรค์ร่วมมือของคนในชุมชนเป็นหลัก โดยประชาชนในชุมชนนั้นสามารถยอมรับได้ในสิ่งที่พวกเขาได้สร้างสรรค์ขึ้นมาพร้อมกับสามารถดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาได้ โดยหน่วยงานที่ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือสามารถให้ความช่วยเหลือได้เท่าที่จำเป็นโดยมีเป้าหมาย คือ การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ซึ่งรวมทั้งด้าน เศรษฐกิจสังคม และการเมือง สัญญา สัญญาวิวัฒน์(ตามที่อ้างอิงใน วิรัชนิภาวรรณ, 2532)ได้บรรยายถึงเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนว่า สามารถแบ่งออกเป็นส่วนใหญ่ ๆ สองส่วนคือ คนและสิ่งแวดล้อม โดยทั้งคนและสิ่งแวดล้อมนั้นจะรวมอยู่ในกิจกรรมพัฒนาด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การเมือง
2. เศรษฐกิจ
3. การศึกษา

4. สังคม

5. วัฒนธรรม

6. ครอบครัวและประชากร

7. อนามัยและสาธารณสุข

8. นันทนาการ

ซึ่งการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เหล่านี้จะสามารถนำชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น

การพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนควรจะต้องมีการปรับปรุงด้านสิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมการท่องเที่ยวและสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว (ลอย ศักดิ์วงศ์, 2550) ต่าง ๆ แต่นอกจากจะเน้นการพัฒนาด้านวัตถุหรือสิ่งก่อสร้างอย่างเดียวแล้ว การพัฒนาชุมชนต้องให้ความสนใจถึงความร่วมมือ และความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านด้วย

ศักดิ์สรณ์ มงคลอิทธิเวช (2552) ทำการศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เป็นชุมชนน่าอยู่ : กรณีศึกษาบ้านสบยาบ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ได้แก่ ศักยภาพของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน เมืองน่าอยู่ และ การวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยกิจกรรมหลัก คือ การวิจัย การพัฒนาศักยภาพ และการปฏิบัติจริง ผลการศึกษาระบุว่า ชุมชนบ้านสบยาบมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างคนในชุมชน มีความช่วยเหลือกันตลอด มีวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม และมีภูมิปัญญาชาวบ้าน มีผู้นำที่มีความสามารถ การพัฒนาศักยภาพชุมชนให้เป็นชุมชนน่าอยู่ ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยผ่านการดำเนินงาน 3 ขั้นตอนคือ 1. มองเป้าหมายร่วมกัน 2. สร้างโครงสร้างกลไกพื้นฐานเพื่อการพัฒนา และ 3. การทำโครงการร่วมกัน โดยพบว่ากระบวนการดังกล่าวเกิดผลดีต่อชุมชนคือ เกิดแนวความคิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทำให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเกิดกระบวนการคิด การทำงานอย่างเป็นระบบ เกิดยอมรับสภาพปัญหาในชุมชนและร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว เกิดการเรียนรู้ในการวางแผนพัฒนาโครงการ การเขียนโครงการเพื่อของบประมาณหรือขอความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอกต่าง ๆ และเกิดประสบการณ์ที่สามารถนำไปพัฒนาชุมชนในด้านอื่น ๆ ต่อไปได้ ซึ่งได้ข้อสรุปของการศึกษาว่า กระบวนการวิจัยเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชน สามารถนำไปปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพชุมชนในด้านอื่น ๆ

วาลิกา แสนคำ(2545) ทำการศึกษาการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของบ้านเปียงหลวง เพื่อที่จะหาแนวทางพัฒนาที่เหมาะสมสำหรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาของวาลิกา ใช้ 3 กลุ่มคือ กลุ่มชุมชน กลุ่มผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ โดยรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่า บ้านเปียงหลวงมีความหลากหลายด้านชาติพันธุ์ วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ทั้งทางธรรมชาติ และ วัฒนธรรมซึ่งพบว่า บ้านเปียงหลวงมีสาธารณูปโภคพื้นฐานครบถ้วนเพียงพอสำหรับรองรับนักท่องเที่ยว แต่ต้องมีการปรับปรุงด้านสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้นเช่น ศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยว ห้องนำสาธิตสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งได้ข้อสรุปจากการศึกษาไว้เป็น 4 แนวทางคือ 1 ต้องส่งเสริมและพัฒนาการจัดรายการนำเที่ยว 2) ต้องจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ 3) ต้องจัดการเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยว 4) ควรจัดให้มีเทศกาลดอกนางพญาเสือโคร่งบาน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

ทานตะวัน อินทร์จันทร์(2546) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนย่อยของเขตเทศบาลเมืองลำพูน วัดอุปพระสงฆ์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน จำนวน 15 ชุมชน ผลการศึกษาพบว่า คณะกรรมการส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 41-50 ปี สมรสแล้ว มีการศึกษาดำรงปริญญาตรี และเป็นคณะกรรมการชุมชนเพียง 1 ครั้ง และไม่เคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน โดยได้ทำระดับการมีส่วนร่วมไว้ 4 ลักษณะคือ การมีส่วนร่วมการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยพบว่า คณะกรรมการชุมชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง โดยมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการประชุมที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชน การคิดค้นการแก้ปัญหาของชุมชน ค้นหาความต้องการ การตัดสินใจเรื่องทรัพยากร ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีสร้างความสามัคคีในชุมชน การดูแลสมบัติของสาธารณะ การร่วมกิจกรรมก การปฏิบัติตามแผนนโยบายต่าง ๆ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมพบว่า ปัจจัยที่มีส่วนร่วมเป็นดังนี้ ปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ ปัจจัยอายุ การได้รับการฝึกอบรม มีผลต่อการมีส่วนร่วม คนที่ผ่านการฝึกอบรมแล้วมีแนวโน้มการตัดสินใจร่วมปฏิบัติการ ร่วมรับผลประโยชน์มากกว่าคณะกรรมการที่มีอายุมากและไม่เคยฝึกอบรม ปัจจัยด้านการศึกษาไม่มีผลกระทบต่อระดับการมีส่วนร่วม สำหรับปัจจัยด้านรายได้ไม่มีผลต่อระดับการ

มีส่วนร่วมรับประโยชน์จากการพัฒนาชุมชนคือ คณะกรรมการที่มีรายได้น้อยมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์มากกว่า

ซึ่งสามตัวอย่างของการศึกษานี้เป็นการพัฒนาชุมชนที่ต้องอาศัยการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชน ไม่ได้หมายความว่า การพัฒนาชุมชนนั้นเน้นพัฒนาด้าน รูปธรรมที่ปรากฏอยู่ในชุมชนอย่างเดียว

พินอง จิตรคิษฐ์ (2543. หน้า 69-73) ศึกษารูปแบบและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมชุมชนในหมู่บ้าน เลี้ยวช้าง จังหวัดสุรินทร์พบว่า การจัดการท่องเที่ยวในหมู่บ้านเลี้ยวช้าง ควรเป็นลักษณะการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยจุดเด่นคือ ชุมชนเลี้ยวช้างมาตั้งแต่โบราณ ชุมชนได้รักษาฟื้นฟูและอนุรักษ์วิถีการคล้องช้างหรือการโพนช้างเอาไว้ การจัดการท่องเที่ยวในหมู่บ้านจึงมีจุดมุ่งหมายให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบศึกษาชุมชนวิถีชีวิตและวัฒนธรรม รวมทั้งจัดให้เป็นแหล่งเสริมสร้างจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์สัตว์ป่าและธรรมชาติให้คงอยู่สืบไป รูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวนั้นจะต้องไม่ส่งผลกระทบทางลบต่อชุมชน การกำหนดแผนการท่องเที่ยวควรให้ทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม

สยามล ชัยรัตนอุดมกุล (2544. หน้า 89-91) ศึกษาการพัฒนาศักยภาพของคนในท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตามลำน้ำป่าสักของอำเภอเสนาให้ พบว่าลำน้ำป่าสัก ของอำเภอเสนาให้ เป็นที่มีมรดกทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวสูง เนื่องจากชุมชนชาวไยวน ที่อำเภอเสนาให้สามารถรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี ด้านการพัฒนาศักยภาพของคนในท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ในระยะต่อมาสมาชิกในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้เกิดกระบวนการคิดและวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน และปัจจุบันชุมชนสามารถจัดการการท่องเที่ยวได้ตนเอง โดยมีการดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานการท่องเที่ยวของชุมชน มีการแบ่งหน้าที่ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน มีการจัดการด้านรายได้อย่างเป็นธรรม ทั้งนี้คณะผู้วิจัยร่วมกับชุมชนดำเนินการพัฒนาเพื่อเตรียมความพร้อมด้านการจัดการการท่องเที่ยว เช่นมีการจัดทำแผนที่ชุมชนและแบบจำลองสถานที่ท่องเที่ยว การจัดการด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ โดยการทำแผ่นพับ เว็บไซต์และติดต่อบริษัทนำเที่ยว รวมถึงการจัดทำท่าเทียบเรือสำหรับบริการนักท่องเที่ยวทางน้ำอย่างยั่งยืน และจัดทำรูปแบบรายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดลำน้ำป่าสักในเขตอำเภอเสนาให้

ระพีพรรณ ทองหล่อและคณะ (2545 หน้า 11-17) ศึกษาแนวทางการท่องเที่ยวภายใต้ศักยภาพและข้อจำกัด โดยเลือกศึกษาในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน พบว่าการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ประอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การสัมผัสวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ได้บริหารจัดการการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว ด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาด ด้านการคมนาคมและสาธารณูปโภคและด้านการบริการ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบของแต่ละพื้นที่ โดยมีส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเป็นให้คำแนะนำปรึกษา ด้านสินค้าทางการท่องเที่ยว ประกอบด้วยแหล่งโบราณสถานและประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน และสินค้าที่ระลึกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว มีการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวภายในจังหวัดงบประมาณของกลุ่มจังหวัดส่วนใหญ่นำไปใช้เพื่อดำเนินการด้านการตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วม ในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ พบว่า กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มผู้ประกอบการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ส่วนกลุ่มประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในระดับน้อย สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของนักท่องเที่ยวที่เลือกมาท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ได้แก่ คุณลักษณะด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ด้านลักษณะทางสังคม ด้านมิติทางศิลปวัฒนธรรม ด้านคุณค่าการเรียนรู้และการศึกษาและด้านการบริหารจัดการ ควรพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์โบราณสถานและกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามอรรถาธิบายควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวด้วย นอกจากนี้ยังสามารถเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวภายในกลุ่มจังหวัดได้ทั้งทางถนนและทางน้ำ เพื่อเพิ่มความสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มากขึ้น และยังเป็นการกระจายการท่องเที่ยวไปยังชุมชนต่างๆ อย่างทั่วถึงขณะเดียวกันควรให้ชุมชนได้ร่วมกันค้นหาจุดเด่นของของตนเองเพื่อนำมาสร้างเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน โดยเน้นสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนเป็นหลัก เพื่อนำมาใช้เป็นจุดขายทางการท่องเที่ยว

กิตติรัตน์ สีนันทน์ (2545 หน้า 72-73) ศึกษาการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานีและแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานี ดังนี้

1.จัดทำแผนการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัดและระดับชาติให้สัมพันธ์กัน

มีการจัดทำแผนการท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอยู่แล้ว ขยายไปสู่แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในอำเภอรอบนอก

2.แสวงหางบประมาณมาพัฒนาสาธารณูปโภค เช่น ถนนที่จะนำไปสู่แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การจัดระเบียบและสร้างร้านค้ามาตรฐานในแหล่งท่องเที่ยว เครื่องอำนวยความสะดวก ตลอดจนการดูแลความสะอาดแหล่งท่องเที่ยว

3.ทำแผนอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่เป็นแหล่งโบราณคดี โบราณสถาน ศาสนาสถานในพระพุทธศาสนา โดยบำรุงรักษาและซ่อมแซมให้คงสภาพดั้งเดิม โดยความร่วมมือกับกรมศิลปากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่

4.สร้างสำนึกให้ชุมชนท้องถิ่นหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมที่ครอบครอง เห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ตนเองได้รับ

5.จัดทำแผนประชาสัมพันธ์ เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยใช้สื่อหลากหลายรูปแบบและกลยุทธ์ที่หลากหลาย

6.จัดอบรมมัคคุเทศก์ ในการชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เนื่องจากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีวัตถุประสงค์ทางวิชาการ ดังนั้นถ้าแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวไม่บรรจุจุดมุ่งหมาย ดังนั้นจึงต้องนำคนในท้องถิ่นมาอบรมเพื่อเป็นมัคคุเทศก์บรรยายให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม

วิไล บุญบรรจง (2543 หน้า 75-77) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบริเวณชายฝั่งทะเลเมืองระยอง พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการพัฒนาในระดับต่ำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ หรือประชาชนส่วนใหญ่ขาดตระหนักในปัญหาของพื้นที่ มุ่งหวังแต่ประโยชน์ส่วนตน ขาดการให้ความร่วมมือเพื่อประโยชน์ส่วนรวม หรืออาจเป็นเพราะในการดำเนินการของเจ้าหน้าที่เป็นลักษณะการสั่งการจากเบื้องบน การดำเนินการต่างๆ จึงขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐ นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ ความตระหนักถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวและความต้องการเกียรติยศ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะประชาชนให้ความสำคัญกับการเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองโดยตรง และบางกลุ่มต้องการให้ผู้อื่นยกย่อง มีความต้องการเกียรติยศหรือเป็นที่รู้จักแก่ผู้คนทั่วไปเพื่อเป็นช่องทางในการทำกิจกรรมทางการเมืองในอนาคตจึงให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ปิยพร ทาวีกุล (2544 หน้า 71) ศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พบว่าการที่ชุมชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมเรื่องใดก็ตามก็ต้องมีกิจกรรมเป็นตัวเชื่อมโยง ชุมชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับกิจกรรมนั้นๆ เป็นที่น่าสนใจ มีความเหมาะสมหรือชาวบ้านมีความถนัดหรือไม่และมีขนาดอย่างไรที่ทางเจ้าภาพต้องการให้ชาวบ้านเข้าไปร่วมให้ความช่วยเหลือ วัดไหล่หินเป็นวัดในชุมชนที่ต้องการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชน แม้ว่าวัดไหล่หินจะเป็นศูนย์รวมใจของชาวบ้าน แต่ถ้าไม่มีการจัดกิจกรรมทางศาสนาขึ้นก็ยากที่จะให้ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมเพราะไม่มีสาเหตุที่ชาวบ้านจะต้องเข้าร่วม ดังนั้นกิจกรรมจึงถือว่าเป็นแรงจูงใจที่จะทำให้ชาวบ้านเข้ามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ นั้นเอง และในขณะเดียวกันการมีส่วนร่วมของชุมชนถือว่าเป็นแรงผลักดันพื้นฐานที่สำคัญที่จะทำให้กิจกรรมนั้นดำเนินต่อไปได้สำเร็จจากความสัมพันธ์ดังกล่าว ถือว่าเป็นความสัมพันธ์ที่จะสร้างความพร้อมในการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ซึ่งในที่นี้ได้รวมถึงความพร้อมของชุมชนที่จะให้วัดในชุมชนของตนเป็นแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากวัดมีชื่อเสียงไปด้วย และยังเป็นการสร้างรายได้เพิ่มขึ้นให้กับวัดและชุมชน ของความศรัทธาทำบุญและการขายสินค้าพื้นบ้านอาจเป็นของที่ระลึกหรือของฝากจากชุมชนก็ได้ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวนอกจากได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านทั่วไปแล้วจะต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย เช่น ชุมชนเจ้าของพื้นที่และองค์กรของรัฐที่จะนำงบประมาณมาสู่ชุมชน โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เป็นตัวแทนและใกล้ชิดชุมชนมากที่สุด

พจนารถ กริ่งไกร (2545 หน้า 66-69) ศึกษาการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม โดยเลือกศึกษาตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย พบว่าบทบาทของผู้นำมีผลต่อการมีส่วนร่วมทั้งทางด้านการร่วมคิดวางแผนทาง การร่วมดำเนินการร่วมประสาน การร่วมรับผลประโยชน์และการร่วมติดตามประเมินผลการจัดการการท่องเที่ยว ดังนี้ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้นำชุมชนกับการมีส่วนร่วม และปัจจัยส่วยของประชาชนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมตำบลโป่งงาม พบว่า

1.บทบาทของผู้นำชุมชนที่แตกต่างกัน ทั้งด้านหน้าที่รับผิดชอบการประสานงานภาค รัฐ เอกชน ด้านการกำหนดกฎระเบียบเกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว มีผลทำให้เกิดความ

แตกต่างกันมมการมีส่วนร่วมคิด ร่วมดำเนินการประสานงานและร่วมรับผลประโยชน์ รวมทั้งติดตามประเมินผลการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

2. เพศหญิงจะมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมากกว่าเพศชาย

3. ผู้มีส่วนร่วมคิดมักจะมีส่วนร่วมดำเนินการ ประสานงาน ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผลการจัดการแหล่งท่องเที่ยวไปด้วย

4. ผู้อาศัยอยู่ชุมชนนานกว่าจะมีการเข้าร่วมในชุมชนมากกว่าผู้อยู่อาศัยอยู่ไม่นาน

ศลิษา หมัดลิ่ง (2549 หน้า 87-92) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่าประชาชนชาวชุมชนบ้านคลองสนยังมีความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเมื่อพิจารณาไปในแนวลึกพบว่า พื้นฐานความรู้ของประชาชนชาวบ้านคลองสนในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้อย นอกจากนี้แล้วพื้นฐานการศึกษาหรือความรู้ของชาวบ้านคลองสนก็เป็นส่วนเกี่ยวข้อง ที่ทำให้ชาวคลองสนไม่กล้าเข้าไปร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและชาวบ้านไม่มีเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมเพราะต้องประกอบอาชีพประจำวัน รวมถึงหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องขาดการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญ

ศุนย์วิจัยป่าไม้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2542 หน้า บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แบบชุมชนมีส่วนร่วม บริเวณเขานอจู้ จังหวัดกระบี่ ผลการศึกษาด้านกลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว นั้น พบว่า กลยุทธ์ด้านการตลาดที่ควรนำมาใช้จะต้องอยู่บนพื้นฐานของการจัดการที่มีคุณภาพ ก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างปริมาณความต้องการและความสามารถในการรองรับของพื้นที่เป็นหลัก เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างปริมาณนักท่องเที่ยว กับการรองรับของพื้นที่และยังพบอีกว่า การประชาสัมพันธ์ซึ่งถือเป็นกลยุทธ์หนึ่งด้านการตลาดจะต้องมีการดำเนินการที่ก่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม และต้องมีการตรวจสอบข้อมูลการท่องเที่ยวเป็นประจำ เพื่อติดตามความเคลื่อนไหว ซึ่งจะได้นำมาประเมินผล และนำมาปรับปรุงแผนการตลาดของพื้นที่ต่อไป

พูนทรัพย์ สวนเมืองตุลาพันธ์ (2546 หน้า บทคัดย่อ) ศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์และร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีทัศนคติที่ไม่ดีกับการท่องเที่ยวที่ผ่านมานี้เนื่องจากชุมชนเชื่อว่า การท่องเที่ยวที่ผ่านมามีทำลายความเข้มแข็งและวัฒนธรรมของชุมชน นอกจากนี้

รัฐยังเข้ามามีบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวแทนประชาชน ชุมชนโดยส่วนใหญ่ไม่รู้จัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนแต่ก็คาดหวัง การท่องเที่ยวที่จัดโดยชุมชนจะช่วยอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิมเอาไว้ ถ้าชุมชนจะจัดการท่องเที่ยวด้วยตัวเอง วัตถุประสงค์อันดับแรกที่ชุมชนต้องการคือ การสร้างรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน อันดับที่สองคือ การอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ส่วนการเผยแพร่ของดีของชุมชนและการศึกษาร่วมกันของชุมชนเป้าหมายกับนักท่องเที่ยวเป็นวัตถุประสงค์อันดับรองลงมา

ธัญญา นวลละออง (2547 หน้า บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี ได้ทำการศึกษาศิลปวัฒนธรรมของจังหวัด ศึกษาปัญหา ข้อจำกัดของแหล่งศิลปวัฒนธรรม ศึกษาการตลาดท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม และเสนอแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งศิลปวัฒนธรรม การสำรวจพบว่า กลุ่มวัดและชุมชนริมน้ำมีอุปสงค์การท่องเที่ยวสูงสุดรองลงมาคือ กลุ่มแหล่งโบราณคดี กลุ่มวัฒนธรรมมอญสามโคก และกลุ่มเมืองปทุมธานี ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่มีความพร้อมสูงสุด พบว่า เมืองปทุมธานีมีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานสูง ปัญหาคือแหล่งคมนาคมทางน้ำไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ รองลงมาคือ กลุ่มสามโคกซึ่งมีศิลปวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนมอญเป็นจุดแข็ง ปัญหาคือ โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอ ผลการศึกษาศักยภาพของตลาดท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม จังหวัดปทุมธานี มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยองค์ประกอบต่างๆ คือ ด้านการเข้าถึงด้านแหล่งศิลปวัฒนธรรม ด้านอุปสงค์การท่องเที่ยว และด้านจินตภาพของแหล่งท่องเที่ยว

ศรชัย ไตรชมพู (2548 หน้า บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนวิถีชีวิตวัฒนธรรมไทยและมอญ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ได้ศึกษาศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยววัฒนธรรมไทยและมอญในพื้นที่ศึกษามีศักยภาพทั้งทางด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์มีความเก่าแก่ ด้านธรรมชาติมีเอกลักษณ์ดึงดูดใจ และเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมเหล่านี้มากที่สุด สามารถจัดรูปแบบการท่องเที่ยวทางจักรยานได้อย่างเหมาะสมกับพื้นที่มากเนื่องจากมีความร่มรื่น มีวัฒนธรรมของท้องถิ่นและมีจุดบริการที่แวะพัก ป้ายบอกทาง ทั้งนี้ในส่วนองค์กรบริหารส่วนตำบล อำเภอ และจังหวัด ควรให้การสนับสนุนชมรมจักรยานใน

ท้องถิ่นและสนับสนุนเรื่องเส้นทางจักรยาน และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ยังขาด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมไทยและมอญให้คนรุ่นหลังต่อไปได้ศึกษา

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับระบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แสดงให้เห็นว่า ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวควรให้ทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม ชุมชนที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนนั้นจะมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวสูง ดังนั้นควรให้ชุมชนได้ร่วมกันค้นหาจุดเด่นของตนเองเพื่อนำมาสร้างเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เพื่อนำมาใช้เป็นจุดขายทางการท่องเที่ยว ต้องศึกษาข้อมูลประวัติความเป็นมา ความสำคัญและคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม เพื่อบรรยายให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม ตามปกติการมีส่วนร่วมของชุมชนจะมีกิจกรรมเป็นตัวเชื่อมโยง ชุมชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับกิจกรรมนั้นๆ ว่าเป็นที่น่าสนใจ มีความถนัดหรือไม่ การดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการในกิจกรรมต่างๆ การแบ่งหน้าที่ในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวอย่างชัดเจน และการจัดการรายได้อย่างเป็นธรรมส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวต้องมีการเตรียมความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวทางกายภาพ การคมนาคม มีการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวภายในจังหวัด มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก มีการจัดการด้านสาธารณูปโภคให้มีประสิทธิภาพ มีระบบการรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวและต้องประชาสัมพันธ์โฆษณาแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบ ข้อมูลข่าวสารด้วยรูปแบบที่หลากหลาย

การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้เป็นการประเมินโครงการการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ เพื่อที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวนอกเหนือจาก การที่นักท่องเที่ยวจะสามารถเที่ยวชมได้แต่ในอุทยานประวัติศาสตร์ แต่จะให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าใจวัฒนธรรมวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นร่วมกันด้วยการประเมินโครงการ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศักยภาพการพัฒนาในระดับชุมชน ถือว่า มีงานวิจัยในลักษณะนี้อยู่พอสมควร ในการศึกษาที่ผ่านมาแม้จะมีบริบทตามพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันไปบ้าง แต่ก็ได้พิจารณาว่าสามารถนำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้ดีเช่นกัน โดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประเมินครั้งนี้ สามารถจัดแบ่งได้เป็น 2 แนวคิด คือ

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของชุมชน และ แนวคิดความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของคนในชุมชน

การประเมินแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาศักยภาพของชุมชน

ในการศึกษาการประเมินการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชนที่หมู่บ้านสันทรายต้นกอก ตำบลฟ้าฮ่าม จังหวัดเชียงใหม่(สุประดิษฐ์พงษ์, 2554) ได้กล่าวโดยสรุปในภาพรวมว่าการพัฒนาศักยภาพ ในภาพรวม ของประชากรในกลุ่มที่ศึกษา นั้นเน้นไปที่การเน้นให้ประชาชนฐานรากพึ่งตัวเองมากเกินไป การพัฒนาในภาพของธุรกิจแล้ว ถือได้ว่าประสบความสำเร็จอย่างยิ่งแต่สิ่งที่ผู้ทำวิจัยเสนอคือ การพัฒนาศักยภาพของชุมชน หรือหมู่บ้านนั้น ไม่ได้หมายความว่า จะต้องประสบความสำเร็จในทางธุรกิจ ทางด้านฐานะความเป็นอยู่เพียงอย่างเดียว " การประสบความสำเร็จในเชิงธุรกิจอย่างเดียวแต่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดที่เกี่ยวกับโครงการพัฒนาศักยภาพ ของหมู่บ้านและชุมชน เนื่องจากโครงการเหล่านี้ มีวัตถุประสงค์คือ ต้องการพัฒนาศักยภาพของชุมชน แต่สิ่งที่พบคือไม่มีการพัฒนาในด้านศักยภาพของชาวบ้านในชุมชนสันต้นกอกยึดเพียงความสำเร็จในธุรกิจ" (สุประดิษฐ์พงษ์, 2554) จากที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาในเบื้องต้น จะเห็นว่านอกจากจะให้ความสำคัญทางด้าน ผลทางเศรษฐกิจของครัวเรือนแล้ว การพัฒนาศักยภาพของชุมชนต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาในศักยภาพของชาวบ้าน ที่จะสามารถอยู่ได้ด้วยตัวเองอย่างยั่งยืน ไม่ได้หมายความว่าเพียงการประสบความสำเร็จทางธุรกิจอย่างยั่งยืนแต่อย่างใด ข้อสังเกตจากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่า ปัญหาที่เกิดขึ้น เกิดจากกระบวนการดำเนินการที่มีปัญหา กล่าวคือ มีการเพิ่มเงื่อนไขของบุคคลที่จะเข้ามาเป็นผู้เข้าร่วมโครงการ การเพิ่มเงื่อนไขดังกล่าว ทำให้วัตถุประสงค์ของโครงการบิดเบือนไป ข้อนี้ถือเป็นข้อสำคัญอีกข้อหนึ่งในการดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพของชุมชน ที่ไม่ควรมองข้าม คือการกำหนดวัตถุประสงค์ และขอบเขตของการพัฒนาให้ชัดเจน โดยได้ให้ข้อสรุปว่า สิ่งที่ได้จากโครงการไม่มีความสอดคล้องกับแนวคิดของโครงการพัฒนาศักยภาพชุมชนซึ่งเหมือนกับว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ เกิดขึ้นภายหลังจากได้มีการดำเนินโครงการไปแล้ว

การศึกษการประเมินศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (วงษ์พันธุ์ทา, 2544) เพื่อประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวและเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย ผลจาก

การศึกษา ได้ข้อสรุปว่า " ศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวในอำเภอหัวหิน มีความเป็นไปได้สูงในเรื่องคุณค่าทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศและความดึงดูดใจ ส่วนคุณค่าทางหาดทรายและน้ำทะเล ความสะดวกในการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความปลอดภัยอยู่ในระดับปานกลาง " นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สรุปแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวว่า จะต้องมีการวิจัยภายนอก เช่น การตลาดการ ประชาสัมพันธ์และนโยบายของอำเภอหัวหินที่ต้องให้คนในท้องถิ่นได้กำหนดนโยบายการท่องเที่ยวด้วยตัวเอง การให้ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนมีความสำคัญอย่างยิ่ง และต้องทำอย่างสม่ำเสมอ จากข้อสรุปดังกล่าวการพัฒนาศักยภาพของชุมชนนั้น จะต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน และต้องมีการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ สิ่งสำคัญที่สุดคือตัวผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ที่ผลการศึกษาบอกว่า ควรจะต้องมีการพัฒนา กิจกรรมดึงดูดใจ กิจกรรมท่องเที่ยว หรือว่าการสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ซึ่งสิ่งนี้สอดคล้องกับการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ การที่จะสามารถพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้นั้น ต้องมีผลิตภัณฑ์ที่จะเป็นจุดขายให้นักท่องเที่ยวได้ก่อน ซึ่งผลิตภัณฑ์นั้นต้องมีคุณค่า และมีความดึงดูดใจ เอกลักษณ์ของชุมชนจึงเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของชุมชน สิ่งสำคัญรองลงมา คือการพัฒนาการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์ เป็นที่แน่นอนว่า การที่มีผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่ดีแต่การประชาสัมพันธ์ ไม่ดีย่อมไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวในชุมชนได้ เช่นเดียวกับที่กล่าวไว้ในผลการศึกษาครั้งนี้

การที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชน สิ่งหนึ่งที่ขาดไม่ได้คือ ความเป็นธรรมชาติและคงอยู่ของวัฒนธรรมไม่เปลี่ยนไปจากผลของธุรกิจที่เข้ามาเกี่ยวข้องมากนัก ซึ่งเรื่องนี้ก็ถือเป็นปัญหาในการท่องเที่ยวที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามา การท่องเที่ยวเป็นธุรกิจและความเป็นธุรกิจจะตามมาด้วยการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มากมายเพื่อจะสามารถรองรับนักท่องเที่ยวให้ได้ การพัฒนาของธุรกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวนั้นต้องไม่ไปเบียดเบียน ความเป็นเอกลักษณ์ หรืออัตลักษณ์ ความเป็นตัวตนของแหล่งท่องเที่ยวนั้นด้วย ในการศึกษาเรื่องการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและการประยุกต์ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติศรีน่าน จังหวัดน่าน (อุทราสกุล, 2550) ได้ศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวตามตัวชี้วัดทั้งหมด 20 ตัวชี้วัด ตัวชี้วัดที่สำคัญได้แก่ ศักยภาพตัวชี้วัดการจัดการที่ยั่งยืน ศักยภาพการให้ความรู้ ด้านสิ่งแวดล้อม ศักยภาพการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้ ผลการศึกษาได้ให้ข้อสรุปว่า "นักท่องเที่ยว

ร้อยละ 85.5 เดินทางมายังอุทยานแห่งชาติศรีน่านเพื่อต้องการการพักผ่อน ตลอดจนเพื่อชมทะเลหมอก ชมทัศนียภาพและถ่ายรูป ร้อยละ 59.1 , 58.6 และ 47.3 ตามลำดับ ในจำนวนนี้นักท่องเที่ยวร้อยละ 49.2 พักค้างแรมโดยเฉลี่ย 1 คืน ข้อเสนอแนะหลักจากนักท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาอุทยานแห่งชาติศรีน่าน คือ การต้องการให้อุทยานแห่งชาติศรีน่านคงความเป็นธรรมชาติไว้ให้ได้มากที่สุด" จะเห็นได้ว่าการที่นักท่องเที่ยวจะเข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวได้นั้น ความคงอยู่ของเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวจะมีส่วนสำคัญที่เป็นตัวดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามา หากการที่ไม่มีการจัดการอย่างทั่วถึง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จะทำให้เสน่ห์ และความเป็นเอกลักษณ์ของสิ่งดึงดูดใจนั้นหายไป นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า "เพิ่มการประชาสัมพันธ์ เพิ่มจำนวนเส้นทางและจุดนอนให้เข้า และมีมาตรการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว" สิ่งเหล่านี้ทำให้การท่องเที่ยว สามารถอยู่ได้ควบคู่กับการรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวโดย หัวใจสำคัญของข้อสรุปของการศึกษานี้ที่สามารถสังเกตได้คือ

1. การรับฟังความคิดเห็นนักท่องเที่ยว ในการที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใดต้องรับฟังอุปสงค์ของนักท่องเที่ยวก่อนว่า สิ่งที่เขาต้องการนั้นสามารถจัดการได้และมีความเป็นไปได้เหมาะสมกับบริบทของแหล่งท่องเที่ยวนั้นหรือไม่ตัวอย่างของข้อสรุปของความเห็นจากการศึกษาข้างต้นสามารถชี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ความคิดเป็นของนักท่องเที่ยวถือเป็นส่วนสำคัญ ที่จะสามารถทำให้การท่องเที่ยวอยู่ได้ และ มีการจัดการที่ยั่งยืน

2. นอกจากจะมีการรับฟังความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวแล้ว การปฏิบัติตามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว อาจจะผิดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมุมมองของนักท่องเที่ยวถือเป็นมุมด้านหนึ่งเท่านั้น แต่มุมของคนในพื้นที่หรือผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวนั้น ก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน ซึ่งเพื่อให้องค์ประกอบเหล่านี้สามารถทำงานเข้ากันได้ หน่วยงานราชการ ชาวบ้านในชุมชน และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงทั้งในภาครัฐและเอกชนควรมีการร่วมมือกันในการจัดการ และ ดูแลให้ถูกต้องเป็นไปตามแนวทางที่เหมาะสม

นอกจากนี้ ในระบบการทำงานการพัฒนาศักยภาพเหมาะสมของชุมชนควรต้องมีการประชาสัมพันธ์หรือทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของโครงการให้กับคนในชุมชนมีความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกันให้มาก การกำหนดขอบเขตภาระหน้าที่รับผิดชอบของคณะทำงานให้ชัดเจน (ทองพูนช่วง, 2550) ไม่เช่นนั้น จะพบว่าโครงการจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาของคนในชุมชน

ได้ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งเป็นผลจากการศึกษาของการประเมินผลโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน(SML) กรณีศึกษา ตำบลโสมร อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา(ทองพันชั่ง, 2550) เมื่อเรากลับมาทบทวนโครงการที่มีการจัดการดี ในการศึกษาการประเมินโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน กรณีศึกษา: อำเภอระโนด อำเภอสทิงพระ และอำเภอมือง จังหวัดสงขลา (สร้อยเพชรเกษม, 2551) ได้ข้อสรุปว่า โครงการ ทำให้ชุมชนมีการแก้ปัญหาของชุมชนอย่างมีส่วนร่วมสอดคล้องกับความต้องการกับชุมชน นอกจากนี้ ยังสามารถช่วยเพิ่ม ศักยภาพในการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้จากการที่ชุมชนเกิดการเรียนรู้ทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงไปในด้านที่ดีขึ้น

เครื่องบ่งชี้ทางสังคมสำหรับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งรัฐควีนส์แลนด์⁴ กล่าวว่า การท่องเที่ยวที่นั่นควรต้องมีการพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชน ยิ่งชุมชนมีความเข้มแข็งก็จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น ซึ่งการมีเครื่องบ่งชี้ทางสังคมจะทำให้ทราบได้ว่าชุมชนนั้นได้รับการพัฒนาด้านใดบ้าง โดยทางหน่วยงานวิจัยของรัฐควีนส์แลนด์ได้พัฒนาเครื่องบ่งชี้ที่สามารถบ่งบอกผลกระทบการท่องเที่ยวต่อชุมชนในรัฐควีนส์แลนด์ โดยสามารถแบ่งเป็นเครื่องบ่งชี้ที่ให้ผลทางลบและทางบวกโดยสามารถสรุปเป็นเครื่องบ่งชี้หลักดังนี้

เครื่องบ่งชี้ทางด้านบวก

1. กิจกรรมที่น่าสนใจ เนื่องจากสิ่งที่น่าสนใจเหล่านี้จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวในชุมชน
2. มีการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก เมื่อมีการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ จะเข้ามา เช่น ถนน สวนสาธารณะ กิจกรรมการกีฬา หรือ ระบบการขนส่ง
3. เพิ่มข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ การท่องเที่ยวจะเพิ่มข้อมูลด้านบวกให้กับชุมชน ซึ่งทำให้เกิดการท่องเที่ยว ธุรกิจการลงทุนในอนาคต
4. สิ่งก่อสร้างใหม่ จะทำให้มีโอกาสดำเนินร้านค้า ร้านอาหารและสร้างโอกาสทางธุรกิจจากการท่องเที่ยว
5. ช่วยเพิ่มประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวดีต่อเศรษฐกิจเพราะว่า เงินที่นักท่องเที่ยวใช้จ่ายยามที่เขามาช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจ การจ้างงานและธุรกิจท้องถิ่น

6. สร้างความภูมิใจให้กับชุมชน การท่องเที่ยวช่วยให้ ชาวบ้านรู้สึกภูมิใจในบ้านเมืองของตนเองและตนเอง

7. ปรับปรุงความยุติธรรมในระบบ การกระจายต้นทุน และกำไรจากธุรกิจท่องเที่ยวจะทำให้มีการกระจายลงไปชุมชน

เครื่องบ่งชี้ด้านลบ

1. ผลกระทบด้านลบต่ออัตลักษณ์ชุมชน อัตลักษณ์ของชุมชนจะเปลี่ยนไปเพราะการท่องเที่ยว

2. ต้นทุนค่าเสียโอกาสจะเพิ่มขึ้น การที่มีการใช้จ่ายมากไปในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งจริง ๆ ควรจะใช้จ่ายด้านกิจกรรมสาธารณะประโยชน์มากกว่า

3. มีโอกาสที่อาชญากรรมจะเพิ่มขึ้น ในทางบวกการท่องเที่ยวทำให้คนมีพฤติกรรมที่ดี และในทางลบก็ทำให้คนมีพฤติกรรมที่แย่ลง เช่น มีการดื่มเหล้า ยา ซึ่งนำไปสู่ความเสี่ยงของการเกิดเหตุร้ายต่าง ๆ

4. ราคาสินค้าเพิ่มขึ้น การท่องเที่ยวนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของสินค้าบางอย่าง เช่น สินค้าเกี่ยวกับการบริการ หรือมูลค่าอสังหาริมทรัพย์ และ ค่าเช่าที่สูงขึ้น

5. คนในชุมชนเข้าไม่ถึงสิ่งอำนวยความสะดวก การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนไม่สามารถเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ เช่น ถนน สวนสาธารณะ กิจกรรมการกีฬา การขนส่ง ซึ่งมีไว้ให้บริการกับคนในชุมชนน้อยลงเพราะว่านักท่องเที่ยวเยอะเกินไป

6. เกิดการเสื่อมถอย การท่องเที่ยวจะทำลายความเป็นอยู่ดั้งเดิมของชุมชน และ สร้างความไม่สะดวก เช่น ปัญหาการจราจร ปัญหาที่จอดรถ ปัญหามลภาวะทางเสียง และ นักท่องเที่ยวจำนวนมาก

7. ผลต่อสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวยังนำมาซึ่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่อผลภาวะ หรือ ความเสียหายทางธรรมชาติต่าง ๆ

ซึ่งตัวแปรทั้งหมดดังกล่าวเป็นตัวแปรหลักที่จะสามารถประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยวได้ โดยการท่องเที่ยวแห่งรัฐควีนส์แลนด์ ยังแนะนำอีกว่า การเครื่องมือบ่งชี้ควรจะใช้เครื่องมือบ่งชี้ที่เป็น Subjective และเหมาะสมในระดับชุมชนสามารถทำการวิเคราะห์ได้ง่าย โดยที่ scale ที่ใช้ในการใช้ในการเก็บข้อมูลจะถูกแบ่งเป็น 7 ระดับ จาก - 3 ไปยัง + 3 ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 4 แสดงตัวอย่างเครื่องมือบ่งชี้การประเมินผลกระทบของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวทำ ให้มีกิจกรรมมาก ขึ้น	☐ เห็นด้วย	1b มั่นกระตบกับ	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
	☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่รู้	คุณภาพชีวิตของท่าน อย่างไร							
		1c มั่นกระตบต่อชุมชน อย่างไร	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)

โดยสรุปแล้วในการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องควบคู่ไปกับการความต้องการของชุมชนซึ่งจะต้องมีเครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบผลกระทบ ซึ่งปัจจัยหลักทั้ง 14 ตัวถือว่าเป็นเครื่องมือบ่งชี้ที่สามารถบอกผลกระทบได้ ข้อมูลที่ได้สามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้องได้

ความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของคนในชุมชนและปัจจัยในการพัฒนาชุมชน

จากการศึกษาของอุทาสกุล (อุทาสกุล, 2550) เกี่ยวกับตัวชี้วัดเกี่ยวกับศักยภาพการมีส่วนร่วมของชุมชน ถือว่ามีส่วนสำคัญในการพัฒนาชุมชนเพราะว่าเป้าหมายของเราคือการพัฒนาชุมชน รอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เมื่อพูดถึงชุมชน คนในชุมชนย่อมเป็นกำลังหลักในการพัฒนาชุมชน การพัฒนาชุมชนไม่สามารถขึ้นอยู่กับองค์กรใด องค์กรหนึ่งที่จะต้องเป็นตัวผลักดันชุมชนให้เกิดการพัฒนาได้ แต่จะต้องเป็นทั้งชาวบ้าน ในชุมชนที่อยากจะพัฒนา ร่วมกับองค์กรที่ให้การสนับสนุนด้วย แต่อย่างไรก็ตาม การทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมไม่สามารถทำได้ง่าย เนื่องจากทัศนคติของคนในชุมชน ความเชื่อ ความคิดเห็นและความรู้ของคนในชุมชน (Feighery, 2002) การศึกษาเรื่อง Local Community involvement in rural tourism development (Ertuna and Kurbas, 2012) ในประเทศตุรกี เกี่ยวกับความเกี่ยวข้องของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตชนเมือง พบว่าการที่ชุมชนจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมได้ ประโยชน์ของคนในชุมชนมีส่วนสำคัญในการทำให้คนในชุมชนกระตือรือร้นในการให้ความร่วมมือและพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งชาวบ้านในชุมชนเป็นผู้ที่รับประโยชน์ และ รับผิดชอบที่เกิดขึ้น

จากการท่องเที่ยวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การศึกษาเรื่อง Tourism and Local Community Development in Siem Reap (CHHEANG, 2008) พบว่าการที่ชุมชนในเสียมเรียบมีนักท่องเที่ยวมากขึ้น นอกจากจะได้ประโยชน์จากเศรษฐกิจที่ดีขึ้นของชุมชนแล้ว แต่ต้นทุนที่เกิดขึ้นได้แก่ การเพิ่มขึ้นของราคาสินค้าและบริการ อาชญากรรม การเพิ่มขึ้นของปริมาณจราจร มลภาวะต่าง ๆ และการเพิ่มขึ้นของประชากรที่อพยพมาจากแหล่งอื่น การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม พื้นที่ที่อยู่อาศัยที่แพงขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นต้นทุนที่สังคมต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

จากการศึกษา การประเมินความต้องการมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวของประชาชน กรณีบ้านหาดไคร้ ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย(พันธ์เนตร, 2541) แม้ว่า ลักษณะ การท่องเที่ยวที่ค่อนข้างจะแตกต่างกันบ้างกับวัตถุประสงค์ของการศึกษารั้งนี้ เพราะว่าการศึกษาของบ้านหาดไคร้เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหาดจับปลาบึกแต่ผลการศึกษาของการศึกษารั้งนี้กลับมีความน่าสนใจอยู่ที่คำถามของผู้วิจัยที่ว่าปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อความต้องการอยากมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวบ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยปัจจัยเหล่านั้นเป็นปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและปัจจัยด้านจิตวิทยาที่มีผลต่อความต้องการของประชาชน ซึ่งผลการศึกษาได้ข้อสรุปว่า "ประชาชนหมู่บ้านหาดไคร้เป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวและมีความต้องการให้หมู่บ้านได้รับการพัฒนาในระดับสูง ประชาชนหมู่บ้านหาดไคร้ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหาดจับปลาบึกในระดับปานกลาง ปัจจัยส่วนบุคคล(ระยะเวลาที่อาศัยอยู่)ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ(ประโยชน์ที่ได้รับ) ปัจจัยด้านจิตวิทยา(ทัศนคติ) ไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการการมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ" จะเห็นได้ว่า ประโยชน์ที่ได้รับของชาวบ้าน ไม่ได้เป็นส่วนหลักอย่างเดียวที่จะทำให้ชาวบ้านอยากจะมีส่วนร่วมกับชาวบ้าน ในการพัฒนาชุมชนของตน โดยในส่วนท้ายของการศึกษาของผู้วิจัยได้สรุปว่า "ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของประชาชนที่มีภูมิลำเนาแตกต่างกันมีความต้องการในการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ" ซึ่งจากข้อสรุปข้อนี้ ทำให้เข้าใจได้ว่า การให้ความรู้ต่อชาวบ้านอย่างถูกวิธี การให้การศึกษาเป็นส่วนหนึ่ง ที่จะทำให้ชาวบ้าน หรือคนในชุมชนเห็นความสำคัญของการพัฒนาชุมชน ในด้านต่าง ๆ ก่อนที่จะมีการพัฒนาชุมชนชาวบ้านต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่

เกิดขึ้นในชุมชนการเปลี่ยนแปลง เมื่อมีความรู้ความเข้าใจ คนในชุมชนก็อยากจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น

นอกจากปัจจัยด้านการศึกษาแล้วปัจจัยด้านอื่น ๆ ยังมีผลต่อการมีส่วนร่วมของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในการศึกษาความต้องการและความพร้อมของประชาชนท้องถิ่นในการเข้าร่วมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ปิง อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน (มงคลพันธ์, 2542) ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสรุปว่าประชาชนในท้องถิ่นมีความต้องการที่จะเข้าร่วมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในด้านที่พวกเขาสามารถทำได้ เช่น "ต้องการที่จะเข้าร่วมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในด้านการเป็นมัคคุเทศก์ ทั้งนี้เพราะการให้บริการด้านอื่น ๆ ต่างจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรหลายอย่างในการประกอบธุรกิจได้แก่ เงินทุน ซึ่งส่วนใหญ่ไม่สามารถหาแหล่งทุนได้และพบว่ากลุ่มประชากรกลุ่มนี้ยังมีฐานะการเงินไม่พอใช้ ประกอบกับยังขาดความรู้และทักษะพื้นฐานในการประกอบธุรกิจท่องเที่ยว แต่กลุ่มตัวอย่างดังกล่าว เป็นบุคคลในท้องถิ่นเดิมที่อาศัยอยู่มานานกว่า 20 ปีย่อมจะมีความรู้ด้านวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนแหล่งทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นสามารถนำความรู้มาใช้ให้เป็นประโยชน์" จากข้อสรุปดังกล่าว ความต้องการในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชาวบ้านในชุมชน นั้นจะมีข้อจำกัดในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ในธุรกิจท่องเที่ยวหรือความสามารถในการเข้าถึงแหล่งทุน ก็เป็นส่วนประกอบหนึ่งด้วยเหมือนกัน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ให้ข้อเสนอแนะอีกว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนการจัดการเกี่ยวกับธุรกิจนำเที่ยว การใช้ประโยชน์การควบคุมดูแลทรัพยากร ซึ่งยากกับการศึกษาก่อนหน้าในกรณีศึกษาของอุทยานแห่งชาติศรีน่าน ว่าหน่วยงานของรัฐต้องเข้ามามีบทบาทในการดูแลเพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ

แต่ในพื้นที่ที่แตกต่างกันไป การพัฒนาการท่องเที่ยวย่อมแตกต่างกันไป การศึกษาทัศนคติของประชาชนและนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาเกาะลันตาใหญ่ อำเภอลันตา จังหวัดกระบี่ (วงศ์วรรณ, 2550) พบว่า ตัวแปรรายได้มีผลกระทบต่อการพยากรณ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ ยิ่งรายได้ประชาชนยิ่งสูงขึ้น ผลกระทบที่เกิดต่อการพยากรณ์ธรรมชาติที่เกิดย่อมสูงขึ้นด้วย การพัฒนาชุมชน ที่เจริญขึ้นย่อมอาจจะต้องแลกด้วยความเป็นสังคมเมือง เมื่อสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นย่อมจะมีผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม ประเพณี ศาสนาและวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน การศึกษาเรื่องทัศนคติของประชาชนต่อผลกระทบทางสังคมวัฒนธรรมจาก

การพัฒนาการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาเกาะพีพีดอน(กิตติธรรสกุล, 2550) ช่วยย้ำเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี " ปัญหาในด้านการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม และวิถีการดำเนินชีวิตมีผลกระทบมากที่สุด ด้านปัญหาค่าครองชีพและปัญหาสุขภาพจิต ส่วนด้านมลภาวะทางเสียงมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด" ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องมีการจัดการมากกว่าที่จะต้องปล่อยให้ไปตามบทเรียนในหลาย ๆ พื้นที่ที่ผ่านมา

จากการทบทวนวรรณกรรมที่กล่าวมาได้ข้อสรุปว่า การพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมนั้นต้องมีการกำหนดเป้าหมายและแนวทางในการพัฒนาชัดเจน การที่ไม่มีการวางแผนอาจจะก่อให้เกิดการผิดวัตถุประสงค์อย่างที่ได้กล่าวในการศึกษาของกรณี ตำบลฟ้าฮ่ามได้ ซึ่งการเลือกคนเข้ามาทำงานในชุมชนนั้นมีผลต่อผลของการพัฒนาชุมชน การประเมินการการพัฒนาชุมชนจึงต้องไม่ดูในด้านใดด้านหนึ่ง นั่นคือต้องดูทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรมควบคู่กันไป การจะพัฒนาชุมชนได้ต้องอาศัยความคิดเห็นของหลายฝ่าย นอกจากนี้การพัฒนาชุมชน ยังต้องใช้องค์ประกอบทางด้านความร่วมมือและการสนับสนุน จากหลายหน่วยงาน เช่นภาครัฐ หรือหน่วยงานในท้องถิ่น นอกจากที่คนในชุมชนจะต้องมีความต้องการในการพัฒนาที่จะเป็นแรงผลักดันหลักแล้ว ยังต้องได้รับการส่งเสริม สนับสนุนจากองค์กรปกครองในท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล อำเภอ รวมทั้งภาคเอกชนบริษัทห้างร้าน ที่อยู่ในชุมชนหรือนอกชุมชน โดยตัวแปรหนึ่งที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน คือ การศึกษาหรือการให้ความรู้กับชาวบ้านซึ่งจะทำให้ชาวบ้านเข้าใจถึงกระบวนการพัฒนา และสิ่งที่จะได้รับจากการพัฒนานั้น แนวทางการพัฒนาที่ถูกต้องจึงมีความจำเป็นสำหรับการพัฒนาชุมชนที่ได้กล่าวมา

บทที่ 3

ระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการประเมินผลโครงการการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ได้กำหนดแนวทางและขอบเขตของการวิจัยดังนี้การประเมินโครงการการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมครั้งนี้ ประกอบด้วย การประเมิน 4 ด้านคือ

1. การประเมินผลกระทบของโครงการด้านการกระบวนการของโครงการ
2. การประเมินผลของโครงการด้านการปรับตัวของชุมชน
3. การประเมินโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคม
4. การประเมินผลของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

โดยผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงผสมผสานระหว่างเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์กลุ่ม การสังเกตและการเก็บข้อมูลรายละเอียดในรูปแบบต่าง ๆ ในพื้นที่ในด้านต่างๆที่ระบุไว้ข้างต้น โดยเน้นไปในผลของโครงการที่ได้ทำลงไปโครงการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ขอบเขตการวิจัย

การประเมินโครงการครั้งนี้เป็นการประเมินโครงการการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวครอบคลุม 12 ชุมชน ประกอบด้วยในเขตเทศบาลตำบลเมืองเก่า ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองสุโขทัย ได้แก่

- 1.ชุมชนตระพังทองหลาง
- 2.ชุมชนแม่รำพัน
- 3.ชุมชนบ้านใต้

- 4.ชุมชนสุขโขทัยนคร1
- 5.ชุมชนสุขโขทัยนคร3
- 6.ชุมชนบ้านเหนือ
- 7.ชุมชนบ้านใหม่ตระพังทอง
- 8.ชุมชนรามใหญ่
- 9.ชุมชนศรีชุม
- 10.ชุมชนปามะม่วง
- 11.ชุมชนลิไท
- 12.ชุมชนรามเล็ก

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วม โดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 ประกอบด้วย

ขอบเขตของโครงการวิจัยด้านเนื้อหา

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ประเมินหลังจากที่ได้ทำ “โครงการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วม โดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว” ไปแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 โดยโครงการนี้ได้เสร็จสิ้นในปี พ.ศ. 2554

2. การวิเคราะห์ประเมินโครงการครั้งนี้ประกอบไปด้วย 4 ส่วนหลัก คือ

2.1 การวิเคราะห์กระบวนการหรือขั้นตอนของโครงการ

2.2 การประเมินการปรับเปลี่ยนและการปรับตัวของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ทั้งในด้าน ทักษะ ทักษะ การรับรู้ และองค์ความรู้ที่ได้รับ

2.3 การประเมินผลที่เกิดขึ้นทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมหลังจากที่โครงการเสร็จสมบูรณ์

2.4 การประเมินผลจากการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน โดยสามารถสรุปการกำหนดขอบเขตเป็นตารางได้ดังนี้

ตาราง 5 แสดงการกำหนดขอบเขตของโครงการ

ประเด็น	ขอบเขตของโครงการ
กลุ่มผู้รับบริการเป้าหมาย	ชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย นักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย องค์กรภาครัฐและเอกชนที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย
พื้นที่ทางภูมิศาสตร์เป้าหมาย	12 ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย
แนวทางการประเมิน	วิเคราะห์กระบวนการดำเนินการ โดยเน้นไปที่การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิเคราะห์การปรับเปลี่ยนและการปรับตัวของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย วิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการมีโครงการทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม วิเคราะห์ผลจากการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน - สภาพการเข้าถึง - ที่พักแรม - ร้านอาหาร - การบริการนำเที่ยวและมัลติเพคส์ - ร้านขายของที่ระลึกและขายสินค้าพื้นเมือง - ความปลอดภัย - สิ่งอำนวยความสะดวก - กิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว - การเผยแพร่โฆษณา - เส้นทางท่องเที่ยว

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

แนวทางการศึกษา

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์จากเอกสาร โครงการการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วม โดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

- วิเคราะห์ขอบเขต กระบวนการการดำเนินโครงการ (Project Flow)
- การวิเคราะห์ผลผลิต ผลลัพธ์ และตัวชี้วัดของโครงการ
- การวิเคราะห์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ (Stakeholder Analysis)

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์จากเอกสาร โครงการประกอบเอกสารอื่นๆ

- การวิเคราะห์ความสัมพันธ์และเชื่อมโยงระหว่างโครงการกับยุทธศาสตร์ในระดับต่างๆ
- การวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับโครงการอื่น

ขั้นที่ 3 ออกแบบสอบถามเชิงปริมาณและคุณภาพ

- ผลกระทบของโครงการด้านกระบวนการหรือขั้นตอน
- ผลกระทบของโครงการด้านการปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัวของชุมชน
- ผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคม
- ผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน
- การวิเคราะห์การรับรู้ของผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชน ภาครัฐ ท้องถิ่น และผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด เกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการในปีที่ผ่านมา
- การประเมินความคิดเห็นของชุมชนต่อกระบวนการดำเนินงานของโครงการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ 4 ด้าน คือ การสร้างภาคีเครือข่าย การพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้เกิดการดำเนินกิจกรรมที่ต่อเนื่องในอนาคต
- หาค่าความเที่ยงของแบบสอบถาม (IOC)
- ทดสอบแบบสอบถาม

ขั้นที่ 4 เก็บข้อมูล

- เก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม สัมภาษณ์กลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึก
- บันทึกข้อมูล

ขั้นที่ 5 วิเคราะห์ข้อมูล

- ถอดเทปจากการสัมภาษณ์กลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึก
- วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ขั้นที่ 6 รายงานผลการศึกษา

- สรุปผลการศึกษา
- ข้อเสนอแนะและประเด็นอภิปราย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ครอบคลุมผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดจากผลของโครงการดังนี้

1. ประชากรในชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยทั้ง 12 ชุมชน รวมทั้งหมด 72,400 คน โดยทำการสุ่มตัวอย่างตามแบบของยามาเนตามทีอ้างอิงใน(พองศรี, 2551) จำนวน 455 ตัวอย่าง โดยการสุ่มแบบบังเอิญ(Accidental Sampling)จากการเก็บแบบสอบถาม

2. กลุ่มตัวอย่างในการทำ focus group ประกอบไปด้วยผู้ที่มีส่วนร่วมกับโครงการฯ โดยตรงและผู้ที่ไม่ได้มีส่วนร่วมกับโครงการ โดยทั้งสองกลุ่มนี้จะมีการคุยและสอบถามความคิดเห็นแยกกัน

กลุ่มผู้มีส่วนร่วมร่วมกับโครงการ 13 คน

ตัวแทนผู้นำชุมชน 4 คน

ตัวแทนภาคธุรกิจ 5 คน

ตัวแทนจากภาครัฐ 4 คน

กลุ่มผู้ไม่มีส่วนร่วมจากโครงการ 13 คน

ตัวแทนผู้นำชุมชน 4 คน

ตัวแทนภาคธุรกิจ 5 คน

ตัวแทนจากภาครัฐ 4 คน

3. การสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการประกอบไปด้วยผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการจำนวน 19 คน ดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวแทนประชาชน	3 คน
ผู้นำชุมชน	2 คน
หน่วยงานราชการ	4 คน
ผู้ประกอบการ	4 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือแบบสอบถามความคิดเห็น และความพึงพอใจของประชาชนในชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และแบบสัมภาษณ์เชิงกลุ่มและเชิงลึกซึ่งใช้เหมือนกัน

แบบสอบถามความคิดเห็นและความพึงพอใจของประชาชน

ส่วนที่ 1 ส่วน A ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ส่วน B การรู้จักและรับรู้โครงการการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 3 ส่วน C ผลกระทบของขั้นตอนหรือกระบวนการของโครงการ

ส่วนที่ 4 ส่วน D ผลกระทบด้านการเปลี่ยนแปลงหรือปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการ

ส่วนที่ 5 ส่วน E ผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากการมีโครงการ

ส่วนที่ 6 ส่วน F ผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการมีโครงการฯ (เปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2554 และ พ.ศ. 2555)

นอกจากที่กล่าวมา ยังมีแบบสอบถามเพื่อให้ทราบอุปสงค์ของนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศที่ไปเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์และพื้นที่รอบๆ เพื่อให้สามารถสะท้อนภาพการประเมินในเรื่องกระบวนการของโครงการได้มากขึ้น

แบบสัมภาษณ์เชิงกลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึก

การสัมภาษณ์เชิงกลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึกใช้แนวทางเดียวกันกับแบบสอบถามเพื่อให้ความสอดคล้องของประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการประเมินโดยมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ส่วน A การรู้จักและรับรู้โครงการการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 2 ส่วน B ผลกระทบของขั้นตอนหรือกระบวนการของโครงการฯ

ส่วนที่ 3 ส่วน C ผลกระทบด้านการเปลี่ยนแปลงหรือปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการ

ส่วนที่ 4 ส่วน D ผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากการมีโครงการ

ส่วนที่ 5 ส่วน E ผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการมีโครงการฯ (เปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2554 และ พ.ศ. 2555)

การตรวจคุณภาพของเครื่องมือ

1. นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญทดสอบความเที่ยงของแบบสอบถาม (IOC) จำนวน 4 ท่าน ประกอบด้วย 6 ส่วน ดังตารางแสดงผลการประเมินดังต่อไปนี้

ตาราง 6 แสดงผลของความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญส่วน A ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ข้อเสนอแนะ
		ที่ 1	ที่ 2	ที่ 3	ที่ 4	IOC	
1	เพศ	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
2	อายุ	0	+1	+1	+1	0.75	ใช้ได้
3	ระดับการศึกษา	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
4	อาชีพหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้

ตาราง 6 แสดงผลของความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญส่วน A ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ข้อเสนอแนะ
		ที่ 1	ที่ 2	ที่ 3	ที่ 4	IO C	
5	รายได้หลักต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
6	อาชีพเสริมของผู้ตอบแบบสอบถาม	-1	+1	+1	+1	0.5	ใช้ได้
7	รายได้เสริมต่อปีของผู้ตอบแบบสอบถาม	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
8	ความเพียงพอของรายได้กับรายจ่ายหรือไม่	-1	+1	-1	+1	0	แก้ไข
9	สถานภาพทางสังคมในชุมชน	0	+1	+1	+1	0.7 5	ใช้ได้
10	ชุมชนที่ผู้ตอบแบบสอบถามอาศัยอยู่	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

- ถ้ามารู้เพิ่มเติมเชิงวัฒนธรรม ประเพณีในพื้นที่ที่ผู้ตอบอาศัยอยู่ ความสามารถเชิงการแสดงออกของความรู้ดังกล่าวข้างต้น การรวมกลุ่มของผู้มีความรู้ความสนใจร่วมกัน

- วัตถุประสงค์ของคำถามข้อ 8 คืออะไร

- ควรจะเพิ่มคำถามอาชีพเสริมที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว มีรายได้เท่าไร ทำอะไรในการท่องเที่ยว ระยะเวลาดำเนินการ สำหรับกลุ่มตัวอย่างบางคนที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพราะจะทำให้เห็นว่าคนกลุ่มนี้อาจมีการประเมินผลจากการพัฒนาการท่องเที่ยว แตกต่างจากกลุ่มคนทั่วไป

- ข้อ 2 ควรระบุให้ชัดว่ากี่เดือน ดัดเศษทิ้ง

- พนักงานเอกชน และ พนักงานรัฐวิสาหกิจไม่น่าใช่อาชีพเสริม

- ตัวเล็อกเงินต้องมีหน่วย ข้อ 4 ,5 ,7

- ชาวบ้าน และ ประชาชนทั่วไปเป็นสถานะทางสังคมหรือไม่

$$\begin{aligned}\text{การหาความตรงของเนื้อหา(IOC)} &= \frac{(1+0.75+1+1+1+0.5+1+0+0.75+1)}{10} \\ &= 0.8\end{aligned}$$

ค่าความตรงของเนื้อหา มากกว่า 0.5 จึงนำแบบสอบถามส่วน A ไปใช้ได้

ตาราง 7 แสดงผลของความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญส่วน B การรู้จักและรับรู้โครงการฯ

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ข้อเสนอแนะ
		ที่ 1	ที่ 2	ที่ 3	ที่ 4	IOC	
11	การรู้จักโครงการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว	+1	+1	0	+1	0.75	ใช้ได้
12	ในปีที่ผ่านมา(ปี พ.ศ. 2555) ท่านได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมหรือการร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยกับใครหรือหน่วยงานใดบ้าง?	0	+1	+1	+1	0.75	ใช้ได้
13	การรู้จัก "การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม" รอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยได้แก่ วัฒนธรรมมุขปาฐะที่สืบทอดผ่านภาษา วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมและงานฉลองวัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดง วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้าน เป็นต้น		+1	+1	+1	1	ใช้ได้

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

- ข้อ 12 การเป็นผู้ขายสินค้าหรือทำธุรกิจท่องเที่ยวรายย่อยถือว่ามีส่วนร่วมหรือไม่?
- ข้อ 13 การทำเครื่องสังคโลก เครื่องปั้นดินเผา หัตถกรรมจักสาน ผ้าพื้นเมือง อยู่ตรงไหน? ถ้าตอบรู้จัก ควรมีคำถามปลายเปิดเพื่อสอบถามว่ารู้จักอะไร เพื่อเป็นข้อมูลเพิ่มเติมและตรวจสอบความถูกต้องของคำตอบ

-ข้อ 11 ถ้าไม่รู้จักโครงการแล้วกลุ่มตัวอย่างจะสามารถตอบคำถามอื่น ๆ ในการประเมินผลการพัฒนาจากโครงการได้หรือไม่?

-ข้อ 11 ไม่เข้าใจคำถามว่าต้องการถามอะไร?

- ข้อ 13 การใช้คำเช่น มุขปาฐะ ชาวบ้านอาจจะเข้าใจได้ยาก ถ้าถามเรื่อง ดำนาหรือนิทานพื้นบ้าน ชาวบ้านจะตอบได้เยอะขึ้น

$$\begin{aligned}\text{การหาความตรงของเนื้อหา(IOC)} &= \frac{(0.75+0.75+1)}{3} \\ &= 0.83\end{aligned}$$

ค่าความตรงของเนื้อหา มากกว่า 0.5 จึงนำแบบสอบถามส่วน B ไปใช้ได้

ตาราง 8 แสดงผลของความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญส่วน C ผลกระทบของโครงการด้านกระบวนการหรือขั้นตอนของโครงการฯ

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ข้อเสนอแนะ
		ที่ 1	ที่ 2	ที่ 3	ที่ 4	IOC	
14	ด้านการพัฒนาการเข้าถึง	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
15	พัฒนาที่พักแรม	0	+1	+1	+1	0.75	ใช้ได้
16	พัฒนาร้านอาหาร	0	+1	+1	+1	0.75	ใช้ได้
17	พัฒนาการบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์	0	+1	+1	+1	0.75	ใช้ได้
18	พัฒนาร้านขายของที่ระลึกและขายของพื้นเมือง	0	+1	+1	+1	0.75	ใช้ได้
19	พัฒนาความปลอดภัย	0	+1	+1	+1	0.75	ใช้ได้
20	พัฒนาส่งอำนวยความสะดวก	0	+1	+1	+1	0.75	ใช้ได้
21	พัฒนาการจัดกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว	0	+1	+1	+1	0.75	ใช้ได้
22	พัฒนาเผยแพร่ประชาสัมพันธ์	0	+1	+1	+1	0.75	ใช้ได้
23	พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว	0	+1	+1	+1	0.75	ใช้ได้

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

- คำถามในแบบสอบถามใน Column ที่ 2 เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ไม่ทราบ แตกต่างจาก ไม่มี กับ ไม่รู้ อย่างไร และถามโดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร?
- มีความชัดเจนในการประเมินค่า
- หัวข้อในการถามต้องการรายละเอียดพอสมควร ถ้าผู้ถามยกตัวอย่างและอธิบายความหมายไม่ชัดเจน อาจได้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง

$$\begin{aligned} \text{การหาความตรงของเนื้อหา(IOC)} &= \\ &= \frac{(0.75 + 0.75 + 0.75 + 0.75 + 0.75 + 0.75 + 0.75 + 0.75 + 0.75 + 1)}{10} \\ &= 0.775 \end{aligned}$$

ค่าความตรงของเนื้อหา มากกว่า 0.5 จึงนำแบบสอบถามส่วน C ไปใช้ได้

ตาราง 9 แสดงผลของความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญส่วน D ผลกระทบด้านการปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการฯ

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ข้อเสนอแนะ
		ที่ 1	ที่ 2	ที่ 3	ที่ 4	IOC	
24	มีสิ่งที่น่าสนใจมากขึ้น เช่น ตลาด ร้านค้า การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจากที่อื่น	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
25	มีการดูแลรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกและสมบัติสาธารณะมากขึ้น เช่น ห้องน้ำที่โครงการทำทางเท้า	0	+1	+1	+1	0.75	ใช้ได้
26	ทำให้ภาพลักษณ์ของชุมชนรอบอุทยานเมืองเก่าเป็นที่รู้จักและมีความสมบูรณ์มากขึ้น	0	+1	+1	+1	0.75	ใช้ได้
27	มีการพัฒนาความเป็นเมืองมากขึ้น เช่น มีรถมากขึ้น รู้สึกอุ่นวยขึ้น ขยะมากขึ้น การโจรกรรมมากขึ้น	0	+1	+1	+1	0.75	ใช้ได้
28	สินค้ารอบอุทยานมีราคาแพงขึ้น	0	+1	+1	0	0.5	ใช้ได้
29	มีความร่วมมือของคนในชุมชนในการดูแลซึ่งกันและกันและดูแลอุทยานเมืองเก่ามากขึ้น	0	+1	+1	+1	0.75	ใช้ได้
30	มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชน	0	+1	+1	+1	0.75	ใช้ได้
31	มีการปรับตัวทางด้านการประกอบอาชีพ หรือการพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพ	0	+1	+1	+1	0.75	ใช้ได้

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

$$\begin{aligned} \text{การหาความตรงของเนื้อหา(IOC)} &= \frac{(1+ 0.75+0.75+0.75+0.5+0.75+0.75+0.75)}{8} \\ &= 0.75 \end{aligned}$$

ค่าความตรงของเนื้อหา มากกว่า 0.5 จึงนำแบบสอบถามส่วน D ไปใช้ได้

ตาราง 10 แสดงผลของความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญส่วน F ผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากการมีโครงการฯ

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ข้อเสนอแนะ
		ที่ 1	ที่ 2	ที่ 3	ที่ 4	IOC	
32	ปริมาณนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติมาเที่ยวในชุมชน	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
33	ปริมาณนักท่องเที่ยวมาสอบถามเกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน	0	+1	+1	+1	0.75	ใช้ได้
34	ปริมาณรถนำเที่ยวเข้ามาในแหล่งชุมชนมากขึ้น	0	+1	+1	+1	0.75	ใช้ได้
35	ปริมาณป้ายบอกทางเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและป้ายข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น	0	+1	+1	+1	0.75	ใช้ได้
36	ความสะดวกของห้องน้ำสาธารณะ	0	+1	+1	+1	0.75	ใช้ได้
37	แผนที่ที่แสดงถึงแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	0	+1	+1	+1	0.75	ใช้ได้
38	ระดับความสวยงามของภูมิทัศน์ในชุมชน	0	+1	+1	+1	0.75	ใช้ได้
39	ความร่วมมือกันของคนในชุมชนกับหน่วยงานอื่น(รัฐและเอกชน) ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	0	+1	+1	+1	0.75	ใช้ได้

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

- ข้อ 35 ถ้าแยกย่อยเป็นตัวอาคาร สวน ฯลฯ อาจจะได้ความคิดเห็นเพิ่มเติมจากคนในชุมชน

$$\begin{aligned} \text{การหาความตรงของเนื้อหา(IOC)} &= \\ &= \frac{(1+ 0.75+0.75+0.75+0.75+0.75+0.75+0.75)}{8} \\ &= 0.7812 \end{aligned}$$

ค่าความตรงของเนื้อหา มากกว่า 0.5 จึงนำแบบสอบถามส่วน E ไปใช้ได้

ตาราง 11 แสดงผลของความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญส่วน F ผลกระทบของโครงการด้าน เศรษฐกิจและสังคมจากการมีโครงการฯ (เปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2554 และ 2555)

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ข้อเสนอแนะ
		ที่ 1	ที่ 2	ที่ 3	ที่ 4	IOC	
40	จำนวนร้านค้าในชุมชนที่เปิดใหม่ ในระยะเวลา 1 ปี	0	+1	+1	+1	0.75	ใช้ได้
41	รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม	0		+1	0	0.33	แก้ไข
42	จำนวนงานล่วงเวลา	0		+1	0	0.33	แก้ไข
43	จำนวนงานเต็มเวลา	0		+1	+1	0.66	ใช้ได้
44	ความสามัคคี และความร่วมมือกันในทุก ๆ ด้าน	0		+1	+1	0.66	ใช้ได้
45	มีการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน	0		+1	+1	0.66	ใช้ได้
46	การมีเครือข่ายความร่วมมือแลกเปลี่ยนประเพณีวัฒนธรรมกับชุมชนอื่นที่ไม่ได้อยู่รอบอุทยาน	0		+1	+1	0.66	ใช้ได้
47	ความรู้สึกปลอดภัยในการอยู่ในชุมชน	0		+1	+1	0.66	ใช้ได้
48	ความรู้สึกโดยรวมของภาวะเศรษฐกิจของปีที่ผ่านมา	0	0	+1	+1	0.5	ใช้ได้
49	ความเป็น คุณภาพชีวิตและความสุขในภาพรวม	0	0	+1	+1	0.5	ใช้ได้

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

- ข้อ 42 ถามแล้วในข้อมูล พื้นฐาน จะซ้ำหรือไม่?
- ข้อ 49, 50 ไม่แน่ใจว่าผู้ตอบจะเข้าใจคำถามดีพอหรือเปล่า?
- ข้อ 45 - 48 หัวข้อเหล่านี้เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนปรับตัวของชุมชนหรือไม่?
- ส่วน D และส่วน F ความหมายแตกต่างหรือเหมือนกันอย่างไร?
- ข้อ 43-44 การทำงานของชาวบ้านทั่วไป มักจะไม่คำนึงถึงเวลา จะทำงานความเหมาะสม ยึดงานเป็นหลัก ถ้าหมายถึงพนักงาน หรือข้าราชการ คงทำตามเวลาปฏิบัติงาน

$$\begin{aligned} \text{การหาความตรงของเนื้อหา(IOC)} &= \\ \frac{(0.75+0.33+0.33+0.66+0.66+0.66+0.66+0.5+0.5)}{10} &= 0.505 \end{aligned}$$

ค่าความตรงของเนื้อหา มากกว่า 0.5 จึงนำแบบสอบถามส่วน F ไปใช้ได้

2. แก้ไขตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและนำแบบสอบถามที่ได้ไปทดสอบกับ
กลุ่มประชากร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ดำเนินการในช่วงเดือน เมษายน - มิถุนายน พ.ศ. 2556

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการแบบผสมผสาน คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิง
ปริมาณโดยใช้สถิติบรรยาย (Descriptive Statistics) โดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean)
และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการประเมินโครงการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วม โดยเป็นการประเมิน 4 ด้านกล่าวคือ

1. การประเมินผลกระทบของโครงการด้านกระบวนการของโครงการ
2. การประเมินผลของโครงการด้านการปรับตัวของชุมชน
3. การประเมินโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคม
4. การประเมินผลของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

โดยการประเมินโครงการทั้ง 4 ด้านนี้ประกอบไปด้วยการวิเคราะห์จากเครื่องมือการวิจัยหลายๆเครื่องมือ ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้ได้รายงานตามแนวทางการดำเนินวิจัยดังต่อไปนี้

1. ผลการข้อมูลการวิเคราะห์สถิติบรรยาย จากแบบสอบถาม
2. ผลการสัมภาษณ์เชิงกลุ่ม (Focus Group)
3. ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

4. ผลการสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวสุโขทัยซึ่งจะใช้เป็นข้อมูลประกอบการประเมินผลด้านกระบวนการ การสำรวจดังกล่าวเพื่อให้ทราบความขาดแคลนและความต้องการของนักท่องเที่ยว ว่าสิ่งใดบ้างที่แหล่งท่องเที่ยวในอุทยาน หรือความเป็นมรดกโลกของสุโขทัยยังขาดแคลน โดยเนื้อหาจะครอบคลุมถึงงานวิจัยบางส่วนเช่น ป้าย แผนที่ ความปลอดภัย ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศจำนวนรวมทั้งสิ้น 50 คน

ในส่วนของการประเมินผลกระทบของโครงการด้านกระบวนการของโครงการ งานวิจัยครั้งนี้ได้ทำการประเมิน ตามรายการกิจกรรมที่โครงการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ดังรายการกิจกรรมต่อไปนี้

1. การพัฒนาการเข้าถึง
2. การพัฒนาที่พักแรม
3. การพัฒนาร้านอาหาร
4. การพัฒนาร้านขายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง
5. การพัฒนาการบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์
6. การพัฒนาความปลอดภัย

7. การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก
8. การพัฒนาการจัดกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว
9. การพัฒนาการเผยแพร่โฆษณา
10. การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว

นอกจากการประเมินทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถามหรือแบบแนวทางการสัมภาษณ์ งานศึกษาครั้งนี้ยังได้มีการสังเกตการณ์เพื่อเป็นหลักฐานประกอบการประเมินทั้ง 4 ด้านนี้ด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลการวิเคราะห์สถิติบรรยายจากแบบสอบถาม

จากการนำข้อมูลมาวิเคราะห์สถิติบรรยาย โดยเนื้อหาของแบบสอบถามครอบคลุมใน 4 วัตถุประสงค์ คือ

1. การประเมินผลกระทบของโครงการด้านการกระบวนการของโครงการ
 2. การประเมินผลของโครงการด้านการปรับตัวของชุมชน
 3. การประเมินโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคม
 4. การประเมินผลของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน
- โดยแสดงผลของการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามดังตารางดังนี้คือ

ส่วน A ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม N = 455

ตาราง 12 ตารางแสดงเพศของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	153	33.63
หญิง	302	66.37
รวม	455	100.00

ตาราง 13 แสดงช่วงอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย
ต่ำกว่า 15 ปี	3	0.66	50.21
15-25 ปี	35	7.70	
26-35 ปี	27	5.93	
36-45 ปี	54	11.87	
46-55 ปี	77	16.92	
56 ปี ขึ้นไป	259	56.92	
รวม	455	100	
ค่า CI			50.21±1.47

ตาราง 14 แสดงระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่ได้เรียนหนังสือ	20	4.40
ประถมศึกษาตอนต้น	43	9.45
ประถมศึกษาตอนปลาย	210	46.15
มัธยมศึกษาปีที่ 1-3	49	10.77
มัธยมศึกษาปีที่ 4-6 หรือ ปวช.	90	19.78
ปวส. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	14	3.08
ปริญญาตรี	27	5.93
สูงกว่าปริญญาตรี	2	0.44
อื่น ๆ	0	0
รวม	455	100.00

ตาราง 15 อาชีพหลักของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ทำไร่	3	0.66
ทำสวน	1	0.22
ทำนา	86	18.90
รับจ้างทั่วไป	98	21.54
พนักงานเอกชน	4	0.88
ทำงานภาครัฐหรือรัฐวิสาหกิจ	15	3.29
เจ้าของธุรกิจ/ค้าขาย (s_1)	133	29.23*
1 = ผู้ประกอบการที่พัก	0	
2 = ผู้บริการนำเที่ยว	0	
3 = ผู้ขายสินค้าที่ระลึกพื้นเมือง	14	
4 = ผู้ประกอบการร้านอาหาร	30	
5 = ผู้ทำงานหัตถกรรม/งานฝีมือ	34	
6 = อื่นๆ	53	
ไม่ได้ระบุ	2	
อื่นๆ (s_2)	112	24.62
1 = ผู้ประกอบการที่พัก	0	
2 = ผู้บริการนำเที่ยว	0	
3 = ผู้ขายสินค้าที่ระลึกพื้นเมือง	0	
4 = ผู้ประกอบการร้านอาหาร	0	
5 = ผู้ทำงานหัตถกรรม/งานฝีมือ	0	
6 = อื่นๆ	1	
ไม่ได้ระบุ	111	
ไม่มีผู้ตอบแบบสอบถาม	3	0.66
รวม	455	100

ตาราง 16 รายได้หลักต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย
ต่ำกว่า 5,000 บาท	171	37.58	8,161.53
5,000 – 10,000 บาท	203	44.62	
10,001- 15,000บาท	30	6.59	
15,001 – 20,000 บาท	23	5.05	
มากกว่า 20,001 บาท	25	5.49	
ไม่มีผู้ตอบแบบสอบถาม	3	0.66	
รวม	455	100	8,161.53
ค่า CI			8,162±837.76

ตาราง 17 อาชีพเสริมของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ทำไร่	0	0
ทำสวน	3	0.66
ทำนา	8	1.76
รับจ้างทั่วไป	33	7.25
เจ้าของธุรกิจ/ค้าขาย (s_1)	47	10.33
1 = ผู้ประกอบการที่พัก	1	
2 = ผู้บริการนำเที่ยว	0	
3 = ผู้ขายสินค้าที่ระลึกพื้นเมือง	5	
4 = ผู้ประกอบการร้านอาหาร	6	
5 = ผู้ทำงานหัตถกรรม/งานฝีมือ	17	
6 = อื่นๆ	11	
ไม่ได้ระบุ	7	
อื่นๆ (s_2)	32	7.03
1 = ผู้ประกอบการที่พัก	0	
2 = ผู้บริการนำเที่ยว	0	

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
3 = ผู้ขายสินค้าที่ระลึกพื้นเมือง	0	
4 = ผู้ประกอบการร้านอาหาร	0	
5 = ผู้ทำงานหัตถกรรม/งานฝีมือ	2	
6 = อื่นๆ	25	
ไม่ได้ระบุ	5	
ไม่มีผู้ตอบแบบสอบถาม	332	72.97
รวม	455	100

ตาราง 18 รายได้เสริมต่อปีของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย
ต่ำกว่า 5,000 บาท	295	64.83	
5,000 – 10,000 บาท	50	10.99	
10,001- 15,000บาท	3	0.66	
15,001 – 20,000 บาท	4	0.88	
มากกว่า 20,001 บาท	5	1.1	
ไม่มีผู้ตอบแบบสอบถาม	98	21.54	
รวม	455	100	2,304.39
ค่า CI			2,304±603

ตาราง 19 รายได้เพียงพอกับรายจ่ายหรือไม่

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
พอ และเหลือเก็บ	144	31.65
พอ แต่ไม่เหลือเก็บ	196	43.08
ไม่พอ และต้องกู้ยืม	115	25.27
รวม	455	100.00

ตาราง 20 สถานภาพทางสังคมในชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือ	19	4.8
คณะกรรมการหมู่บ้าน	1	0.22
นายก อบต./เทศบาล หรือ	13	2.85
คณะกรรมการบริหาร	2	
ผู้นำชุมชนรูปแบบอื่นๆ	2	
1. ผู้นำชุมชน	4	
2. รองประธาน		
3. อื่นๆ เช่น ประธาน		
ผู้สูงอายุชุมชนป่ามะม่วง ที่	5	
ปรึกษาคณะกรรมการ		
หมู่บ้านเลขาประธานชุมชน		
สท.		
4. ไม่ได้ระบุ	446	91.43
ชาวบ้านหรือประชาชน	6	1.32
ทั่วไป	4	
อื่นๆ	2	
1. อาสาสมัคร		
2. ไม่ได้ระบุ		
รวม	455	100.00

ตาราง 21 ชุมชนที่ผู้ตอบแบบสอบถามอาศัยอยู่

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชุมชนตระพังทองกลาง	26	5.71
ชุมชนแม่รำพัน	39	8.57
ชุมชนบ้านไค้	36	7.91
ชุมชนสุโขทัยนคร 1	44	9.67
ชุมชนสุโขทัยนคร 3	53	11.65
ชุมชนบ้านเหนือ	51	11.21
ชุมชนบ้านใหม่ตระพังทอง	53	11.65
ชุมชนรามใหญ่	31	6.81
ชุมชนศรีชุม	53	11.65
ชุมชนวัดป่ามะม่วง	18	3.96
ชุมชนลิไท	36	7.91
ชุมชนรามเล็ก	15	3.30
รวม	455	100.00

จากตาราง 21 พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 455 คน ส่วนใหญ่ประกอบด้วยเพศหญิง ร้อยละ 66.37 และเพศชาย ร้อยละ 33.63 มีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 50.21 ผู้ตอบแบบสอบถามอายุน้อยที่สุดอายุ 13 ปี อายุมากที่สุดอายุ 84 ปี โดยกลุ่มตัวอย่างมีอายุ 56 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 56.92 อันดับที่สองอายุ 46-55 ปี คิดเป็นร้อยละ 16.92 และอันดับที่สามอายุ 36-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.87

ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม อยู่ในระดับการศึกษา ประถมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 46.15 อันดับที่สอง มัธยมศึกษาปีที่ 4-6 หรือ ปวช. คิดเป็นร้อยละ 19.78 และอันดับที่สามมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 คิดเป็นร้อยละ 10.77

อาชีพหลักของผู้ตอบแบบสอบถามทำอาชีพ เจ้าของธุรกิจ/ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 29.23 โดยมีการประกอบผู้ทำงานหัตถกรรม/งานฝีมือ มากที่สุด รองลงมาทำอาชีพหลักอื่นๆ และไม่ได้ระบุในสัดส่วนที่มาก เป็นอันดับที่สอง ด้านการประกอบอาชีพอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 25.62 และอันดับที่สามอาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 21.54

ผู้ตอบแบบสอบถามมีรายได้หลักต่อเดือน 5,000 – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 44.62 อันดับที่สองมีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 37.58 และอันดับที่สามมีรายได้ 10,001-15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 6.59 โดยมีรายได้หลักเฉลี่ย 8,701.13 บาท

จากผลของตาราง 4.6 ส่วนมากไม่มีอาชีพเสริม คิดเป็นร้อยละ 72.97 อันดับที่สอง เจ้าของธุรกิจ/ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 10.33 และอันดับที่สาม รับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 7.25

ส่วนใหญ่แล้วรายได้เสริมต่อปีของผู้ตอบแบบสอบถาม ต่ำกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 64.83 อันดับที่สองไม่มีผู้ตอบแบบสอบถาม คิดเป็นร้อยละ 21.54 และอันดับที่สามมีรายได้เสริม 5,000 – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 10.99 โดยมีรายได้เสริมเฉลี่ย 1,808.06 บาท

โดยมีจำนวนประชากรมีรายได้พอเพียงแต่ไม่เหลือเก็บ คิดเป็นร้อยละ 43.08 อันดับที่สอง พอและเหลือเก็บ คิดเป็นร้อยละ 31.65 และอันดับที่สาม ไม่พอและต้องกู้ยืมคิดเป็นร้อยละ 25.27

สถานภาพทางสังคมในชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถามแบ่งเป็น ชาวบ้านหรือประชาชนทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 91.43 อันดับที่สอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือ คณะกรรมการหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 4.18 และอันดับที่สาม ผู้นำชุมชนรูปแบบอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 2.85 ส่วนใหญ่ไม่ได้ระบุสถานภาพทางสังคมในชุมชนมากที่สุด รองลงมาระบุสถานภาพทางสังคมในชุมชน อื่นๆ เช่น ประธานผู้สูงอายุชุมชนปามะม่วง ที่ปรึกษาคณะกรรมการหมู่บ้านเลขาประธานชุมชน สท. ในสัดส่วนมาก ตามลำดับ

ส่วน B การรู้จักและรับรู้โครงการฯ

ตาราง 22 ท่านรู้หรือไม่ว่ามีโครงการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ผู้ที่ตอบว่ารู้	149	32.75
1 = คณะผู้จัดทำโครงการ	19	
2 = หนังสือพิมพ์	0	
3 = ผู้นำชุมชน	65	
4 = โทรทัศน์หรือวิทยุ	4	
5= คนในครอบครัว เพื่อนบ้าน หรือปากต่อปาก	40	
6= อื่นๆ	17	
ไม่ได้ระบุ	4	
ผู้ที่ตอบว่าไม่รู้	304	66.81*
ผู้ที่ไม่ตอบแบบสอบถาม	2	0.44
รวม	455	100.00

จากตาราง 22 พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 455 คน ส่วนใหญ่ไม่รู้ว่ามีโครงการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ร้อยละ 66.81 อันดับที่สองรู้ว่ามีโครงการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ร้อยละ 32.75 และอันดับที่สาม ไม่มีผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 0.44

ตาราง 23 ในปีที่ผ่านมา (ปี พ.ศ. 2555) ท่านได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม หรือการร่วมมือกัน
ในการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยกับใครหรือหน่วยงานใดบ้าง

ข้อมูล	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ไม่มีเลย	184	40.44
คนอื่นๆในชุมชนหรือผู้นำชุมชน	71	15.60
คณะวิจัยโครงการพัฒนาชุมชนฯ	11	2.42
เทศบาลตำบลเมืองเก่า	46	10.11
หน่วยงานอื่นๆของภาครัฐ	6	1.32
หน่วยงานหรือองค์กรภาคเอกชน	1	0.22
อื่นๆ (ไม่ได้ระบุ)	4	0.88
ไม่มีผู้ตอบแบบสอบถาม	132	29.01
	455	100.00

จากตาราง 23 พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 455 คน ส่วนใหญ่ในปีที่ผ่านมา(ปี พ.ศ. 2555) ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมหรือการร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ร้อยละ 40.44 อันดับที่สอง ไม่มีผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมหรือการร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ร้อยละ 29.01 และอันดับที่สามประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมหรือการร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยประชาชนกับคนอื่นๆในชุมชนหรือผู้นำชุมชน ร้อยละ 15.60

13. รู้จัก “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” รอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

ตาราง 24 ข้อ 13.1 วัฒนธรรมมูขปาฐะ (ตำนานหรือนิทานพื้นบ้าน) ที่สืบทอดผ่านภาษา

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รู้จัก	350	76.93
1. ตำนานพระร่วง ขอมคำคืน ตำนานพ่อขุน	266	
2. ตำนานนิทานพื้นบ้านอื่นๆ เช่น ตำนาน อุทยาน ลอยกระทง ชูชก นางสิบสอง	84	
ไม่รู้จัก	79	17.36
ไม่แน่ใจ	26	5.17
รวม	455	100.00

ตาราง 25 ข้อ 13.2 วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และงานฉลอง

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รู้จัก	442	97.14
1. ลอยกระทง สงกรานต์ เผาเทียนเล่นไฟ	330	
2. ประเพณีอื่นๆ	112	
ไม่รู้จัก	11	2.42
ไม่แน่ใจ	1	0.22
ไม่ตอบแบบสอบถาม	1	0.22
รวม	455	100.00

ตาราง 26 ข้อ 13.3 วัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดง

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รู้จัก	429	94.28
1. รำกลองยาว แสงสีเสียง โขน นาฏศิลป์	354	
2. ศิลปะการแสดงอื่นๆ	75	
ไม่รู้จัก	21	4.62
ไม่แน่ใจ	4	0.88
ไม่ตอบแบบสอบถาม	1	0.22
รวม	455	100.00

ตาราง 27 ข้อ 13.4 วัฒนธรรมด้านอาหารพื้นบ้าน

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ผู้ที่ตอบว่ารู้จัก	446	98.02
1. แกงต่างๆ เช่น แกงหัวตาล แกงเลียง แกง หยวก แกงบอน แกงเขียวหวาน แกงหน่อไม้	278	
2. อื่นๆ เช่น ก๋วยเตี๋ยวสุโขทัย น้ำพริกผักต้ม ส้มตำ ขนมต่างๆ	168	
ผู้ที่ตอบว่าไม่รู้จัก	7	1.54
ไม่แน่ใจ	1	0.22
ไม่ตอบแบบสอบถาม	1	0.22
รวม	455	100.00

ตาราง 28 ข้อ 13.5 วัฒนธรรมด้านการแพทย์แผนไทย

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ผู้ที่ตอบว่ารู้จัก	423	92.97
1. นวด (แผนไทย แผนโบราณ)	409	
2. อื่นๆ เช่น ยาสมุนไพรต่างๆ	14	
ผู้ที่ตอบว่าไม่รู้จัก	27	5.93
ผู้ที่ตอบว่าไม่แน่ใจ	4	0.88
รวม	455	100.00

จากตาราง ข้างต้น พบว่าจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 455 คน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ รู้จัก “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” รอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ในด้านวัฒนธรรมมุขปาฐะ(ตำนานหรือนิทานพื้นบ้าน) ที่สืบทอดผ่านภาษาคิดเป็นร้อยละ 76.93 รู้จักตำนานพระร่วง ขอมคำดิน ตำนานพ่อขุน 266 คน และตำนานนิทานพื้นบ้านอื่นๆ เช่น ตำนานอุทยาน ลอยกระทง ชูชก นางสิบสอง จำนวน 84 คน อันดับที่สอง ไม่รู้จักวัฒนธรรมมุขปาฐะ (ตำนานหรือนิทานพื้นบ้าน) ที่สืบทอดผ่านภาษาคิดเป็นร้อยละ 17.36 และอันดับที่สาม ไม่แน่ใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมมุขปาฐะ (ตำนานหรือนิทานพื้นบ้าน) ที่สืบทอดผ่านภาษาคิดเป็นร้อยละ 5.71

กลุ่มตัวอย่าง รู้จัก “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” รอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยในด้านวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และงานฉลอง คิดเป็นร้อยละ 97.14 รู้จักลอยกระทง สงกรานต์ เสาเทียนเล่นไฟ จำนวน 330 คน และประเพณีอื่นๆ จำนวน 112 คน อันดับที่สอง ประชาชนไม่รู้จักวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และงานฉลอง คิดเป็นร้อยละ 2.42 และอันดับสาม มี 2 ลำดับเท่ากันคือประชาชนไม่แน่ใจและไม่ตอบแบบสอบถาม วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และงานฉลอง คิดเป็นร้อยละ 0.22

ด้านการรู้จัก “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” รอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ในด้านวัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดง คิดเป็นร้อยละ 94.28 กลุ่มตัวอย่างรู้จักรำกลองยาว แสงสีเสียง โขน นาฏศิลป์จำนวน 354 คน และศิลปะการแสดงอื่นๆ จำนวน 75 คน คิดเป็นอันดับที่สอง ประชาชนไม่รู้จักวัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดง คิดเป็นร้อยละ 4.62 และอันดับที่สามประชาชนไม่แน่ใจ วัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดง คิดเป็นร้อยละ 0.88

การรู้จัก “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” รอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยในด้าน วัฒนธรรม ด้านอาหารพื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 98.02 และรู้จักแกงต่างๆ เช่น แกงหัวตาล แกงเลียง

แกงหยวก แกงบอน แกงเขียวหวาน แกงหน่อไม้ เป็นต้น จำนวน 278 คน และอาหารพื้นบ้านอื่นๆ เช่น ก๋วยเตี๋ยวสุโขทัย น้ำพริกผักต้ม ส้มตำ ขนมต่างๆ จำนวน 168 คน อันดับที่สอง ประชาชนไม่รู้จัก วัฒนธรรมด้านอาหารพื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 1.54 และอันดับสาม มี 2 ลำดับเท่ากันคือ ประชาชนไม่แน่ใจและไม่ตอบแบบสอบถาม วัฒนธรรมด้านอาหารพื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 0.22

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ รู้จัก “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” รอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ในด้าน วัฒนธรรมด้านการแพทย์แผนไทย คิดเป็นร้อยละ 92.97 โดยส่วนใหญ่รู้จักนวด (แผนไทย แผนโบราณ) จำนวน 409 คน คิดเป็นร้อยละ 89.89 และอื่นๆ เช่น ยาสมุนไพรต่างๆ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 10.11 อันดับที่สอง ประชาชนไม่รู้จัก วัฒนธรรมด้านการแพทย์แผนไทย คิดเป็นร้อยละ 5.93 และอันดับที่สามประชาชนไม่แน่ใจ วัฒนธรรมด้านการแพทย์แผนไทย คิดเป็นร้อยละ 0.88

ส่วนที่ C: ผลกระทบของโครงการด้านกระบวนการหรือขั้นตอนของโครงการฯ

14. ผลกระทบของโครงการด้านกระบวนการของโครงการฯ: พัฒนาการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการด้านกระบวนการหรือขั้นตอนของโครงการฯ: พัฒนาการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

1. ทำให้สภาพโดยรวมของชุมชนดีขึ้น
2. ทำให้มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น
3. อยากให้พัฒนาชุมชนและพัฒนาการท่องเที่ยว
4. ปรึกษาหัวหน้าชุมชนก่อนทำกิจกรรม
5. มีกิจกรรมถึบจักรยานเที่ยว
6. ปัจจุบันยังพัฒนาไม่เต็มที่ ถนนยังเป็นหลุม

ตาราง 29 แสดงผลของแบบสอบถามด้านการพัฒนาการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวที่กระทบต่อชุมชน

พัฒนาการเข้าถึงสถานที่ ท่องเที่ยว	ผลกระทบโครงการด้านกระบวนการ								
	ผลเสีย			No	ผลดี			ไม่มี'	ไม่รู้
	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
14.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อ ชุมชนในภาพรวมอย่างไร	1 (0.22)	3 (0.66)	1 (0.22)	45 (9.89)	10 (2.20)	148 (32.53)	227* (49.89)	7 (1.54)	13 (2.86)
คะแนน(คะแนนxจำนวนคน)	-3	-6	-1	0	10	296	681	-	-

$$\text{รวมคะแนน } (-3+-6+-1)+10+296+681 = 977$$

$$\text{นำคะแนนที่ได้มารวมกัน แล้วหารด้วยจำนวนคน} = 977/435$$

$$= 2.25$$

จากข้อมูลของแบบสอบถามการพัฒนาการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว ชาวบ้านให้ความเห็นว่า เป็นผลดี ระดับ + 3 คิดเป็นร้อยละ 49.89 รองลงมามีผลดีอันดับสอง ร้อยละ 32.53 และผลของคะแนนในการถ่วงน้ำหนักด้วยจำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้วคะแนนอยู่ที่ 2.25 อยู่ในระดับ มากกว่า 2 แต่ไม่ถึง 3 มีค่าเป็นบวก หมายความว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า มีผลดีในระดับ บวก 2.25 จากเกณฑ์สูงสุด 3

15. ผลกระทบของโครงการด้านกระบวนการหรือขั้นตอนของโครงการฯ: พัฒนาที่พักแรม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการด้านกระบวนการหรือขั้นตอนของโครงการฯ: พัฒนาที่พักแรม ดังต่อไปนี้

1. ที่พักปัจจุบันมีพอสมควร แต่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ
2. ควรมีบ้านเช่า/โรงแรม/ห้องแถว
3. ป้ายของโรงแรมบ่งเส้นทาง
4. ถ้ามีที่พักเพิ่มมากขึ้น อาจจะทำลายทัศนียภาพได้
5. อยากให้มีที่พักเพิ่มมากขึ้น
6. ทำให้ร้านค้าอื่นๆ มีรายได้ดีขึ้นด้วย
7. ทำให้กลายเป็นชุมชนแออัด

ตาราง 30 แสดงผลของแบบสอบถามด้านการพัฒนาที่พักรวมที่กระทบต่อชุมชน

พัฒนาที่พักรวม	ผลกระทบโครงการด้านกระบวนการ								
	ผลเสีย			No	ผลดี			ไม่มี	ไม่รู้
	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
15.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อชุมชนในภาพรวมอย่างไร	2 (0.44)	3 (0.66)	2 (0.44)	66 (14.50)	46 (10.11)	144 (31.65)	152* (33.41)	13 (2.86)	27 (5.93)
คะแนน(คะแนนxจำนวนคน)	-6	-6	-2	0	46	288	456	-	-

$$\text{รวมคะแนน } (-6+-6+-2)+46+288+456 = 776$$

$$\text{นำคะแนนที่ได้มารวมกัน แล้วหารด้วยจำนวนคน} = 774/415$$

$$= 1.85$$

จากข้อมูลของแบบสอบถามการพัฒนาที่พักรวม ชาวบ้านให้ความเห็นว่าเป็นผลดีสูงสุดระดับ + 3 คิดเป็นร้อยละ 33.41 รองลงมามีผลดีระดับ +2 ร้อยละ 31.65 และผลของคะแนนในการถ่วงน้ำหนักด้วยจำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้วคะแนนอยู่ที่ 1.46 อยู่ในระดับมากกว่า 1 แต่ไม่ถึง 2 มีค่าเป็นบวก หมายความว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าผลดีในระดับ บวก 1.85 จากเกณฑ์สูงสุด 3

16. ผลกระทบของโครงการด้านกระบวนการหรือขั้นตอนของโครงการฯ: พัฒนาร้านอาหาร

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการด้านกระบวนการหรือขั้นตอนของโครงการฯ: พัฒนาร้านอาหาร ดังต่อไปนี้

1. ไม่มีร้านอาหารในชุมชน ควรมีร้านอาหารเพิ่ม โดยเฉพาะร้านอาหารสำหรับชาวต่างชาติให้มากขึ้น เพราะส่วนใหญ่ในพื้นที่จะเป็นอาหารไทย
2. ถ้ามีการพัฒนาร้านอาหาร อาจทำให้มีขยะเยอะมากขึ้น
3. ควรจัดโซนร้านอาหารให้ชัดเจน
4. ร้านอาหารขายดีขึ้นกว่าเดิม และแม่ค้ามีรายได้เพิ่ม
5. ร้านอาหารเพียงพอต่อการให้บริการกับนักท่องเที่ยว

ตาราง 31 แสดงผลของแบบสอบถามด้านการพัฒนาร้านอาหารที่กระทบต่อชุมชน

พัฒนาร้านอาหาร	ผลกระทบโครงการด้านกระบวนการ								
	ผลเสีย			No	ผลดี			ไม่มี	ไม่รู้
	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
16.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อชุมชนในภาพรวมอย่างไร	0 (0.00)	4 (0.88)	3 (0.66)	51 (11.21)	42 (9.23)	155 (34.06)	173* (38.02)	11 (2.42)	16 (3.52)
คะแนน(คะแนนxจำนวนคน)	0	-8	-3	0	42	310	519		

$$\text{รวมคะแนน } (-8+-3)+42+310+519 = 860/428$$

$$\text{นำคะแนนที่ได้มารวมกัน แล้วหารด้วยจำนวนคน} = 667/455$$

$$= 2.00$$

จากข้อมูลของแบบสอบถามการพัฒนาร้านอาหาร ชาวบ้านให้ความเห็นว่าเป็นผลดีสูงสุดระดับ +3 คิดเป็นร้อยละ 38.02 รองลงมามีผลดีระดับ +2 ร้อยละ 34.06 และผลของคะแนนในการถ่วงน้ำหนักด้วยจำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้วคะแนนอยู่ที่ 2.00 อยู่ในระดับมีค่าเป็นบวกหมายความว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่ามีผลดีในระดับ บวก 2 จากเกณฑ์สูงสุด 3

17. ผลกระทบของโครงการด้านกระบวนการหรือขั้นตอนของโครงการฯ: พัฒนาการบริการนักท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ ผลกระทบของโครงการด้านกระบวนการหรือขั้นตอนของโครงการฯ: พัฒนาการบริการนักท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ ดังต่อไปนี้

1. อยากให้มีมัคคุเทศก์อยู่ในพื้นที่
2. อยากให้มีป้ายแขวนว่าเป็นเจ้าหน้าที่
4. ควรจะมีมัคคุเทศก์มากกว่านี้ ปัจจุบันยังมีไม่เพียงพอ
5. มีบริการรถรางนำเที่ยว และการจักรยานท่องเที่ยว
6. เมื่อชาวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จัก

ตาราง 32 แสดงผลของแบบสอบถามด้านการพัฒนาการบริการน้ำดื่มและผักผลไม้ที่กระทบต่อชุมชน

พัฒนาการบริการน้ำดื่มและผักผลไม้	ผลกระทบโครงการด้านกระบวนการ								
	ผลเสีย			No	ผลดี			ไม่มี	ไม่รู้
	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
17.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อชุมชนในภาพรวมอย่างไร	0 (0.00)	1 (0.22)	3 (0.66)	32 (7.03)	43 (9.45)	144 (31.65)	202* (44.39)	12 (2.64)	18 (3.96)
คะแนน (คะแนน x จำนวนคน)	0	-2	-3	0	43	288	606		

$$\text{รวมคะแนน } (-2 + -3) + 43 + 288 + 606 = 932$$

$$\text{นำคะแนนที่ได้มารวมกัน แล้วหารด้วยจำนวนคน} = 932/455$$

$$= 2.03$$

จากข้อมูลของแบบสอบถามการพัฒนาการบริการน้ำดื่มและผักผลไม้ ชาวบ้านให้ความเห็นว่าเป็นผลดีสูงสุด ระดับ + 3 คิดเป็นร้อยละ 44.39 รองลงมาได้ผลดีระดับ +2 ร้อยละ 31.65 และผลของคะแนนในการถ่วงน้ำหนักด้วยจำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้วคะแนนอยู่ที่ 2.03 อยู่ในระดับ มากกว่า 2 แต่ไม่ถึง 3 มีค่าเป็นบวก หมายความว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า มีผลดีในระดับ บวก 2.03 จากเกณฑ์สูงสุด 3

18. ผลกระทบของโครงการด้านกระบวนการหรือขั้นตอนของโครงการฯ: พัฒนาร้านขายของที่ระลึกและขายของพื้นเมือง

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ ผลกระทบของโครงการด้านกระบวนการหรือขั้นตอนของโครงการฯ: พัฒนาร้านขายของที่ระลึกและขายของพื้นเมือง ดังต่อไปนี้

1. อยากให้มีร้านขายของที่ระลึกและขายของพื้นเมืองเยอะๆ จะได้เป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น
2. เพิ่มรายได้ให้กับชุมชน

3. รถที่เข้ามาส่งของเลียงคัง นำราคา
4. พัฒนาคมนในชุมชน ขายของที่ระลึก และขายของพื้นเมือง จะได้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น
5. แนะนำสินค้าพื้นเมืองให้ดึงดูดนักท่องเที่ยว
6. ที่จอดรถไม่เพียงพอ และจอดรถไม่เป็นระเบียบ บริเวณร้านขายของที่ระลึกและขายของพื้นเมือง
7. อยากให้นำของที่อื่นมาขายด้วย
8. เพิ่มจำนวนร้านขายของในชุมชน และจัดโซนให้ชัดเจน
9. ของที่ระลึกต้องมีคุณภาพ และราคาต้องไม่แพงมาก

ตาราง 33 แสดงผลของแบบสอบถามด้านการร้านขายของที่ระลึกและขายของพื้นเมืองที่กระทบต่อชุมชน

พัฒนาร้านขายของที่ระลึก และขายของพื้นเมือง	ผลกระทบโครงการด้านกระบวนการ								
	ผลเสีย			No	ผลดี			ไม่มี	ไม่รู้
	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
18.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อ ชุมชนในภาพรวมอย่างไร	2 (0.44)	1 (0.22)	2 (0.44)	26 (5.71)	31 (6.81)	137 (30.11)	234* (51.43)	11 (2.42)	11 (2.42)
คะแนน(คะแนนxจำนวนคน)	-6	-2	-2	0	31	274	703		

$$\text{รวมคะแนน } (-6+-2+-2)+31+274+703 = 998$$

$$\text{นำคะแนนที่ได้มารวมกัน แล้วหารด้วยจำนวนคน} = 998/433$$

$$= 2.30$$

จากข้อมูลของแบบสอบถามการพัฒนาร้านขายของที่ระลึกและของพื้นเมือง ชาวบ้านให้ความเห็นว่าเป็นผลดีสูงสุด ระดับ + 3 คิดเป็นร้อยละ 51.43 รองลงมามีผลดีระดับ +2 ร้อยละ 30.11 และผลของคะแนนในการถ่วงน้ำหนักด้วยจำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้วคะแนนอยู่ที่ 2.30 อยู่ในระดับ

มากกว่า 2 แต่ไม่ถึง 3 มีค่าเป็นบวก หมายความว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า มีผลดีในระดับบวก 2.30 จากเกณฑ์สูงสุด 3

19. ผลกระทบของโครงการด้านกระบวนการหรือขั้นตอนของโครงการฯ: พัฒนาความปลอดภัยในชุมชน

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการด้านกระบวนการหรือขั้นตอนของโครงการฯ: พัฒนาความปลอดภัยในชุมชน ดังต่อไปนี้

1. ทำให้ชุมชนมีระเบียบมากขึ้น
2. มีความปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยว
3. เป็นปกติ มีตำรวจมาตรวจประจำ ทั้งกลางวันกลางคืน
4. ช่วยกันดูแลรักษากันในชุมชนเรื่องการพัฒนา
5. ควรมีการจัดยามมาอยู่ตามโบราณสถาน

ตาราง 34 แสดงผลของแบบสอบถามด้านการพัฒนาความปลอดภัยในชุมชนที่กระทบต่อชุมชน

พัฒนาความปลอดภัยในชุมชน	ผลกระทบโครงการด้านกระบวนการ								
	ผลเสีย			No	ผลดี			ไม่มี	ไม่รู้
	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
19.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อชุมชนในภาพรวมอย่างไร	1 (0.22)	3 (0.66)	0 (0.00)	15 (3.30)	49 (10.77)	113 (24.83)	261* (57.36)	9 (1.98)	4 (0.88)
คะแนน(คะแนนxจำนวนคน)	-3	-6	0	0	49	226	783		

$$\text{รวมคะแนน } (-3+-6)+49+226+783 = 1049$$

$$\text{นำคะแนนที่ได้มารวมกัน แล้วหารด้วยจำนวนคน} = 1049/442$$

$$= 2.37$$

จากข้อมูลของแบบสอบถามการพัฒนาความปลอดภัยในชุมชน ชาวบ้านให้ความเห็นว่า เป็นผลดีสูงสุด ระดับ + 3 คิดเป็นร้อยละ 57.36 รองลงมาคือผลดีระดับ +2 ร้อยละ 24.83 และผลของ

คะแนนในการถ่วงน้ำหนักด้วยจำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้วคะแนนอยู่ที่ 2.37 อยู่ในระดับ มากกว่า 2 แต่ไม่ถึง 3 มีค่าเป็นบวก หมายความว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า มีผลดีในระดับ บวก 2.37 จากเกณฑ์สูงสุด 3

20. ผลกระทบของโครงการด้านกระบวนการหรือขั้นตอนของโครงการฯ: พัฒนาล้างอำนวยความสะดวกในชุมชนรอบอุทยาน

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ ผลกระทบของโครงการด้านกระบวนการหรือขั้นตอนของโครงการฯ: พัฒนาล้างอำนวยความสะดวกในชุมชนรอบอุทยาน ดังต่อไปนี้

1. ทำให้การเดินทางสะดวกมากยิ่งขึ้น
2. ควรมีรถรางในอุทยานเพิ่มขึ้น และมีการปรับปรุงรถรางให้สวยงามขึ้น
3. ควรมีการพัฒนาประปาหมู่บ้าน

ตาราง 35 แสดงผลของแบบสอบถามด้านการพัฒนาล้างอำนวยความสะดวกในชุมชนรอบอุทยาน

พัฒนาล้างอำนวยความสะดวกในชุมชนรอบอุทยาน	ผลกระทบโครงการด้านกระบวนการ								
	ผลเสีย			No	ผลดี			ไม่มี	ไม่รู้
	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
20.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อชุมชนในภาพรวมอย่างไร	0 (0.00)	1 (0.22)	2 (0.44)	22 (4.83)	64 (14.06)	149 (32.75)	195* (42.86)	10 (2.20)	12 (2.64)
คะแนน(คะแนนxจำนวนคน)	0	-2	-2	0	64	298	585		

$$\text{รวมคะแนน } (-2+-2)+64+298+585 = 943$$

$$\text{นำคะแนนที่ได้มารวมกัน แล้วหารด้วยจำนวนคน} = 943/433$$

$$= 2.18$$

จากข้อมูลของแบบสอบถามการพัฒนาล้างอำนวยความสะดวกรอบอุทยาน ชาวบ้านให้ความเห็นว่าเป็นผลดีสูงสุด ระดับ + 3 คิดเป็นร้อยละ 42.86 รองลงมามีผลดีระดับ +2 ร้อยละ 32.75

และผลของคะแนนในการถ่วงน้ำหนักด้วยจำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้วคะแนนอยู่ที่ 2.18 อยู่ในระดับมากกว่า 2 แต่ไม่ถึง 3 มีค่าเป็นบวก หมายความว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า มีผลดีในระดับบวก 2.18 จากเกณฑ์สูงสุด 3

อธิบายผลกระทบเพิ่มเติมของโครงการด้านกระบวนการหรือขั้นตอนของโครงการฯ

1. อยากมีการอบรมภาษาเพื่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยว
2. ห้องน้ำและความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว
3. อยากให้มีชมเรือนไทยเข้าไปในอุทยาน ตกแต่งให้สวยงามกว่านี้ นักท่องเที่ยวเข้ามาจะได้รู้ถึงแล้ว (เป็นจุดเด่น)
4. อยากให้มีการท่องเที่ยวแบบใหม่ชุมชนจะได้เจริญขึ้น
5. อยากให้เปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมมากๆ และให้ชาวบ้านได้ประโยชน์มากกว่านี้
6. อยากให้มีที่นั่งเล่น มีชมนั่งเล่นริมถนน เพราะที่นั่งนักท่องเที่ยวไม่มี อยากให้มีต้นไม้เยอะกว่านี้เพราะตอนนี้ดูไม่สดชื่น

สรุปความเห็นของผลกระทบของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตาราง 36 ตารางสรุปผลของคำถามพร้อมกับค่าถ่วงน้ำหนัก ค่าต่ำสุด -3 ค่าสูงสุด 3 .

ข้อ	คำถาม: สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างไร?	คะแนนถ่วงน้ำหนัก (-3,3)
14	พัฒนาการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว	2.25
15	พัฒนาที่พักแรม	1.85
16	พัฒนาร้านอาหาร	2.00
17	พัฒนาการบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์	2.03
18	พัฒนาร้านขายของที่ระลึกและร้านขายของพื้นเมือง	2.30
19	พัฒนาความปลอดภัยในชุมชน	2.37
20	พัฒนาสิ่งแวดล้อมความสะอาดในชุมชนรอบอุทยาน	2.18

จากตารางเป็นการเปรียบเทียบ ผลกระทบต่อชุมชน จากคะแนนถ่วงน้ำหนักในข้อต่าง ๆ โดยถ้าคะแนนเป็นลบ แสดงว่า ชาวบ้านหรือกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า มีผลกระทบด้านลบต่อชุมชน และถ้าคะแนนถ่วงน้ำหนักเป็นบวก มีผลด้านบวกต่อชุมชน โดยที่คะแนนลบมากที่สุดจะ

เท่ากับ -3 และ คะแนน 3 จะแสดงถึงผลกระทบด้านบวกสูงที่สุด ขณะที่ถ้ามีคะแนนใกล้ 0 แสดงว่าไม่มีผลกระทบทั้งด้านลบและด้านบวกต่อชุมชน จากตารางดังกล่าว ผลของการประเมินจากความคิดเห็นของชาวบ้าน แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาตามข้อ 14 - ข้อ 20 มีผลด้านบวกต่อชุมชนทุกข้อ

ส่วนที่ D: ผลกระทบด้านการปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการฯ

25. ผลกระทบด้านการปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการฯ: มีสิ่งที่น่าสนใจมากขึ้น เช่น ตลาด ร้านค้า การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจากที่อื่น

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบด้านการปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการฯ: มีสิ่งที่น่าสนใจมากขึ้น เช่น ตลาด ร้านค้า การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจากที่อื่น ดังต่อไปนี้

1. ตลาดถนนคนเดิน
2. ตลาดโบราณ
3. ร้านขายของที่ระลึก

ตาราง 37 แสดงผลกระทบด้านกระบวนการต่อการปรับเปลี่ยนหรือปรับตัวของชุมชนด้านมีสิ่งที่น่าสนใจมากขึ้น

ด้านการปรับเปลี่ยนหรือ การปรับตัวของชุมชน	ผลกระทบโครงการด้านกระบวนการ								
	ผลเสีย			No	ผลดี			ไม่มี	ไม่รู้
	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
25.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อ ชุมชนของท่านอย่างไร	14 (3.08)	13 (2.86)	3 (0.66)	39 (8.57)	34 (7.47)	156 (34.28)	183* (40.22)	9 (1.98)	4 (0.88)
คะแนน(คะแนนxจำนวนคน)	-42	-26	-3	0	34	312	549		

$$\text{รวมคะแนน } (-42 + -26 + -3) + 34 + 312 + 549 = 824$$

$$\text{นำคะแนนที่ได้มารวมกัน แล้วหารด้วยจำนวนคน} = 824 / 442$$

$$= 1.86$$

จากข้อมูลของแบบสอบถามการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกรอบอุทยาน ชาวบ้านให้ความเห็นว่า เป็นผลดีสูงสุด ระดับ +3 คิดเป็นร้อยละ 40.22 รองลงมา มีผลดีระดับ +2 ร้อยละ 34.28 และผลของคะแนนในการถ่วงน้ำหนักด้วยจำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้วคะแนนอยู่ที่ 1.86 อยู่ในระดับ 1 แต่ไม่ถึง 2 มีค่าเป็นบวก หมายความว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า มีผลดีในระดับ บวก 1.86 จากเกณฑ์สูงสุด 3

26. ผลกระทบด้านการปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการฯ: มีการดูแลรักษาสิ่งอำนวยความสะดวก

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบด้านการปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการฯ: มีการดูแลรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกดังต่อไปนี้

1. ห้องน้ำภายในอุทยาน มีการรักษาความสะอาดดี
2. ควรเพิ่มคู่มือโทรศัพท์สาธารณะ
3. ควรปรับปรุงห้องน้ำในอุทยาน และควรเพิ่มห้องน้ำให้นักท่องเที่ยว

ตาราง 38 แสดงผลกระทบด้านกระบวนการต่อการปรับเปลี่ยนหรือปรับตัวของชุมชนด้านการดูแลรักษาสิ่งอำนวยความสะดวก

ด้านการปรับเปลี่ยนหรือ การปรับตัวของชุมชน	ผลกระทบโครงการด้านกระบวนการ								
	ผลเสีย			No	ผลดี			ไม่มี	ไม่รู้
	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
26.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อ ชุมชนของท่านอย่างไร	0 (0.00)	7 (1.54)	5 (1.10)	31 (6.81)	54 (11.87)	150 (32.97)	190* (41.75)	12 (2.64)	6 (1.32)
คะแนน(คะแนนxจำนวนคน)	0	-14	-5	0	54	300	570		

$$\text{รวมคะแนน } (-14 + -5) + 54 + 300 + 579 = 914$$

$$\text{นำคะแนนที่ได้มารวมกัน แล้วหารด้วยจำนวนคน} = 914/437$$

$$= 2.09$$

จากข้อมูลของแบบสอบถามการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกรอบอุทยาน ชาวบ้านให้ความเห็นว่า เป็นผลดีสูงสุด ระดับ +3 คิดเป็นร้อยละ 41.75 รองลงมา มีผลดีระดับ +2 ร้อยละ 32.97 และผลของคะแนนในการถ่วงน้ำหนักด้วยจำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้วคะแนนอยู่ที่ 2.09 อยู่ในระดับ 2 แต่ไม่ถึง 3 มีค่าเป็นบวก หมายความว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า มีผลดีในระดับ บวก 2.09 จากเกณฑ์สูงสุด 3

27. ผลกระทบด้านการปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการฯ : ทำให้ภาพลักษณ์ของชุมชนรอบอุทยานเมืองเก่าเป็นที่รู้จักและมีความสมบูรณ์มากขึ้น

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบด้านการปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการฯ : ทำให้ภาพลักษณ์ของชุมชนรอบอุทยานเมืองเก่าเป็นที่รู้จักและมีความสมบูรณ์มากขึ้น ดังต่อไปนี้

1. ทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามามากขึ้นทำให้รายได้เพิ่มขึ้น
2. เป็นที่รู้จักมากขึ้น และดึงดูดนักท่องเที่ยว

ตาราง 39 แสดงผลกระทบด้านกระบวนการต่อการปรับเปลี่ยนหรือปรับตัวของชุมชนทำให้ภาพลักษณ์ของชุมชนรอบอุทยานเมืองเก่าเป็นที่รู้จักและมีความสมบูรณ์มากขึ้น

ด้านการปรับเปลี่ยนหรือ การปรับตัวของชุมชน	ผลกระทบโครงการด้านกระบวนการ								
	ผลเสีย			No	ผลดี			ไม่มี	ไม่รู้
	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
27.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อ ชุมชนของท่านอย่างไร	0 (0.00)	0 (0.00)	2 (0.44)	10 (2.20)	39 (8.57)	126 (27.69)	266* (58.46)	7 (1.54)	5 (1.10)
คะแนน(คะแนนxจำนวนคน)	0	0	-2	0	39	252	798		

$$\text{รวมคะแนน } (-2)+39+252+798 = 1087$$

$$\text{นำคะแนนที่ได้มารวมกัน แล้วหารด้วยจำนวนคน} = 1087/443$$

$$= 2.45$$

จากข้อมูลของแบบสอบถามการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกรอบอุทยาน ชาวบ้านให้ความเห็นว่าเป็นผลดีสูงสุด ระดับ +3 คิดเป็นร้อยละ 58.46 รองลงมาได้ผลดีระดับ +2 ร้อยละ 27.69 และผลของคะแนนในการถ่วงน้ำหนักด้วยจำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้วคะแนนอยู่ที่ 2.45 อยู่ในระดับ 2 แต่ไม่ถึง 3 มีค่าเป็นบวก หมายความว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า มีผลดีในระดับ บวก 2.45 จากเกณฑ์สูงสุด 3

28. ผลกระทบด้านการปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการฯ : มีการพัฒนาความเป็นเมืองมากขึ้น เช่น มีรถมากขึ้น รู้สึกว่าเหนื่อยขึ้น ขยะมากขึ้น การจราจรติดขัดมากขึ้น

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบด้านการปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการฯ : มีการพัฒนาความเป็นเมืองมากขึ้น เช่น มีรถมากขึ้น รู้สึกว่าเหนื่อยขึ้น ขยะมากขึ้น การจราจรติดขัดมากขึ้น ดังต่อไปนี้

1. จำนวนรถเพิ่มมากขึ้น ทำให้อุบัติเหตุเยอะขึ้น
2. มีขยะเพิ่มมากขึ้น
3. ต้องมีการเฝ้าระวังการจราจร
4. เกิดปัญหาสุขภาพจิต กับวัยรุ่นในชุมชน
5. มีคนเข้ามาในชุมชนเพิ่มมากขึ้น ทำให้ขายของได้เยอะ
6. เพิ่มตำรวจคอยตรวจตราในพื้นที่ชุมชน

ตาราง 40 แสดงผลกระทบด้านกระบวนการต่อการปรับเปลี่ยนหรือปรับตัวของชุมชนด้านการพัฒนาความเป็นเมืองมากขึ้น

ด้านการปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัวของชุมชน	ผลกระทบโครงการด้านกระบวนการ								
	ผลเสีย			No	ผลดี			ไม่มี	ไม่รู้
	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
28.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อชุมชนของท่านอย่างไร	78 (17.14)	84* (18.46)	64 (14.07)	56 (12.31)	19 (4.18)	70 (15.38)	73 (16.04)	8 (1.76)	3 (0.66)
คะแนน(คะแนนxจำนวนคน)	-234	-168	-64	0	19	140	219		

$$\begin{aligned}
 \text{รวมคะแนน } (-234+/-168+/-64)+19+140+219 &= -88 \\
 \text{นำคะแนนที่ได้มารวมกัน แล้วหารด้วยจำนวนคน} &= -88/447 \\
 &= -0.19
 \end{aligned}$$

จากข้อมูลของแบบสอบถามการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกรอบอุทยาน ชาวบ้านให้ความเห็นว่าเป็น ผลเสียสูงสุด ระดับ -2 คิดเป็นร้อยละ 18.46 รองลงมาคือ ผลเสียระดับ -3 ร้อยละ 17.14 และผลของคะแนนในการถ่วงน้ำหนักด้วยจำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้วคะแนนอยู่ที่ -0.19 อยู่ในระดับ -1 กับ 0 แต่ มีค่าเป็นลบ หมายความว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า มีผลเสียในด้านลบ ระดับ -0.19 จากเกณฑ์ต่ำสุด -3

29. ผลกระทบด้านการปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการฯ : สินค้ารอบอุทยานมีราคาแพงขึ้นทำให้เบียดเบียนต่างชาติ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบด้านการปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการฯ : สินค้ารอบอุทยานมีราคาแพงขึ้น ทำให้เบียดเบียนต่างชาติ ดังต่อไปนี้

1. มีผลกระทบกับจำนวนนักท่องเที่ยว
2. สินค้ามีราคาแพงขึ้น คนในชุมชนมีกำลังซื้อน้อย
3. คนในชุมชนซื้อเองราคาปกติแต่ขายให้ชาวต่างชาติแพง
4. อยากให้มีราคามาตรฐาน
5. ร้านค้าที่ขายสินค้ามีรายได้เพิ่มมากขึ้น

ตาราง 41 แสดงผลกระทบด้านกระบวนการต่อการปรับเปลี่ยนหรือปรับตัวของชุมชนทำให้สินค้า
รอบอุทยานมีราคาแพงขึ้น

ด้านการปรับเปลี่ยนหรือ การปรับตัวของชุมชน	ผลกระทบโครงการด้านกระบวนการ								
	ผลเสีย			No	ผลดี			ไม่มี	ไม่รู้
	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
29.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อ ชุมชนของท่านอย่างไร	97 (21.32)	75 (16.48)	72 (15.82)	83 (18.24)	20 (4.40)	41 (9.01)	33 (7.25)	16 (3.52)	18 (3.96)
คะแนน(คะแนนxจำนวนคน)	-291	-150	-72	0	20	81	99		

$$\text{รวมคะแนน } (-291 + -150 + -72) + 20 + 81 + 99 = -313$$

$$\text{นำคะแนนที่ได้มารวมกัน แล้วหารด้วยจำนวนคน} = -313/421$$

$$= -0.74$$

จากข้อมูลของแบบสอบถามการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกรอบอุทยาน ชาวบ้านให้
ความเห็นว่าเป็น ผลเสียสูงสุด ระดับ -3 คิดเป็นร้อยละ 21.32 รองลงมาคือ ไม่มีผล ร้อยละ 18.24
และผลของคะแนนในการถ่วงน้ำหนักด้วยจำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้วคะแนนอยู่ที่ - 0.74 อยู่ในระดับ
-1 กับ 0 แต่ มีค่าเป็นลบ หมายความว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า มีผลเสียในด้านลบ ระดับ
-0.74 จากเกณฑ์ต่ำสุด -3

30. ผลกระทบด้านการปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการฯ: มีความร่วมมือของคนในชุมชนในการดูแลซึ่งกันและกันและดูแลอุทยานเมืองเก่ามากขึ้น

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบผลกระทบด้านการปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการฯ: มีความร่วมมือของคนในชุมชนในการดูแลซึ่งกันและกันและดูแลอุทยานเมืองเก่ามากขึ้น ดังต่อไปนี้

1. มีความร่วมมือของคนในชุมชนพอสมควร เช่น ช่วงเทศกาลมีการละเล่น แห่นางสงกรานต์
2. คนในชุมชนมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน
3. คนส่วนใหญ่ก็อยากให้ความร่วมมือแต่จะเลือกคนในกลุ่มคนกันเองซะมากกว่า
4. ถ้ามีค่าแรงมาให้ คนถึงจะไปช่วยงาน

ตาราง 42 แสดงผลกระทบด้านกระบวนการต่อการปรับเปลี่ยนหรือปรับตัวของชุมชนทำให้คนในชุมชนร่วมมือกัน

ด้านการปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัวของชุมชน	ผลกระทบโครงการด้านกระบวนการ								
	ผลเสีย			No	ผลดี			ไม่มี	ไม่รู้
	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
30.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อชุมชนของท่านอย่างไร	2 (0.44)	1 (0.22)	4 (0.88)	18 (3.96)	66 (14.50)	164 (36.04)	186* (40.88)	10 (2.20)	4 (0.88)
คะแนน(คะแนนxจำนวนคน)	-6	-2	-4	0	66	328	558		

$$\text{รวมคะแนน } (-6+-2+-4)+66+328+558 = 940$$

$$\text{นำคะแนนที่ได้มารวมกัน แล้วหารด้วยจำนวนคน} = 940/441$$

$$= 2.13$$

จากข้อมูลของแบบสอบถามการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกรอบอุทยาน ชาวบ้านให้ความเห็นว่า เป็นผลดีสูงสุด ระดับ + 3 คิดเป็นร้อยละ 40.88 รองลงมา มีผลดีระดับ +2 ร้อยละ 36.04 และผลของคะแนนในการถ่วงน้ำหนักด้วยจำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้วคะแนนอยู่ที่ 2.13 อยู่ในระดับ 2 แต่ไม่ถึง 3 มีค่าเป็นบวก หมายความว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า มีผลดีในระดับ บวก 2.13 จากเกณฑ์สูงสุด 3

31. ผลกระทบด้านการปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการฯ: มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชน

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบด้านการปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการฯ: มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชน ดังต่อไปนี้

มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่วิถีชีวิตยังเป็นปกติ

ส่วนมากไม่ค่อยเหมือนเมื่อก่อน เป็นสังคมเมืองมากขึ้น

เมื่อก่อนมีความสามัคคี แต่ตอนนี้ตัวใครตัวมัน แข่งแย้งชิงดี

เปลี่ยนแปลงมากเลยเมื่อก่อนบ้านเรือนน้อยตอนนี้นักชื้อเยอะทุกบ้านแทบจะไม่รู้จักกันแล้ว คนมากหน้าหลายตาตอนนี้เห็นแก่ตัวกันมากขึ้น

เปลี่ยนจากทำนา มาแกะสลักไม้สัก ที่นาก็ให้เช่าและขายแต่ให้เช่าจะเยอะกว่า ที่ให้-2 เพราะทั้งจากการทำนาอาชีพหลัก

เปลี่ยนแปลงขึ้น เมื่อก่อนทำนาอย่างเดียวเดี๋ยวนี้ก็แกะสลักด้วย

ทันสมัยขึ้น ฉลาดขึ้น ไม่เป็นเหยื่อเหมือนเมื่อก่อน ไม่ถูกหลอกง่าย

ชุมชนจะได้เข้ากับคนอื่นได้ ทันสมัย

ตาราง 43 แสดงผลกระทบด้านกระบวนการต่อการปรับเปลี่ยนหรือปรับตัวของชุมชนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม

ด้านการปรับเปลี่ยนหรือ การปรับตัวของชุมชน	ผลกระทบโครงการด้านกระบวนการ								
	ผลเสีย			No	ผลดี			ไม่มี	ไม่รู้
	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
31.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อ ชุมชนของท่านอย่างไร	43 (9.45)	35 (7.69)	10 (2.20)	76 (16.70)	50 (10.99)	116 (25.49)	85 (18.68)	31 (6.81)	9 (1.98)
คะแนน(คะแนนxจำนวนคน)	-129	-70	-10	0	50	232	255		

$$\text{รวมคะแนน } (-129+-70+-10)+50+232+255 = 288$$

$$\text{นำคะแนนที่ได้มารวมกัน แล้วหารด้วยจำนวนคน} = 288/415$$

$$= 0.54$$

จากข้อมูลของแบบสอบถามการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกรอบอุทยาน ชาวบ้านให้ความเห็นว่าเป็นผลดีสูงสุด ระดับ + 2 คิดเป็นร้อยละ 25.49 รองลงมามีผลดีระดับ +3 ร้อยละ 18.68 และผลของคะแนนในการถ่วงน้ำหนักด้วยจำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้วคะแนนอยู่ที่ 0.54 อยู่ในระดับ 0 แต่ไม่ถึง 1 มีค่าเป็นบวก หมายความว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า มีผลดีในระดับ บวก 0.54 จากเกณฑ์สูงสุด 3

32. ผลกระทบด้านการปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการฯ : มีการปรับตัวทางด้านการประกอบอาชีพ หรือการพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบด้านการปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการฯ : มีการปรับตัวทางด้านการประกอบอาชีพ หรือการพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพ ดังต่อไปนี้

1. มีการพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพ และชาวบ้านทำอาชีพเสริมเพิ่มมากขึ้น เช่น กลุ่มไม้แกะสลัก การรวมกลุ่มทำดอกไม้จัน กลุ่มแม่บ้าน เครื่องจักรสาน ฐูปเทียน กลุ่มถักเสื่อ โคะ เก้าอี้ รากไม้ ทำกระทงใบลาน บ้านไม้เรือนไทย และกลุ่มทำน้ำยาล้างจาน

ตาราง 44 แสดงผลกระทบด้านกระบวนการต่อการปรับเปลี่ยนหรือปรับตัวของชุมชนทำให้เกิดการปรับตัวด้านการประกอบอาชีพ

ด้านการปรับเปลี่ยนหรือ การปรับตัวของชุมชน	ผลกระทบโครงการด้านกระบวนการ								
	ผลเสีย			No	ผลดี			ไม่มี	ไม่รู้
	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
32.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อ ชุมชนของท่านอย่างไร	2 (0.44)	6 (1.32)	2 (0.44)	45 (9.89)	44 (9.67)	124 (27.25)	207* (45.49)	22 (4.84)	3 (0.66)
คะแนน(คะแนนxจำนวนคน)	-6	-12	-2	0	44	248	621		

$$\text{รวมคะแนน } (-6+-12+-2)+44+248+621 = 893$$

$$\text{นำคะแนนที่ได้มารวมกัน แล้วหารด้วยจำนวนคน} = 893/430$$

$$= 2.07$$

จากข้อมูลของแบบสอบถามการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกรอบอุทยาน ชาวบ้านให้ความเห็นว่าเป็นผลดีสูงสุด ระดับ +3 คิดเป็นร้อยละ 45.49 รองลงมาได้ผลดีระดับ +2 ร้อยละ 27.25 และผลของคะแนนในการถ่วงน้ำหนักด้วยจำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้วคะแนนอยู่ที่ 2.07 อยู่ในระดับ 2 แต่ไม่ถึง 3 มีค่าเป็นบวก หมายความว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า มีผลดีในระดับ บวก 2.07 จากเกณฑ์สูงสุด 3

อธิบายผลกระทบเพิ่มเติมด้านการปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการฯ

1. ถึงขยะไม่เพียงพอ
2. อยากให้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับเครื่องเงินการแกะสลักไม้การทำขนม
3. อยากให้มีการส่งเสริมอาชีพจากภาครัฐ

สรุปความเห็นของผลกระทบของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตาราง 45 สรุปผลของผลกระทบด้านการปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการ

ข้อ	คำถาม: สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างไร?	คะแนนถ่วงน้ำหนัก (-3,3)
25	มีสิ่งที่น่าสนใจมากขึ้น เช่น ตลาด ร้านค้า การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจากที่อื่น	1.86
26	มีการดูแลรักษาสิ่งอำนวยความสะดวก	2.09
27	ทำให้ภาพลักษณ์ของชุมชนรอบอุทยานเมืองเก่าเป็นที่รู้จักและมีความสมบูรณ์มากขึ้น	2.45
28	มีการพัฒนาความเป็นเมืองมากขึ้น เช่น มีรถมากขึ้น รู้สึกอุ่นใจขึ้น ขยะมากขึ้น การโจรกรรมมากขึ้น	-0.19
29	สินค้ารอบอุทยานมีราคาแพงขึ้นทำให้เบียดเบียนต่างชาติ	-0.74
30	มีความร่วมมือของคนในชุมชนในการดูแลซึ่งกันและกันและดูแลอุทยานเมืองเก่ามากขึ้น	2.13
31	มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชน	0.54
32	มีการปรับตัวทางด้านการประกอบอาชีพ หรือการพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพ	2.07

จากตารางเป็นการเปรียบเทียบ ผลกระทบต่อชุมชน จากคะแนนถ่วงน้ำหนักในข้อต่าง ๆ โดยถ้าคะแนนเป็นลบ แสดงว่า ชาวบ้านหรือกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า มีผลกระทบด้านลบต่อชุมชน และถ้าคะแนนถ่วงน้ำหนักเป็นบวก มีผลด้านบวกต่อชุมชน โดยที่คะแนนลบมากที่สุดจะเท่ากับ -3 และ คะแนน 3 จะแสดงถึงผลกระทบด้านบวกสูงที่สุด ขณะที่ถ้ามีคะแนนใกล้ 0 แสดงว่าไม่มีผลกระทบทั้งด้านลบและด้านบวกต่อชุมชน จากตารางดังกล่าว ผลของการประเมินจากความคิดเห็นของชาวบ้าน แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาตามข้อ 14 - ข้อ 20 มีผลด้านบวกต่อชุมชนทุกข้อ ยกเว้น ข้อ 28 และ 29 ซึ่งหมายความว่า การพัฒนาดังกล่าวไม่ได้ทำให้สังคมมีความเป็นเมืองมากขึ้น และไม่ได้ทำให้ราคาสินค้าในชุมชนเพิ่มขึ้น ในระดับ ใกล้ 0 ซึ่งหมายความว่าไม่มีผลกระทบ

ส่วนที่ E: ผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากการมีโครงการฯ

ตาราง 46 ตารางแสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านปริมาณนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชุมชน

ผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากการมีโครงการฯ	ผลกระทบ					
	เกี่ยว ¹		เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ไม่รู้
	ใช่	ไม่	+1	0	-1	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
34. ปริมาณนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติมาเที่ยวในชุมชน	363* (79.78)	92 (20.22)	370* (81.32)	48 (10.55)	14 (3.08)	23 (5.05)

หมายเหตุ/รายละเอียด ผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากการมีโครงการฯ : ปริมาณนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติมาเที่ยวในชุมชน ดังต่อไปนี้
- ในช่วงที่เป็นเทศกาลนักท่องเที่ยวจะเพิ่มเป็นพิเศษ

ตาราง 47 ตารางแสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านปริมาณนักท่องเที่ยวที่มาสอบถามเกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน

ผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากการมีโครงการฯ	ผลกระทบ					
	เกี่ยว ¹		เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ไม่รู้
	ใช่	ไม่	+1	0	-1	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
35. ปริมาณนักท่องเที่ยวมาสอบถามเกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน	334* (73.41)	121 (26.59)	306* (67.25)	110 (24.18)	10 (2.20)	29 (6.37)

หมายเหตุ/รายละเอียด ผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากการมีโครงการฯ ปริมาณนักท่องเที่ยวมาสอบถามเกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน ดังต่อไปนี้

- นักท่องเที่ยวมาสอบถามเกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนตลอด
- ส่วนใหญ่จะมีแผนที่ติดตัวมาด้วย

ตาราง 48 ตารางแสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านปริมาณรถนำเที่ยวเข้ามาในแหล่งชุมชน

ผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากการมีโครงการฯ	ผลกระทบ					
	เกี่ยว ¹		เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ไม่รู้
	ใช่	ไม่	+1	0	-1	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
36. ปริมาณรถนำเที่ยวเข้ามาในแหล่งชุมชนมากขึ้น	322* (70.77)	133 (29.23)	283* (62.20)	128 (28.13)	18 (3.96)	26 (5.71)

หมายเหตุ/รายละเอียด ผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากการมีโครงการฯ : ปริมาณรถนำเที่ยวเข้ามาในแหล่งชุมชนมากขึ้น ดังต่อไปนี้

- ควรเพิ่ม รถจักรยานให้เช่า รถรางนำเที่ยว รถสามล้อเครื่อง เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาในแหล่งชุมชน

- ทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาซื้อของที่ระลึกมากขึ้น โดยเฉพาะช่วง high season

ตาราง 49 ตารางแสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากกรณีโครงการฯ

ผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากกรณีโครงการฯ	ผลกระทบ					
	เกี่ยว ¹		เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ไม่รู้
	ใช่	ไม่	+1	0	-1	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
37. ปริมาณป้ายบอกทางเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและป้ายข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว	319* (70.11)	136 (29.89)	227* (49.89)	158 (34.73)	44 (9.67)	26 (5.71)

หมายเหตุ/รายละเอียด ผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากกรณีโครงการฯ : ปริมาณป้ายบอกทางเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว และป้ายข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

- อยากให้เพิ่มป้ายบอกทาง ระบุป้ายให้ชัดเจน และแก้ไขป้ายที่ชำรุด
- อยากให้ป้ายมีหลายๆภาษา

ตาราง 50 ตารางแสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านความสะอาดของห้องน้ำสาธารณะ

ผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากกรณีโครงการฯ	ผลกระทบ					
	เกี่ยว ¹		เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ไม่รู้
	ใช่	ไม่	+1	0	-1	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
38. ความสะอาดของห้องน้ำสาธารณะ	297* (65.27)	158 (34.73)	197* (43.30)	168 (36.92)	31 (6.81)	59 (12.97)

หมายเหตุ/รายละเอียด ผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากการมีโครงการฯ : ความสะอาดของห้องน้ำสาธารณะ ดังต่อไปนี้

- ควรรักษาความสะอาดห้องน้ำสาธารณะให้มากขึ้น
- ในชุมชนมีห้องน้ำสาธารณะไม่เพียงพอ และควรปรับปรุงให้ดีขึ้น

ตาราง 51 ตารางแสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านแผนที่ที่แสดงถึงแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน

ผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากการมีโครงการฯ	ผลกระทบ					
	เกี่ยว ¹		เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ไม่รู้
	ใช่	ไม่	+1	0	-1	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
39. แผนที่ที่แสดงถึงแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	305* (67.03)	150 (32.97)	219* (48.13)	180 (39.56)	32 (7.03)	24 (5.28)

หมายเหตุ/รายละเอียด ผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากการมีโครงการฯ : แผนที่ที่แสดงถึงแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ดังต่อไปนี้

- อยากให้เพิ่มจำนวนแผนที่
- แผนที่มันน้อยไป

ตาราง 52 ตารางแสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่ง
ท่องเที่ยวด้านระดับความสวยงามของภูมิทัศน์ในชุมชน

ผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยวชุมชนจากการมีโครงการฯ	ผลกระทบ					
	เกี่ยว ¹		เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ไม่รู้
	ใช่	ไม่	+1	0	-1	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
40. ระดับความสวยงามของภูมิทัศน์ในชุมชน เช่น สวน อาคาร	338* (74.29)	117 (25.71)	314* (69.01)	116 (25.49)	16 (3.52)	9 (1.98)

หมายเหตุ/รายละเอียด ผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากการมี
โครงการฯ : ระดับความสวยงามของภูมิทัศน์ในชุมชน เช่น สวน อาคาร ดังต่อไปนี้

- ชาวบ้านช่วยกันทำความสะอาดเอง

ตาราง 53 ตารางแสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่ง
ท่องเที่ยวด้านความร่วมมือกันของคนในชุมชนกับหน่วยงานอื่น (รัฐและเอกชน) ในการพัฒนา
แหล่งท่องเที่ยว

ผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยวชุมชนจากการมีโครงการฯ	ผลกระทบ					
	เกี่ยว ¹		เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ไม่รู้
	ใช่	ไม่	+1	0	-1	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
41. ความร่วมมือกันของคนในชุมชนกับหน่วยงาน อื่น (รัฐและเอกชน) ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	350* (76.92)	105 (23.08)	324* (71.21)	108 (23.73)	12 (2.64)	11 (2.42)

หมายเหตุ/รายละเอียด ผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากการมีโครงการฯ : ความร่วมมือกันของคนในชุมชนกับหน่วยงานอื่น (รัฐและเอกชน) ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

- ทุกคนในชุมชนให้ความร่วมมือกันดี
- มีการติดต่อกันเวลาขาดเหลืออะไรจะติดต่อกับเทศบาล
- ต้องทำป้ายบอกทางมากกว่านี้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

อธิบายผลกระทบเพิ่มเติมของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากการมีโครงการฯ

1. ถ้ามีป้ายนักท่องเที่ยวจะได้รู้
2. น้ำไม่ไหล
3. มีป้ายบอกเส้นทางให้นักท่องเที่ยว
4. ห้องน้ำสาธารณะมีไม่พอให้ใช้บริการ
5. อยากได้น้ำ เพราะน้ำไม่ค่อยไหล
6. อยากให้มีโครงการอบรมภาษา

สรุป ผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากการมีโครงการฯ

จากการถามความคิดเห็นในด้านผลกระทบของโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากการมีโครงการว่าปริมาณนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในชุมชน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดว่าเกิดขึ้นมาจากผลของโครงการคิดเป็นร้อยละ 79.78 โดยมีคนเห็นว่านักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 81.32 ผลของแบบสอบถามในข้อ 35 เกี่ยวกับปริมาณนักท่องเที่ยวที่มาสอบถามเกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน ผลจากความคิดเห็นกล่าวว่าเพิ่มขึ้น ร้อยละ 67.25 ขณะที่ร้อยละ 24.18 คิดว่าเท่าเดิม และร้อยละ 2.20 ลดลง โดยคิดว่าเป็นผลจากงานวิจัยร้อยละ 73.41 และไม่เป็นผลจากโครงการวิจัยร้อยละ 26.59 เมื่อถามถึงมีรถนำเที่ยวเข้ามาในชุมชนมากขึ้นหรือไม่ ผู้ตอบแบบสอบถาม คิดว่ามีรถนำเที่ยวเข้ามาในชุมชนมากขึ้น ร้อยละ 62.20 และไม่มีรถนำเที่ยวเข้ามาในชุมชนมากขึ้นร้อยละ 28.13 ซึ่ง ผลจากความคิดเห็นของชาวบ้านคิดว่าร้อยละ 70.77 เป็นผลจากการมีโครงการวิจัย ขณะที่ร้อยละ 29.23 ไม่ได้เป็นผลจากงานวิจัย เมื่อสอบถามชาวบ้านเกี่ยวกับปริมาณป้ายบอกทางเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวมีเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 49.89 และร้อยละ 34.73 เท่าเดิม ซึ่งร้อยละ 70.11 คิดว่าเป็นผลจากโครงการวิจัย เมื่อสอบถามเกี่ยวกับความสะอาดของห้องน้ำสาธารณะผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดว่ามีความสะอาดเพิ่มขึ้น ร้อยละ 43.30 และไม่มีการเปลี่ยนแปลงร้อยละ 36.92 และร้อยละ 6.81 คิดว่าสะอาดน้อยลง ซึ่งร้อยละ 65.27 คิดว่าเป็นผลมาจากโครงการ การสอบถามแผนที่ท่องเที่ยวในชุมชนที่บอกว่ามีแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนพบว่าร้อยละ 48.13 คิดว่าแผนที่มีแหล่งท่องเที่ยวใน

ชุมชนมากขึ้น ร้อยละ 39.56 คิดว่าไม่เปลี่ยนแปลง ขณะที่ร้อยละ 67.03 คิดว่าเป็นผลมาจากโครงการ และร้อยละ 32.97 ไม่ได้เป็นผลมาจากโครงการ การสอบถามระดับความสวยงามของภูมิทัศน์ในชุมชน พบว่า ร้อยละ 69.01 คิดว่ามีความสวยงามเพิ่มขึ้น ร้อยละ 25.49 ไม่มีการเปลี่ยนแปลง และร้อยละ 74.29 คิดว่าเป็นผลมาจากโครงการ ร้อยละ 25.71 ไม่ได้เป็นผลมาจากโครงการ ด้านความร่วมมือกันของคนในชุมชน ร้อยละ 71.21 คิดว่าคนในชุมชนมีความร่วมมือกันมากขึ้นและร้อยละ 23.73 คิดว่า คนในชุมชนมีการร่วมมือกันเท่าเดิม และ ร้อยละ 76.92 คิดว่าผลจากการร่วมมือกันของคนในชุมชนเป็นผลมาจากโครงการ

ส่วนที่ F: ผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการมีโครงการฯ (เปรียบเทียบระหว่าง ปี พ.ศ. 2554 และ 2555)

ตาราง 54 ตารางแสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อจำนวนร้านค้าที่เปิดใหม่

โครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการ	ผลกระทบ					
	เกี่ยว ¹		เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ไม่รู้
	ใช่	ไม่	+1	0	-1	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
43. จำนวนร้านค้าในชุมชนที่เปิดใหม่	269 (59.12)	186 (40.88)	6 (1.32)	176 (38.68)	264 (58.02)	9 (1.98)

หมายเหตุ/รายละเอียด ผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการมีโครงการฯ (เปรียบเทียบระหว่าง ปี พ.ศ. 2554 และ 2555): จำนวนร้านค้าในชุมชนที่เปิดใหม่ ดังต่อไปนี้

- ร้านของที่ระลึก
- นักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่มขึ้น

ตาราง 55 ตารางแสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อ
รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม

โครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการ	ผลกระทบ					
	เกี่ยว ¹		เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ไม่รู้
	ใช่	ไม่	+1	0	-1	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
44. รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม	170 (37.36)	285 (62.64)	139 (30.55)	278 (61.10)	23 (5.05)	15 (3.30)

หมายเหตุ/รายละเอียด ผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการมีโครงการฯ
(เปรียบเทียบระหว่าง ปี พ.ศ. 2554 และ 2555): รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม
ดังต่อไปนี้

- รายได้เพิ่มประมาณ 5-10 %

ตาราง 56 ตารางแสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อ
จำนวนการจ้างงาน

โครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการ	ผลกระทบ					
	เกี่ยว ¹		เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ไม่รู้
	ใช่	ไม่	+1	0	-1	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
45. จำนวนการจ้างงาน	203 (44.62)	252 (55.38)	177 (38.90)	219 (48.13)	20 (4.40)	39 (8.57)

หมายเหตุ/รายละเอียด ผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการมีโครงการฯ
(เปรียบเทียบระหว่าง ปี พ.ศ. 2554 และ 2555): จำนวนการจ้างงาน ดังต่อไปนี้

- เริ่มแก้ตัวลง การจ้างงานเลยลดลง
- เพราะรัฐมีนโยบายค่าแรงขั้นต่ำสามร้อย
- จ้างงานช่วงที่มีประเพณี
- ไม่มีการจ้างงาน
- คนงานหายาก

ตาราง 57 ตารางแสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อ
ความสามัคคีและความร่วมมือกันในทุก ๆ ด้าน

โครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการ	ผลกระทบ					
	เกี่ยว ¹		เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ไม่รู้
	ใช่	ไม่	+1	0	-1	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
46. ความสามัคคี และความร่วมมือกันในทุกๆด้าน	298 (65.49)	157 (34.51)	306 (67.25)	134 (29.45)	10 (2.20)	5 (1.10)

หมายเหตุ/รายละเอียด ผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการมีโครงการฯ
(เปรียบเทียบระหว่าง ปี พ.ศ. 2554 และ 2555): ความสามัคคีและความร่วมมือกันในทุกๆด้าน
ดังต่อไปนี้

- เมื่อก่อนมีความร่วมมือแต่พอแบ่งแยกชุมชนมีการแก่งแย่งชิงดีกัน แข่งกันเอาชนะเพราะ
การแยกชุมชน
- ถ้าขอความร่วมมือชาวบ้านหลายวันไม่ดีแต่ถ้าขอแรงวันครึ่งวันก็จะดีให้ความร่วมมือกัน
ดี
- ชุมชนแตกแยก แบ่งพรรคแบ่งพวก

ตาราง 58 แสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อการ
ทำกิจกรรมต่างๆเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

โครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการ	ผลกระทบ					
	เกี่ยว ¹		เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ไม่รู้
	ใช่	ไม่	+1	0	-1	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
47. มีการทำกิจกรรมต่างๆเพื่อการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ซึ่งกันและกัน	302 (66.37)	153 (33.63)	275 (60.44)	144 (31.65)	17 (3.74)	19 (4.17)

หมายเหตุ/รายละเอียด ผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการมีโครงการฯ

(เปรียบเทียบระหว่าง ปี พ.ศ. 2554 และ 2555): มีการทำกิจกรรมต่างๆเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่ง
กันและกัน ดังต่อไปนี้

- แลกเปลี่ยนความรู้กัน
- จัดงานฉลองปีใหม่

ตาราง 59 ตารางแสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อ
ความรู้สึกลดอคภัยในการอยู่ในชุมชน

โครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการ	ผลกระทบ					
	เกี่ยว ¹		เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ไม่รู้
	ใช่	ไม่	+1	0	-1	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
49. ความรู้สึกปลอดภัยในการอยู่ในชุมชน	329 (72.31)	126 (27.69)	328 (72.09)	116 (25.49)	6 (1.32)	5 (1.10)

หมายเหตุ/รายละเอียด ผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการมีโครงการฯ
(เปรียบเทียบระหว่าง ปี พ.ศ. 2554 และ 2555): ความรู้สึกปลอดภัยในการอยู่ในชุมชน ดังต่อไปนี้

- มีสายตรวจ
- เพราะคนเห็นแก่ตัวกันมากขึ้น

ตาราง 60 ตารางแสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อ
ความรู้สึกโดยรวมของภาวะเศรษฐกิจและการทำมาหากินของปีที่ผ่านมา

โครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการ	ผลกระทบ					
	เกี่ยว ¹		เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ไม่รู้
	ใช่	ไม่	+1	0	-1	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
50. ความรู้สึกโดยรวมของภาวะเศรษฐกิจและการ ทำมาหากินของปีที่ผ่านมา	272 (59.78)	183 (40.22)	228 (50.11)	165 (36.26)	51 (11.21)	11 (2.42)

หมายเหตุ/รายละเอียด ผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการมีโครงการฯ
(เปรียบเทียบระหว่าง ปี พ.ศ. 2554 และ 2555): ความรู้สึกโดยรวมของภาวะเศรษฐกิจและการทำมา
หากินของปีที่ผ่านมา ดังต่อไปนี้

- ภัยแล้ง
- อยู่แบบพอเพียง
- ข้าวของแพงขึ้น

ตาราง 61 ตารางแสดงผลของแบบสอบถามด้านผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อชีวิต ความเป็นอยู่ และความสุขในภาพรวมๆของปีที่ผ่านมา

โครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการ	ผลกระทบ					
	เกี่ยว ¹		เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ไม่รู้
	ใช่	ไม่	+1	0	-1	9
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
51. ชีวิต ความเป็นอยู่ และความสุขในภาพรวมๆของปีที่ผ่านมา	267 (58.68)	188 (41.32)	259 (56.92)	171 (37.58)	18 (3.96)	7 (1.54)

หมายเหตุ/รายละเอียด ผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการมีโครงการฯ

(เปรียบเทียบระหว่าง ปี พ.ศ. 2554 และ 2555): ชีวิต ความเป็นอยู่ และความสุขในภาพรวมๆของปีที่ผ่านมา ดังต่อไปนี้

- ดีขึ้นทุกปี

อธิบายผลกระทบเพิ่มเติม สำหรับโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการมีโครงการฯ

(เปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2554 และ 2555)

1. ขอร่องน้ำ เพราะน้ำท่วม
2. อยากให้มีแผนที่บอกนักท่องเที่ยวให้ชัดเจน
3. อยากให้ชุมชนมีพื้นฐานการสื่อสารกับชาวต่างชาติ
4. เพิ่มสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ไฟฟ้า ประปา ห้องน้ำ ร้านค้า อาหารของอุทยานให้เป็น

หลัก

5. ปรับปรุงภูมิทัศน์ในชุมชนให้ดีขึ้น
6. อยากให้ผู้นำระดับท้องถิ่นเข้าถึงประชาชนมากขึ้น และทั่วถึง
7. อยากให้มีประปาชุมชน
8. ควรมีสุนัขเลี้ยงดู เพื่อที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวมาไม่มากนักน้อย
9. อยากจะให้ชุมชนเป็นหมู่บ้านโฮมสเตย์

10. ส่งเสริมหมู่บ้านให้มีงานทำกิจกรรมหลายอย่างเกี่ยวกับการเกษตร เพราะเป็นอาชีพส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน

11. ควรมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในอุทยานเพื่อให้ได้งานเพิ่มในชุมชน
12. อยากได้งานที่เป็นกิจกรรมของชุมชนเพิ่มมากขึ้น
13. พัฒนาการค้าขายท่องเที่ยวให้ดีขึ้น
14. อยากมีงานเป็นหลักเป็นแหล่งที่คืออยากมีงานสบายๆทำ
15. อยากมีงานทำเพราะไม่มีการศึกษา
16. อยากให้ผู้นำมีความรู้มากๆปลูกฝังเป็นจิตสำนึกเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นความเคยชิน
17. อยากได้สายโทรศัพท์ ปะปาชุมชน การสื่อสารระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ

ประชาชนในเขตชุมชนรวมเล็กอย่างสม่ำเสมอ

18. อยากได้ประโยชน์ให้ชุมชนมากขึ้นทุกด้าน
19. หม้อแปลงไม่พอต่อการให้บริการไฟตกบ่อย เปลี่ยนสายไฟ
20. ถ้ามีการเสริมรายได้จะดีขึ้นมีโครงการเข้ามาช่วยเหลือแต่ไม่เคยประสบความสำเร็จใน

การประกอบอาชีพที่มีโครงการมาช่วยเหลือ

21. สนับสนุนการท่องเที่ยวเยอะๆ

สรุปผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการมีโครงการฯ (เปรียบเทียบระหว่าง ปี พ.ศ. 2554 และ 2555)

จากผลของการเก็บแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการมีโครงการฯ โดยเปรียบเทียบระหว่างปี 2554 กับปี 2555 ร้อยละ 58.02 คิดว่าจำนวนร้านค้าในชุมชนเปิดใหม่ลดลง และคิดว่าไม่เปลี่ยนแปลงร้อยละ 38.68 ซึ่งเป็นผลมาจากโครงการร้อยละ 59.12 ไม่เกี่ยวข้องกับโครงการร้อยละ 40.88 เมื่อถามถึงรายได้เฉลี่ยของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ร้อยละ 61.10 ของผู้ตอบแบบสอบถามเท่าเดิมและเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 30.55 โดยร้อยละ 62.64 ไม่ได้เป็นผลจากโครงการและร้อยละ 37.36 คิดว่าเป็นผลจากโครงการ เมื่อสอบถามด้านการจ้างงานในพื้นที่ พบว่าการจ้างงานคงเดิมคิดเป็นร้อยละ 48.13 มีอัตราส่วนมากที่สุด รองลงมาเป็นการจ้างงานเพิ่มขึ้นร้อยละ 38.90 โดยร้อยละ 55.38 คิดว่าไม่เกี่ยวกับโครงการและร้อยละ 44.62 คิดว่าเกี่ยวกับโครงการ เมื่อสอบถามถึงความร่วมมือกันของคนในชุมชนทุก ๆ ด้านพบว่า ร้อยละ 67.25 มีความร่วมมือกันมากขึ้นและไม่เปลี่ยนแปลงคิดเป็นร้อยละ 29.45 โดยเป็นผลจากโครงการ ร้อยละ 65.49 ไม่เป็นผลจากโครงการร้อยละ 34.51 การสอบถามเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันคิดว่าการแลกเปลี่ยนเพิ่มขึ้นร้อยละ 60.44 และ ร้อยละ 31.65 ไม่เปลี่ยนแปลง

ซึ่งส่วนใหญ่คิดว่าเป็นผลจากโครงการ ร้อยละ 66.37 ร้อยละ 33.63 คิดว่าไม่ได้เป็นผลจากโครงการ ด้านความปลอดภัยในการอยู่ในชุมชน ร้อยละ 72.09 คิดว่าชุมชนมีความปลอดภัย ร้อยละ 25.49 คิดว่าชุมชนมีความปลอดภัยไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งร้อยละ 72.31 คิดว่าเป็นผลจากโครงการ ร้อยละ 27.69 คิดว่าไม่ได้เป็นผลจากโครงการ ความรู้สึกโดยรวมของภาวะเศรษฐกิจของปีที่ผ่านมา คิดว่าร้อยละ 50.11 ดีขึ้น ขณะที่ร้อยละ 36.26 แย่ ๆ และร้อยละ 59.78 คิดว่าเป็นผลจากโครงการ และ ร้อยละ 40.22 ไม่ได้เป็นผลจากโครงการและสุดท้ายในการถามถึงชีวิตความเป็นอยู่ในภาพรวม ร้อยละ 56.92 มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ร้อยละ 37.58 แย่ ๆ และร้อยละ 3.96 มีชีวิตความเป็นอยู่ที่แย่ลง โดยร้อยละ 58.68 คิดว่าเป็นผลมาจากโครงการ ร้อยละ 41.32 ไม่ได้เป็นผลมาจากโครงการ

ผลของการสัมภาษณ์เชิงกลุ่ม(Focus Group)

การสัมภาษณ์เชิงกลุ่มกับชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ พนักงานเอกชน ผู้มีส่วนร่วมในโครงการ และตัวแทนจากหน่วยงานราชการซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการดำเนินโครงการทั้งหมด ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย โดยการสัมภาษณ์ได้ถูกแบ่งออกเป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในโครงการฯ และผู้ที่มีส่วนร่วมในโครงการ โดยประเด็นที่สัมภาษณ์และผลจากการสัมภาษณ์เชิงกลุ่มได้ออกมาเป็นดังนี้

การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในโครงการ

ประเด็นการรู้จักและรับรู้โครงการ

จากการสัมภาษณ์กลุ่ม กลุ่มได้ให้ความคิดเห็นว่าคนในชุมชนรับรู้ว่ามีโครงการการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว จากการประกาศ ขอความร่วมมือเข้าร่วมประชุมชน จากผู้นำชุมชนในแต่ละชุมชนแต่ไม่รู้ว่าโครงการได้ทำอะไรไปบ้าง โดยช่วงแรกคิดวาก็เหมือนโครงการวิจัยก่อนหน้านี้ที่เข้ามาเก็บข้อมูลแล้วก็หายไป

ประเด็นด้านผลกระทบด้านกระบวนการหรือขั้นตอนของโครงการฯ

จากการสัมภาษณ์กลุ่มเกี่ยวกับผลกระทบด้านกระบวนการหรือขั้นตอนของโครงการการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว โดยการสัมภาษณ์หมด 12 คน บางคนไม่มีการแสดงความคิดเห็นมากนักส่วนมาก

ชาวบ้านรับรู้ว่ามีการทำป้ายเนื่องจาก กระบวนการของโครงการฯ ต้องนำป้ายไปติดตามชุมชนต่าง ๆ จึงได้นำเสนอประเด็นป้ายของโครงการ โดยผู้เข้าร่วมประชุมได้กล่าวดังนี้

“...ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการทำป้าย แต่ว่า ป้ายมีขนาดเล็กเกินไป
ป้ายน่าจะมีความใหญ่กว่า นี้เพราะนักท่องเที่ยวเห็นได้ชัด...”

บางคนกล่าวว่า

“...ป้ายมีรูปแบบไม่ชัดเจน ไม่รู้ว่าเป็นรูปอะไรหรือสื่อความหมายถึงอะไร
และไม่เคยเห็นป้ายมา ก่อน...”
“...นักท่องเที่ยวไม่เห็นป้าย...”

ภายหลังได้สอบถามคำแนะนำเกี่ยวกับป้ายของกลุ่มที่เข้าร่วมการประชุมกลุ่มครั้งนี้กล่าวว่า

“...ป้ายวัดช้างล้อม ไม่มี ป้ายภาษาไทยก็ไม่มี ป้ายภาษาอังกฤษก็ไม่บอก...”
“...น่าจะมีย้ายมากกว่านี้...”

เมื่อถามถึงสิ่งที่ชาวบ้านอยากให้ชุมชนมีขึ้น คนในกลุ่ม 3 คนพูดถึงสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนว่าน่าจะมีรถรางนำเที่ยวในชุมชนเป็นลักษณะสถานีต่าง ๆ เข้าไปตามชุมชนและชาวบ้านกล่าวว่า ได้มีการพูดถึงที่จะมีการใช้รถรางในชุมชน

“...มีรถรางที่ดีจะทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชนได้ง่ายขึ้น...”

บางคนบอกว่า

“... ให้รถรางจอดที่จุดจอดในแต่ละจุด แล้วในแต่ละจุด จะเป็นจุดจัดจำหน่าย สินค้าตามสถานีจอดรถราง และให้มีรถรางวนให้เพียงพอ
เชื่อมกัน...”

ซึ่งความเห็นในกลุ่มกล่าวว่า ประเด็นรถรางมีการพูดคุยกันมาก่อนแล้ว แต่

“...การที่นำรถรางมาให้บริการนักท่องเที่ยว กับคนในชุมชนยังขาด
ความชัดเจน...”

เมื่อสอบถามเกี่ยวกับแผนที่ว่ามีประโยชน์ไหม ได้ใจความว่า

“...เคยเห็นและแผนที่มีประโยชน์มาก...”

แต่บางคนกล่าวว่า

“...ยังไม่เคยเห็นแผนที่เลย...”

ที่นี้เพราะแผนที่มีการแจกเฉพาะกลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องเท่านั้น และมีแผนที่เทศบาลเป็นหลักในการเผยแพร่แก่สาธารณชน ซึ่งไม่ทั่วถึง

ประเด็นด้านผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากการมีโครงการฯ

การสัมภาษณ์เชิงกลุ่มด้านผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนจากการมีโครงการ พบว่า ความเห็นของผู้ที่ไม่มีส่วนร่วมกับโครงการค่อนข้างจัดกระจาย และมีความเห็นแตกต่างกัน เมื่อสอบถามเกี่ยวกับปริมาณนักท่องเที่ยวในชุมชนหรือมีนักท่องเที่ยวเข้ามาสอบถามทางได้ความว่า

"...นักท่องเที่ยวส่วนมากจะมาเที่ยววัดมหาธาตุ ในชุมชนไม่เปลี่ยนแปลง โดยเมืองเก่าเป็นแค่จุดผ่าน..."

"...ในชุมชนนักท่องเที่ยวไม่เปลี่ยนแปลงแต่ปริมาณนักท่องเที่ยวที่ตลาดเยอะขึ้น และอาหารที่ขายในตลาดพระร่วงไม่ติดป้ายราคา..." .

บางคนบอกว่า

"...มีนักท่องเที่ยวเข้ามาถามทางมากกว่าแต่ก่อน..."

"...โดยแต่ละเดือนเพิ่มขึ้นเมื่อพอเทียบกับปีที่แล้ว ส่วนใหญ่เป็นฝรั่งและจีน..."

ผู้ประกอบการล้อเกวียนสำหรับนักท่องเที่ยวบอกว่า

"...ตอนเอาเกวียนไปจอด มีคนถามทางบ้าง..."

จึงได้สอบถามไปยังคนขับเกวียนว่า ได้เข้าร่วมอบรมมัคคุเทศก์ของโครงการหรือไม่

"... "..."ไม่เคยและ ไม่เคยมีเพื่อนได้อบรมกับโครงการ..."

เมื่อสอบถามว่าส่วนใหญ่คิดว่ามีผลจากโครงการโครงการการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวหรือไม่ ได้คำตอบว่า

"...นักท่องเที่ยวในบางชุมชนน้อย แทบจะไม่แตกต่างกัน แต่อาจจะมากขึ้นในเรื่องของ การสอบถามเกี่ยวกับสังคมโลก โดยน่าจะมีผลพวงบ้าง แต่ทำให้ชาวบ้านกระตือรือร้นการทำ Home Stay เยอะขึ้น นอกจากนี้ พ่อค้าแม่ค้าในอุทยานยังมีจิตอาสามากขึ้น ..."

ประเด็นด้านผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการมีโครงการฯ (เปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2554 และ 2555)

เมื่อสัมภาษณ์เกี่ยวกับผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการมีโครงการการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวแล้วได้ข้อสรุปว่า

"...ในชุมชนมีนักท่องเที่ยวมาเดินเที่ยวเยอะขึ้น การจ้างงานเยอะขึ้น แต่ไม่มีคนงาน ซึ่งโครงการดังกล่าวเป็นโครงการที่ดี..."

จากการประชุมกลุ่มย่อยกล่าวเป็นทิศทางเดียวกันว่า

"...การทำโครงการ ควรจะมีการติดตามประเมินออกมาว่า ชุมชนได้อะไรบ้าง..."

"...อยากให้โครงการเป็นรูปธรรมมากกว่านี้ โครงการนี้ก็ธรรมดา..."

ในตอนท้ายชาวบ้านได้ให้ข้อเสนอแนะมาดังนี้

"...ถ้าการประชาสัมพันธ์ นักท่องเที่ยวก็จะเยอะขึ้นด้วย และ มีรายได้เยอะขึ้น และอยากให้มีการฟื้นฟูถนนพระร่วง..."

"...อยากให้พัฒนาด้านการขนส่ง เพราะ 6 โมงเย็นรถเข้า เมืองสุโขทัยไม่มีแล้ว..."

ผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ที่มีส่วนร่วมในโครงการ

ประเด็นการรู้จักและรับรู้โครงการ

เนื่องจากทุกคนที่อยู่ในการสัมภาษณ์กลุ่มในส่วนผู้มีส่วนร่วมในโครงการได้ทำโครงการร่วมกันอยู่แล้ว จึงเป็นที่ทราบดีว่าโครงการทำอะไรไปบ้าง แต่เพื่อเป็นการทบทวนรายละเอียดและเพื่อหารายละเอียดอื่น ๆ เพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ พบว่าแต่ละคนทำหน้าที่แตกต่างกันไปในกลุ่มนี้มีทั้งข้าราชการ ครู ตำรวจ เจ้าหน้าที่กรมศิลปากร คนขับรถราง ประธานชุมชน รองประธานชุมชน ลูกบ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน นักสื่อความหมายทางวัฒนธรรม ซึ่งแต่ละคนทำหน้าที่ในแต่ละด้านที่ตนถนัด เช่น ตำรวจ

"... ช่วงนั้นผมได้รับการคัดเลือกเป็นประธาน การท่องเที่ยวของ อาจารย์จิรวัดน์ ประธานฝ่ายการรักษาความสงบเรียบร้อย เมื่อปีที่แล้วได้จัดสรรงบประมาณเกี่ยวกับตำรวจบ้าน ให้ดูแลความปลอดภัย ในบริเวณโครงการซึ่งกรยานเพื่อการท่องเที่ยว มีตำรวจบ้าน เพื่อเป็นการประสานงานและดูแลความปลอดภัย มีการสำรวจเส้นทาง และมีงบประมาณของจังหวัด เพื่อช่วยสนับสนุน โดยเพิ่งเริ่มทำ โดยเป็นงบของ อ.บ.จ และ เทศบาล..."

ในด้านการทำป้ายโครงการหมู่บ้าน ทุก ๆ คนช่วยกันตอบว่า

"...ช่วยกันทำทุกคน ประชาสัมพันธ์ ประสานกัน ช่วยกันหมด..."

โดยที่กระบวนการที่ได้จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมกับการออกแบบป้าย

"...ออกแบบป้ายมาแต่ละชุมชน แล้วมาถามคนในชุมชนว่า
จะใช้สัญลักษณ์อะไร..."

"...คือเอาของดีจากชุมชนแต่ละชุมชนมาเป็นจุดเด่น..."

สถานภาพป้ายตอนนี้

"...ป้ายปลวกกินของบ้านใหม่ตระพังทอง แต่ตัวป้ายยังอยู่..."

"... คือทุกป้ายยังอยู่เหมือนเดิม ศรีชุมหักหลายรอบ แต่ทำใหม่จัดใหม่
แต่มันจะซิด เป็นไม้ เป็นปลวก ถ้าเป็นปูนก็ไม่สวยเป็นป้ายแข็ง ๆ..."

"...ประเด็นคือว่า ป้ายอาจารย์ ก็ทำมาดีแล้ว แต่นักท่องเที่ยวไม่รู้ว่
มันต้องเข้าไปตรงไหน ต้องไปจุดไหน..."

ประเด็นด้านผลกระทบด้านกระบวนการหรือขั้นตอนของโครงการฯ

ผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มด้านผลกระทบของโครงการ พบว่า ชาวบ้านมีความรู้สึกต่อ
งานวิจัยว่าเป็นการเข้ามาเอาข้อมูลเฉย ๆ และก็หายไป การเข้ามาพัฒนาชุมชนในที่ผ่านมาจาก
องค์กร ภาครัฐหรือหน่วยงานวิจัย แต่ไม่มีการเข้ามาทำหรือมากระตุ้นอย่างต่อเนื่อง

"... หลังจากที่มีหน่วยงานมาลง ก็เป็นเป้าหมายเดียวกัน เช่นตลาดโบราณ
ของผอ.จารึกซึ่งก็มีขายอยู่ กท. ซึ่งก็มีแล้วก็ขาดหายไปแต่ อาจารย์จิรวัฒน์
ก็มีส่วนให้ชาวบ้านรู้จักการพัฒนาอาหารพื้นบ้าน แต่ถามว่าเป็นการลักษณะ
พัฒนาใหม่ ถ้าไม่มีการกระตุ้นแล้วทำอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ไม่มีการกระตุ้น
ต่อเนื่อง โดยที่แม่ค้าก็มารวมตัวแล้ว อบจ. ก็เข้ามามีส่วนเรื่องถามว่าเป็น
ผลของอาจารย์จิรวัฒน์ส่วนหนึ่งหรือไม่ ซึ่งมีส่วนแต่มีส่วนอื่นรองรับแต่
ไม่ได้ทำขึ้นจากตัวชาวบ้านเอง ซึ่งต้องมีตัวกระตุ้น ถ้าไม่มีคนกระตุ้นก็ต้อง
เหมือนกับ สุมไฟต้องมีคนคอยเคาะ ซึ่งมีโครงการเข้ามาเรื่อย ๆ แต่ไม่มี
การกระตุ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากไม่เข้าใจวิถีชีวิตของชาวบ้านเพียงพอ
โครงการก็มีมาเรื่อย ๆ แต่เราไม่รู้ แต่ว่า คนที่เข้ามาต้องเข้าใจวิถีชาวบ้าน ที่นี้
พอเอาโครงการมาลง เวลาทำงาน กลุ่มราชการก็ทำงาน ชาวบ้านก็ไปหา
เข้ากินค่า..."

โดยที่จะให้ชาวบ้านสนใจในตัวโครงการวิจัย หรือ การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเองต้องมีการ
ใช้ผลประโยชน์มาสร้างแรงจูงใจ

"...โครงการใด ๆ ที่มากลุ่มที่ได้รับประโยชน์เค้าจะสนใจ กลุ่มไม่รับประโยชน์ไม่เอาด้วยเหมือนกับเกมส์ เช่น ถ้าช่วยมาประชุมกันหน่อยได้คนละ 100 ก็จะมาซึ่งกว่าจะให้เค้ารู้สึกตัวต้องมีอะไรให้เค้ากินก่อน เค้าถึงจะมาร่วมด้วย แต่กลุ่มที่เอากับเราถ้าขายของได้เค้าก็เอาแต่ถ้าขายของไม่ได้เค้าก็เปิด..."

ในกรณีที่โครงการที่ชาวบ้านได้ประโยชน์เรื่องเศรษฐกิจ ชาวบ้านก็ยังทำอยู่เช่น

"... โครงการหยุดไปเค้าก็ทำอยู่ เพราะเค้ามีรายได้อย่างโครงการ ผอ.จาริกเค้าก็ถอนไป เค้าก็ยังทำต่อเนื่องเค้าก็ต้องใช้เงินมาขายที่ดินขอใช้พื้นที่กับเจ้าอาวาส พอมีคนไปซื้อกันคนบ้านเรานี้แหละ เค้าก็ไปซื้อกันแล้วแต่งตัวย้อนยุค ก็เป็นจุดขายพอขายได้ ผอ.อ.จาริกไม่อยู่ก็ยังอยู่กันได้ เพราะเราอยู่กันได้ อยู่กันหลายเดือน จนกระทรวงวัฒนธรรมแล้ว ดร.พัชร ก็มาจัดรูปแบบเรื่องแสงสว่างเทศบาลก็มีส่วนร่วม เพราะฉะนั้น โครงการที่จะได้ผลต้องก่อให้เกิดรายได้ คือถ้าทำแล้วได้ชั่วคราวก็จะหมดไปต้องสร้างรายได้ ถึงจะอยู่ได้ ถ้าทำแล้วมีรายได้ก็จะมีคนทำ ขออนุญาตพูดยาวเรื่องเชียงคาน ที่เชียงคานเค้าเริ่มทำชาวบ้านก็ไม่ค่อยเอาด้วยจาก โฮมสเตย์ ถนนวัฒนธรรม พอทำแล้วเค้ามีรายได้ตอนนี้พอทำแล้วมันมีรายได้เค้าก็ดึงลูกเต้าที่ทำงานกรุงเทพฯ ที่แรกก็เป็นเว็บ โฮมสเตย์ ห้อง สองห้อง ณ ตอนนี จัดเป็นโรงแรมชั้น 5 ดาว มีแอร์ น้ำอุ่น โทรศัพท์ดูเย็น พัฒนากันขนาดนั้นบ้านเค้า ถ้ามีรายได้ก็เกิดขึ้น จึงอยู่ได้..."

ซึ่ง ณ จุดนี้ชาวบ้านในชุมชนของสุโขทัย จะสามารถสังเกตได้ว่า มีการรวมตัวเป็นการกระตุ้นความคิดที่จะพัฒนาชุมชนของตัวเอง โดยคำนึงถึงรายได้เป็นหลัก

"... พวกเรามีหมู่บ้านเราแต่การจัดการเราขาดการจัดการ หมายถึงทุนวัฒนธรรมดีกว่าบ้านอื่น แต่การบริหารจัดการไม่ถูกเหมือนกับมาทำแต่ละครั้งเหมือนกับไฟไหม้ฟาง ตอนที่ทำปราชญ์ชาวบ้านรวบรวมแล้วไปคุยกับ สุเทพสังคโลกแล้วเขาถามเป็นงานของใคร เป็นงานของวัฒนธรรมอย่าไปทำเลย ภูเห็นมาอย่างนี้ที่ไรภูไม่เห็นได้อะไรเลยเนี่ย เพราะฉะนั้นเมื่อทำให้เขาแล้วมันต้องเกิดรายได้ ถ้าไม่ได้ใครไม่ยอมมาทำด้วยหรือ มาก็อย่างๆ

จั้นแหละ ไม่เห็นมีอะไรขึ้นมาเลย นี่ ๆ ก็เป็นตัวอย่างชาวบ้านเค้าเมื่อ
คือถ้ามีรายได้เค้าก็เห็นว่ามียาได้ เค้าก็คิดทำมันได้ดีแต่ทำไมไม่ได้
อะไรก็ไม่เห็นได้อะไรเลยก็ไม่มาแล้ว..."

ในด้านการให้ความร่วมมือกับชุมชนและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปคือ ทำให้เห็น
ความสำคัญของวัฒนธรรมในท้องถิ่นของต้นมากขึ้น มีความร่วมมือมากขึ้น

"... พอมาแล้ว ก็บอกว่า ให้ไปหาประธานชุมชน ซึ่งเหมือนกับ
ความเคยชินของเค้าแล้ว เพราะมีงานวิจัยเข้ามาบ่อย ๆ เค้าก็ให้
ความร่วมมือ..."

"... ทำให้วัฒนธรรมมีการรักษามากขึ้น สูงขึ้น..."

"...มีการบำรุงสูงขึ้น..."

ประเด็นด้านผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากการมีโครงการฯ

ผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มด้านผลกระทบด้านกระบวนการหรือขั้นตอนของโครงการ
พัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรม
เพื่อการท่องเที่ยวจากกลุ่มที่มีส่วนร่วมกับโครงการดังกล่าว พบว่าผลกระทบของกระบวนการด้าน
การท่องเที่ยว กลุ่มสัมภาษณ์วิเคราะห์ประเด็นไปถึงการจะดึงนักท่องเที่ยวให้พักอยู่ในสุโขทัยนาน
ขึ้น แต่ยังติดปัญหาเนื่องจากนักท่องเที่ยวเห็นสุโขทัยเป็นเมืองผ่าน

"...อย่างที่ว่า สำหรับคนไทยมีเวลาน้อย ส่วนที่ผมนำมา

ผมก็จะพยายามติดต่อไป เขาจะบอกว่า มีเวลาน้อย

ส่วนใหญ่ไป อนุสาวรีย์ พิพิธภัณฑสถาน วัฒนธรรมวัดสุทัศน์..."

"...ส่วนใหญ่จะไม่ได้ดู เพราะว่ามาคนเดียว ถ้ามารถราง

จะพาไปในชุมชน ทุกที่..."

นักวิชาการกรมศิลปากรในพื้นที่ยังกล่าวต่อท้ายอีกว่า

"ขออนุญาตนะครับเท่าที่ผมได้สัมผัสกับนักท่องเที่ยวเท่าที่อยู่

กรมศิลปากรมากกว่า 20 กว่าปี ที่สมาชิกได้เรียนให้ทราบว่า

นักท่องเที่ยวมีเวลาน้อยมีเวลาแค่ 2-3 ชั่วโมง โดยมีวัดมหาธาตุ

หรือวัดศรีชุมเป็นจุดหลัก พิพิธภัณฑสถานที่ผมประจำอยู่ และถ้า

มีเวลาเหลือค่อยเข้าชมชน ที่นี้เคยประชุมกันหลายครั้งว่าจะ

ทำอะไรให้นักท่องเที่ยวอยู่นานขึ้น และท่องเที่ยวชุมชนได้

เต็มๆ ที่มีอยู่ก็มีอยู่บ้างแต่ก็มีที่เป้าหมายเข้ามาเที่ยวในชุมชน
เลยก็มี..."

ในด้านการขายของฝาก หรือว่า ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่มีในชุมชน มีการวางขายขึ้นเยอะ

"...ตระพองทองกลาง มีการขาย เศษไม้ กระดาษคันไม้ วางขาย
ข้างทาง รับมา หรือทำกันเอง..."

โดยคุณครู ซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนตระพองทองกลางกล่าวเสริมอีกว่า

"...รู้สึกจะได้รับการวางขายเยอะ..."

"... ส่วนนี้เป็นเครื่องใช้ ส่วนของที่ระลึก พวงกุญแจ จะอยู่ที่ชุมชน
สุโขทัยนคร 1 นคร 3 บ้านใหม่ตะพองทอง ศรีชุมเท่านั้น ตรงนี้เป็น
ทัวร์ชะโงกเฉย ๆ ไม่จอด ส่วนที่จอดเป็นที่วัดตระพองทองแล้ว
เดินแล้วนั่งไปในชุมชน เพราะฉะนั้นเป้าหมายการขายของต้อง
ดูที่คนเค้าเดินเที่ยว..."

ปัญหายังคงเป็นในเรื่องของการที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้พักอยู่ได้ โดยผลกระทบ
ด้านลบเกี่ยวกับผลของโครงการนั้นผู้เข้าร่วมประชุมบอกว่าไม่มี

"...ผลทางลบไม่น่าจะมี..."

ประเด็นด้านผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการมีโครงการฯ (เปรียบเทียบ ระหว่างปี พ.ศ. 2554 และ 2555)

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการมีโครงการพบว่า ชาวบ้านมีความเคยชินกับ การ
ที่โครงการวิจัยเข้ามาทำวิจัย เนื่องจากมีเยอะมาก

"... โครงการต่าง ๆ เข้ามาบ่อย แต่ก็ดีได้ให้คนได้รู้ได้เห็น
ได้ฟัง มีมาเยอะเพราะนี่เป็นเมืองวัฒนธรรม บางครั้งคน
เมืองเก่าเห็นก็เฉย ๆ แต่คนอื่นมาเห็นแล้วตื่นตาตื่นใจ แต่
พวกเราเคยชิน..."

โดยหลังจากที่โครงการเข้ามาแล้ว กลุ่มสัมภาษณ์คิดว่า มีนักท่องเที่ยวเยอะขึ้น

"...มีเยอะมากขึ้น มาจากหลาย ที่โดยเฉพาะคนไทย ศรีสะเกษ
บุรีรัมย์ สนใจในวัฒนธรรมของชุมชน..."

โดยรวมแล้วจากการเปรียบเทียบของเศรษฐกิจของชุมชน ตามความรู้สึของผู้เข้าร่วม
ประชุมกลุ่มย่อย รู้สึกว่าเศรษฐกิจของชุมชนสุโขทัย ในปี พ.ศ. 2554 ดีกว่าปี พ.ศ. 2553

"...ปีที่แล้วดี ปี 53, 54 ดีขึ้น..."

"...จากที่เราเคยสัมผัส ถ้าหากว่า ในส่วนของ อบต. มีส่วน
สนับสนุนในการจัดกิจกรรม แต่ถ้าไม่มีการจัดกิจกรรมอะไร
เลยก็จะเงียบ..."

โดยความคิดเห็นในที่ประชุมอยากให้นักท่องเที่ยวเข้ามากันเยอะ ๆ

"...จริง ๆ แล้วอยากให้มีคนเยอะขึ้น ถ้าคนมาน้อยเศรษฐกิจก็ไม่ดี..."

ซึ่งสอบถามจากทางรรรางเที่ยวชุมชน บอกว่า

"...คนขับรถรางในชุมชนไม่มีพอเนื่องจากปัญหารายได้ที่น้อย..."

"... ก่อนมีโครงการมีอยู่แล้ว และ มีนักท่องเที่ยวเข้ามาชุมชน
แต่รถรางไม่พอ เสริมด้วยสามล้อ ตุ๊ก ๆ เพราะเด็กไม่
ค่อยสนใจ หากคนขับยาก ต้องบรรยายให้ทราบประวัติด้วย
เมืองสุโขทัย แต่ขาดคนอยากจะขอสองคนได้มัย จะได้ไป
พร้อมกัน มีรถแต่ไม่มีคนขับ..."

"...ผลตอบแทนมันน้อย รายได้น้อย ต้องอยู่ประจำ ถึงจะได้
ผลตอบแทนขึ้นมา แต่ถ้าอยู่ชั่วคราว มันไม่คุ้มกันเลยที่ต้อง
มาเสียเวลา ได้นิดหน่อย ไม่ไปแล้ว..."

"...รถรางนั่งทั้งวันไม่ได้อะไรเลย ขับรถราง เงินเดือนเท่าไรหะ
วันละ 100 จะไปทำยังงี้ คือทุกวันนี้ก็ได้หะ วันละ 100 เงิน
เดือนออกครั้งหนึ่ง 15 วันออกครั้งหนึ่ง ณ ปัจจุบันนี้ เงินเดือน
ไม่ได้ใช้หะ ใช้ทิปที่เราทำได้ สามารถบรรยายให้เค้าแล้วเค้าทิป
ได้มากกว่าเงินเดือน เป็นอะไรที่ภูมิใจได้ แต่กว่าจะถึงทุกวันนี้
ท้อไปก่อน วันละ 100 เมื่อก่อนก็เยอะ แต่เดี๋ยวนี้ทำไม่ได้
ค่าแรงขั้นต่ำ 300 แต่บางวันก็ไม่ได้ทัวร์เลย บางวันมีกรุ๊ปเดียว
ถ้าขึ้นผู้ประกอบการอยู่ไม่ได้ ค่าแรง"

ส่วนงานด้านอื่นๆ กลุ่มได้พูดถึงงานกระถาง ไม้ ซึ่งตอนนี้ไม่ได้ทำเล่นในชุมชนสุโขทัยแล้ว
ที่อื่นก็ทำ

"...รู้สึกกว่า งานพวกกระถางงานเพิ่ม เดิมนี่ก็ไม่ได้ทำแล้ว

ที่อื่นทำหมดแล้ว.. "

เมื่อสอบถามผลกระทบด้านลบต่อผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่ม ไม่มีผลกระทบด้านลบในด้านเศรษฐกิจ และ สังคม

"...เท่าที่สังเกต โครงการนี้อยู่ได้นาน เพราะเค้าไม่ทิ้ง..."

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

1. การประเมินผลกระทบของโครงการด้านกระบวนการของโครงการ

การประเมินผลกระทบของโครงการ ได้แนวความคิดจากการสัมภาษณ์เจ้าของโรงแรม ผู้ประกอบการกล่าวว่า

"...โครงการนี้ทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงมากขึ้น รู้จักมากขึ้น..."

ตรงกันกับการสัมภาษณ์ เจ้าของร้านขายของชำ หน้าตลาดโบราณสุโขทัย ที่บอกว่า

"...นักท่องเที่ยวเยอะขึ้น เฉพาะของเทศกาลได้เป็นแสน ช่วง 2 ปี อาจารย์จิรวรรณ พิระสันต์ ทำตลอด 2 ปีแต่โดยมากเป็นคนไทย ไม่ใช่ฝรั่ง แต่ไม่สามารถทราบแน่ชัดได้ว่านักท่องเที่ยวที่มากขึ้น รู้จักมากขึ้นนี้มาจากสาเหตุใด เพราะเมื่อสอบถามไปยังเจ้าของโรงแรมว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะมาทางอินเทอร์เน็ต..."
รู้จักผ่าน AGODA หรือ Booking.com ซึ่งการรู้จักโรงแรมหรือเข้ามาจองโรงแรมส่วนมากจองผ่านอินเทอร์เน็ต ..."

ด้านกระบวนการของโครงการ ปลัดเทศบาล กล่าวเสริมว่า

"...พอจะรับได้ว่ามีอาหารว่าง มีข้าวกิน แต่ข้อเสียของท้องถิ่นคือการเมืองมีส่วน เพราะ แต่ละทีมก็จะแต่งตั้งคณะกรรมการชุมชน ซึ่งการเมืองจะเล่นการ เล่นพรรคเล่นพวก..."

อาจกล่าวได้ว่าชาวบ้าน ขอมรับการเข้ามาทำงานวิจัยแต่จะมีอิทธิพลเรื่องของการเมืองท้องถิ่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย อันนำไปสู่ผลให้การพัฒนาบริหาร หรือคนที่เข้ามาทำงานในการพัฒนาไม่มีความต่อเนื่องจากการที่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวกชัดเจนอย่างที่ปลัดเทศบาลกล่าว

2. การประเมินผลของโครงการด้านการปรับตัวของชุมชน

ผลจากการประเมินผลกระทบของโครงการ ในด้านกระบวนการของโครงการที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่าโครงการสามารถเข้าถึงได้ถึงกลุ่มผู้ประกอบการร้านค้า โรงแรม ที่พัก

สอร์ท ผู้นำชุมชน และ ผู้ที่มีส่วนร่วมในโครงการ จากการที่ได้เก็บข้อมูลสัมภาษณ์ชาวบ้านในพื้นที่ 5 ชุมชนรอบ ๆ อุทยาน กรณีที่ไม่ใช่ผู้นำชุมชนหรือผู้ได้เข้าร่วมจะไม่มีมารู้จักหรือรับรู้ว่าการโครงการได้ทำอะไรไปบ้าง แต่สำหรับกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมกับโครงการ พบว่าในส่วนของผลกระทบด้านกระบวนการของโครงการมีทั้งด้านบวกและด้านลบ เช่น จากการสัมภาษณ์เจ้าของโรงแรมบ้านริมคลองที่ได้เข้าร่วมประชุมกล่าวว่า

"...ชาวบ้านมีความตื่นตัว ในการนำเที่ยวในหมู่บ้าน เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในชุมชน..."

ผู้ประกอบการร้านขายของชำหน้าตลาดโบราณสุโขทัย กล่าวเสริมในด้านเกี่ยวกับการท่องเที่ยวว่า

"...คนเริ่มต้นตัวมากขึ้น เช่น home stay..."

การสัมภาษณ์ปลัดเทศบาล ซึ่งรักษาการตำแหน่งนายกเทศมนตรี ได้กล่าวว่า

"...คนที่เข้ามาทำงานเป็นคนมีศักยภาพในชุมชนอยู่แล้ว และมีการรวมตัวของชุมชน ทำให้ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้ว่า สิ่งที่เขา มีมันมีคุณค่า เกิดการตื่นตัว ระหว่างการค้าต่าง ๆ เกิดการตื่นตัว รวมตัวกันเกิดขึ้น ตั้งกันเป็นกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยน ถอดบทเรียน กิจกรรมย่อยได้นำเอาคนที่มีความรู้มาเป็นภาคีเทศก์ โดยปลัดได้เข้าร่วมและทุกวันนี้ก็ยังทำอยู่ หลังจากนั้นก็มีการทำเส้นทางท่องเที่ยว ป้าย เมื่อชุมชนรู้ว่่านักท่องเที่ยวจะผ่านก็ได้เข้าใจว่า ไม่จำเป็นต้องให้มีสินค้าเข้าสู่ท้องตลาด แต่การที่ให้นักท่องเที่ยว ดูกระบวนการผลิต ไม่ใช่ output ทำให้เปลี่ยนความคิด ของคนในชุมชนให้คนชุมชน ตื่นตัว..."

การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนผู้ใหญ่บ้านท่านหนึ่งให้ความคิดเห็นสะท้อนถึงความล่าช้าและไม่ต่อเนื่องของงานดังนี้

"...อันไหนที่ทำได้ก็ดีทุกอย่าง แต่งานมันไปช้า พอหยุดมาก็เหมือนหยุดเดิน..."

เมื่อถามถึงในด้านการรวมตัวกันก็มีความเห็นแตกต่างกันกับกลุ่มเจ้าของธุรกิจโรงแรม ว่า

"...มันก็มี แต่ว่าให้เสนอกับอาจารย์ ไม่ค่อยมีเท่าไร ไม่ค่อยมีการรวมตัวมากขึ้น ไม่ค่อยชัดเจน เนื่องจากมันมีมานานแล้ว..."

คำกล่าวของผู้ใหญ่บ้านท่านนี้กล่าวสนับสนุน คำพูดของกลุ่มแม่ค้าร้านขายของชำที่หน้าตลาดโบราณสุโขทัยว่า การรวมตัวกันได้มีการรวมตัวกันมาก่อนหน้านี้แล้ว

"...มีการรวมกลุ่มอยู่แล้ว การรวมกลุ่มตลาดโบราณทำให้เขาสามารถ
มีกิจกรรมทำกันได้ เริ่มมีการแข่งขันกัน..."

ซึ่งผู้ประกอบการร้านค้าเห็นต่างกันว่า ตอนนี้การรวมตัวกันมีมากขึ้นจากแต่ก่อน

จากเนื้อหาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มที่เห็นว่ามีกระบวนการของโครงการ มีความ
คิดเห็นของกลุ่มที่ทำการสัมภาษณ์ออกเป็นสองกลุ่มและสามารถสรุปได้ว่า กระบวนการของ
โครงการทำให้ชาวบ้าน มีการรวมตัวกันมากขึ้นจากที่มีอยู่แล้ว แต่ในด้านข้อเสียคือโครงการเดินเข้า
พอเข้ามาทำก็มีการประชุมทีหนึ่งไม่ได้มีการทำต่อเนื่องหรือเกิดจากการที่ชาวบ้านเป็นคน
กระตือรือร้นทำต่อเอง

3. การประเมินโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคม

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกด้านเศรษฐกิจและสังคม ส่วนใหญ่เห็นเป็นเสียงเดียวกันว่า
เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น การสัมภาษณ์เจ้าของโรงแรมแนะนำว่า แผนที่น่าจะทำให้ยอดขายเพิ่มขึ้น

"...น่าจะเพิ่มขึ้นเพราะว่า เพราะถ้าไม่มีแผนนี้ เมื่อก่อนมีแผนที่น้อยอย่างเดียว
(แผนที่เล็ก) เค้าจะไม่ทราบเลย..."

ส่วนในด้านตลาดโบราณตอนนี้จำนวนคนขายของในตลาดโบราณ ซึ่งได้สัมภาษณ์เจ้าของ
ร้านขายของชำหน้าตลาดโบราณกล่าวว่า

"...คนขายเยอะกว่าเดิม แต่ช่วงนี้ เขาไปทำนา เพราะส่วนใหญ่
อาชีพทำนา ตลาดโบราณทำให้คนเกิดความคิดสร้างสรรค์ขึ้น..."

การสัมภาษณ์ตำรวจช่วยยืนยันเพิ่มเติมว่าปี 2555 นี้เศรษฐกิจดีขึ้น

"...เศรษฐกิจดีขึ้นเพราะว่าการท่องเที่ยวเยอะขึ้น..."

4. การประเมินผลของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกในด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ตามความเห็น
ผู้เข้าร่วมรับการสัมภาษณ์ ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นว่า สามารถช่วยพัฒนามาแหล่งท่องเที่ยวของ
ชุมชนได้ โดยเมื่อถามเจ้าของโรงแรมบ้านคลอง ว่า เส้นทางท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นจะมีนักท่องเที่ยว
ไปใช้จริงหรือไม่? ทางเจ้าของโรงแรมตอบว่า

"...น่าจะใช้ได้จริง..."

การสอบถามเจ้าของร้านขายของชำ ได้ความว่า

"...ถามเยอะขึ้น ส่วนมากจะถามเรื่องวัดศรีชุม..."

แต่เมื่อถามว่า มีการท่องเที่ยวในชุมชนเพิ่มขึ้นหรือเปล่าได้คำตอบว่า

"...ไม่มี ส่วนมากไม่มีเวลา ส่วนมาไม่ถึงสอง ชั่วโมง
น้อยที่จะไป..."

ข้อความดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า แม้จะมีการสอบถามทางเส้นทาง แต่การท่องเที่ยวในชุมชนซึ่งอยู่บนเส้นทางการพัฒนาการท่องเที่ยวยังไม่ค่อยประสบความสำเร็จ กลุ่มขายผู้ไม้สักมีมานานมากแล้วและแม้ว่าจะนำเข้ามาสู่การท่องเที่ยวในรูปแบบของชุมชนในการสัมผัสวิถีชีวิตของเจ้าของร้านขายของชากล่าววว่า

"...มีรถตู้ คนไทยเข้ามาในชุมชน มาเที่ยว มาดูร้านค้าส่ง
มีตั้งแต่ทำร้านค้า ตั้งแต่ 10 -20 ปี มาแล้ว นาน ๆ มาลงเรื่อย ๆ
การมีเส้นทางนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น แต่เป็นชาจร รดรางเมืองเก่า
ไม่ค่อยเข้า..."

ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เข้ารับการอบรมและยังปฏิบัติงานอยู่ ซึ่งเป็นภาคีเครือข่ายท้องถิ่นที่ได้รับการอบรม ได้ความโดยสรุปว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวเป็นกลุ่มผู้ศึกษาดูงานส่วนใหญ่จากหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

ถาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคามใช้เวลาเท่าไรครับ?

"ใช้เวลาประมาณ ชั่วโมงครึ่ง เฉพาะว่ามีอะไรเด่น"

ถาม: ที่ติดต่อมาเป็นการท่องเที่ยวหรือการเรียนรู้ครับ?

"ส่วนใหญ่มาเรียนรู้ ด้านการประกอบกัน เช่นเรื่องชุมชน
รามใหญ่ เรื่อง ทำเศษไม้สัก กรอบรูป"

ถาม: ส่วนมากเป็นกลุ่มไหนครับ?

"ส่วนมาเป็นนักเรียน อาจารย์ นักวิจัย พ่อค้า"

ผลจากการสังเกตและลงพื้นที่ตามรายการกิจกรรม

จากการเก็บข้อมูลสำรวจติดตาม ผลของกิจกรรมที่ได้ทำไป ทั้ง 10 กิจกรรม คือ

1. การพัฒนาสภาพการเข้าถึงชุมชน

ภายหลังจากการที่สำรวจป้ายการติดตั้งการใช้งานและการบำรุงรักษาของชาวบ้านจากการสอบถามในพื้นที่ทั้ง 12 ป้าย ดังนี้

ภาพ 18 ป้ายชื่อชุมชนที่ติดตั้งในชุมชนสุโขทัยนคร 1

ภาพ 19 ป้ายชุมชนบ้านเหนือ

ภาพ 20 ป้ายชุมชนศรีชุม

ภาพ 21 ป้ายชุมชนตะพังทองกลาง

ภาพ 22 ป้ายชุมชนลิไทย

จากการตรวจสอบสภาพป้ายชุมชนในเมืองต้นทั้ง 12 ป้าย แต่นำเสนอเพียง 5 ป้าย สิ่งที่เห็นได้ชัดคือสีที่ซีดลงของป้ายชุมชนและสภาพอันผุพังของป้ายชุมชน ป้ายส่วนที่เป็นไม้ได้หักพังตามสภาพกาลเวลา ตัวอักษรเล็กเกินไปสำหรับที่มองให้เห็นได้สำหรับผู้เข้ามาเยี่ยมชมมีเพียงไม่กี่ป้ายที่สภาพยังใช้การได้ดี

2. การพัฒนาที่พักแรม

จากการติดตามเพื่อสอบถามการทำป้ายเกี่ยวกับประวัติของที่พักแรม โดยการสุ่มตัวอย่างตามเอกสารที่ปรากฏในหนังสืออัตลักษณ์ ซึ่งระบุว่ามีการกำหนดมาตรฐานที่พักซึ่งจากการสอบถามสถานบริการ 5 แห่งไม่ได้มีป้ายดังกล่าว ส่วนใหญ่เป็น Guest House จากตัวอย่างของ Old City Guest House ได้มีการติดป้ายในห้องติดต่อแต่เจ้าของที่พักไม่สามารถระบุประโยชน์ของป้ายได้ โดยแสดงภาพดังนี้

ภาพ 23 ภาพป้ายประวัติที่ปักโอดด์ ซิตี้ เกสต์เฮาส์

ภาพ 24 ภาพปักแห่งหนึ่งตามหนังสืออัตลักษณ์

"... ผมว่าต้องเลือกเมนูอะไรที่พอกินได้ ที่คุ้น และเป็นที่ยุ้จักหน่อย มันมีอุปสรรคคือคนที่ทำอาหาร โบราณขาย ต้องเป็นคนเก่าแก่ทำ ซึ่งรสชาติมันไม่ได้แล้ว ที่คนใหม่จะทำซึ่งต้องมีผลิตภัณฑ์ ก่อนถึงจะโปรโมท..."

ซึ่งได้ข้อสรุปว่าเมนูอาหารดังกล่าวยากที่จะทำขายในร้านอาหารได้จริง

4. การพัฒนาร้านขายของที่ระลึก และขายสินค้าพื้นเมือง

ด้านการพัฒนาร้านขายของที่ระลึก ผู้วิจัย พบว่า ร้านขายของที่ระลึกไม่มีข้อมูลสินค้าพื้นเมือง คณะนักวิจัย จึงร่วมกันพัฒนาสื่อสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับข้อมูลของสินค้าพื้นเมือง จำนวน 20 แห่ง โดยมีตัวแทนผู้ประกอบการ 50 คน เข้าร่วมฟังการสัมมนา เพื่อให้ผู้ประกอบการมีข้อมูลทางวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเอง โดยมีเอกสารแนะนำเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 2,500 แผ่น ตัวอย่างแผ่นพับ มีรายละเอียดดังภาพ

ภาพ 26 แผ่นพับร้านขายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง

รายละเอียดร้านขายของที่ระลึกจัดพิมพ์เป็นสี ด้านหลังของแผนที่ขนาดใหญ่ซึ่งสอบถามทางเทศบาล แล้วพบว่าภายหลังที่โครงการเสร็จสิ้นไป มีคนมาขอแผนที่ไปใช้งานดีมาก มีการตอบรับที่ดีจากแหล่งท่องเที่ยวและที่พัก แต่เทศบาลไม่ได้จัดพิมพ์ต่อเนื่องจากงบประมาณที่ใช้ในการจัดพิมพ์ค่อนข้างสูง แต่แผนที่ใช้ประโยชน์ได้ดีกว่าแผนที่ที่มีให้บริการอยู่ในปัจจุบัน เพียงแต่ขาดพื้นที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ อย่างเช่น พื้นที่บริเวณวัดสะพานหินและประตูมะโม วัดเชตุพนทางเกสเข้าส์ จึงทำการขยายเป็นป้ายไวนิล ดัดผนัง เพื่อสะดวกต่อแขกที่มาพักในการอธิบาย ได้ผลตอบรับที่ดีมาก แสดงดังภาพข้างล่าง

ภาพ 27 แผนที่ในเขตอุทยานประวัติศาสตร์และชุมชนที่ทางเจ้าของทำขึ้นเพื่ออธิบายลูกค้าจากแผนที่เดิม

5. การพัฒนาการบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์

โครงการพัฒนาการบริการนำเที่ยวเห็นว่า บริษัทนำเที่ยวล้วนนำเสนอข้อมูลด้านอุทยานประวัติศาสตร์เพียงด้านเดียวซึ่งไม่มีความเชื่อมโยงกับชุมชน จึงได้มีการนำเสนอองค์ความรู้

ทางด้านวัฒนธรรม ของชุมชนเพื่อให้นักท่องเที่ยวหันมาสนใจการท่องเที่ยวในชุมชนมากขึ้น ซึ่งได้มีการจัดสัมมนาเกี่ยวกับการอบรมมัคคุเทศก์นำเที่ยวในชุมชน มีคนเข้าร่วมจำนวน 72 คน ผลจากการดำเนินงานสามารถผลิตผู้ที่ทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ในชุมชนได้ ทำให้ผู้เข้าร่วมเห็นความสำคัญในการส่งเสริมให้เยาวชนมีความภูมิใจรักหวงแหน มรดกทางด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น

ภาพ 28 กลุ่มผู้เข้าร่วมอบรมมัคคุเทศก์

และผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจาก มัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่เข้ารับการอบรม ผู้ให้การสัมภาษณ์กล่าวว่า มัคคุเทศก์ที่ได้ทำหน้าที่จริง ๆ มีเพียงแค่ 3-4 คนจากทั้งหมด ซึ่งเป็นการอบรมรอบก่อนจากการท่องเที่ยวและกีฬาสุโขทัย

"... มี 24 คน แต่ที่ทำจริง ๆ มี 3-4 คน คือเค้าต้องไปทำงานประจำ
นอกจากมีขอกำลังก็จะมา..."

ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวไม่ทราบและ มีการนำชมเที่ยวชุมชนก็จริงอยู่แต่เป็นในกลุ่มของการศึกษาดูงาน พ่อค้า แม่ค้า สถาบันต่างๆ ดังคำให้สัมภาษณ์ดังนี้

"...ได้ไปครับ ส่วนใหญ่มาเป็นหมู่คณะ จาก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ทางโคราช ซึ่งติดต่อผ่านพี่ขวัญแล้วติดต่อมาทางผม ใช้เวลาประมาณ
ชั่วโมงครึ่งเฉพาะว่ามีอะไรเด่นส่วนใหญ่มาเรียนรู้ ด้านการประกอบการ
เช่นเรื่องชุมชนรามใหญ่ เรื่อง ทำเศษไม้สัก กรอบรูป ส่วนมากเป็น
นักเรียน อาจารย์ นักวิจัย พ่อค้า..."

ซึ่งมีวัตถุประสงค์มาดูลาน หรือดูเยี่ยมชมกิจการ ไม่ใช่เป็นนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมและ
รับทราบข่าวว่ามีการให้บริการมัคคุเทศก์อาสาพาเที่ยวชุมชน

6. การพัฒนาด้านความปลอดภัย

เพื่อให้การท่องเที่ยวในชุมชนมีความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว โครงการได้จัดตั้ง
หน่วยงานพิเศษเพื่อช่วยเหลือนักท่องเที่ยวแบบสมัครใจ ซึ่งมีการอบรมอาสาสมัครบริการนำเที่ยว
โดยผู้ที่เข้ารับการอบรม จะมีการติดป้ายไว้หน้าบ้าน จำนวน 80 ป้ายเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาใน
ชุมชนจะสามารถขอความช่วยเหลือได้และมีโครงการตำรวจบ้านเพื่อคอยรักษาความปลอดภัยใน
ชุมชนป้ายที่ติดอยู่หน้าบ้านอาสาสมัครนำเที่ยวมีรายละเอียดดังนี้

ภาพ 29 ภาพป้ายอาสาสมัครบริการนำเที่ยวและหน่วยรักษาความปลอดภัย

ภาพ 30 ภาพป้ายอาสาสมัครบริการนักท่องเที่ยวที่ติดอยู่ตามบ้านอาสาสมัคร

ภาพ 31 ภาพป้ายอาสาสมัครบริการนักท่องเที่ยวที่ติดอยู่ตามบ้านอาสาสมัครในชุมชนตระพังทองกลาง

ป้าอาสาสมัครบริการตามบ้าน ที่ติดตามบ้าน จากการสัมภาษณ์เจ้าของบ้านและจากข้อมูลการทำ ประชุมกลุ่มย่อยพบว่าไม่มีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการ ยกเว้นคนที่ทำหน้าที่ให้บริการด้านข้อมูลการท่องเที่ยวอยู่แล้วในเขตอุทยานอย่างคุณ รัชานนท์ที่เข้าร่วมการประชุมกลุ่มย่อยด้วย

7. การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

ในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก โครงการได้จัดให้บริษัทสามารถนำบริการเที่ยวชมชนรอบอุทยานได้ 5 บริษัท คือ

1. บริษัท ไทยสมาร์ททัวร์ จำกัด
2. บริษัท วินทัวร์ จำกัด
3. บริษัท สุโขทัยทราเวลเซอร์วิส จำกัด
4. บริษัท ทศกยทัวร์(ศรีกัลยาทัวร์)
5. บริษัท ไทยแพคเกจทัวร์

นอกจากนี้โครงการได้ออกแบบป้ายสัญลักษณ์คัดรณำเที่ยวเมืองเก่า เป็นสติ๊กเกอร์ 200 แผ่น เพื่ออำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยว ดังนี้

ภาพ 32 ป้ายสัญลักษณ์คัดรณำเที่ยวในชุมชนเมืองเก่า

ปฏิทินกิจกรรม คณะผู้วิจัยได้มอบให้เทศบาล แต่ทางเทศบาลไม่มีงบประมาณในการสานต่อ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เทศบาล เนื่องจากงบประมาณด้านการสนับสนุนการท่องเที่ยวของเทศบาลมีจำกัด

9. การพัฒนาการเผยแพร่โฆษณา

ด้านการพัฒนาการเผยแพร่โฆษณา เพื่อ พัฒนาการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ โดยสื่อที่ทำการเผยแพร่ ประกอบด้วย

เว็บไซต์ 2 เว็บไซต์

1. <http://www.msos.nu.ac.th/oldcity>
2. <http://www.muangkaosukhothai.go.th>

การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ 10 ฉบับ ประกอบด้วย

1. หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 13 ธันวาคม 2554
2. หนังสือพิมพ์ไทยนิวส์ ฉบับวันที่ 14 ธันวาคม 2554
3. หนังสือพิมพ์ลงชนออนไลน์ ฉบับวันที่ 14 ธันวาคม 2554
4. หนังสือพิมพ์ฐานสยาม ฉบับวันที่ 16-31 ธันวาคม 2554
5. หนังสือพิมพ์อิสรภาพ ฉบับวันที่ 16 ธันวาคม 2554
6. หนังสือพิมพ์พิทักษ์ไทย ฉบับวันที่ 16 ธันวาคม 2554
7. หนังสือพิมพ์คม ชัด ลึก ฉบับวันที่ 17 ธันวาคม 2554
8. หนังสือพิมพ์ ASTV ผู้จัดการออนไลน์ ฉบับวันที่ 21 ธันวาคม 2554
9. หนังสือพิมพ์เสรีชนสันนิวส์ ฉบับเดือนธันวาคม 2544
10. หนังสือพิมพ์ เนชั่นสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 6 มกราคม 2555

ประชาสัมพันธ์ผ่านวิทยุ 2 สถานีประกอบด้วย

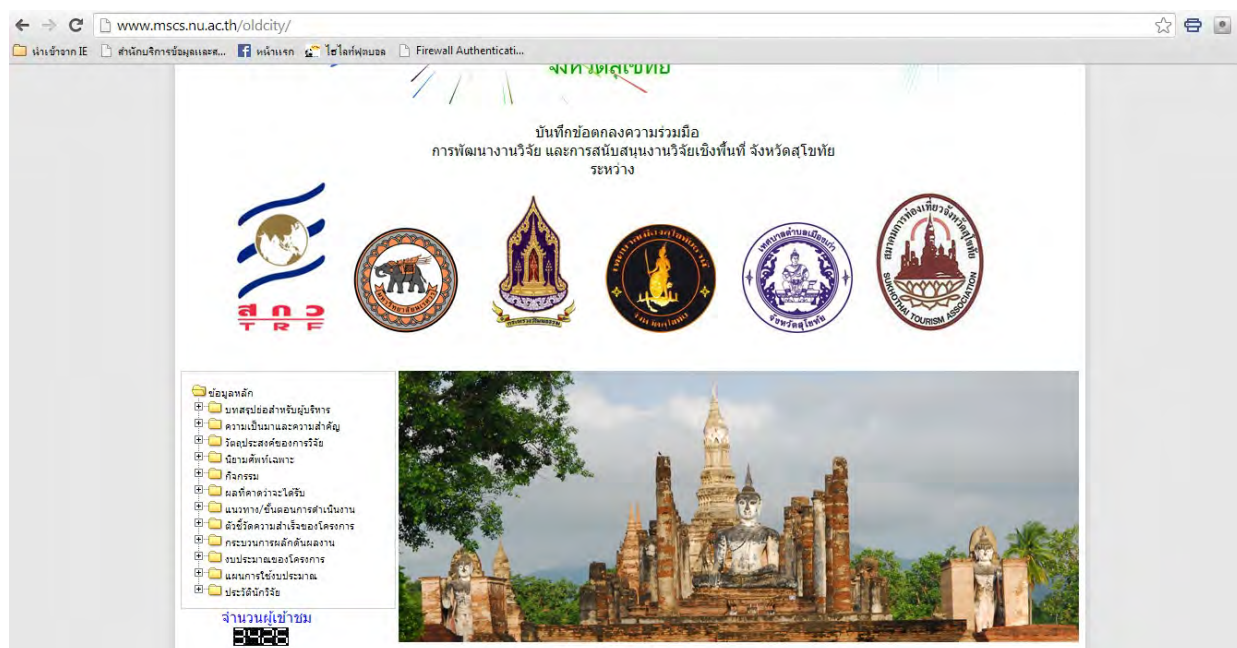
1. สถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยนเรศวร
2. สถานีวิทยุเรดิโอ เอ็กซ์

โทรทัศน์ 2 ช่องประกอบด้วย

1. สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส
2. ทีทีเคเบิลทีวี

ทั้งหมดนี้เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่ชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณีของชุมชนออกมาผ่านสื่อ ในรูปแบบต่าง ๆ

จากการติดตามสื่อต่าง ๆ ที่ได้ทำการเผยแพร่พบว่า เมื่อโครงการหมดไปสื่อที่ทำอยู่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ สื่อที่ทำไม่ได้เป็นลักษณะการนำเสนอผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวหรือมีเนื้อหาชักจูงนักท่องเที่ยว ไม่ได้อยู่ในรายการของเครื่องมือค้นหา(Search Engine) อย่างเช่น Google หรือ Wikipedia ที่เป็นที่ยอมรับ เมื่อหาคำว่า สุโขทัย หรือชุมชนสุโขทัย โดยเนื้อหาเป็นการประชาสัมพันธ์โครงการการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ดังภาพต่อไปนี้

ภาพ 34 ภาพเว็บไซต์ของโครงการการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

ภาพ 35 ภาพเว็บไซต์เผยแพร่งานรอบรู้เมืองพระร่วง สานสายใยแห่งวัฒนธรรม สืบค้นประวัติศาสตร์เมืองมรดกโลก

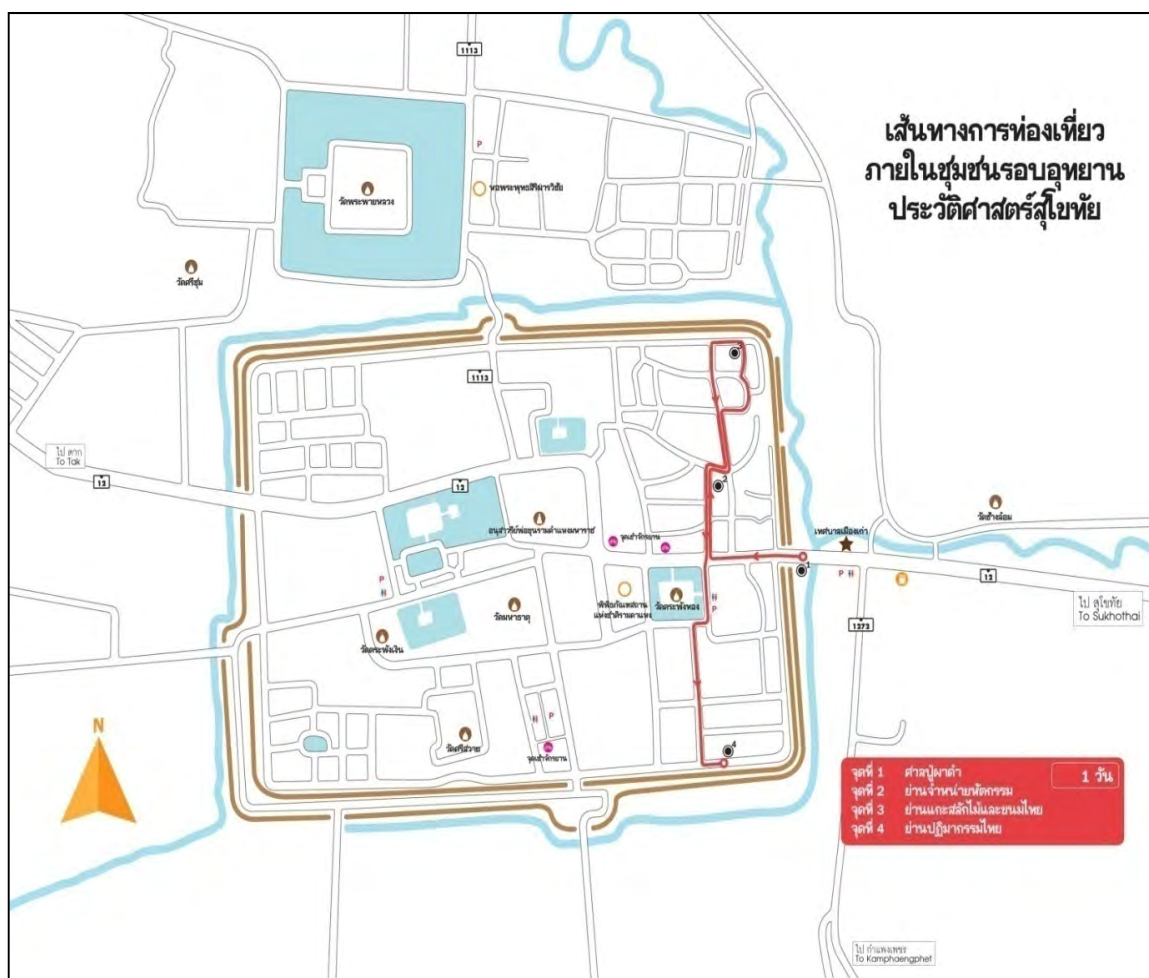

ภาพ 36 ข่าวการประชาสัมพันธ์ในหนังสือพิมพ์ manager online.

10. การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว

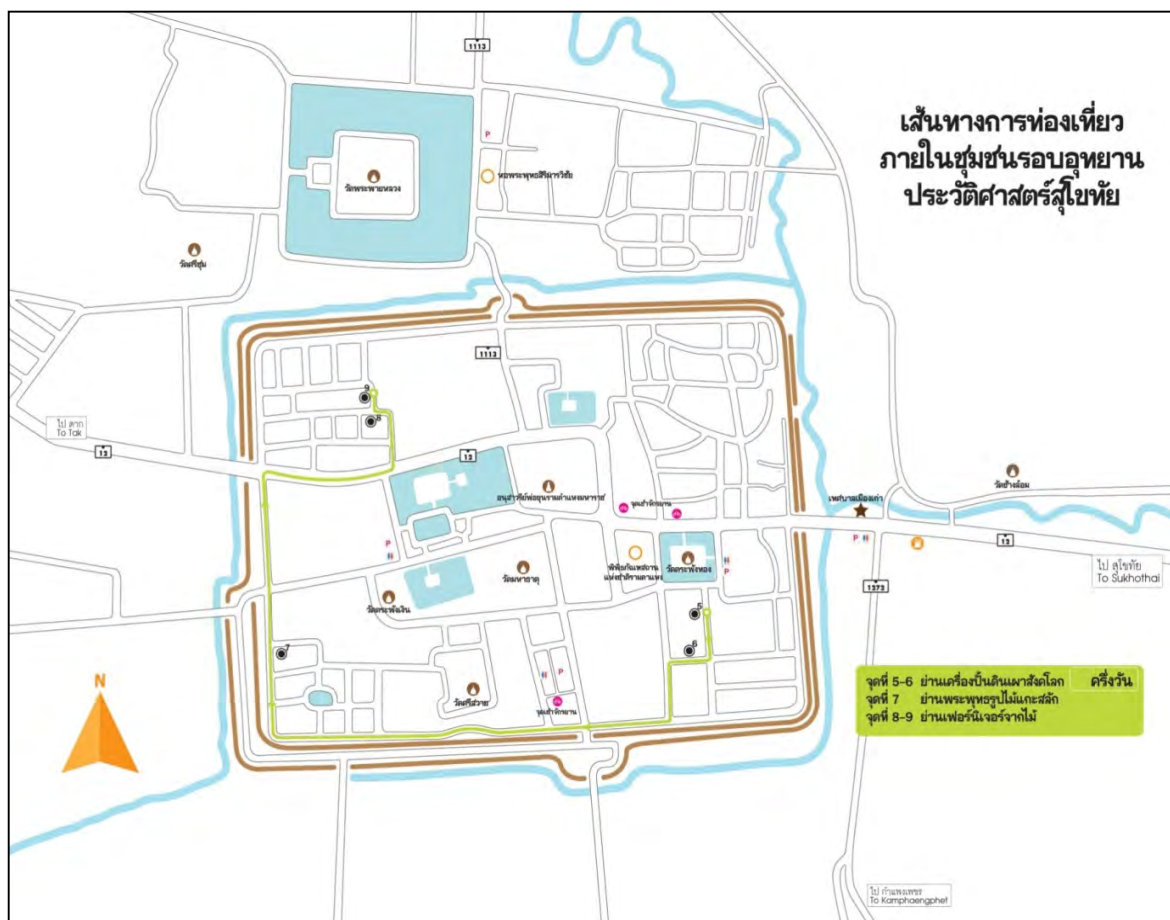
ด้านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวได้เส้นทางท่องเที่ยว ในแต่ละรูปแบบ ออกมา 3 เส้นทางดังนี้

- เส้นทางท่องเที่ยว 1 วัน ได้แก่ ศาลาผาดำ ย่านจำหน่ายหัตถกรรม ย่านไม้แกะสลัก และขนมไทย ย่านประติมากรรมไทย ดังภาพดังนี้

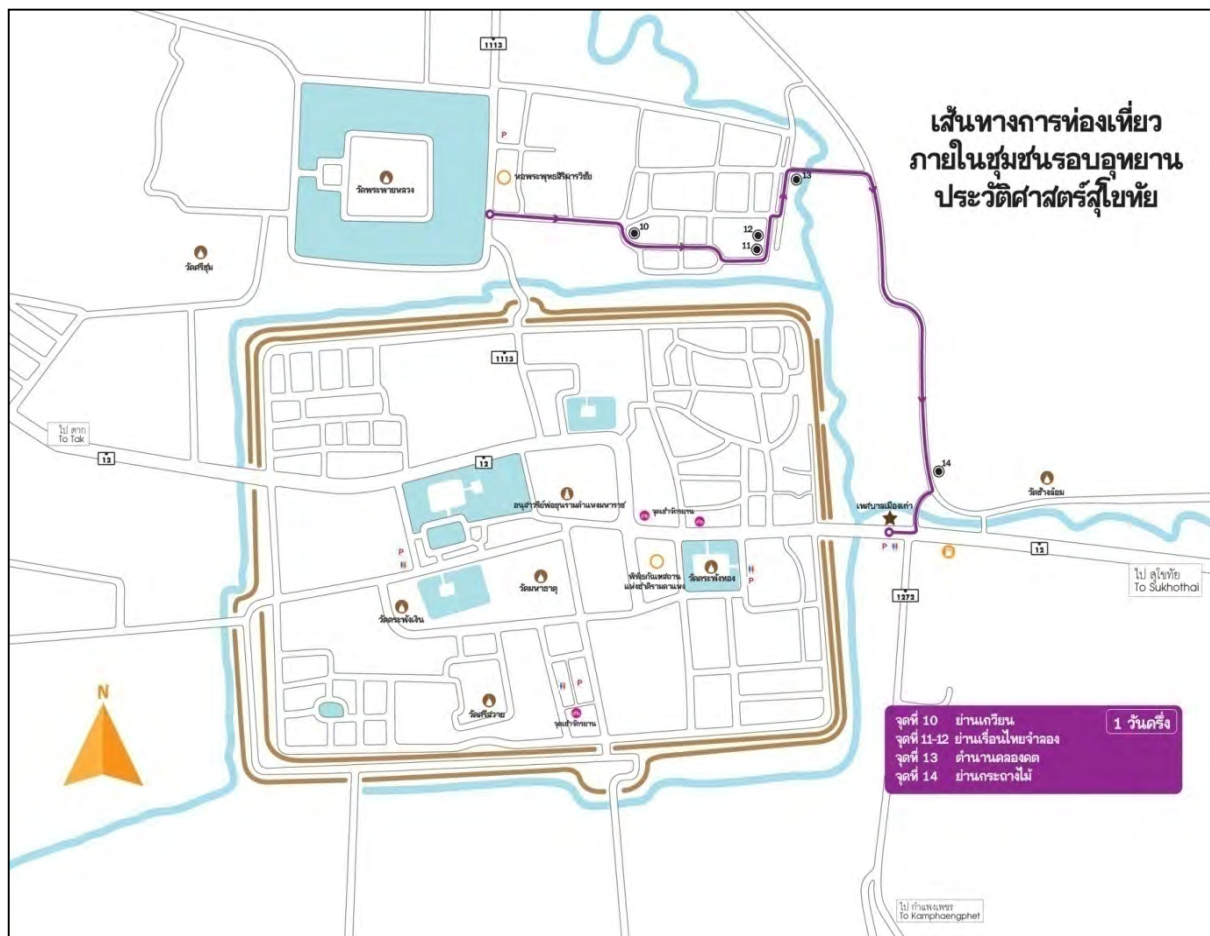
ภาพ 37 แสดงเส้นทางท่องเที่ยวสำหรับ 1 วัน

- เส้นทางท่องเที่ยวครึ่งวัน ได้แก่ ย่านเครื่องปั้นดินเผาสังคโลก ย่านพระพุทธรูปไม้แกะสลัก ย่านเฟอร์นิเจอร์ไม้ แสดงในแผนภาพดังนี้

ภาพ 38 แสดงเส้นทางท่องเที่ยวครึ่งวัน

- เส้นทางท่องเที่ยว 1 วันครึ่ง โดยเริ่มตั้งแต่ย่านเกวียน เรือนไทยจำลอง ดำเนินคลองคด
กระดางต้นไม้ ดังแสดงในแผนภาพดังนี้

ภาพ 39 แสดงเส้นทางท่องเที่ยว 1 วันครึ่ง

เส้นทางท่องเที่ยวดังกล่าว ที่ได้เก็บภาพระหว่างทาง ตามจุดที่น่าสนใจ ตามคำแนะนำ
ของหนังสืออัตลักษณ์เป็นดังนี้

ภาพ 40 ภาพชาวบ้านในชุมชนลิไทยกำลังเลื่อยไม้เพื่อใช้ทำบ้านทรงไทย และผลิตภัณฑ์ไม้ต่าง ๆ

ภาพ 41 เส้นทางก่อนถึงสะพานข้ามคลองคด บนแผนที่เส้นทางท่องเที่ยว

ภาพ 42 ภาพคลองคต ตามตำนานคลองคตที่ปรากฏในหนังสืออัตลักษณ์

ภาพ 43 ทุ่งนาระหว่างทางหลังจากออกจากหมู่บ้านลิไท

ภาพ 44 ภาพวัดระหว่างทางที่ยังไม่ได้รับการบูรณะให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

ภาพ 45 ชุมชนขายผลิตภัณฑ์ไม้สุโขทัย

ภาพ 46 ภาพหน้าร้านผลิตภัณฑ์ไม้ในชุมชนสุโขทัยนคร 1

ภาพ 47 ภาพปลายทางของเส้นทางการท่องเที่ยวที่ทำการหล่อพระ

จากการสอบถามเจ้าของบ้านพบว่า โครงการดี แต่ไม่มีใครมาติดต่อสอบถาม หรือขอคู่มือ
หล่อพระปั้นพระ ซึ่งภาพทั้งหมดที่นำเสนอมาอยู่บนเส้นทางการท่องเที่ยว ทั้ง 3 เส้นทางรวมกัน
โดยสามารถปั่นจักรยานไปเที่ยวชมได้

4. การสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวสุโขทัย

จากการเก็บข้อมูลความต้องการและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในช่วงเดือน กรกฎาคม
ปี 2556 วัตถุประสงค์เพื่อทราบความต้องการของนักท่องเที่ยว และสิ่งใดบ้างที่ต้องได้รับการ
ปรับปรุงสำหรับการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานและชุมชนเมืองเก่าสุโขทัย แสดงข้อมูลจาก
แบบสอบถามโดยเก็บข้อมูลทั้งคนไทยและชาวต่างชาติ จำนวนรวม 50 คน เป็นไทย 26 คนและ
ชาวต่างชาติ 24 คน โดยตัวเลขชาวต่างชาติแสดงในวงเล็บดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ข้อ 1. อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตาราง 62 แสดงช่วงอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

อายุ	จำนวน (ชาวต่างชาติ)	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย
15 - 24	11(2)	22(4)	42.70
25 - 34	6(9)	12(18)	
35 - 44	8(2)	16(4)	
45 - 54	1(6)	2(12)	
55 - 64	0(4)	0(8)	
65 - 74	0	0(0)	
75 ขึ้นไป	0(1)	0(2)	
รวม	50	100	42.70

ข้อ 2. เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตาราง 63 ตารางแสดงเพศของผู้ตอบแบบสอบถาม

เพศ	จำนวน (ชาวต่างชาติ)	ร้อยละ
ชาย	13(12)	26(24)
หญิง	14(12)	28(26)
รวม	50	100

ข้อที่ 3. อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตาราง 64 ตารางแสดงอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม

อาชีพ	จำนวน (ชาวต่างชาติ)	ร้อยละ
รับราชการ	4(9)	8(18)
พนักงานบริษัท	8(9)	16(18)
เจ้าของกิจการ	2(3)	4(6)
นักเรียนนักศึกษา	7(0)	14(0)
อื่น ๆ - ไม่ตอบ	5(3)	10(6)
รวม	50	100

ข้อ 4. ทานหาข้อมูลเกี่ยวกับ อุทยานประวัติศาสตร์ ข้อมูลการเดินทางจากแหล่งใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ตาราง 65 แสดงผลของการตอบแบบสอบถามการหาข้อมูลเกี่ยวกับอุทยานประวัติศาสตร์ ข้อมูลการเดินทางจากแหล่งใด

รายการ	จำนวน (ชาวต่างชาติ)	ร้อยละ
เว็บของอุทยานประวัติศาสตร์	17(2)	34(6.06)
เสิร์ชเอนจิน(Google)	7(9)	14(27.27)
บริษัทท่องเที่ยว	2(9)	4(27.27)
ข้อมูลจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(ททท.)	10(1)	20(3.03)
วิกิพีเดีย	3(5)	6(15.15)
ไกด์บุ๊กหรือวารสารอื่น ๆ	7(2)	14(6.06)
อื่นๆ	2(4)	4(12.12)
รวม	50(33)	100

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

คนที่ตอบอื่น ๆ คนต่างชาติ ได้ข้อมูลจากญาติพี่น้อง แฟน และ คนไทยที่ตอบอื่น ๆ ได้
ข้อมูลจากตำราเรียน

ข้อ 5. ท่านอยากให้แหล่งข้อมูลต่าง ๆ เผยแพร่ข้อมูลประเภทใดบ้าง โดยเฉพาะที่ท่านสนใจจริง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ตาราง 66 แสดงผลของการตอบแบบสอบถามกับความต้องการของนักท่องเที่ยวว่าอยากให้เผยแพร่ข้อมูลประเภทใดมากที่สุด

รายการ	จำนวน (ชาวต่างชาติ)	ร้อยละ
ข้อมูลผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น	13(2)	17.10(4.16)
ข้อมูลเส้นทางการท่องเที่ยวเข้าไปในชุมชน	11(5)	14.47(10.41)
ข้อมูลภาพถ่ายชุมชนรอบ ๆ	9(13)	11.84(27.08)
ข้อมูลด้านบริการนักท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ รถโดยสาร	19(8)	25(16.67)
ข้อมูลราคาสินค้า	4(5)	5.26(10.41)
แผนที่และเส้นทาง	1(6)	1.31(12.5)
แผนที่และเส้นทาง	7(6)	9.21(12.5)
ข้อมูลสถานที่พักที่แนะนำ	10(5)	13.15(10.41)
ข้อมูลอาหารท้องถิ่น	0(1)	0(2.08)
อื่นๆ		
รวม	76(48)	100

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

คนที่ตอบอื่น ๆ อยากให้มีเว็บไซต์เกี่ยวกับอุทยานประวัติศาสตร์ และ ข้อมูลท่องเที่ยว กับรายละเอียดที่แน่นชัด

ข้อ 6. ท่านคิดว่าที่พักได้มาตรฐานและราคาเหมาะสมหรือไม่

ตาราง 67 ตารางความเหมาะสมของราคาและมาตรฐานของที่พักในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

รายการ	จำนวน (ชาวต่างชาติ)	ร้อยละ
มาตรฐานและราคาเหมาะสม	18(21)	36(42)
มาตรฐานแต่ราคาไม่เหมาะสม	3(0)	6(0)
ไม่ได้มาตรฐานแต่ราคาถูก	0(0)	0(0)
ไม่ได้มาตรฐานและราคาแพง	4(2)	8(4)
ไม่ทราบ	1(1)	2(2)
รวม	50	100

ข้อ 7. แหล่งข้อมูลที่ท่านรู้จักนำเสนอแง่มุมของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและแหล่งท่องเที่ยวรอบ ๆ ตรงกับความเป็นจริงหรือไม่

ตาราง 68 ตารางแสดงความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อข้อมูลและความตรงกับสภาพความเป็นจริง

รายการ	จำนวน (ชาวต่างชาติ)	ร้อยละ
ตรงกับความเป็นจริง	19(1)	38(2)
ไม่ตรงกับความเป็นจริง	1(10)	2(20)
ไม่สามารถบอกได้	3(12)	6(24)
ไม่ตอบ	3(1)	6(2)
รวม	50	100

ข้อ 8. ท่านรู้สึกไม่ปลอดภัยหรือไม่ได้รับความยุติธรรมในการมาเที่ยวครั้งนี้ในเรื่องใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ตาราง 69 แสดงผลของแบบสอบถามความรู้สึกไม่ปลอดภัยหรือไม่ยุติธรรมเรื่องใดในการมาเที่ยวครั้งนี้

รายการ	จำนวน (ชาวต่างชาติ)	ร้อยละ
การเดินทางเข้าจังหวัดหรือสถานีขนส่ง	3(1)	6(2)
การเดินทางเที่ยวในอุทยาน	2(1)	4(2)
การเดินทางท่องเที่ยวในชุมชน	4(1)	8(2)
ระบบการจราจรทั่วไป	2(10)	4(20)
ราคาสินค้าและบริการ	5(0)	10(0)
อื่นๆ	2(6)	4(12)
ไม่ตอบแบบสอบถาม	8(8)	16(16)
รวม	50	100

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

อื่น ๆ ตอบว่า ไม่มี

ข้อ 9. ท่านรู้สึกอย่างไรกับการมาเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ครั้งนี้

ตาราง 70 ตารางความพึงพอใจต่อการมาเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยของนักท่องเที่ยว

รายการ	จำนวน (ชาวต่างชาติ)	ร้อยละ
พอใจ	24(19)	48(38)
เฉย ๆ	1(4)	2(8)
ผิดหวัง	1(1)	2(2)
รวม	50	100

ข้อ 10 ท่านคิดว่าบริการในที่ควรมีโดยบริการดังกล่าวจะมีการเก็บค่าใช้บริการตามความเหมาะสม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ตาราง 71 ตารางความคิดเห็นเกี่ยวกับบริการที่อยากให้มีและสามารถเก็บค่าใช้บริการตามความเหมาะสม

รายการ	จำนวน (ชาวต่างชาติ)	ร้อยละ
รถนำเที่ยวรอบอุทยานและชุมชน	16(5)	32(10)
บริการเกี่ยวกับมรดกเทศก่นำเที่ยวที่มีความรู้	14(8)	28(16)
มากกว่าในหนังสือ	12(6)	24(12)
ป้ายบอกทางเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจน	4(4)	8(8)
รายละเอียดร้านค้า ร้านอาหารบริการต่าง ๆ ในแผนที่	1(5)	2(10)
อื่น ๆ	0(4)	0(8)
ไม่ตอบ		
รวม	47(32)	100

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

อื่น ๆ ขอให้มื wifi บริการ และ ขอให้ฝนไม่ตก

ข้อ 11. ท่านคิดว่าอุทยานประวัติศาสตร์และชุมชนควรปรับปรุงเรื่องใดมากที่สุด

ตาราง 72 ตารางแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่อุทยานประวัติศาสตร์และชุมชนควรปรับปรุง

รายการ	จำนวน (ชาวต่างชาติ)	ร้อยละ
ความสะดวก	1(3)	5(15)
ความปลอดภัย	2(0)	10(0)
ราคาและมาตรฐานสินค้าและบริการ	3(4)	15(20)
ป้ายบอกทางและแผนที่ท่องเที่ยว	10(4)	50(20)
อื่น ๆ	4(9)	20(45)
ไม่ตอบ		
รวม	20(20)	100

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

ทางเข้าอุทยานหายาก และ การปรับการให้ความรู้กับผู้เข้าชม

ต่างชาติทั้ง 9 คนเสนอให้มีห้องนำแบบชักโครกและกระดาดชำระ

12. ในการมาเที่ยวครั้งนี้ท่านคาดหวังอะไรบ้าน และท่านมีข้อเสนอแนะหรือข้อคิดเห็นเพิ่มเติมอย่างไร?

- รถบริการท่องเที่ยวรอบนอกอุทยาน
- ให้ความรู้บริการแก่บุตรหลาน
- ต่างชาติกล่าวว่า พอใจและชอบพิพิธภัณฑ์

สรุปข้อมูลจากตาราง

จากผลสำรวจความคิดเห็นและความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มาเที่ยวในเขตพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จำนวน 50 คน โดยแบ่งเป็นคนไทย 26 คน และ ชาวต่างชาติ 24 คน ช่วงอายุของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับคนไทย ร้อยละ 22 อยู่ในอายุช่วง 15 - 24 ปี และ ร้อยละ 16 อยู่ในช่วงอายุ 35 -44 ปี อันดับสามเป็น ช่วงอายุ 25-34 ปีคิดเป็นร้อยละ 12 ส่วนชาวต่างชาติเยอะที่สุดอยู่ในอายุช่วง 25-34 ปีคิดเป็นร้อยละ 18 และ ช่วงอายุ 45 -

54 คิดเป็นร้อยละ 12 นอกนั้น ร้อยละ 8 เป็นช่วงอายุ 55 -64 ปี โดยเป็นชายร้อยละ 26 หญิงร้อยละ 28 ขณะที่ต่างชาติเป็นชายร้อยละ 24 หญิงร้อยละ 26 ผู้ตอบแบบสอบถามชาวไทยส่วนมากเป็นพนักงานบริษัท ร้อยละ 16 และเป็นนักเรียนนักศึกษา ร้อยละ 14 และไม่มีคนตอบร้อยละ 10 สำหรับชาวต่างชาติ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นพนักงานบริษัทและรับราชการในสัดส่วนร้อยละ 18 เท่ากัน

เมื่อสอบถามเกี่ยวกับการหาข้อมูลเกี่ยวกับอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน พบว่าร้อยละ 34 ของคนไทยหาได้จากเว็บไซต์ของอุทยานประวัติศาสตร์ และร้อยละ 20 หาได้จากเว็บไซต์ของ ททท. ร้อยละ 14 หาจาก Google ส่วนมาก ร้อยละ 27.27 ของชาวต่างชาติ หาข้อมูลจาก เสิร์ชเอนจิน ในอัตราเดียวกันกับบริษัทท่องเที่ยว และหาจาก Wikipedia ถึงร้อยละ 15.5 สะท้อนให้เห็นถึงข้อมูลในภาคภาษาอังกฤษของอุทยานประวัติศาสตร์ยังไม่สามารถถึงมือผู้บริโภคได้ ถึงต้องหาข้อมูลจากบริษัทนำเที่ยวในสัดส่วนที่มาก

ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่อยากจะรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยให้ความสนใจกับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ร้อยละ 17.10 รองลงมาเป็น ข้อมูลเส้นทางการท่องเที่ยวเข้าไปในชุมชนร้อยละ 14.47 และอันดับสามเป็นข้อมูลอาหารท้องถิ่น ซึ่งแสดงว่า ข้อมูลทั้งสามด้านเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยจริงและควรมีการนำมาพิจารณาเพื่อเพิ่มโอกาสในการพัฒนาหลาย ๆ ด้าน สำหรับชาวต่างชาติ สนใจในข้อมูลภาพถ่ายเกี่ยวกับชุมชนรอบ ๆ ร้อยละ 27.08 เพื่อคว่าลักษณะชุมชนรอบ ๆ เป็นอย่างไร เพื่อใช้ในการตัดสินใจ แผนที่และเส้นทางข้อมูลสถานที่พักที่แนะนำได้รับความนิยมสนใจเป็นอันดับสองที่ร้อยละ 12.5 เท่ากัน และข้อมูลอาหารท้องถิ่นกับราคาสินค้าและข้อมูลการท่องเที่ยวชุมชนได้รับความนิยมเท่ากันที่ร้อยละ 10.41 ซึ่งหมายความว่านักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยต่างประเทศ มีความสนใจในการท่องเที่ยวชุมชน มีความสนใจด้านอาหารท้องถิ่น และ ต้องการแผนที่และเส้นทางท่องเที่ยว

ด้านความพึงพอใจด้านที่พัก คนไทยร้อยละ 36 คิดว่าที่พักมีมาตรฐานและราคาเหมาะสม ร้อยละ 8 เห็นว่าไม่ได้มาตรฐานและราคาแพงร้อยละ 6 เห็นว่าที่พักได้มาตรฐานแต่ราคาไม่เหมาะสมส่วนความคิดเห็นของชาวต่างชาติเห็นว่า ร้อยละ 42 มีมาตรฐานและราคาเหมาะสม ร้อยละ 4 เห็นว่าไม่มีมาตรฐานและราคาแพง ทำให้สะท้อนได้ว่าที่พักในชุมชนรอบ ๆ อุทยาน มีมาตรฐานและราคาเหมาะสม อาจจะมีที่พักบางแห่งที่ไม่ได้มาตรฐาน

การเก็บข้อมูลด้านข้อมูลที่น่าสนใจจากที่ได้รับ นั้นตรงกับสภาพความเป็นจริงพบว่าชาวไทยส่วนใหญ่คิดว่าข้อมูลที่ได้รับมาตรงกับความเป็นจริง ร้อยละ 38 และ ร้อยละ 6 ไม่สามารถตอบได้ขณะที่ชาวต่างชาติ ร้อยละ 24 บอกว่า ไม่สามารถบอกได้ และ ร้อยละ 20 บอกว่าไม่ตรงกับความเป็นจริง

เป็นจริง ซึ่งในส่วนนี้สะท้อนให้เห็นว่าข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ในภาษาอังกฤษนั้นไม่ตรงกับความเป็นจริงที่น่าเสนอออกไป

เมื่อสอบถามถึงความไม่ปลอดภัยหรือความไม่ยุติธรรมในการท่องเที่ยวครั้งนี้ของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวชาวไทยคิดว่าร้อยละ 16 ไม่ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 10 ไม่รู้สึกยุติธรรมกับราคาสินค้าและบริการ ร้อยละ 8 ในการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนและร้อยละ 6 ในการเดินทางเข้าจังหวัดหรือสถานียขนส่ง สำหรับชาวต่างชาติ ร้อยละ 16 ไม่ตอบแบบสอบถามขณะที่ร้อยละ 20 รู้สึกไม่ปลอดภัยกับระบบจราจรทั่วไป ร้อยละ 2 ไม่ปลอดภัยในการเที่ยวชมชนอุทยานและการขนส่งซึ่งสะท้อนให้เห็นได้ว่า สำหรับชาวต่างชาติ ระบบการจราจรของไทยยังคงเป็นปัญหาขณะที่คนไทยการท่องเที่ยวชุมชนยังรู้สึกถึงความกังวลบ้างเล็กน้อย

เมื่อถามถึงความพอใจในการท่องเที่ยวครั้งนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามชาวไทยร้อยละ 48 พอใจกับการท่องเที่ยว และ ร้อยละ 2 เฉย ๆ กับผิผดหวังในอัตราส่วนที่เท่ากัน ขณะที่ชาวต่างชาติรู้สึกพอใจในการท่องเที่ยวร้อยละ 38 เฉย ๆ ร้อยละ 8 ผิดหวังเพียงร้อยละ 2

การสอบถามถึงความต้องการที่อยากจะให้มีและสามารถเรียกเก็บค่าบริการได้ นักท่องเที่ยวชาวไทยอยากให้มีรถนำเที่ยวรอบอุทยานและชุมชนร้อยละ 32 รองลงมาเป็นบริการเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ ที่นำเที่ยวที่มีความรู้มากกว่าในหนังสือ ร้อยละ 28 และป้ายบอกทางเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจนร้อยละ 24 สำหรับชาวต่างชาติอยากให้มีการเกี่ยวกับมัคคุเทศก์นำเที่ยวที่มีความรู้มากกว่าในหนังสือร้อยละ 16 และป้ายบอกทางเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจนร้อยละ 12 รถนำเที่ยวรอบอุทยานและชุมชนร้อยละ 10 จากผลของแบบสอบถามแสดงให้เห็นได้ว่า บริการรถนำเที่ยวควรจะพาไปเที่ยวในชุมชนด้วย และ ควรจะมีมัคคุเทศก์ที่ให้ความรู้มากกว่าความรู้ในหนังสือ ที่สำคัญที่สุด แม้กระทั่งชาวไทยเอง ยังต้องการป้ายบอกทางเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจนถึงร้อยละ 24 ซึ่งหมายความว่า ป้ายบริการ สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ขาดการจัดการที่ดี

ส่วนสุดท้ายเป็นการถามความคิดเห็นว่าควรจะมีการปรับปรุงบริการด้านใดมากที่สุด พบว่าร้อยละ 50 คนไทยบอกให้ปรับปรุงด้านป้ายบอกทางและแผนที่ท่องเที่ยว ร้อยละ 15 ให้ปรับปรุงด้านราคาและมาตรฐานสินค้าและบริการและสำหรับชาวต่างชาติ ร้อยละ 20 อยากให้ปรับปรุงด้านป้ายบอกทางและแผนที่ท่องเที่ยว กับราคาและมาตรฐานสินค้าในสัดส่วนที่เท่ากัน ร้อยละ 15 ปรับปรุงเรื่องความสะดวก

นอกจากนี้เมื่อถามถึงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต้องการให้มีการปรับปรุงให้มีห้องน้ำแบบนั่ง ชักโครกและอยากให้มีกระดาดชำระในห้องน้ำบริการจำนวนมาก นอกจากเรื่องของห้องน้ำแล้วยังมีระบบสื่อสาร Wifi คอยบริการด้วย ในด้านดีแล้วนักท่องเที่ยวชื่นชอบพิพิธภัณฑ์

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการประเมินผลโครงการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว โดยการประเมินครั้งนี้ประกอบไปด้วย 4 ด้านด้วยกันคือ

1. การประเมินผลกระทบของโครงการด้านกระบวนการของโครงการ ที่ประกอบไปด้วยการพัฒนาการเข้าถึง การพัฒนาที่พักแรม การพัฒนาร้านอาหาร การพัฒนาการบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์

การพัฒนาร้านค้าของที่ระลึกและขายสินค้าพื้นเมือง การพัฒนาความปลอดภัย การพัฒนาสิ่งแวดล้อมความสะอาด การพัฒนาการจัดกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว การพัฒนาการเผยแพร่โฆษณา และการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว

2. การประเมินผลของโครงการด้านการปรับตัวของชุมชน

3. การประเมินโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคม

4. การประเมินผลของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

การประเมินทั้ง 4 ด้านนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเชิงผสมผสานโดยมีการเก็บข้อมูลแบบสอบถามจากความคิดเห็นของประชาชนในชุมชน โดยการใช้การสุ่มตัวอย่างจำนวน 455 ตัวอย่างในพื้นที่ 12 ชุมชน การประชุมกลุ่ม (Focus Group) สัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว และการสังเกตการณ์ โดยการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวและการสังเกตการณ์นี้ ผู้วิจัยได้เน้นไปในส่วนของการประเมินผลกระทบในส่วนของกระบวนการวิจัย และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ในบทสรุปนี้เนื่องจากการประเมินผลทางด้านกระบวนการของโครงการและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน มีความคาบเกี่ยวค่อนข้างมาก ผู้วิจัยจึงนำมารวมเป็นการประเมินหัวข้อเดียวกัน

งานศึกษาครั้งนี้สัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามผู้ที่อยู่ในชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยจำนวน 455 คนที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในวัยกลางคนคืออายุตั้งแต่ 35 ถึง 55 ปี และเป็นเพศหญิงเกินกว่า 50% อาชีพหลักของผู้ตอบแบบสอบถามมีทั้งทำทางด้านการเกษตร รับจ้างทั่วไป

และธุรกิจส่วนตัว โดยมีรายได้คนละประมาณ 10,000 บาทต่อเดือนซึ่งกลุ่มตัวอย่างบอกว่าป็นรายได้ที่เพียงพอกับรายจ่ายของครัวเรือน

1. การประเมินผลกระทบของโครงการด้านกระบวนการของโครงการและการพัฒนาการ ท่องเที่ยวในชุมชน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 455 คน พบว่ามีผู้ตอบแบบสอบถามเกือบร้อยละ 70 ไม่รู้จักโครงการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย (หรือโครงการรอบรั้วเมืองพระร่วง) มาก่อน ซึ่งผลการศึกษาได้บ่งชี้เบื้องต้นว่ากระบวนการนำคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์เพิ่มเติม พบว่าคนที่มีส่วนร่วมกับโครงการฯ มักจะเป็นกลุ่มเดิมๆ คือกลุ่มผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ และเทศบาล ผลจากการสัมภาษณ์เชิงกลุ่ม พบว่าการที่ประชาชนไม่เข้าร่วมกับโครงการนั้นเพราะไม่เห็นความสำคัญ และไม่เข้าใจว่าโครงการวิจัยนี้ได้พัฒนาชุมชนอย่างไร ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นจากการประชุมกลุ่มของกลุ่มที่มีส่วนร่วมกับโครงการอย่างต่อเนื่อง ว่าการที่คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่เข้ามามีส่วนร่วม เพราะไม่มีความเข้าใจว่าโครงการวิจัยที่เข้ามาในชุมชนนั้นมีประโยชน์อย่างไร แม้ว่าบางคนจะเข้าใจถึงผลประโยชน์ในระยะยาวก็ตาม

การประเมินแต่ละขั้นตอนการดำเนินการของโครงการฯ และการพัฒนาการท่องเที่ยวสามารถแจกแจงรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

1. ในเรื่องการพัฒนาการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว คนในชุมชนให้ความคิดเห็นว่าโครงการฯ ให้ผลดีต่อชุมชนระดับค่อนข้างดี โดยประชาชนในพื้นที่เห็นว่าโครงการทำให้ชุมชนมีนักท่องเที่ยวมากขึ้นบ้าง และทำให้มีการพบปะพูดคุยกับผู้นำชุมชนเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนมากขึ้น จากการไปสังเกตป้ายเอกลักษณ์ที่บอกถึงอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน ที่ทางโครงการได้จัดทำขึ้นนั้น พบว่าป้ายส่วนมากยังอยู่ในสภาพที่ใช้การได้ แต่สีที่ทำจากฟิวเจอร์บอร์ด (features board) นั้นได้จางลง ทำให้ยากต่อการชี้ชัดอัตลักษณ์ (Identity) ดังที่ตั้งใจ บางจุดมอดกิ้นจนส่วนที่เป็นไม้ผุพังแต่ก็มีบางชุมชนที่คนในพื้นที่ได้ซ่อมแซมเรียบร้อยแล้ว การทำป้ายของโครงการฯ ที่ได้ดำเนินการมานั้น แม้จะบรรลุวัตถุประสงค์ในเรื่องการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการช่วยกันตัดสินใจ แต่สำหรับวัตถุประสงค์เพื่อจะสื่อสารว่าแต่ละชุมชนมีอะไรโดดเด่น

ทำให้เกิดการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปชมหรือแวะเวียนนั้น ไม่ได้ผล จากการสอบถามจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติโดยตรง พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังมีปัญหากับเรื่องป้าย แม้กระทั่งคนไทยเองก็ยังไม่ให้ความเห็นว่าป้ายบอกทางมีความไม่ชัดเจนทั้งป้ายบอกทางและป้ายแสดงแหล่งท่องเที่ยว แม้ว่าความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวจะเป็นความคิดเห็นกับป้ายในภาพรวม แต่ก็สะท้อนได้ถึงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อป้ายของโครงการซึ่งเป็นหนึ่งในป้ายที่ต้องการสื่อสารให้นักท่องเที่ยวสนใจชุมชนมากขึ้น นอกจากนี้ด้วยขนาดของป้ายที่เล็กเกินไป ตัวหนังสือภาษาอังกฤษมีแต่ชื่อชุมชน และรูปที่วาดไม่ได้สื่อให้น่าสนใจในเรื่องการท่องเที่ยว เสียงสะท้อนส่วนใหญ่ของนักท่องเที่ยวคือสวยดี แต่ไม่เข้าใจว่าสื่อว่าอะไร อีกทั้งจุดที่วางป้ายก็ไม่ได้เหมาะสม บางอันถูกต้นไม้บังทำให้มองไม่เห็น และตามที่กล่าวข้างต้นว่าป้ายที่ได้จัดทำขึ้นนี้มีหลายอันที่ผุพังไปทั้งที่โครงการนี้ดำเนินการเสร็จเพียงแค่สองปี โดยสรุปก็คือกระบวนการทำให้เกิดป้ายสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วม แต่การใช้ประโยชน์จากป้ายโดยเฉพาะในเรื่องการท่องเที่ยวไม่มีประโยชน์มาก ในส่วนการพัฒนาการเข้าถึงนี้ยังได้สอบถามนักท่องเที่ยวเพิ่มเติมทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ในเรื่องการเข้าถึงนี้เมื่อได้ทำการสำรวจความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวไทยและต่างชาติเพิ่มเติม พบว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดไม่ใช่ป้าย แต่เป็นเรื่องข้อมูลก่อนการที่จะมาสุโขทัย แม้ว่าข้อมูลที่เป็นภาษาไทยจะมีอยู่บ้าง แต่ข้อมูลภาษาอังกฤษในเรื่องการท่องเที่ยวในชุมชน แทบจะไม่มีเลย ทั้งที่จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เข้าชมอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยมีมากถึงร้อยละ 30 และสร้างรายได้ให้กับอุทยานประวัติศาสตร์คิดเป็นสัดส่วนมากถึงร้อยละ 80 ของรายได้ทั้งหมด ข้อมูลที่เป็นภาษาอังกฤษโดยการค้นผ่าน search engine เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการมากที่สุด แต่ทั้งจากกระบวนการประชาสัมพันธ์ที่โครงการฯจัดทำขึ้นในรูปแบบเว็บไซต์ และข้อมูลการท่องเที่ยวจากเว็บไซต์ขององค์กรที่เกี่ยวข้อง ยังแทบจะไม่มีที่เป็นภาษาอังกฤษ ทำให้การเข้าถึงการท่องเที่ยวในชุมชนไม่ได้มีมาก จนทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างชัดเจน

2. ในการดำเนินการพัฒนาที่พักแรม ประชาชนในชุมชนเห็นว่าโครงการให้ผลกระทบทางด้านบวก ในระดับกลางๆ แต่จากการประเมินจากความคิดเห็นเพิ่มเติมพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามประเมินในลักษณะความพอใจเพียงของที่พัก โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับมาตรฐานของที่พัก ซึ่งเป็นสิ่งที่โครงการฯให้ความสนใจ ทั้งนี้จากการสังเกตพบว่าที่พักหลายแห่งที่อยู่ในหนังสืออัตตลักษณ์ ยังไม่ได้มาตรฐานตามที่ทางโครงการเสนอไว้ เมื่อประเมินการใช้ประโยชน์ของป้าย

ประวัติของโรงแรมที่ทางโครงการได้มีการจัดทำไว้ให้ติดที่โรงแรมในพื้นที่นั้น จากการเดินสำรวจ สังเกตการณ์ของผู้วิจัยและการสัมภาษณ์เจ้าของโรงแรม พบว่าป้ายนี้ไม่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเท่าที่ควรเพราะไม่มีนักท่องเที่ยวมาสอบถามประวัติโรงแรมอย่างไร บางโรงแรมแขวนไว้ที่ส่วนต้อนรับที่เห็นได้สะดวก แต่บางโรงแรมก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับป้ายเลย ประโยชน์ในแง่ของการที่นักท่องเที่ยวได้มาสอบถามเกี่ยวกับประวัติของโรงแรมแต่อย่างใด แต่เจ้าของโรงแรมก็ได้นำไปแขวนไว้ที่ ส่วนที่สามารถเห็นได้ชัด แต่บางโรงแรมแขวนไว้ที่ที่เห็นได้ลำบาก จึงไม่สามารถสรุปได้แน่ชัดว่าเป็นการพัฒนาที่พิกแรมได้

3. ในส่วนของการพัฒนาร้านอาหารพบว่าประชาชนในชุมชนให้คะแนนผลกระทบสะท้อนในด้านบวกมากกว่าด้านที่พิกแรมเล็กน้อย โดยในเรื่องการดำเนินโครงการเรื่องนี้มีผู้ตอบแบบสอบถามบางคนมีความกังวลกับขยะที่อาจจะมากขึ้นไปด้วย หากมีการพัฒนาร้านอาหารและทำให้มีคนมากินเป็นจำนวนมาก และการส่งเสริมเรื่องนี้ควรคิดเรื่องโซนก่อน จากเสียงที่ผู้ตอบแบบสอบถามสะท้อนมา และจากการไปสัมภาษณ์เจ้าของกิจการร้านอาหารในพื้นที่ พบว่าเมนูอาหารโบราณที่ทางคณะผู้จัดทำโครงการมีความตั้งใจส่งเสริมอาหารถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวขึ้น ยังไม่เป็นที่ยอมรับเท่าที่ควรในกลุ่มร้านอาหาร แม้ว่าทุกคนจะยอมรับว่าเป็นแนวคิดที่ดี ด้วยความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ยังไม่มี และสิ่งที่ทำให้ผู้ประกอบการเกิดความกังวลคือคุณภาพและมาตรฐานของอาหารเหล่านั้น สำหรับในมุมมองของคนในพื้นที่ได้เริ่มมีการปรับตัวกับการปรับปรุงและพัฒนาอาหารบ้านตัวเองมากขึ้น โดยมีหน่วยงานในพื้นที่มาช่วยเรื่องสถานที่และการตลาด

4. ในเรื่องการพัฒนาการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ผู้ตอบแบบสอบถามให้คะแนนผลกระทบค่อนข้างดี อย่างไรก็ตามจากการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มพบว่าโครงการมัคคุเทศก์ไม่ได้มีการทำต่อเนื่อง ตอนนี้เหลือมัคคุเทศก์เพียงคนเดียวที่ให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นประจำ แม้ว่าทุกคนจะเห็นร่วมกันว่า ผู้นำเที่ยวและมัคคุเทศก์เป็นตัวละครที่สำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมากขึ้น

5. การดำเนินการเรื่องร้านขายของที่ระลึกและขายของพื้นเมืองนั้นประชาชนประเมินค่อนข้างดี ทำให้เกิดรายได้แก่ชุมชน ซึ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึกก็ให้ผลในลักษณะเดียวกัน แต่สิ่งที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่น่าสนใจคือในช่วงปีสองปีที่ผ่านมาของที่ระลึกขายดีมากขึ้นก็จริง แต่เป็นลักษณะของการขายส่งให้กับพ่อค้าจังหวัดอื่น จึงไม่แน่ใจว่าจำนวนการขายของที่ระลึกที่สูงขึ้น

นั้น เกิดจากผลการดำเนินงานของโครงการฯ การที่โครงการฯ มีการรวบรวมข้อมูลและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในเรื่องของที่ระลึกนี้ช่วยให้นักท่องเที่ยวถามหาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ประชาชนคิดว่าอาจจะทำให้เกิดผลด้านลบต่อชุมชนได้เช่นกัน เช่น รถที่เข้าซื้อของทำให้เกิดมลพิษทางเสียง ที่จอดรถไม่เพียงพอและไม่เป็นระเบียบบริเวณหน้าร้านขายของที่ระลึก มีบางคนอยากให้มีการจัดโซนการขายของที่ระลึกให้ชัดเจน นอกจากนี้ยังมีบางคนห่วงเรื่องคุณภาพและมาตรฐานของของที่ระลึกที่ประชาสัมพันธ์ไป สำหรับแผนที่ที่โครงการได้ใช้ในการประชาสัมพันธ์ทั้งในเรื่องการขายของที่ระลึกและแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ก็ยังขาดรายละเอียดที่สำคัญบางส่วน เช่น ขาดข้อมูลของวัดสะพานหิน แม้เนื้อหาจะไม่ครบถ้วนก็มีผู้ประกอบการ โรงแรมที่พักหลายคนนำพื้นที่ไปขยายเพื่อเป็นข้อมูลเรื่องการท่องเที่ยวให้กับลูกค้าตนเอง เพราะเป็นแผนที่เดียวที่ทำให้ผู้เข้าพักเข้าใจพื้นที่โดยรอบของอุทยาน ไม่ใช่แค่ในเขตเมืองเท่านั้น

6. การประเมินการดำเนินงานของโครงการในส่วนของการพัฒนาความปลอดภัยในชุมชน พบว่าประชาชนในชุมชนประเมินค่อนข้างดีด้วย ประชาชนให้ความคิดเห็นว่า โครงการสำรวจบ้านที่โครงการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานเมืองเก่าได้จัดทำขึ้นเป็นเรื่องดี ทำให้เกิดความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ตลอดจนทำให้ชุมชนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยขึ้น และจากการประชุมกลุ่มก็ได้รับทราบว่าการดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน สำหรับโครงการติดป้ายหน้าบ้านอาสาสมัครเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยว นั้น จากการสำรวจและการสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ที่มีป้ายหน้าบ้าน ตอบสนองทางเดียวกันว่าในช่วงสองปีมานี้มีนักท่องเที่ยวมาถามขอความช่วยเหลือเลย

7. ประชาชนในพื้นที่ประเมินว่าสิ่งที่โครงการฯ จัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น มีบริการขนส่งระหว่างท่าอากาศยานหรือสถานีขนส่งกับบ้านพัก นั้นก่อให้เกิดผลทางด้านบวกให้กับชุมชน โดยคนในชุมชนเห็นว่าทำให้มีการเดินทางที่สะดวกมากขึ้น สำหรับการส่งเสริมให้มีบริษัทนำเที่ยวผ่านชุมชนนั้น จากการสอบถามจากผู้นำเที่ยวพบว่ากลุ่มคนที่นำเที่ยวเป็นกลุ่มคนที่ทำอยู่แล้ว จึงไม่สามารถประเมินได้แน่ชัดว่าเป็นการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกหรือไม่

8. สำหรับการดำเนินการด้านอื่นๆ ได้แก่ การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว โดยมีการจัดทำปฏิทินกิจกรรมการท่องเที่ยวของเมืองสุโขทัยในแผ่นพับเดียวกับแผนที่ซึ่งสามารถใช้ออก

ข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยวได้อย่างดีจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่ราชการ ให้ความเห็นว่าเนื่องจากงบประมาณที่จำกัดจึงไม่สามารถทำเอกสารต่อไปได้ เนื่องจากต้นทุนที่สูง ในเรื่องการพัฒนาเผยแพร่โฆษณา จากการติดตามข่าวต่าง ๆ โดยใช้ คีย์เวิร์ดคำว่า "รอบรู้เมืองพระร่วง" พบว่ามีการประชาสัมพันธ์โครงการอย่างมาก เป็นไปตามที่โครงการได้ทำจริง และเมื่อไปสืบค้นตามเว็บไซต์ที่โครงการได้จัดทำ ก็พบว่าการจัดทำการนำเสนอโครงการจริง แต่ไม่ใช่ในลักษณะของข้อมูลการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการนำเสนอผลงานวิจัยมากกว่า ไม่ได้ทำให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างที่ควรเป็น สุดท้ายในส่วนการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่โครงการได้ชี้จรรยาไปตามเส้นทาง ซึ่งได้เก็บภาพตามเส้นทาง พบว่าเส้นทางท่องเที่ยวที่โครงการได้ส่งเสริมนั้น ไม่มีนักท่องเที่ยวเลยในวันที่ทำการสำรวจ นอกจากนี้ยังพบว่าในเส้นทางท่องเที่ยวดังกล่าว ไม่ได้มีสิ่งดึงดูดใจหรือความน่าสนใจทำให้ให้นักท่องเที่ยวจรรยาเข้ามา เช่น ไม่มีร้านขายของที่ระลึก ไม่มีงานหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นต้น เมื่อได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ที่เป็นเจ้าของกิจการท้องถิ่น ได้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า โครงการดังกล่าวเป็นโครงการที่ดีแต่ขาดการสนับสนุนต่อเนื่องทำให้เส้นทางที่ต้องการจะเปิดไม่ประสบความสำเร็จตามที่กล่าวมา

ผลจากการประเมินผลของโครงการในด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า โครงการทำให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวในชุมชนมากขึ้น ทำให้ มีภูมิทัศน์ที่ดีขึ้น มีห้องน้ำที่สะอาดขึ้น ผลการสัมภาษณ์เชิงกลุ่มคิดว่ามีผลด้านดีจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน สืบเนื่องจากการวางขายของที่มีมากขึ้นกว่าเดิม แต่ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลับให้ผลที่แตกต่างกัน ผู้ให้สัมภาษณ์โดยมีใจความส่อว่า ผู้ที่สนใจในงานของที่ระลึก หรืองานของชุมชนเป็นกลุ่มผู้ประกอบการ กลุ่มพ่อค้า และ กลุ่มผู้ศึกษาดูงาน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายหรือนักท่องเที่ยว

2. การประเมินผลของโครงการด้านการปรับตัวของชุมชน

การประเมินผลของโครงการด้านการปรับตัวของชุมชน จากการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามคิดว่า โครงการมีผลด้านบวกต่อการปรับตัวของชุมชน คือ มีสิ่งที่น่าสนใจมากขึ้น มีการดูแลรักษาความสะอาด มีภาพลักษณ์ของชุมชนเมืองเก่าที่มีความสมบูรณ์มากขึ้น ไม่ได้มีความวุ่นวาย หรือความเป็นสังคมเมืองมากเกินไป ราคาสินค้าไม่แพงและมี

การปรับตัวด้านประกอบอาชีพและพัฒนาอาชีพของคนในชุมชน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงกลุ่ม เน้นย้ำว่าโครงการให้ผลทางบวก และในกลุ่มได้นำเสนอปัญหาว่า จะอย่างไรให้นักท่องเที่ยวอยู่นานขึ้น ไม่เป็นเมืองผ่านให้เมืองเก่าหรืออุทยานประวัติศาสตร์เป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยว ผลของการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่าผลของโครงการทำให้ประชาชน ผู้นำชุมชนได้มีส่วนร่วม ได้รวมกลุ่ม มีความตื่นตัวในการให้ความร่วมมือกัน ซึ่งถึงแม้การรวมกลุ่มจะมีมาก่อนหน้าจากหลาย ๆ โครงการที่ได้ดำเนินการก่อนหน้านี้ แต่ก็ทำให้การร่วมมือกันมีมากขึ้น ทั้งนี้ในส่วนของผลกระทบด้านลบ ได้มีการกล่าวถึงบ้างแต่ไม่มากนัก เช่น การมีจำนวนรถเพิ่มมากขึ้น การมีขยะมากขึ้น ตลอดจนความกังวลถึงปัญหาหาเสพติดโดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นที่มากับการพัฒนาการท่องเที่ยว สำหรับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนก็มีเสียงสะท้อนทางด้านลบบ้างเหมือนกัน กล่าวคือในระยะสองสามปีที่ผ่านมาความเป็นเมืองมากขึ้น และการรู้จักกันของคนในหมู่บ้านลดลง อย่างไรก็ตามผลการเปลี่ยนแปลงด้านลบดังกล่าวอาจจะไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ แต่เป็นการปรับตัวของสังคมในขั้นการพัฒนาจากความเป็นชนบทสู่ความเป็นเมือง ซึ่งถือเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นในชุมชนที่มีศักยภาพการพัฒนาอยู่แล้ว

3. การประเมินโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคม

การประเมินผลของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมค่อนข้างยาก ไม่สามารถบ่งชี้ได้อย่างชัดเจนว่าผลทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นผลจากโครงการนี้หรือโครงการอื่นๆหรือสิ่งอื่นๆรวมอยู่ด้วย อีกทั้งด้วยวัตถุประสงค์ของโครงการที่ไม่ได้มุ่งเน้นทางด้านเศรษฐกิจโดยตรง การประเมินจึงเป็นลักษณะของการประเมินผลทางอ้อมมากกว่าผลทางตรงจากโครงการฯ ซึ่งความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนก็สะท้อนภาพการประเมินเช่นนั้นเหมือนกัน กล่าวคือมีประชาชนกว่าร้อยละ 50 โดยเฉลี่ยที่ตอบว่าการเปลี่ยนแปลงของจำนวนร้านค้าเปิดใหม่ รายได้ต่อเดือนของคนในชุมชน เศรษฐกิจและความเป็นอยู่ภาพรวม ตลอดจนจำนวนการจ้างงาน ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่งปีหลังจากที่โครงการได้ดำเนินการเสร็จแล้วนั้น ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการโครงการฯแต่ประการใด ซึ่งต่างจากการประเมินในด้านสังคม ที่มีผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่าร้อยละ 70 โดยเฉลี่ย คิดว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เช่น การมีความสามัคคี การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความรู้สึกปลอดภัย เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของโครงการในช่วงสองปีที่ผ่านมา

ในภาพรวม ประชาชนในพื้นที่เห็นว่าเศรษฐกิจไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลง และไม่ได้มีผลมาจากโครงการที่ทำการประเมินที่ทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น ชาวบ้านยังคิดว่า การจ้างงานยังอยู่ในอัตราส่วนเท่าเดิม ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่าในแง่ของเศรษฐกิจ ผลของโครงการไม่ได้เปลี่ยนแปลงอะไรมากนัก ส่วนในด้านของความร่วมมือของคนในชุมชน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดว่า มีความร่วมมือกันมากขึ้น และคิดว่าเป็นผลจากการมีโครงการ ในด้านความรู้สึกลดอคติของคนในชุมชน คิดว่าความปลอดภัยของชุมชนไม่ได้เปลี่ยนแปลงจากเดิม และไม่เห็นว่าเป็นผลจากโครงการในสัดส่วนที่มากที่สุด ซึ่งขัดแย้งกับกลุ่มที่ให้การสัมภาษณ์กลุ่มได้มีความคิดเห็นในเชิงเศรษฐกิจที่ผ่านมามีดีขึ้นดีกว่าปีก่อน นั่นเพราะว่า คนหลายหน่วยงานช่วยกันส่งเสริม กระตุ้นให้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น และกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมให้ความเห็นสนับสนุนโครงการในเชิงที่ว่ามีการทำอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกยังสนับสนุนผลของการสัมภาษณ์กลุ่ม จากผู้ประกอบการร้านค้า ที่พักที่ให้ความคิดเห็นว่า เศรษฐกิจปีนี้ดีกว่าปีที่แล้ว และมีลูกค้าเข้ามาใช้บริการมากขึ้นเช่นกัน

ในภาพรวมโครงการรอบรั้วเมืองพระร่วม ถือว่าได้รับความสำเร็จพอสมควรในเรื่องการพัฒนาความร่วมมือระหว่างชาวบ้านและชุมชน ตลอดจนมีเสียงตอบรับที่ดีจากชาวบ้านในชุมชน แต่ในโครงการที่พัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่เป็นเชิงวัตถุ เช่นป้ายแผนที่ ร้านอาหาร ฯลฯ โดยส่วนใหญ่แล้ว ไม่ได้ประสบผลสำเร็จ ยกเว้นแผนที่ซึ่งมีเสียงตอบรับที่ดีถึงดีมากจากผู้ประกอบการเองและนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งควรมีการผลักดันส่งเสริมให้การสนับสนุนในเรื่องนี้ ในด้านการรวมกลุ่มก้อนของชาวบ้านในชุมชนแล้ว ในระดับที่คาดหวังว่าจะให้กลุ่มของชุมชนต่าง ๆ เติบโตตัวเอง และ สามารถคิดสร้างสรรค์งานหรือสร้างสรรค์ต่อยอดโครงการโดยไม่มีหน่วยงานของรัฐให้การสนับสนุนเลขนั้นในช่วงนี้เป็นไปได้ยาก เนื่องจากอยู่ในช่วงแรกของการพัฒนาที่ชาวบ้านเองยังไม่เข้าใจถึง คำว่าการพัฒนาชุมชนนั้นชาวบ้านเองนั้นเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุด ไม่ใช่ผู้ที่นำโครงการต้นแบบมา แต่ชาวบ้านผู้ที่เป็นกุญแจหลักในการที่จะทำให้โครงการเหล่านั้นอยู่ต่อไปได้ โดยปราศจากการสนับสนุนของหน่วยงานรัฐ ซึ่งอาจจะมีภาคเอกชนเข้าร่วม ทำให้โครงการในระยะยาวสำเร็จไปตามหลักทฤษฎี

4. การใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่ศึกษาและรวบรวมโดยโครงการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

จากการประชุมกลุ่มในกลุ่มที่ทำงานร่วมกับโครงการ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารเทศบาล ตัวแทนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตัวแทนของสมาคมต่างๆ ที่มีในชุมชน และผู้นำชุมชนพบว่า ข้อมูลที่ทางโครงการได้ศึกษาและรวบรวมในหนังสือคู่มืออัตลักษณ์ชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ได้มีการรวบรวมอย่างเป็นหมวดหมู่มาก่อน การที่โครงการฯ ได้จัดทำหนังสือเล่มนี้ขึ้นมาจึงทำให้การทำงานเพื่อให้การขยายผลเป็นไปอย่างสะดวกขึ้นมาก การศึกษาประเมินครั้งนี้พบว่าองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ซึ่งเป็นองค์กรมหาชน ที่มีพันธกิจในด้านการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาสีลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงาน รู้จักการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ของตน รวมถึงการจัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชน ได้นำข้อมูลจากโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนฯ ไปใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการยกระดับการท่องเที่ยวรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ให้เป็น “ต้นแบบ” การบริหารจัดการพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยว ในช่วงปีสองปีนี้ ทางองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ได้ร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยต่อไป นอกจากการนำข้อมูลไปใช้โดยอพท. แล้วหน่วยงานในพื้นที่โดยตรง เช่น เทศบาลตำบลเมืองเก่าก็ได้นำผลการศึกษาไปใช้เช่นกัน เช่น การพิมพ์แผนที่ที่ทางโครงการได้ทำขึ้นให้กับภาคธุรกิจและผู้สนใจ การเป็นตัวกลางในการให้ข้อมูลที่ทางโครงการรวบรวมแก่หน่วยงานที่เข้ามาพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น อพท. และการนำแนวคิดและข้อมูลที่ได้รับจากโครงการวิจัยไปดำเนินการต่อเนื่องร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ เช่น การมีตลาดโบราณ การมีสมาคมท่องเที่ยวสุโขทัย เป็นต้น การประชุมที่ดำเนินการร่วมกันระหว่างสมาคมการท่องเที่ยวของจังหวัดสุโขทัย และโครงการวิจัยฯ เกิดขึ้นในลักษณะการขยายผลของโครงการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

จากการประเมินในภาพรวมโครงการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย หรือโครงการรอบรั้วเมืองพระร่วงนี้ พบถึงควมมีประสิทธิภาพในด้านการศึกษาและรวบรวมข้อมูลให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ใช้ประโยชน์ต่อไป ด้วยข้อมูลที่ทางโครงการนำเสนอสะท้อนให้เห็นภาพและอัตลักษณ์ของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยได้อย่างชัดเจน ผลลัพธ์ที่ดีของโครงการนี้อีกประการสำคัญคือการสร้างการตื่นตัวของคนในชุมชน ให้รู้จักและรักษา และภูมิใจกับสิ่งที่ตนเองมี ตลอดจนการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน อย่างไรก็ตามถ้าถามว่าทุกกิจกรรมหรือผลิตภัณฑ์ที่โครงการทำนั้นคุ้มค้ำกับเงินทุนที่ได้รับจากแหล่งทุนวิจัย ตลอดจนได้บรรลุวัตถุประสงค์หลักของการวิจัย “การพัฒนาการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย” จากการศึกษาประเมินครั้งนี้ พบช่องว่างหลายประเด็นที่ทางโครงการไม่ได้นำมาพิจารณาแต่แรกและระหว่างการดำเนินการ ทำให้ผลการศึกษายังไม่ไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเท่าที่ควรจะเป็น จากผลการศึกษาพบว่าผลิตภัณฑ์หลายอย่างของโครงการ เช่น ป้ายชุมชนแทบจะไม่มีผลต่อการท่องเที่ยวเลย นักท่องเที่ยวแค่มองว่าสวยแต่ไม่รู้สื่อถึงอะไร รวมทั้งไม่มีความคงทนและเมื่อเวลาผ่านไปไม่ได้รับการดูแล เมนูอาหารไม่ตอบสนองกับตลาดการท่องเที่ยวของอุทยาน แม้ว่าจะมีตลาดโบราณเกิดขึ้นแต่นั้นก็ไม่ใช่ผลจากโครงการโดยตรง เป็นสิ่งที่การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดได้ให้ความสนใจแต่แรกอยู่แล้ว แผนที่ท่องเที่ยวชุมชนทำได้ดีแต่ข้อมูลไม่ครบถ้วนและผู้ประกอบการและชาวบ้านไม่รู้ว่าจะไปเอามาจากที่ไหน ซึ่งไม่น่าแปลกใจเพราะจากผลการศึกษาครั้งนี้สะท้อนว่าคนพื้นที่ไม่ค่อยรู้จักโครงการมากนัก การประชาสัมพันธ์ทางโครงการได้จัดทำ ส่วนใหญ่มุ่งเน้นแต่กลุ่มคนไทยและไม่มีอะไรที่เป็นการประชาสัมพันธ์ที่ยั่งยืน ทำให้เกิดกระแสแค่ช่วงแรกแล้วก็จางไป มาตรฐานของการบริการการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นสิ่งที่สำคัญมาก แต่จากการไปสำรวจและสังเกตพบว่ามีหลายอย่างในคู่มืออัตลักษณ์ที่ไม่ได้มาตรฐานตามที่อ้างไว้ การพัฒนาเรื่องการท่องเที่ยวต้องให้ความสำคัญกับเรื่องการตลาดก่อนข้างสูง การสร้างการมีส่วนร่วมกับคนที่มีความเข้าใจด้านการตลาดและลักษณะการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และภาคเอกชน เช่น บริษัททัวร์ จึงเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จปัจจัยหนึ่ง ผู้อำนวยการ ททท. สุโขทัย ได้ให้ความเห็นว่าคนเป็นปัจจัยหลัก ต้องพัฒนาคนที่จะสามารถปฏิบัติหน้าที่การที่จะผลักดันผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวให้ได้ก่อน

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้องสามารถตอบโจทย์นักท่องเที่ยว ความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนจัดโปรแกรม แล้วนำเสนอสิ่งที่แตกต่าง และสามารถใช้ได้จริง โดยต้องทำให้เกิดการร่วมมือกันของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เช่นร้านจักรยาน บริษัททัวร์ อาจจะมีการนำเสนอเส้นทางใหม่สำหรับนักท่องเที่ยว ในส่วนขององค์กรหรือหน่วยงานท้องถิ่นควรมีฐานข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงในการตัดสินใจได้ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบเว็บไซต์หรือรูปแบบเอกสารอื่น ๆ

จากโครงการที่ผ่านมาทำให้ทราบถึงผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมแล้ว การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนก็ไม่น่าจะเป็นปัญหาอีกต่อไป สิ่งที่ยังหน่วยงานในพื้นที่ต้องทำต่อไปคือการสร้างมาตรฐาน การตลาดที่สะท้อนความต้องการ (Demand) ของนักท่องเที่ยว และการสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนที่อาจจะไม่ได้มากนัก แต่ต้องสม่ำเสมอ เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ชุมชนพัฒนาตัวเองได้อย่างเข้มแข็ง และเป็นการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืนในที่สุด

โครงการในลักษณะการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์มีค่อนข้างมาก จนทำให้ชาวบ้านหรือคนในชุมชนสะท้อนให้ฟังว่าไม่สนใจ แต่สิ่งที่นักวิจัยใช้คือการให้แรงจูงใจทางใดทางหนึ่ง ในการให้ทุนทำวิจัยในพื้นที่โครงการอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยต่อไป ข้อเสนอให้หน่วยงานให้ทุนทำการรวบรวมโครงการวิจัยทั้งหมดที่มีก่อน แล้วจัดระดมความคิดเห็นกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อให้ได้หัวข้อวิจัยและเครือข่ายตรวจสอบผลการศึกษาที่เป็นหนึ่งในทีมงานของแหล่งทุนวิจัย การดำเนินการดังกล่าวจะสามารถป้องกันปัญหาการไม่ประสบความสำเร็จซึ่งไม่ได้หมายถึงการส่งงานช้า หรือไม่ทำตาม TOR แต่หมายถึงการไม่ทำให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่อง อีกสิ่งหนึ่งที่แหล่งทุนและโครงการที่จัดทำโดยหน่วยงานภาครัฐควรจะมีระยะวังมากขึ้น คือ การตั้งเป้าหมายของการพัฒนายั่งยืนคือประชาชนในพื้นที่พึ่งพาตัวเองได้ ไม่ต้องพึ่งพาภาครัฐอีกต่อไป ข้อเสนอแนะนี้ไม่ได้ใช้ได้กับทุกพื้นที่ในพื้นที่ที่ต้องการการบุกเบิก การใช้ฉันทะและความสามารถเฉพาะตัวของนักวิจัยอาจจะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ด้วยความขาดแคลนข้อมูลและความไม่สามารถคาดเดาทิศทางของสิ่งที่จะทำการศึกษา หากเป็นลักษณะงานที่บุกเบิกในพื้นที่ใหม่ๆ การแทรกแซงตั้งแต่เริ่มต้นของแหล่งทุนอาจจะก่อให้เกิดแรงจูงใจด้านลบได้เช่นกัน

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2531). **โบราณคดีศึกษา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์หัตถศิลป์.
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, กระทรวงมหาดไทย. (2550). **มาตรฐานการส่งเสริมการท่องเที่ยว** [เอกสารเผยแพร่]. กรุงเทพฯ.
- กระทรวงวัฒนธรรม (2554) **แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2554-2559**. กรุงเทพฯ
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2555). **อนุสัญญามรดกโลก**. สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2555, จาก <http://www.thaiwhic.go.th/convention.aspx>.
- กรุงเทพฯ : ฝ่ายสถิติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- กาญจนา จิตรา (2536) **การพัฒนาชุมชน (Community Development)** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2553). **รายงานประจำปี 2552**. สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2555, จาก <http://www.thaiwhic.go.th/convention.aspx>.
- กิตติ ทรสกุล (2550) **ทัศนคติของประชาชนต่อผลกระทบทางด้านสังคมวัฒนธรรมจากการพัฒนาการท่องเที่ยว**, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- คณะกรรมการการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2554) **โครงการสำรวจสถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศ ปี 2554**.
- จิรวัดน์ พิระสันต์ และคณะ. (2555) **การพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว**, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ชัยลิจิต สร้อยเพชรเกษม (2551) **การประเมินโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (SML) กรณีศึกษา อำเภอรโนด อำเภอสทิงพระ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา**, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2551) **วิถีไทย : การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ชุดภูมิปัญญา ลำดับที่ 1**.
- ดิเรก อินจันทร์ (2546) **การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนย่อยในเขตเทศบาลเมือง ลำพูน**, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ทัศนาวลัย อุทารสกุล (2550) **การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและประยุกต์ระบบการ**

- จัดการ สิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติศรีน่าน จังหวัด
น่าน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์, กรุงเทพฯ.
- บุญเลิศ จิตต์วัฒนา. (2548) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : บริษัทเพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.
- บุปผา วงษ์พันธุ์ทา (2544) การประเมินศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภอหัวหิน
จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์, สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประไพพิศ สุกใส (2541) หลักการพัฒนาชุมชน. พิษณุโลก : สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.
- พจนา สวนศรี. 2546. คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิต
และธรรมชาติ.
- พันธ์เนตร อ. (2541) การประเมินความต้องการการมีส่วนร่วมและความต้องการการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวของ ประชาชน: กรณีบ้านหาดไคร้ ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัด
เชียงราย, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- พิสนุ ฟองศรี (2551) เทคนิควิธีประเมินโครงการ บริษัท ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด 2551, กรุงเทพฯ.
- ยงธนทร์ พิมลเสถียร.(2544) เอกสารประกอบการสอนวิชาการอนุรักษ์ ภาควิชาการวางแผนภาค
และเมือง . สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. กรุงเทพฯ :
- สถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- เยาวดี วิบูลย์ศรี (2546) การประเมินโครงการแนวคิดและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วาลิกา แสนคำ (2545) การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง
จังหวัด เชียงใหม่, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2532) หลักการพัฒนาชุมชนการพัฒนาชุมชนประยุกต์. กรุงเทพฯ : โอ เอส
พรินติ้ง เฮ้าส์.
- วิรุจ กิจนันทวิวัฒน์ (2549) พฤติกรรมการเปิดรับสื่อและปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจ
ใช้บริการร้านอาหารไทยของนักท่องเที่ยวต่างชาติใน อ.อ่าวนาง จ.กระบี่ : [ซีดี-รอม]
บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- วีระชัย มงคลพันธ์ (2542) ความต้องการและความพร้อมของประชาชนในท้องถิ่นในการเข้าร่วม
การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ปิง อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ศรชัย ไทรชมพู (2548) การวางแผนบริหารโครงการที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏพระนคร.

ศักดิ์ศรี มงคลอิทธิเวช (2552) กระบวนการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อเป็นชุมชนน่าอยู่ :

กรณีศึกษาบ้าน สบยาบ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

สมคิด พรหมจู้ (2550) เทคนิคการประเมินโครงการ กรุงเทพฯ : จตุพรดีไซน์.

สิน พันธุ์พินิจ (2555) เทคนิคการวางแผนและการประเมินผลโครงการ. กรุงเทพฯ : วิทย์พิมพ์.

สุระพงศ์ ทองพันชั่ง (2550) การประเมินผลโครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ชุมชน SML :

กรณีศึกษา ตำบลโยธธ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย
บูรพา, ชลบุรี.

แสง ลิ้มสุวรรณ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. เอกสารประกอบการเรียนรู้ มหาวิทยาลัย
กรุงเทพฯ.

อนุสรณ์ วงศ์วรรณ (2550) ทศนคติของประชาชนและนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

กรณีศึกษาเกาะลันตาใหญ่ อำเภอลันตา จังหวัดกระบี่,
บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Bertalanffy L von. (1968.) **General system theory**. New York:Braziller,

Brkovi, (1997) ” The Web of Life. ” HaperCollins, Publishers p.42,p172.

Butler, R. W. (1999). Sustainable tourism-A state of the artreview. Bywater.

Bywater, M. (1993). The Market for Cultural Tourism inEurope.

Chheang V. (2008) Tourism and Local Community Development in Siem Reap.

Child Today.26(1) : P.56-63.

Cooper Fletcher Fyall Gilbert Cooper, C., Fletcher, J., Fyall, A.,

Gilbert, D. & Wanhill, S.(2008). *Tourism Principles and Practice* (4th ed.).Development.

Ertuna B., Kurbas G. (2012) Local Community involvement in rural tourism development : The
case of Kastamonu ,Turkey. Revista de Turismo y Patrimonio Cultural.

Feighery w.G. (2002) Community Participation in Rural Tourism Development. Tourism
Research: An interdisciplinary Conference in Wales.

Feilden and Jukilehto, (1988) Conservation of Historic Building. 3rd edition. Burlington, MA:
Architectural Press.

Garrod, B., & Fyall, A. (1998). Beyond the rhetoric of sustainable tourism? *Tourism Management*,
19(3).

- Goeldner, C. R., & Ritchie, J. R. B. (2009). *Tourism: Principles, Practices and Philosophies*.
- Gowdy, J. (1999). Economic concepts of sustainability: relocating economic activity within society & environment. In E. Becker, & T. Jahn (Eds.), *Sustainability & the Social Sciences* (pp. 162-181). Germany: Hamburger. Harlow, UK: FT Prentice-Hall.
- Ismail (2008) *How to Integrate the Curricula*. Pearson Education, Inc. IL: Skyline Professional
- Ismail, R. (2008). Development of a normative model for cultural tourism on the Cape Flat. (Master's dissertation, Cape Peninsula University of Technology).
- Ivanovic, M. (2008). *Cultural tourism*. Cape Town, South Africa: Juta & Company.
- July 15, 2011, from <http://unstats.un.org>.
- Klamer and Throsby, (1998) *Communication of innovations: A cross-cultural approach*. New York: Free Press.
- Lichfield, (1996) *The Benefit of Outdoor Learning Centers for Young Gifted Learners* "Gifted .
- Myin, (1988. p. 6) "The Autopoiesis of Social System" in Niklas Luhmann, *Essays on*.
- Nzama, A. T., Magi, L. M., & Ngcobo, N. R. (2005). **Festival and Special Event Management. 3rd**, John Wiley & Sons Australia, Ltd.
- Self-Reference, Columbia University Press, New York.
- Smith, M. K. (2003). *Issues in Cultural Tourism Studies*. London: Routledge.
- Statement (Unpublished Tourism Workshop Educational Materials). Centre for Recreation & Tourism, UZ. and Tourism KwaZulu-Natal, University of Zululand.
- Swarbrooke, J. (1999). *Sustainable Tourism Management*. London: CABI.
- Theobald, W. F. (1994.). *Global tourism: The next decade*. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Tourism Geographies*, 1(1), 7-25.
- UNESCO International Conference on Creative Tourism in Santa Fe, New Mexico, USA.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (n.d.). Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage.
- Retrieved July 15, 2011 from <http://whc.unesco.org/en/conventiontext>.
- Wanhill (2008) Wood, Megan Epler and Bittman, Sam. **The Ecolodge Sourcebook**. Vermont : The Ecotourism Society.

Workbook-ITourism Workbook for Educators: 2004 CurriculumProvide Unique Creative Experiences for Travelers Worldwide.

World Tourism Organization. (2010). Arrivals of non residenttourists/visitors, departures and tourism. Retrieved.

Wurzburger, R., Agesen, T., Pattakos, A., & Pratt, S. (2009).Creative Tourism: A Global Conversation: How to.

Ximba, E. Z. (2009). Cultural and heritage tourism development and promotion in the Ndwedwe municipal area: perceived policy and practice (Master dissertation, University of Zululand). Retrieved September 15, 2012, from <http://uzspace.uzulu.ac.za/xmlui/bitstream/handle/10530/419/Cultural%20and%20heritage%20tourism.pdf?sequence=1>.

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

โครงการการศึกษาผลกระทบของโครงการการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย
แบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

ผู้ตอบแบบสอบถาม

สุ่มตัวอย่างจากประชาชน 12 ชุมชน

ส่วนที่ A: ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ (M/F)

☐ 1.ชาย ☐ 2.หญิง

2. อายุ ปี (ตัดเศษเดือนทิ้ง)

3. ระดับการศึกษา

- ☐ 1. ไม่ได้เรียนหนังสือ ☐ 2. ประถมศึกษาตอนต้น
☐ 3. ประถมศึกษาตอนปลาย ☐ 4. มัธยมศึกษาปีที่ 1-3
☐ 5. มัธยมศึกษาปีที่ 4-6 หรือ ปวช. ☐ 6. ปวส. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า
☐ 7. ปริญญาตรี ☐ 8. สูงกว่าปริญญาตรี
☐ 9. อื่นๆ (as3.....)

4. อาชีพหลักของผู้ตอบแบบสอบถาม (อาชีพที่สร้างรายได้ประจำ)

- ☐ 1. ทำไร่ ☐ 2. ทำสวน ☐ 3. ทำนา
☐ 4. รับจ้างทั่วไป ☐ 5. พนักงานเอกชน ☐ 6. ทำงานภาครัฐหรือรัฐวิสาหกิจ
☐ 7. เจ้าของธุรกิจ/ค้าขาย (s_1 ระบุประเภทของธุรกิจ.....)¹
☐ 8. อื่นๆ (a48 ระบุ

5. รายได้หลักต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม บาทต่อเดือน

6. อาชีพเสริมของผู้ตอบแบบสอบถาม (อาชีพที่สร้างรายได้เป็นครั้งคราว)

- ☐ 1. ทำไร่ ☐ 2. ทำสวน ☐ 3. ทำนา
☐ 4. รับจ้างทั่วไป ☐ 5. พนักงานเอกชน ☐ 6. ทำงานภาครัฐหรือรัฐวิสาหกิจ
☐ 7. เจ้าของธุรกิจ/ค้าขาย (s_2 ระบุประเภทของธุรกิจ.....)²
☐ 8. อื่นๆ (a48 ระบุ

7. รายได้เสริมต่อปีของผู้ตอบแบบสอบถาม บาทต่อปี

8. รายได้เพียงพอกับรายจ่ายหรือไม่

¹ 1 = ผู้ประกอบการที่พัก; 2 = ผู้บริการนำเที่ยว; 3 = ผู้ขายสินค้าที่ระลึกพื้นเมือง; 4 = ผู้ประกอบการร้านอาหาร;
 5 = ผู้ทำงานหัตถกรรม/งานฝีมือ; 6 = อื่นๆ

² 1 = ผู้ประกอบการที่พัก; 2 = ผู้บริการนำเที่ยว; 3 = ผู้ขายสินค้าที่ระลึกพื้นเมือง; 4 = ผู้ประกอบการร้านอาหาร;
 5 = ผู้ทำงานหัตถกรรม/งานฝีมือ; 6 = อื่นๆ

□2. พอ แต่ไม่เหลือเก็บ

□4. ไม่พอ และต้องกู้ยืม

9. สถานภาพทางสังคมในชุมชน

☐ 1. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือ คณะกรรมการหมู่บ้าน

☐ 2. นายก อบต./เทศบาล หรือคณะกรรมการบริหาร

□3. ผู้นำชุมชนรูปแบบอื่นๆ (s_3 ระบุ.....)

□4. อื่นๆ (a94 ระบุ.....)

10. ชุมชนที่ผู้ตอบแบบสอบถามอาศัยอยู่

☐ 1. ชุมชนตระพังทองหลาง

□2. ชุมชนแม่รำพัน

□3. ชุมชนบ้านไต้

□4. ชุมชนสุโขทัยนคร 1

□ 5. ชุมชนสุโขทัยนคร 3

□6. ชุมชนบ้านเหนือ

☐ 7. ชุมชนบ้านใหม่ตระพังทอง

□8. ชุมชนรามใหญ่

□9. ชุมชนศรีชุม

□10. ชุมชนวัดป่ามะม่วง

□ 11. ชุมชนลี้ไท

□12. ชุมชนรามเล็ก

ส่วนที่ B: การรู้จักและรับรู้โครงการฯ

11. การรู้จักโครงการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

□ 1. รู้จัก (s 4 ระบุแหล่งที่ทำให้รู้จัก.....) □³

□2. ໂມ່ຮູ້ຈັກ

12. ในปีที่ผ่านมา (ปี พ.ศ. 2555) ท่านได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม หรือการร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยกับใครหรือหน่วยงานใดบ้าง

□ 1. ไม่มีเลย

☐ 2. คนอื่นๆในชุมชนหรือผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

☐ 3. คณะวิจัยโครงการพัฒนาชุมชนฯ

☐ 4. เทศบาลตำบลเมืองเก่า

☐ 5. หน่วยงานอื่นๆของภาครัฐ

☐ 6. หน่วยงานหรือองค์กรภาคเอกชน

□ 6. อื่นๆ (ส. 5 ระบุ.....)

13. การรู้จัก “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” รอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

13.1 วัฒนธรรมมุขปาฐะที่สืบทอดผ่านภาษา

□ 1. វ៉ូជិក

□2. ໄມ້ຮູ້ຈັກ

□3. ไม่แน่นอน

13.2 วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และงานฉลอง

1. รังนก

□2. ไม่รู้จัก

□3. ไม่แน่นอน

13.3 วัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดง

³ 1 = คณะผู้จัดทำโครงการ ; 2 = หนังสือพิมพ์ ; 3 = ผู้นำชุมชน; 4 = โทรศัพท์หรือวิทยุ; 5 = คนในครอบครัว เพื่อนบ้าน หรือปากต่อปาก; 6=อื่นๆ

☐1. รู้จัก☐2. ไม่รู้จัก☐3. ไม่แน่ใจ

13.4 วัฒนธรรมด้านอาหารพื้นบ้าน (อะไรก็ได้)

☐1. รู้จัก☐2. ไม่รู้จัก☐3. ไม่แน่ใจ

13.5 วัฒนธรรมด้านการแพทย์แผนไทย

☐1. รู้จัก☐2. ไม่รู้จัก☐3. ไม่แน่ใจ

ส่วนที่ C: ผลกระทบของโครงการด้านกระบวนการหรือขั้นตอนของโครงการฯ

				ผลทางลบ			No	ผลทางบวก			ไม่มี	ไม่รู้
14	พัฒนาการเข้าถึง 14s.....	☐ 1. เห็นด้วย ☐ 2. ไม่เห็นด้วย ☐ 3. ไม่ทราบ	14.1)สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อชุมชนในภาพรวมอย่างไร	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
15	พัฒนาที่พักแรม 15s.....	☐ 1. เห็นด้วย ☐ 2. ไม่เห็นด้วย ☐ 3. ไม่ทราบ	15.1)สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อชุมชนในภาพรวมอย่างไร	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
16	พัฒนาร้านอาหาร 16s.....	☐ 1. เห็นด้วย ☐ 2. ไม่เห็นด้วย ☐ 3. ไม่ทราบ	16.1)สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อชุมชนในภาพรวมอย่างไร	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
17	พัฒนาการบริการนำเที่ยวและมัลกูเทศก์ 17s.....	☐ 1. เห็นด้วย ☐ 2. ไม่เห็นด้วย ☐ 3. ไม่ทราบ	17.1)สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อชุมชนในภาพรวมอย่างไร	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
18	พัฒนาร้านขายของที่ระลึกและขายของพื้นเมือง 18s.....	☐ 1. เห็นด้วย ☐ 2. ไม่เห็นด้วย ☐ 3. ไม่ทราบ	18.1)สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อชุมชนในภาพรวมอย่างไร	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
19	พัฒนาความปลอดภัย 19s.....	☐ 1. เห็นด้วย ☐ 2. ไม่เห็นด้วย ☐ 3. ไม่ทราบ	19.1)สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อชุมชนในภาพรวมอย่างไร	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9

				ผลทางลบ			No	ผลทางบวก			ไม่มี'	ไม่รู้
20	พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก 20s.....	☐ 1. เห็นด้วย ☐ 2. ไม่เห็นด้วย ☐ 3. ไม่ทราบ	20.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อชุมชนในภาพรวมอย่างไร	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
21	พัฒนาการจัดกิจกรรมสำหรับ นักท่องเที่ย 21s.....	☐ 1. เห็นด้วย ☐ 2. ไม่เห็นด้วย ☐ 3. ไม่ทราบ	21.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อชุมชนในภาพรวมอย่างไร	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
22	พัฒนาเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ 22s.....	☐ 1. เห็นด้วย ☐ 2. ไม่เห็นด้วย ☐ 3. ไม่ทราบ	22.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อชุมชนในภาพรวมอย่างไร	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
23	พัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว 23s.....	☐ 1. เห็นด้วย ☐ 2. ไม่เห็นด้วย ☐ 3. ไม่ทราบ	23.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อชุมชนในภาพรวมอย่างไร	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9

หมายเหตุ: ต้องอธิบายรายละเอียดของการพัฒนาแต่ละด้านให้ผู้ตอบแบบสอบถามฟังด้วย (คำมีมือประกอบ)

¹ไม่มี หมายถึง "ไม่มีการจัดทำโดยโครงการ"

[illegible]

ส่วนที่ D: ผลกระทบด้านการปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการฯ

				ผลทางลบ			No	ผลทางบวก			ไม่มี	ไม่รู้
25	มีสิ่งที่น่าสนใจมากขึ้น เช่น ตลาด ร้านค้า การ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม จากที่อื่น	25s.....	25.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อ ชุมชนของท่านอย่างไร	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
26	มีการดูแลรักษาสสิ่งอำนวยความสะดวกและสมบัติ สาธารณะมากขึ้น เช่น ห้องน้ำที่โครงการทำ ทาง เท้า	26s.....	26.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อ ชุมชนของท่านอย่างไร	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
27	ทำให้ภาพลักษณ์ของ ชุมชนรอบอุทยานเมือง เก่าเป็นที่รู้จักและมีความ สมบูรณ์มากขึ้น	27s.....	27.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อ ชุมชนของท่านอย่างไร	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
28	มีการพัฒนาความเป็น เมืองมากขึ้น เช่น มีรถ มากขึ้น ผู้สัญจรวายน ขยะมากขึ้น การจราจรม มากขึ้น	28s.....	28.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อ ชุมชนของท่านอย่างไร	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
29	สินค้ารอบอุทยานมีราคา แพงขึ้น	29s.....	29.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อ ชุมชนของท่านอย่างไร	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
30	มีความร่วมมือของคนใน ชุมชนในการดูแลซึ่งกัน และกันและดูแลอุทยาน เมืองเก่ามากขึ้น	30s.....	30.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลต่อ ชุมชนของท่านอย่างไร	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9

				ผลทางลบ			No	ผลทางบวก			ไม่มี	ไม่รู้
31	มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชน	31s.....	31.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนของท่านอย่างไร	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9
32	มีการปรับตัวทางด้านการประกอบอาชีพ หรือการพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพ	32s.....	32.1) สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนของท่านอย่างไร	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8	9

¹ไม่มี หมายถึง ไม่มีการจัดทำโดยโครงการ

33. อธิบายผลกระทบเพิ่มเติม

ส่วนที่ E: ผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากการมีโครงการฯ

		เกี่ยว ¹	เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ไม่รู้	หมายเหตุ/รายละเอียด
34	ปริมาณนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติมาเที่ยวในชุมชน	☐ 1. ใช่ ☐ 2. ไม่	+1	0	-1	9	34s.....
35	ปริมาณนักท่องเที่ยวมาสอบถามเกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน	☐ 1. ใช่ ☐ 2. ไม่	+1	0	-1	9	35s.....
36	ปริมาณรถนำเที่ยวเข้ามาในแหล่งชุมชนมากขึ้น	☐ 1. ใช่ ☐ 2. ไม่	+1	0	-1	9	36s.....
37	ปริมาณป้ายบอกทางเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว และป้ายข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น	☐ 1. ใช่ ☐ 2. ไม่	+1	0	-1	9	37s.....
38	ความสะดวกของห้องนำสาธารณะ	☐ 1. ใช่ ☐ 2. ไม่	+1	0	-1	9	38s.....
39	แผนที่ที่แสดงถึงแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	☐ 1. ใช่ ☐ 2. ไม่	+1	0	-1	9	39s.....
40	ระดับความสวยงามของภูมิทัศน์ในชุมชน	☐ 1. ใช่ ☐ 2. ไม่	+1	0	-1	9	40s.....
41	ความร่วมมือกันของคนในชุมชนกับหน่วยงานอื่น (รัฐและเอกชน) ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	☐ 1. ใช่ ☐ 2. ไม่	+1	0	-1	9	41s.....

¹ เกี่ยว หมายถึง การพัฒนาด้านนั้นๆ เกี่ยวข้องกับการมีโครงการฯ หรือไม่

42. อธิบายผลกระทบเพิ่มเติม

ส่วนที่ F: ผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการมีโครงการฯ (เปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2554 และ 2555)

		เก่า'	เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ไม่รู้	หมายเหตุ/รายละเอียด
43	จำนวนร้านค้าในชุมชนที่เปิดใหม่	☐ 1. ใช่ ☐ 2. ไม่	+1	0	-1	9	43s.....
44	รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม	☐ 1. ใช่ ☐ 2. ไม่	+1	0	-1	9	44s.....
45	จำนวนงานล่วงเวลา	☐ 1. ใช่ ☐ 2. ไม่	+1	0	-1	9	45s.....
46	จำนวนงานเต็มเวลา	☐ 1. ใช่ ☐ 2. ไม่	+1	0	-1	9	46s.....
47	ความสามัคคี และความร่วมมือกันในทุกๆด้าน	☐ 1. ใช่ ☐ 2. ไม่	+1	0	-1	9	47s.....
48	มีการทำกิจกรรมต่างๆเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งกันและกัน	☐ 1. ใช่ ☐ 2. ไม่	+1	0	-1	9	48s.....
49	การมีเครือข่ายความร่วมมือและเปลี่ยนประเพณี วัฒนธรรมกับชุมชนอื่นที่ไม่ได้อยู่รอบอุทยาน	☐ 1. ใช่ ☐ 2. ไม่	+1	0	-1	9	49s.....
50	ความรู้สึกลดลงเกี่ยวกับการอยู่ในชุมชน	☐ 1. ใช่ ☐ 2. ไม่	+1	0	-1	9	50s.....
51	ความรู้สึกลดลงโดยรวมของภาวะเศรษฐกิจของปีที่ ผ่านมา	☐ 1. ใช่ ☐ 2. ไม่	+1	0	-1	9	51s.....
52	ความเป็นอยู่ คุณภาพชีวิต และความสุขใน ภาพรวมๆ	☐ 1. ใช่ ☐ 2. ไม่	+1	0	-1	9	52s.....

53. อธิบายผลกระทบเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

วัน/เดือน/ปีที่เก็บข้อมูลสถานที่เก็บข้อมูล.....

ชื่อ – สกุลของผู้เก็บข้อมูล.....เวลาที่ใช้เก็บข้อมูล.....นาที่

แบบสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เจาะลึก (Focus group and In depth interview)
โครงการการศึกษาผลกระทบของโครงการการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย
แบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

Defining a focus group

- เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่ทำงานร่วมกับโครงการ และกลุ่มที่ไม่ได้ทำงานร่วมกับโครงการ
- ทำกลุ่มละ 6- 10 คน
- สนทนากลุ่ม (Focus group) ไม่เกิน 10 คน โดยนักวิจัยตั้งประเด็นคำถามแล้วคอยสังเกตการณ์ โดยทำเป็นลักษณะ semi- structured interview
- สัมภาษณ์เจาะลึก In depth interview เป็นคำถามที่พัฒนามาจากผลการศึกษาของ Focus group and Quantitative study แล้วทำในลักษณะ semi-structured interview

อาจจะเป็นการเลือกสัมภาษณ์คนที่ เป็น Best practice คือคนที่ได้รับผลกระทบชัดเจนจากโครงการ

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและระเบียบวิธีการวิจัย

แบ่งเป็น 4 กลุ่ม

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	ระเบียบวิธีวิจัย
ผู้นำชุมชน - ผู้นำชุมชน - กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน - คณะกรรมการต่างๆ	● Focus group เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่ทำงานร่วมกับอาจารย์ และกลุ่มที่ไม่ได้ทำงานร่วมกับอาจารย์ ● In depth interview โดยเลือกออกมากกลุ่มละ 1-2 คน โดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบ Snow ball
ผู้ประกอบการ - ผู้ประกอบการที่พัก - ผู้บริการนำเที่ยว - ผู้ขายสินค้าที่ระลึกพื้นเมือง - ผู้ประกอบการร้านอาหาร - ผู้ทำงานหัตถกรรมหรืองานฝีมือ	● Focus group เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่ทำงานร่วมกับอาจารย์ และกลุ่มที่ไม่ได้ทำงานร่วมกับอาจารย์ ● In depth interview โดยเลือกออกมากกลุ่มละ 1-2 คน โดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบ Snow ball
หน่วยงานภาครัฐ - องค์กรดูแลอุทยานประวัติศาสตร์ - หน่วยงานดูแลด้านการขนส่ง - หน่วยงานจัดกิจกรรมบันเทิง - สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา สุโขทัย - เทศบาลตำบลเมืองเก่า	● In depth interview โดยเลือกออกมากกลุ่มละ 1-2 คน โดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบ Snow ball

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	ระเบียบวิธีวิจัย
• กรมศิลปากร • สถาบันการศึกษา	
อื่นๆ • นักวิจัยโครงการ • ผู้ประกอบการสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น เว็บไซด์ 1 เว็บ สิ่งพิมพ์ 10 ฉบับ สื่อวิทยุ 2 สถานี โทรทัศน์ 1 ช่อง • นักท่องเที่ยว	• In depth interview โดยเลือกออกมากลุ่มละ 1-2 คน โดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบ Snow ball

Designing focus group questions

ส่วนที่ A: ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ชื่อ อายุ เพศ และสถานภาพในชุมชน

ส่วนที่ B: การรู้จักและรับรู้โครงการฯ

- การมีส่วนร่วมกับโครงการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวในระหว่างที่โครงการมีการดำเนินงาน (พ.ศ. 2553-2554)
- ในปีที่ผ่านมา (ปี พ.ศ. 2555) ท่านได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม หรือการร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยกับใครหรือหน่วยงานใดบ้าง
- ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ได้แก่ วัฒนธรรมมุขปาฐะที่สืบทอดผ่านภาษา; วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และงานฉลอง; วัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดง; วัฒนธรรมด้านอาหารพื้นบ้าน (อะไรก็ได้); วัฒนธรรมด้านการแพทย์แผนไทย

ส่วนที่ C: ผลกระทบของโครงการด้านกระบวนการหรือขั้นตอนของโครงการฯ

- ส่วนนี้เป็นการถามผลกระทบด้านต่างๆที่เกิดขึ้นกับชุมชนตามรายละเอียดข้างล่าง โดยมีประเด็นดังต่อไปนี้
- มี หรือ ไม่มี ทำไม่ถึงไม่มี; แล้วถ้ามีได้ทำอะไรไปบ้าง ทำไม่ถึงทำได้ ทำไม่ถึงไม่ได้ทำ; มีผลทางบวกหรือทางลบกับชุมชนอย่างไร

ขอบเขตเนื้อหา	รายละเอียด
1 พัฒนาการเข้าถึง	สร้างจุดหมายตา
	ป้ายบอกที่ตั้ง ความสำคัญ แหล่งท่องเที่ยว หมายเลขถนน
	พัฒนาป้ายบอกการจัดรถยนต์โดยสารประเภทต่าง ๆ สำหรับนักท่องเที่ยว
	พัฒนาป้ายการบริการ เช่น ป้ายน้ำมัน ห้องน้ำ ที่พักริมทาง และสถานที่จอด

ขอบเขตเนื้อหา	รายละเอียด
	การประเมินผลความสำเร็จของโครงการร่วมกัน
2. พัฒนาที่พักแรม	พัฒนาป้ายนิเทศบอกตำนานความเป็นมาของที่พักแรม
	พัฒนารายการอาหารที่บรรจุข้อมูลทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนในที่พักแรม
	การประเมินผลจากความสำเร็จของโครงการร่วมกัน
3. พัฒนาร้านอาหาร	พัฒนาป้ายนิเทศที่บอกตำนานความเป็นมา คุณค่าและความสำคัญของอาหาร
	พัฒนาป้ายรายการอาหารที่บรรจุข้อมูลทางด้านวัฒนธรรมของชุมชน
	การประเมินผลจากความสำเร็จของโครงการร่วมกัน
4. พัฒนาการบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์	พัฒนาตัวแทนของชุมชนได้รับการพัฒนาถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมของชุมชน
	บริษัทสามารถให้บริการนำเที่ยวชุมชนรอบอุทยาน
	ร่วมกันการประเมินผลจากความสำเร็จของโครงการ
5. พัฒนาร้านขายของที่ระลึกและขายสินค้าพื้นเมือง	พัฒนาสื่อสิ่งพิมพ์ข้อมูลสินค้าพื้นเมือง เพื่อพัฒนาสิ่งดึงดูดการท่องเที่ยวของพื้นที่รอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
	ร่วมกันการประเมินผลความสำเร็จของโครงการด้านความพึงพอใจ และการใช้ประโยชน์ของข้อมูล
6. พัฒนาความปลอดภัย	พัฒนาระบบและมาตรการต่าง ๆ เพื่อรักษาความปลอดภัย
	สามารถจัดตั้งหน่วยงานพิเศษเพื่อช่วยเหลือนักท่องเที่ยวอย่างน้อย 1 หน่วยงาน
	ได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
	ร่วมกันประเมินผลจากความสำเร็จของโครงการ
7. พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก	พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก มีการบริการขนส่งระหว่างท่าอากาศยานหรือสถานีขนส่งกับที่พัก
	ได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
	ร่วมกันประเมินผลจากความสำเร็จของโครงการ
8. พัฒนาการจัดการกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว	มีการจัดการในด้านข้อนิเทศและข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวตลอดปี
	มีการจัดกิจกรรมการบันเทิงและกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจตลอดปี
	ร่วมกันประเมินผลความสำเร็จของโครงการ
9. พัฒนาการเผยแพร่โฆษณา	พัฒนาประชาสัมพันธ์ของข้อมูลที่เป็นปัจจุบันในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ 1 เว็บไซต์ สื่อสิ่งพิมพ์ 10 ฉบับ สื่อวิทยุ 2 สถานี โทรทัศน์ 1 ช่อง
	ร่วมกันประเมินผลความสำเร็จของโครงการ
10 พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว	ได้เส้นทางท่องเที่ยวอย่างน้อย 1 เส้นทาง

ส่วนที่ D: ผลกระทบด้านการปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการฯ

- ส่วนนี้เป็นการถามผลกระทบด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวของชุมชนตามรายละเอียดข้างล่าง โดยมีประเด็นดังต่อไปนี้
- มี หรือ ไม่มี ทำไม่ถึงไม่มี; แล้วถ้ามีได้ทำอะไรไปบ้าง ทำไม่ถึงทำได้ ทำไม่ถึงไม่ได้ทำ; มีผลทางบวกหรือทางลบกับชุมชนอย่างไร
 - การมีสิ่งที่น่าสนใจมากขึ้น เช่น ตลาด ร้านค้า การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจากที่อื่น โดยเป็นการ
 - มีการดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อมและสมบัติสาธารณะมากขึ้น เช่น ห้องน้ำที่โครงการทำทางเท้า
 - ทำให้ภาพลักษณ์ของชุมชนรอบอุทยานเมืองเก่าเป็นที่รู้จักและมีความสมบูรณ์มากขึ้น
 - มีการพัฒนาความเป็นเมืองมากขึ้น เช่น มีรถมากขึ้น รู้สึกอุ่นใจขึ้น ชะยะมากขึ้น การโจรกรรมมากขึ้น
 - มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น เช่น ร้านอาหารเย็น ร้านขายเสื้อผ้า
 - มีความร่วมมือของคนในชุมชนในการดูแลซึ่งกันและกันและดูแลอุทยานเมืองเก่ามากขึ้น
 - มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชน
 - มีการปรับตัวทางด้านการประกอบอาชีพ หรือการพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพ
 - สินค้ารอบอุทยานมีราคาแพงขึ้น

ส่วนที่ E: ผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากการมีโครงการฯ

- ส่วนนี้เป็นการถามผลกระทบด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามรายละเอียดข้างล่าง โดยมีประเด็นดังต่อไปนี้
- มี หรือ ไม่มี ทำไม่ถึงไม่มี; แล้วถ้ามีได้ทำอะไรไปบ้าง ทำไม่ถึงทำได้ ทำไม่ถึงไม่ได้ทำ; มีผลทางบวกหรือทางลบกับชุมชนอย่างไร
 - ปริมาณนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติมาเที่ยวในชุมชน
 - ปริมาณนักท่องเที่ยวมาสอบถามเกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน
 - ปริมาณรถนำเที่ยวเข้ามาในแหล่งชุมชนมากขึ้น
 - ปริมาณป้ายบอกทางเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว และ ป้ายข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น
 - ความสะอาดของห้องน้ำสาธารณะ
 - แผนที่ที่แสดงถึงแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน
 - ระดับความสวยงามของภูมิทัศน์ในชุมชน
 - ความร่วมมือกันของคนในชุมชนกับหน่วยงานอื่น (รัฐและเอกชน) ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

○ อื่นๆ

ส่วนที่ F: ผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการมีโครงการฯ (เปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2554 และ 2555)

- ส่วนนี้เป็นการถามผลกระทบด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและสังคมตามรายละเอียดข้างล่าง โดยมีประเด็นดังต่อไปนี้
- มี หรือ ไม่มี ทำไม่ถึงไม่มี; แล้วถ้ามีได้ทำอะไรไปบ้าง ทำไม่ถึงทำได้ ทำไม่ถึงไม่ได้ทำ; มีผลทางบวกหรือทางลบกับชุมชนอย่างไร
 - จำนวนร้านค้าในชุมชนที่เปิดใหม่
 - รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - จำนวนงานล่วงเวลา
 - จำนวนงานเต็มเวลา
 - ความสามัคคี และความร่วมมือกันในทุกๆด้าน
 - มีการทำกิจกรรมต่างๆเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
 - การมีเครือข่ายกับคนต่างพื้นที่
 - ความสุขปลอดภัยในการอยู่ในชุมชน
 - ความรู้สึกวิตกกังวล ไม่สบายใจ ในปีที่ผ่านมา
 - ความรู้สึกโดยรวมของภาวะเศรษฐกิจของปีที่ผ่านมา
 - ความเป็นอยู่ คุณภาพชีวิต และความสุขในภาพรวมๆ

การประเมินความถูกต้องของแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญ

ขอให้ผู้เชี่ยวชาญวงกลมรอบตัวเลขและ (หรือ) เขียนข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ส่วนที่ A: ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
1	เพศ	+1	0	-1	
2	อายุ	+1	0	-1	
3	ระดับการศึกษา	+1	0	-1	
4	อาชีพหลักของผู้ตอบแบบสอบถาม	+1	0	-1	
5	รายได้หลักต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม	+1	0	-1	
6	อาชีพเสริมของผู้ตอบแบบสอบถาม	+1	0	-1	
7	รายได้เสริมต่อปีของผู้ตอบแบบสอบถาม	+1	0	-1	
8	ความพึงพอใจของรายได้กับรายจ่ายหรือไม่	+1	0	-1	
9	สถานภาพทางสังคมในชุมชน	+1	0	-1	
10	ชุมชนที่ผู้ตอบแบบสอบถามอาศัยอยู่	+1	0	-1	

หมายเหตุ: +1 หมายถึง เหมาะสม; 0 หมายถึง ไม่แน่ใจ; -1 หมายถึง ไม่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ B: การรู้จักและรับรู้โครงการฯ

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
11	การรู้จักโครงการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว	+1	0	-1	
12	ในปีที่ผ่านมา (ปี พ.ศ. 2555) ท่านได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม หรือการร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยกับใครหรือหน่วยงานใดบ้าง				
13	การรู้จัก “ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ” รอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ได้แก่ วัฒนธรรมมุขปาฐะที่สืบทอดผ่านภาษา วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และงานฉลองวัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดง วัฒนธรรมอาหาร				

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	พื้นบ้าน เป็นต้น				

หมายเหตุ: +1 หมายถึง เหมาะสม; 0 หมายถึง ไม่แน่ใจ; -1 หมายถึง ไม่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ C: ผลกระทบของโครงการด้านกระบวนการหรือขั้นตอนของโครงการฯ

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
14	ด้านการพัฒนาการเข้าถึง	+1	0	-1	
15	พัฒนาที่พักแรม				
16	พัฒนาร้านอาหาร				
17	พัฒนาการบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์				
18	พัฒนาร้านขายของที่ระลึกและขายของพื้นเมือง				
19	พัฒนาความปลอดภัย				
20	พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก				
21	พัฒนาการจัดกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว				
22	พัฒนาเผยแพร่ประชาสัมพันธ์				
23	พัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว				

หมายเหตุ: +1 หมายถึง เหมาะสม; 0 หมายถึง ไม่แน่ใจ; -1 หมายถึง ไม่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ D: ผลกระทบด้านการปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัวของชุมชนจากการมีโครงการฯ

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
24	มีสิ่งที่น่าสนใจมากขึ้น เช่น ตลาด ร้านค้า การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจากที่อื่น	+1	0	-1	
25	มีการดูแลรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกและสมบัติสาธารณะมากขึ้น เช่น ห้องน้ำที่โครงการทำ ทางเท้า				
26	ทำให้ภาพลักษณ์ของชุมชนรอบอุทยานเมืองเก่าเป็นที่รู้จักและมีความสมบูรณ์มากขึ้น				
27	มีการพัฒนาความเป็นเมืองมากขึ้น เช่น มีรถมากขึ้น รู้สึกอุ่นใจขึ้น ขยะมากขึ้น การจราจรมากขึ้น				
28	สินค้ารอบอุทยานมีราคาแพงขึ้น				
29	มีความร่วมมือของคนในชุมชนในการดูแลซึ่งกันและกันและดูแลอุทยานเมืองเก่ามากขึ้น				
30	มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชน				
31	มีการปรับตัวทางด้านการประกอบอาชีพ หรือการพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพ				

หมายเหตุ: +1 หมายถึง เหมาะสม; 0 หมายถึง ไม่แน่ใจ; -1 หมายถึง ไม่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ E: ผลกระทบของโครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจากการมีโครงการฯ

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
32	ปริมาณนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติมาเที่ยวในชุมชน	+1	0	-1	
33	ปริมาณนักท่องเที่ยวมาสอบถามเกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน				
34	ปริมาณรถนำเที่ยวเข้ามาในแหล่งชุมชนมากขึ้น				
35	ปริมาณป้ายบอกทางเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว และ ป้ายข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น				
36	ความสะอาดของห้องน้ำสาธารณะ				
37	แผนที่ที่แสดงถึงแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน				
38	ระดับความสวยงามของภูมิทัศน์ในชุมชน				
39	ความร่วมมือกันของคนในชุมชนกับหน่วยงานอื่น (รัฐและเอกชน) ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว				

หมายเหตุ: +1 หมายถึง เหมาะสม; 0 หมายถึง ไม่แน่ใจ; -1 หมายถึง ไม่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ F: ผลกระทบของโครงการด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการมีโครงการฯ (เปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2554 และ 2555)

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
40	จำนวนร้านค้าในชุมชนที่เปิดใหม่	+1	0	-1	
42	รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม				
43	จำนวนงานล่วงเวลา				
44	จำนวนงานเต็มเวลา				
45	ความสามัคคี และความร่วมมือกันในทุกๆด้าน				
46	มีการทำกิจกรรมต่างๆเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน				
47	การมีเครือข่ายความร่วมมือและเปลี่ยนประเพณีวัฒนธรรม				

ข้อ	รายการ	ความถี่เห็น			ข้อเสนอแนะ
	กับชุมชนอื่นที่ไม่ได้อยู่รอบอุทยาน				
48	ความรู้สึกลดลงเกี่ยวกับการอยู่ในชุมชน				
49	ความรู้สึกลดลงโดยรวมของภาวะเศรษฐกิจของปีที่ผ่านมา				
50	ความเป็นอยู่ คุณภาพชีวิต และความสุขในภาพรวมๆ				

หมายเหตุ: +1 หมายถึง เหมาะสม; 0 หมายถึง ไม่แน่ใจ; -1 หมายถึง ไม่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

ติดต่อสอบถามเพิ่มเติม

พุดตาน พันธุ์เณร โทร 087 5016538 หรือ pud_tan@hotmail.com

กำหนดการสัมภาษณ์ข้อมูลภาคสนาม
การประเมินผลโครงการการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดย
ใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว
เทศบาลเมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย

ที่	วัน เดือน ปี	เวลา	ชุมชน	จำนวน	รวม	หมายเหตุ
1	5 เมษายน 2556	9.00-12.00 น. 13.00-16.00 น.	ชุมชนบ้านเหนือ ชุมชนวัดป่ามะม่วง	51 คน 18 คน	69 คน	
2	6 เมษายน 2556	9.00-12.00 น. 13.00-16.00 น.	ชุมชนสุโขทัยนคร 3 ชุมชนรามเล็ก	53 คน 15 คน	68 คน	
3	7 เมษายน 2556	9.00-12.00 น. 13.00-16.00 น.	ชุมชนสุโขทัยนคร 1 ชุมชนลิไท	44 คน 36 คน	70 คน	
4	19 เมษายน 2556	9.00-12.00 น. 13.00-16.00 น.	ชุมชนตระพังทองกลาง ชุมชนแม่รำพัน	31 คน 39 คน	70 คน	
5	20 เมษายน 2556	9.00-12.00 น. 13.00-16.00 น.	ชุมชนบ้านใต้ ชุมชนรามใหญ่	36 คน 31 คน	67 คน	
6	21 เมษายน 2556	9.00-12.00 น.	ชุมชนศรีชุม	53 คน	53 คน	
7	27 เมษายน 2556	9.00-12.00 น.	ชุมชนบ้านใหม่ตระพังทอง	49 คน	49 คน	

หมายเหตุ : ผู้นำทางจะได้ค่านำทาง 500 บาทต่อชุมชน

: ผู้ถูกสัมภาษณ์ไม่เจาะจงแต่ต้องมีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนนั้นๆ

: ผู้ถูกสัมภาษณ์จะใช้เวลาประมาณ 20 นาทีและมีของที่ระลึกมอบให้

ภาคผนวก จ รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อเสนอแนะแบบสัมภาษณ์เจาะลึกประกอบด้วย

- ดร.ศศิเพ็ญ คาบเพชร ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวและประวัติศาสตร์
- ดร.รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวและพัฒนาสังคม
- ดร.เพชรศรี นนทศิริ ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
- คุณโปรงใจ พันธุเณร ตัวแทนผู้มีประสบการณ์กับการทำงานในชุมชน

ภาคผนวก ค รายชื่อเจ้าหน้าที่เก็บข้อมูลและผู้นำทาง

รายชื่อเจ้าหน้าที่เก็บข้อมูล

1. นางสาวบุตรี ทองคำไธสง
2. นางสาวภัทราวดี ยอดบุรี
3. นางสาวปิยะฉัตร อรุณาศิริกุล
4. นางสาววาสนา บุญทา
5. นางสาวปญดา บัวมัย
6. นางสาวดวงกมล จำแสง
7. นางสาวปรารถนา แสงคำ

รายชื่อผู้นำทาง

1. นายน้อย จีอกถึง
2. นางนฤมล คำปลื้ม
3. นางลำแพน ทองสุข
4. นางฉลอง ขาวเขียว
5. นายไพรัตน์ บวบมี
6. นางประทีป เข้มเมธ
7. นายสุขศักดิ์ เมืองแก้ว
8. นายปองเลิศ เกลิมศิริโรจน์
9. นางฉันทนิชา คุณาเอก

ภาคผนวก ง ภาพประกอบการดำเนินงาน

ประวัตินักวิจัย

หัวหน้าโครงการ

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย)	รองศาสตราจารย์ ดร.จิรวัดน์ พิระสันต์
(ภาษาอังกฤษ)	Assoc.Prof Jirawat Phirasant , Ph.d
เพศ ชาย	วันเดือนปีเกิด 26 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2506
ตำแหน่งปัจจุบัน	รองศาสตราจารย์
สถานที่ติดต่อ	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร อ.เมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000
โทรศัพท์	055-961143 โทรสาร 055-961148
E-mail – address	jphirasant@hotmail.com
ที่อยู่ (ที่บ้าน)	398 หมู่ 3 ถนน บึงพระ-พิษณุโลก ตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000

ประวัติการศึกษา (ปริญญาตรี – เอก; สาขา และสถาบัน)

ปี 2527	กศ.บ. (ศิลปศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน
ปี 2533	กศ.ม. (ศิลปศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปี 2547	กศ.ด. (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยนเรศวร

ผลงานวิจัย

ก. ผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติและนานาชาติ

- วิเคราะห์ผลงานศิลปกรรมแนวประเพณีไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2507-2533
- การพัฒนาการรูปแบบภารกิจของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาท้องถิ่นศึกษามหาวิทยาลัยนเรศวร

ข. ผลงานวิจัยที่นำไปใช้ประโยชน์ได้

- โครงการศึกษาเชิงลึกเพื่อประเมินผลกระทบจากการดำเนินโครงการ SML (Prime minister Task Force) (สำนักนายกรัฐมนตรี) , 2547
- การพัฒนานโยบายสาธารณะ และตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่โครงการเขื่อนแควน้อย (กรม-อนามัย), 2549
- โครงการวิจัยเรื่องการสืบค้นข้อมูลทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร (สภาวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร), 2549
- การจัดทำฐานข้อมูลวัฒนธรรมเพื่อการคุ้มครองทางวัฒนธรรมไทย(สวช.), 2549

- The Best Practice of an Integrated Development of Municipality : A Case of Nakomnan Phetchaboon 2004 – 2008
- การพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา: กรณีกลุ่มเครื่องปั้นดินเผา ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก (เครือข่ายการวิจัยภาคเหนือตอนล่าง) , 2549
- โครงการประเมินผลการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดตามแนวชายแดนศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดกองทัพบกที่ 3 (ศตส. ทบ.3) ,2550
- โครงการวิจัยประเมินผลกองทุนสุขภาพท้องถิ่นในระดับพื้นที่ (สปสช.), 2550
- การสืบค้นข้อมูลทางด้านวัฒนธรรมของจังหวัดสุโขทัย ทุนวิจัยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ปี 2551
- การจัดการพัฒนาเครื่องปั้นดินเผา ภูมิปัญญาของ 3 จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ทุนวิจัยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ปี 2551
- การพัฒนาจังหวัดพิษณุโลกเป็นเมืองศิลปวัฒนธรรมในประเทศไทย ทุนวิจัยสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรมปี 2552
- การพัฒนาผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมประเภทเครื่องสังคโลกของชุมชนในพื้นที่มรดกโลกสุโขทัย ทุนวิจัยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ปี 2552
- การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์เซรามิกของจังหวัดสุโขทัยเพื่อการส่งออกไปยังประเทศญี่ปุ่น ทุนวิจัยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (วช.) ปี 2553
- พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ทุนวิจัยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ปี 2553
- ความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะการแสดงอิงกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์จังหวัดนครสวรรค์ทุนวิจัยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) ปี 2553

ค.งานวิจัยที่กำลังทำ

- 1) การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมของการหนุนเสริมทางการศึกษาของกลุ่มสาระการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนในจังหวัดพิษณุโลกโดยสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคเหนือตอนล่าง ทุนวิจัยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นผู้ร่วมวิจัยการวิจัย ปี 2552 (อยู่ระหว่างปิดโครงการ)
- 2) การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก ทุนวิจัยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ปี 2554
- 3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ศิลปกรรมร่วมสมัยจากอัตลักษณ์ฐานพื้นบ้านบางแก้ว อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ทุนวิจัยงบประมาณแผ่นดิน 2555

ง. ผลงานอื่นๆ เช่น ตำรา บทความ สิทธิบัตร ฯลฯ

- ศิลปะไทย (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)
- ศิลปกรรมร่วมสมัย (โรงพิมพ์ โอเคเอ็นสโตร์ กรุงเทพฯ)
- หลักการทัศนศิลป์ (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)
- ศิลปกรรมเมืองพิษณุโลก (โรงพิมพ์ตระกูลไทย)
- ศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดพิษณุโลก (สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)
- ศิลปกรรมท้องถิ่น : กรณีศิลปกรรมชุมชนภาคเหนือตอนล่าง(คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์)
- ศิลปกรรมท้องถิ่น : กรณีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง(คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์)
- วิจัยแนวคิด ทฤษฎีทางด้านศิลปะและการออกแบบ (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์)
- การสืบค้นข้อมูลทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร (สภากาชาดอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร)

จ. รางวัลผลงานวิจัยที่เคยได้รับ

- 2550 รางวัลดีเด่น ผลงานวิจัยประเภท Oral Presentation นเรศวรวิจัย ครั้งที่ 3
- 2551 รางวัลชมเชยผลงานวิจัยประเภท Oral Presentation นเรศวรวิจัย ครั้งที่ 4
- 2551 รางวัลนักวิจัยดีเด่น นเรศวรวิจัย ครั้งที่ 4 มหาวิทยาลัยนเรศวร
- 2553 ศิษย์เก่าดีเด่นคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
- 2553 20 ปี 20 ศิษย์เก่าดีเด่น มหาวิทยาลัยนเรศวร
- 2554 ผลงานวิจัยเด่นประจำปี 2553 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ฉ. สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

- ศิลปกรรม ,ศิลปกรรมท้องถิ่น

ช. ภาระงานในปัจจุบัน

- งานประจำ อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะและการออกแบบ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
- งานบริหาร ผู้อำนวยการสถานอารยธรรมศึกษาโขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร

นักวิจัย

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาวพุดตาน พันธูณเณร
 (ภาษาอังกฤษ) Miss Pudtan Phanthunane
 เพศ หญิง วันเดือนปีเกิด 1 กันยายน 2521
 ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์และการบัญชี
 สถานที่ติดต่อ คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
 ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
 โทรศัพท์ 087-5016538
 E-mail – address pud_tan@hotmail.com , pudtanp@nu.ac.th
 ที่อยู่ (ที่บ้าน) 56/125 ถนนสนามบินเก่า ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติการศึกษา (ปริญญาตรี – เอก; สาขา และสถาบัน)

Education:

2007-present Doctor of Philosophy (PhD) from the University of Queensland
 Majors: Health economic, epidemiology and Public health
 Thesis: Schizophrenia in Thailand: Enabling better information for efficient solutions
 Note: Already submitted thesis.

2002-2004 Masters of Economics (Hons., Development Economics) from the National Institution
 of Development Administration (NIDA), Bangkok, Thailand, March 2004
 Majors: Natural Resource and Environmental Economics, Econometrics and Economics
 of Population and Human Resources
 Workshop: The relationship between human capital and labor market in terms
 of labor productivity and quality of life

1996-2000 Bachelor of Economics (Second Class Honors) from Chiang Mai University, Chiang Mai,
 Thailand, March 2000
 Major: General Economics
 Minor: Psychology
 Research exercise: Consumer behavior of Chiang Mai University students in pre-cooked food market

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ Health Economics; Microeconomics; Econometrics

ผลงานวิจัย

ก. ผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติและนานาชาติ

Book

Phanthunane, P., W. Chaipornsupsan, and T. Vos, A survey of severity, quality of life and current treatment patterns in people with schizophrenia in Thailand 2008, Nonthaburi: SPICE project. 127

Journal articles

Pudtan Phanthunane, Theo Vos, Harvey Whiteford, Melanie Bertram.

Health outcomes of schizophrenia in Thailand: Health care provider and patient perspectives, Asian Journal of Psychiatry - December 2010 (Vol. 3, Issue 4, Pages 200-205, DOI: 10.1016/j.ajp.2010.09.004)

Pudtan Phanthunane, Theo Vos, Harvey Whiteford, Melanie Bertram and Pichet Udomratn. Schizophrenia in Thailand: prevalence and burden of disease. Population Health Metrics 2010, 8:24 doi:10.1186/1478-7954-8-24

Phanthunane P, Vos T, Whiteford H, Bertram M. Cost-effectiveness of pharmacological and psychosocial interventions for schizophrenia. Cost Effectiveness and Resource Allocation 2011; 9:6.

Conference presentations

Phanthunane P, Better information on schizophrenia in Thailand: the health burden and cost-effective interventions, Oral presentation given at International Open Day for PhD programme, Faculty of Medicine, Naresuan University, June, 2007

Phanthunane P, Setting priorities for schizophrenia in Thailand: cost-effectiveness of potential interventions, Oral presentation given at the School of Population Health, Research Higher Degree Student Conference, University of Queensland, Brisbane, Australia, November, 2007

Phanthunane P, Setting priorities for schizophrenia in Thailand: cost-effectiveness of potential interventions, Oral presentation given at Pharmacoeconomics and Outcomes Research in Thailand: A Stepping Stone toward National Drug Policy, the International Society for Pharmacoeconomics and Outcomes Research (ISPOR), Thailand, May, 2008

Phanthunane P, Epidemiology and health burden of schizophrenia in Thailand, Oral presentation given at the 7th Mental health conference in Thailand in 2008, Department of Mental Health, August, 2008

Phanthunane P, Cost-Effectiveness of pharmacological and psychosocial interventions for schizophrenia, Poster presentation given at ISPOR 4th Asia-Pacific Conference, Hilton Phuket, Phuket, Thailand, September, 2010

Phanthunane P, Economic burden of schizophrenia: empirical analyses from a survey in Thailand, Oral presentation at Tenth Workshop on Costs and Assessment in Psychiatry 'Mental Health Policy and Economics', Venice, Italy, March, 2011

ข. ผลงานวิจัยที่นำไปใช้ประโยชน์ได้

- ☐ การวิเคราะห์ต้นทุนประสิทธิผลของวิธีการรักษาผู้ป่วยจิตเภท
- ☐ การวิเคราะห์ Disease Burden ของโรคจิตเภท
- ☐ การวิเคราะห์และพยากรณ์ความต้องการกำลังคนทางการแพทย์: กรณีแพทย์ทั่วไปและแพทย์เฉพาะทาง

ค. งานวิจัยที่กำลังทำ

- ☐ การจัดสรรชุดสวัสดิการและวิเคราะห์ต้นทุนเพื่อเด็กด้อยโอกาส
- ☐ การวิเคราะห์ต้นทุนประสิทธิผลของมาตรการป้องกันอุบัติเหตุ
- ☐ แรงจูงใจทางการแพทย์เพื่อรักษาแพทย์ให้ทำงานในโรงพยาบาลรัฐ

นักวิจัย

ชื่อ – นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาวณฐา ศรีทธา
(ภาษาอังกฤษ) Miss. Natasa Sattha

เพศ หญิง วันเดือนปีเกิด 5 มกราคม 2516

สถานที่ทำงาน สำนักงานเทศบาลตำบลเมืองเก่า

ที่อยู่ หมู่ที่ 3 ถนนจรดวิถีถ่อง ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

โทรศัพท์ 055-697322-3 มือถือ 086-4403352 โทรสาร 055-697324

E-mail : phitnaphat@hotmail.com

ที่อยู่(ที่บ้าน) 109/2 หมู่ 1 ตำบลวังไม้ขอน อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย 64110

ประวัติการศึกษา

- ☐ ปริญญาตรี นิเทศศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
- ☐ ประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการ ม.ราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก
- ☐ ปริญญาโท รัฐศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติสุโขทัย

ประสบการณ์/ผลงาน

ปฏิบัติงานตำแหน่งนักพัฒนาการท่องเที่ยว สำนักงานเทศบาลตำบลเมืองเก่า และเคยปฏิบัติงานตำแหน่งผู้ช่วยเลขานุการ
สมาคมการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย ปี 2550-2551